

Projekat Visokog sudskog i tužilačkog vijeća Bosne i Hercegovine “Podrška pravosuđu Bosne i Hercegovine – Jačanje tužilačkih kapaciteta u sistemu krivičnog pravosuđa”

EDUKATIVNI MODUL

OTKRIVANJE I PROCESUIRANJE KRIVIČNIH DJELA KORUPCIJE

Autori:

Mr. Nenad Vranješ, republički tužilac Republičkog tužilaštva Republike Srpske

Emir Dugalija, viši inspektor u Državnoj agenciji za istrage i zaštitu Bosne i Hercegovine

Sarajevo, januar 2016. godine

Autori: Mr. Nenad Vranješ i Emir Dugalija

RECENZIJA

PODACI O RECENZENTU:

Aleksandar Simonović

Okružni tužilac, Okružno tužilaštvo Banja Luka

Mišljenja u ovoj recenziji odražavaju isključivo lične stavove recenzenta.

Banja Luka, februar 2016. godine

I. Komentar

Edukativni modul "Otkrivanje i procesuiranje krivičnih djela korupcije u BiH" namijenjen je edukatorima, tužiocima i pripadnicima agencija za provođenje zakona u Bosni i Hercegovini. Autori kroz ovaj modul sagledavaju aktuelnu situaciju u oblasti korupcije, te osvrtno na određene probleme koji se pojavljuju u procesuiranju krivičnih djela korupcije daju prijedloge za prevazilaženje tih problema kroz teoretski i praktični dio. Sam rad je izvrsno pedagoški strukturiran, postavlja standarde za sličnu literaturu, posebno kroz brojne primjere iz prakse. Možemo zaključiti da je ovo rad velike upotrebne i praktične vrijednosti koji daje doprinos kroz razumijevanje korupcije i njenih javnih oblika.

Ako postoji nešto što je simbol današnje globalizacije i univerzalizacije, onda je to u vrlo velikoj mjeri upravo korupcija. O korupciji se govori i korupcija se izučava na sasvim različitim meridijanima. *Riječ korupcija izvedena je iz latinske riječi corruptum koja upravo označava moralnu pokvarenost ili iskvarenost. U nekim latinskim izrekama ova se "osobina" proteže ne samo na ljude, nego i na ljudske tvorevine, poput države, pa se tako kaže da je najpokvarenija ona država u kojoj je najviše zakona (Corruptissima in re publica plurimae leges).*

Djelotvorno sprečavanje korupcije pretpostavlja dobro poznavanje te pojave. No, zbog svoje složenosti i stalnih prilagođavanja izmijenjenim uvjetima u društvu, fenomen korupcije teško je potpuno istražiti, a samim time uspostaviti adekvatne mehanizme za sprečavanje korupcije. Uzroke tome treba tražiti u činjenici da korupcija, kao složena i univerzalno prisutna društvena pojava, predstavlja prije svega psihološki fenomen, jasno lociran u biheviorizmu koji je, osim toga, i sociokulturološki određen.

II. O sadržaju

Autori su u ovom radu dali pregledan i iscrpan osvrt na korupciju te su analitičkim pristupom ovoj temi istaknuli, da su svjesni razmjera korupcije u bh. društvu. Također, Visoko sudsko i tužilačko vijeće (dalje u tekstu: VSTV) iniciranjem izrade ovog modula pokazuje nam intencije nadležnih institucija da se odlučno pristupi borbi protiv korupcije, kao sudbonosnom pitanju uređenja BiH kao slobodne evropske države.

Sam modul podijeljen je u više formalnih cjelina koje možemo sažeti u tri dijela:

1. Prvi dio, u kojem nas autori upoznaju s historijskim činjenicama o nastanku korupcije i pojmovnim određenjem koruptivnih djela.

2. Drugi dio modula bavi se strateškim i provedbenim dokumentima za zaštitu uloge javne službe, institucionalnim i nevladinim osnovama za borbu protiv korupcije u BiH i krivičnim i kriminalističkim aspektima otkrivanja i istraživanja korupcije.

3. Završni dio modula nazvan je Posebni dio, u kojem su autori dali osvrt na procesuiranje krivičnih djela korupcije, a zatim specificirali krivična djela prema nomenklaturi VSTV Bosne i Hercegovine. Autori nam u ovom dijelu pojašnjavaju prava i obaveze tužilaca kroz procesuiranje od strane tužioca u funkciji otkrivanja i provođenja istrage krivičnih djela korupcije u skladu sa Zakonima o krivičnom postupku u BiH i procesnopravnu organizaciju i tok provođenja istrage krivičnog djela korupcije u skladu s tim zakonima.

U prvom dijelu autori nam daju detaljne informacije o nastanku korupcije, fenomenu starom koliko i ljudsko društvo. Pojmovnim određenjem koruptivnih krivičnih djela daju nam detaljnu definiciju pojma korupcije te buduće korisnike ovog modula upoznaju s međunarodnim konvencijama koje su nastale kao potreba da se na globalnom nivou definiraju određene obaveze ili preporuke za usvajanje normativa u nacionalnim zakonodavstvima, a sve s ciljem da se ovaj široko rasprostranjen problem svede na najmanju moguću mjeru.

Glava XIX Krivičnog zakona BiH vrlo je detaljno analizirana, s osvrtom na određeni broj krivičnih djela korupcije i krivičnih djela protiv službene i druge odgovornosti, a s namjerom autora da se čitaoci upoznaju s najčešćim krivičnim djelima korupcije. Autori se nisu zadržali na pukom interpretiranju pozitivne zakonske literature, već na argumentiran i analitičan način daju svoje originalno viđenje ove problematike.

Glavna namjera autora ovog rada jeste da korisnici prepoznaju praktičnu svrhu modula u smanjivanju korupcije na nivo na kojem ona neće biti prepreka za društveni, privredni i politički razvoj, a građani je neće doživljavati kao presudnu smetnju za razvoj pravednog društva.

U drugom dijelu modula autori elaboriraju strateške i provedbene dokumente za zaštitu uloge javne službe, upoznaju nas s institucionalnim i nevladinim osnovama za borbu protiv korupcije u BiH i krivičnim i kriminalističkim aspektima otkrivanja i istraživanja korupcije.

Aktuelnost ovog modula ogleda se u navođenju informacija o sadašnjim dešavanjima na polju borbe protiv svih vidova korupcije. Autori u tekstu navode da je Vijeće ministara BiH na 6. sjednici usvojilo Strategiju za borbu protiv korupcije za period od 2015. do 2019. godine i Akcioni plan za njenu provedbu. Na osnovu Akcionog plana institucije donose planove integriteta, čiji je cilj identifikacija koruptivnog rizika i izražavanje njegovog intenziteta za svako pojedinačno radno mjesto.

Autori za potrebe ovog modula posebno analiziraju i daju iscrpan pregled institucionalnih i nevladinih osnova za borbu protiv korupcije u BiH. Elaboriraju temu i dijele institucije na: preventivne, edukativne i represivne.

Kao preventivne agencije navode se: Agencija za prevenciju i koordinaciju u borbi protiv korupcije u BiH (APIK), nevladine organizacije (Transparency International BiH, Centri civilnih inicijativa – CCI, Centar za istraživačko novinarstvo – CIN).

Da bi se i u budućnosti moglo baviti aktivnom institucionalnom borbom protiv korupcije, potrebna je edukacija određenih profila. U tom smislu ovdje se navode edukativne institucije: fakulteti prava, kriminalistike, političkih nauka, Visoka škola unutrašnjih poslova i filozofski fakultet.

Korisnici modula detaljno će se upoznati s ulogom zakonodavne i izvršne vlasti u BiH, kao i sa zakonodavnim aktivnostima koje se odvijaju na harmonizaciji propisa iz ove oblasti.

Daje se detaljna analiza rada pravosudne vlasti, sudova u BiH kroz tabelarni pregled tretmana korupcije od strane organa krivičnog gonjenja u 2008. godini. Autori nam daju razumljiv i pristupačan opis rada

tužilaštava u BiH kao i policijskih agencija i agencija za provođenje zakona (SIPA, GP BiH, MUP RS, MUP FBiH...).

Treba istaći, kada je u pitanju krivičnopravni i kriminalistički aspekt otkrivanja korupcije, da je detaljno obrađena i na stručan i profesionalan način prikazana ova veoma bitna oblast modula.

Izvanrednim i sistematičnim prikazom autori su nam dali jedan koristan i praktičan modul, počevši od detaljnog opisa načina pribavljanja saznanja o sumnji na počinjenje krivičnog djela, do krivične prijave prijavitelja, gdje je kroz primjere iz prakse opisan način prijavljivanja. Iscrpno se opisuje postupak policije po zaprimljenim saznanjima te realizacija radnji dokazivanja kod koruptivnih krivičnih djela i krivičnih djela protiv službene i druge odgovornosti.

U završnom dijelu modula nazvanom Posebni dio, prilikom analize procesuiranja krivičnih djela korupcije, razvrstavanja djela korupcije prema nomenklaturi VSTV BiH te objašnjenja o procesuiranju od strane tužioca u funkciji otkrivanja i provođenja istrage krivičnih djela korupcije, data su pojašnjenja, iscrpna i na visokom profesionalnom nivou, koja ispunjavaju edukativne ciljeve ovog modula. Primjeri iz prakse su dovoljno složeni i ilustrativni te mogu poslužiti kao ogledni primjeri za istraživanje (i rješavanje) srodnih problema.

III. Komentar recenzenta i obrazloženje

Modul je vrlo dobar, relevantan i dobro napisan. Autori su ozbiljno i zrelo obradili zahtjevnu temu.

Svakako treba istaći i da je izbor građe vrlo dobar, te da se odlično kombiniraju različiti nivoi izlaganja (digresije, diskursi) kroz odličan prikaz problema. Tekst modula je lako razumljiv, izvrsno sistematiziran i uzorno pedagoški prezentiran.

Mogu zaključiti da se radi o veoma kvalitetno urađenom radu velike praktične i upotrebne vrijednosti, te ga iskreno i snažno preporučiti edukatorima, tužiocima i istražiteljima, ali sigurno i pravosudnim institucijama i agencijama za provođenje zakona.

Aleksandar Simonović

SADRŽAJ

UVODNE NAPOMENE	13
OSNOVNE NAZNAKE MODULA I ISHODIŠTE	13
I – KORUPCIJA – KRATAK HISTORIJSKI OSVRT	14
II – POJMOVNO ODREĐENJE KORUPTIVNIH KRIVIČNIH DJELA	14
A) Međunarodne konvencije	15
1. Konvencija UN-a protiv korupcije	15
2. Krivičnopravna konvencija VE o sprečavanju korupcije	17
3. Građanskopravna konvencija o borbi protiv korupcije	17
4. Konvencija UN-a protiv transnacionalnog organiziranog kriminala	18
B) Zakoni u BiH:	18
1. Zakon o sprečavanju sukoba interesa BiH	23
2. Zakon o finansiranju političkih stranaka BiH	24
3. Zakon o zaštiti lica koja prijavljuju korupciju u institucijama vlasti BiH	25
4. Zakon o suzbijanju korupcije i organiziranog kriminala u Federaciji Bosne i Hercegovine	26
5. Zakon o oduzimanju nezakonito stečene imovine krivičnim djelom Federacije BiH	29
6. Zakon o oduzimanju imovine stečene izvršenjem krivičnog djela Republike Srpske	32
III – STRATEŠKI I PROVEDBENI DOKUMENTI ZA ZAŠTITU ULOGE JAVNE SLUŽBE	33
A) DRŽAVNA STRATEGIJA ZA BORBU PROTIV KORUPCIJE I AKCIONI PLAN ZA NJENO PROVOĐENJE, ...	33
B) PLANOWI INTEGRITETA	33
C) INTERNI PRAVILNICI ZA ZAŠTITU PRIJAVLJIVAČA KORUPCIJE	34
IV – INSTITUCIONALNE I NEVLADINE OSNOVE ZA BORBU PROTIV KORUPCIJE U BiH	34
A) PREVENTIVNE:	34
1. Agencija za prevenciju i koordinaciju u borbi protiv korupcije u BiH (APIK)	34
2. Nevladine organizacije (Transparency International BiH, Centri civilnih inicijativa – CCI, Centar za istraživačko novinarstvo – CIN)	37
B) EDUKATIVNE:	37
Fakulteti prava, kriminalistike, političkih nauka, Visoka škola unutrašnjih poslova, filozofski fakultet	37
C) ZAKONODAVNE	38
D) IZVRŠNA VLAST	39
E) PRAVOSUDNE	39
1. Sudovi	39
2. Tužilaštva	42
F) POLICIJSKE AGENCIJE I AGENCIJE ZA PROVOĐENJE ZAKONA	43
1. SIPA, GP BiH, Granična policija BiH, Policija BDBiH, MUP RS, MUP FBiH i ministarstva unutrašnjih poslova kantona	43
2. Uredi za reviziju institucija organa i institucija BiH	45

V – KRIVIČNOPRAVNI I KRIMINALISTIČKI ASPEKTI OTKRIVANJA I ISTRAŽIVANJA KORUPCIJE	47
A) Načini pribavljanja saznanja o sumnji na počinjenje krivičnog djela	47
1. Krivična prijava prijavitelja	48
2. Krivična prijava anonimnog podnosioca	51
3. Izveštaji Ureda za reviziju o poslovanju institucija	52
4. Saznanja ovlaštenih službenih osoba, saznanja pribavljena putem PP veza i informanata	53
5. Krimolovac	54
6. Medijski napisi i javna pogovaranja	55
B) Postupak policije po zaprimljenim saznanjima:	56
1. Plan postupanja (plan prethodnih provjera i plan rada)	56
2. Vršenje provjera (putem otvorenih izvora, PP veza, informanata i institucija)	58
3. Poduzimanje radnji (prikupljanje obavještenja od osoba, uvid u dokumentaciju i moguće dokaze)	59
4. Obavještanje tužioca o postojanju osnova sumnje o počinjenom krivičnom djelu	60
C) Realizacija radnji dokazivanja kod koruptivnih krivičnih djela i krivičnih djela protiv službene i druge odgovorne dužnosti	62
1. Osiguranje potrebnih naredbi za poduzimanje procesnih radnji – istražnih radnji dokazivanja	62
1.1. Pretres stana i drugih prostorija	62
1.2. Pretres osoba	65
1.3. Lišenje slobode osumnjičenog	66
1.4. Kriminalistička obrada osumnjičenog	66
1.5. Ispitivanje osumnjičenog	66
1.6. Saslušanje svjedoka	67
2. Poduzimanje posebnih istražnih mjera i radnji u cilju otkrivanja i dokazivanja koruptivnih krivičnih djela	68
2.1. Nadzor i tehničko snimanje telekomunikacija	71
2.2. Pristup kompjuterskim sistemima i kompjutersko sravnjenje podataka	71
2.3. Nadzor i tehničko snimanje prostorija	71
2.4. Tajno praćenje i tehničko snimanje osoba, transportnih sredstava i predmeta koji stoje s njima u vezi	71
2.5. Korištenje prikriivenih istražitelja i informatora	71
2.6. Simulirani i kontrolirani otkup i simulirano davanje potkupnine	71
2.7. Nadzirani prijevoz i isporuka predmeta krivičnog djela	71
3. Podnošenje izvještaja o postojanju osnova sumnje o počinjenom krivičnom djelu i počiniocu	74
Primjeri “dobre prakse” u otkrivanju i procesuiranju koruptivnih krivičnih djela	75
Posebni dio	
PROCESUIRANJE KRIVIČNIH DJELA KORUPCIJE	81
1. Pojam istrage i njegovo pravno značenje prema važećim Zakonima o krivičnom postupku u Bosni i Hercegovini	82
a) Svrha provođenja istrage	82

b) Tužilac kao stranka krivičnog postupka u otkrivanju i provođenju istrage krivičnog djela i počinioca	83
1.1. Postupanje po službenoj dužnosti, kao procesnopravni osnov poduzimanja aktivnosti tužioca u otkrivanju i provođenju istrage krivičnog djela i počinioca u skladu s važećim Zakonima o krivičnom postupku u Bosni i Hercegovini	84
1.2. Postupanje po službenoj dužnosti, kao procesnopravni osnov poduzimanja aktivnosti ovlaštene službene osobe u otkrivanju i provođenju istrage krivičnog djela i počinioca, u skladu s važećim Zakonima o krivičnom postupku u Bosni i Hercegovini	85
1.3. Koordinacija tužioca i ovlaštene službene osobe prilikom postupanja po službenoj dužnosti kao procesnopravnom osnovu poduzimanja aktivnosti u otkrivanju i provođenju istrage krivičnog djela i počinioca, u skladu s važećim Zakonima o krivičnom postupku u Bosni i Hercegovini	91
2. Pojave u praksi prvostepenih tužilaštava	93
I – KRIVIČNA DJELA KORUPCIJE PREMA NOMENKLATURI VSTV-a BOSNE I HERCEGOVINE .	96
1) Krivično djelo “Povreda tajnosti pisma ili drugih pošiljki”	98
Član 172. stav 3. u vezi sa stavom 2.	
2) Krivično djelo “Povreda slobode opredjeljenja birača”	98
Član 187.	
3) Krivično djelo “Podmićivanje pri izborima ili glasanju”	99
Član 189.	
4) Krivično djelo “Trgovina ljudima”	99
Član 198a. stav 5.	
5) Krivično djelo “Trgovina maloljetnim osobama”	100
100	
Član 198b. stav 6. u vezi sa stavom 2.	
6) Krivično djelo “Zloupotreba povjerenja”	100
Član 244.	
7) Krivično djelo “Zloupotreba u stečajnom postupku ili postupku prinudnog poravnanja”	101
Član 261. stav 2. i 3.	
8) Krivično djelo “Zloupotreba ovlaštenja u privredi”	101
Član 263. stav 3.	
9) Krivično djelo “Neovlašteno primanje poklona ili darova”	101
Član 267.	
10) Krivično djelo “Neovlašteno davanje poklona ili darova”	102
Član 268.	
11) Krivično djelo “Odavanje i neovlašteno pribavljanje poslovne tajne”	102
Član 269. stav 3.	
12) Krivično djelo “Odavanje i korištenje berzanske tajne”	102
Član 270.	
13) Krivično djelo “Zloupotreba službenog položaja ili ovlaštenja”	102
Član 347.	
14) Krivično djelo “Pronevjera”	103
Član 348.	
15) Krivično djelo “Prevara u službi”	103

Član 349.	
16) Krivično djelo "Posluga"	103
Član 350.	
17) Krivično djelo "Primanje mita"	104
Član 351.	
18) Krivično djelo "Davanje mita"	104
Član 352.	
19) Krivično djelo "Trgovina utjecajem"	104
Član 353.	
20) Krivično djelo "Odavanje službene tajne"	104
Član 355. stav 3.	
21) Krivično djelo "Kršenje sudske odluke o zabrani vršenja dužnosti ili zanimanja"	105
Član 372.	
22) Krivično djelo "Povreda zakona od strane sudije"	106
Član 376.	
II – PROCESUIRANJE OD STRANE TUŽIOCA U FUNKCIJI OTKRIVANJA I PROVOĐENJA ISTRAGE KRIVIČNIH DJELA KORUPCIJE U SKLADU SA ZAKONIMA O KRIVIČNOM POSTUPKU BOSNE I HERCEGOVINE	
1. Prava i obaveze tužioca u poduzimanju potrebnih procesnih mjera u funkciji otkrivanja i provođenja istrage krivičnog djela korupcije u skladu sa Zakonima o krivičnom postupku u Bosni i Hercegovini	106
1.1. Prethodne napomene vezane za pojam otkrivanja krivičnog djela i ulogu ovlaštenih službenih osoba	106
1.2. Postojanje osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo korupcije i kategorija saznanja tužioca	107
1.3. Postojanje osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo korupcije kao činjenično-pravna pretpostavka promptnog izvršavanja obaveze ovlaštene službene osobe da obavijesti tužioca i kao zakonski razlog za poduzimanje potrebnih mjera pravnog nadzora od strane tužioca, s jedne strane, i s druge strane, procesnopravnih odobrenja i odluka suda koje se donose radi osiguranja zakonitosti u prikupljanju dokaza u cilju otkrivanja i provođenja istrage u funkciji zaštite prava i osnovnih sloboda propisanih Ustavom Bosne i Hercegovine i međunarodnim ugovorima koje je ratificirala Bosna i Hercegovina	110
1.4. Pravo i obaveza tužioca da sam neposredno provodi istragu krivičnog djela korupcije u skladu sa zakonima o krivičnom postupku u Bosni i Hercegovini	111
1.5. Potrebne mjere postupajućeg tužioca nakon saznanja da postoji osnov sumnje da je izvršeno krivično djelo korupcije u cilju njegovog otkrivanja, provođenja istrage i pronalaženja osumnjičenog kao i ostvarenja drugih ciljeva propisanih odredbom čl. 35/II tačka a) ZKP BiH; čl. 43/II tačka a) ZKP RS i čl. 45/II tačka a) ZKP FBiH	112
1.5.1.) Naređivanje provođenja istrage u smislu čl. 216/I ZKP BiH, čl. 224/I ZKP RS i čl. 231/I ZKP FBiH kao opća potrebna mjera u promptnom izvršavanju prava i obaveza postupajućeg tužioca nakon saznanja da postoji osnov sumnje da je izvršeno krivično djelo korupcije za koje je propisana kazna zatvora preko pet godina u cilju njegovog otkrivanja i provođenja istrage i ostvarenja drugih ciljeva propisanih odredbom čl. 35/II tačka a) ZKP BiH, čl. 43/II tačka a) ZKP RS i čl. 45/II tačka a) ZKP FBiH	115
1.5.2.) Naredba o provođenju istrage kao oblik procesnopravne odluke i pismenog akta koji sačinjava postupajući tužilac u smislu odredbe čl. 216/II ZKP BiH, čl. 224/II ZKP RS i čl. 231/I ZKP FBiH nakon utvrđenja, odnosno saznanja da postoji osnov	

sumnje da je izvršeno krivično djelo korupcije za koje je propisana kazna zatvora preko pet godina kao opća potrebna mjera u cilju njegovog otkrivanja i provođenja istrage i drugih ciljeva propisanih odredbom čl. 35/II tačka a) ZKP BiH, čl. 43/II tačka a) ZKP RS i čl. 45/II tačka a) ZKP FBiH	117
1.5.3.) Naredba za provođenje istrage kao potrebna opća mjera i kao oblik procesno-pravnog akta postupajućeg tužioca u smislu odredbe čl. 216/II ZKP BiH, čl. 224/II ZKP RS i čl. 231/II ZKP FBiH nakon saznanja, odnosno utvrđenja da postoji osnov sumnje da je izvršeno krivično djelo korupcije za koje je propisana kazna zatvora do pet godina u cilju njegovog otkrivanja i provođenja istrage i ostvarenja drugih ciljeva propisanih odredbom čl. 35/II tačka a) ZKP BiH, čl. 43/II tačka a) ZKP RS i čl. 45/II tačka a) ZKP FBiH	119
1.5.4.) Potrebne posebne procesne mjere tužioca nakon saznanja za postojanje osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo korupcije radi njegovog otkrivanja i provođenja istrage i ostvarenja drugih ciljeva propisanih odredbom člana 35/II tačka a) ZKP BiH, čl. 43/II tačka a) ZKP RS i čl. 45/II tačka a) ZKP FBiH kod poduzimanja istražnih radnji dokazivanja propisanih Zakonima o krivičnom postupku u Bosni i Hercegovini	121
1.5.5.) Potrebne posebne procesne mjere i radnje tužioca nakon saznanja za postojanje osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo korupcije radi njegovog otkrivanja i provođenja istrage i drugih ciljeva propisanih odredbom člana 35/II tačka a) ZKP BiH, čl. 43/II tačka a) ZKP RS i čl. 45/II tačka a) ZKP FBiH kod poduzimanja istražne radnje dokazivanja pretresanje stana, prostorija i pokretnih stvari	122
1.5.6.) Potrebne posebne procesne mjere i radnje tužioca nakon saznanja za postojanje osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo korupcije u cilju njegovog otkrivanja i provođenja istrage i drugih ciljeva propisanih odredbom člana 35/II tačka a) ZKP BiH, čl. 43/II tačka a) ZKP RS i čl. 45/II tačka a) ZKP FBiH kod poduzimanja istražne radnje dokazivanja privremeno oduzimanje predmeta i imovine	124
1.5.7.) Potrebne procesne mjere i radnje tužioca nakon saznanja za postojanje osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo korupcije u cilju njegovog otkrivanja i provođenja istrage i drugih ciljeva propisanih odredbom čl. 35/II tačka a) ZKP BiH, čl. 43/II tačka a) ZKP RS i čl. 45/II tačka a) ZKP FBiH kod poduzimanja istražne radnje dokazivanja ispitivanje osumnjičenog	126
1.5.8.) Potrebne procesne mjere tužioca nakon saznanja za osnov sumnje da je izvršeno krivično djelo korupcije u cilju njegovog otkrivanja i provođenja istrage i ostvarenja drugih ciljeva propisanih čl. 35/II tačka a) ZKP BiH, čl. 43/II tačka a) ZKP RS i čl. 45/II tačka a) ZKP FBiH kod poduzimanja istražne radnje dokazivanja saslušanje svjedoka	128
1.5.9.) Potrebne procesne mjere tužioca nakon saznanja za osnov sumnje da je izvršeno krivično djelo korupcije u cilju njegovog otkrivanja i provođenja istrage i ostvarenja drugih ciljeva propisanih čl. 35/II tačka a) ZKP BiH, čl. 43/II tačka a) ZKP RS i čl. 45/II tačka a) ZKP FBiH kod poduzimanja istražne radnje dokazivanja uviđaj i rekonstrukcija	130
1.5.10.) Potrebne procesne mjere tužioca nakon saznanja za osnov sumnje da je izvršeno krivično djelo korupcije u cilju njegovog otkrivanja i provođenja istrage i ostvarenja drugih ciljeva propisanih čl. 35/II tačka a) ZKP BiH, čl. 43/II tačka a) ZKP RS i čl. 45/II tačka a) ZKP FBiH kod poduzimanja istražne radnje dokazivanja vještačenja	131
1.5.11.) Potrebne procesne mjere tužioca nakon saznanja za osnov sumnje da je izvršeno krivično djelo korupcije u cilju njegovog otkrivanja i provođenja istrage i ostvarenja drugih ciljeva propisanih čl. 35/II tačka a) ZKP BiH, čl. 43/II tačka a) ZKP RS i čl. 45/II tačka a) ZKP FBiH kod preduzimanja posebnih istražnih radnji dokazivanja	132

1.5.12.) Zaključenje sporazuma o uvjetima za priznanje krivnje kao potrebna procesna mjera tužioca nakon saznanja za osnov sumnje da je izvršeno krivično djelo korupcije u cilju njegovog otkrivanja i provođenja istrage i ostvarenja drugih ciljeva propisanih čl. 35/II tačka a) ZKP BiH, čl. 43/II tačka a) ZKP RS i čl. 45/II tačka a) ZKP FBiH	133
1.5.13.) Procesuiranje potrebnih mjera i radnji tužioca u skladu sa Zakonom o zaštiti svjedoka nakon saznanja za osnov sumnje da je izvršeno krivično djelo korupcije u cilju njegovog otkrivanja i provođenja istrage i ostvarenja drugih ciljeva propisanih čl. 35/II tačka a) ZKP BiH, čl. 43/II tačka a) ZKP RS i čl. 45/II tačka a) ZKP FBiH ..	134
1.6. Finansijska istraga kao potrebna mjera tužioca nakon saznanja za osnov sumnje da je izvršeno krivično djelo korupcije u cilju njegovog otkrivanja i provođenja istrage i drugih ciljeva propisanih u čl. 35/II tačka a) ZKP BiH, čl. 43/II tačka a) ZKP RS i čl. 45/II tačka a) ZKP FBiH	134
III – PROCESNOPRAVNA ORGANIZACIJA I TOK PROVOĐENJA ISTRAGE KRIVIČNOG DJELA KORUPCIJE U SKLADU SA ZAKONIMA O KRIVIČNOM POSTUPKU U BOSNI I HERCEGOVINI	
1. Procesnopravna organizacija i tok provođenja istrage u KT predmetu prvostepenog tužilaštva ako postoji osnov sumnje da je izvršeno krivično djelo korupcije za koje je u zakonu propisana kazna zatvora preko pet godina	136
1.1. Procesna situacija početka toka i organizacija provođenja istrage u KT predmetu prvostepenog tužilaštva u kojem je prijava krivičnog djela podnesena ovlaštenoj službenoj osobi	136
a) Izvještaj ovlaštene službene osobe sačinjen na osnovu prikupljenih informacija, obavještenja, izjava i dokaza koji su otkriveni u cilju izvršavanja zadataka obavještenja tužiocu o postojanju osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo za koje je propisana kazna zatvora preko pet godina kao početni akt KT predmeta (preliminarni izvještaj) (čl. 219/I i V u vezi s čl. 218/I ZKP BiH, čl. 227/I i V u vezi s čl. 226/I ZKP RS i čl. 234/V i I u vezi s članom 233/I ZKP FBiH)	138
b) Naredba o provođenju istrage postupajućeg tužioca kao oblik procesnopravnog akta u KT predmetu prvostepenog tužilaštva nakon izvršavanja zadataka ovlaštene službene osobe radi obavještanja tužioca o postojanju osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo za koje je zakonom propisana kazna zatvora preko pet godina (čl. 216/II ZKP BiH, čl. 224/II ZKP RS i čl. 231/II ZKP FBiH)	140
c) Izvještaj ovlaštene službene osobe sačinjen na osnovu prikupljanja izjava i dokaza koji su otkriveni pod nadzorom tužioca u cilju izvršavanja zadataka otkrivanja i provođenja istrage krivičnog djela i počinioca na osnovu naredbe o provođenju istrage zbog postojanja osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo za koje je zakonom propisana kazna zatvora preko pet godina (čl. 219/V u vezi s članom 218/I ZKP BiH, čl. 227/V u vezi s članom 226 ZKP RS i čl. 234/V u vezi s čl. 233 ZKP FBiH)	142
1.2. Procesna situacija početka toka i organizacija provođenja istrage u KT predmetu prvostepenog tužilaštva u kojem je prijava krivičnog djela neposredno podnesena tužiocu	180
1.3. Procesna situacija toka i organizacija provođenja istrage krivičnog djela korupcije u KT predmetu prvostepenog tužilaštva protiv NN počinioca	144
2. Tok i procesnopravna organizacija provođenja istrage u KT predmetu prvostepenog tužilaštva ako postoji osnov sumnje da je izvršeno krivično djelo korupcije za koje je zakonom propisana kazna zatvora do pet godina	145
BIBLIOGRAFIJA	146

UVODNE NAPOMENE – OSNOVNE NAZNAKE MODULA I ISHODIŠTE

Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine iniciralo je izradu edukativnog modula na temu "Otkrivanje i procesuiranje krivičnih djela korupcije", te je Stalna komisija za efikasnost tužilaštava Visokog sudskog i tužilačkog vijeća Bosne i Hercegovine izvršila odabir koautora za izradu predmetnog edukativnog modula, koji će u definiranim rokovima sačiniti jedan edukativni modul, a koji će u sebi, između ostalog, sadržavati i osvrt na određene probleme koji se pojavljuju u procesuiranju krivičnih djela korupcije, prijedloge za prevazilaženje takvih problema, praktikume postupanja u određenim situacijama i primjere dobre prakse u oblasti otkrivanja i procesuiranja krivičnih djela korupcije u Bosni i Hercegovini.

S obzirom na to da su kao koautori navedenog modula izabrani gospodin Nenad Vranješ, tužilac Republičkog tužilaštva Republike Srpske i Emir Dugalija, istražitelj u Odsjeku za sprečavanje i otkrivanje finansijskog kriminala i korupcije, Kriminalističko-istražnog odjela Državne agencije za istrage i zaštitu, moguće je da se u određenim situacijama pojave i različita viđenja određenih aspekata postupanja u otkrivanju i procesuiranju krivičnih djela korupcije, a imajući u vidu to da su neki aspekti postupanja u krivičnim stvarima tužilaštava na različitim nivoima vlasti u Bosni i Hercegovini, Tužilaštva BiH i Republičkog tužilaštva RS, ali i policijskih agencija Državne agencije za istrage i zaštitu i Ministarstva unutrašnjih poslova RS-a, zasigurno različiti.

U cilju sagledavanja aktuelne situacije u ovoj oblasti, a u okviru izrade edukativnog modula, upućeni su i zahtjevi za dostavljanjem statističkih podataka o stanju korupcije, izraženoj kaznenoj politici u pravomoćno osuđujućim presudama slučajeva korupcije (u smislu postotka učešća uvjetnih osuda u ukupnom obimu izrečenih krivičnopравниh sankcija) i primjerima dobre prakse od tužilaštava u Bosni i Hercegovini, s obzirom na to da tužilaštva po svom položaju imaju relevantne informacije i o broju podnesenih izvještaja o postojanju osnova sumnje o počinjenim krivičnim djelima i počinocima, krivičnim prijavama, ali i ishodu postupanja po gorenavedenom u pravcu podizanja optužnica i konačno donesenih pravomoćnih presuda i vrste izrečenih krivičnopравниh sankcija. Od tužilaštava je također zatraženo da se dostave najbitniji akti (izvještaj o postojanju osnova sumnje o počinjenim krivičnim djelima i počinocima, optužnica i pravomoćna presuda) koji se odnose na jedan obrađeni slučaj iz opusa krivičnih djela korupcije ili krivičnih djela protiv službene i druge odgovorne dužnosti, a koji prema njihovom mišljenju odražavaju dobar primjer saradnje ovlaštenih službenih osoba i tužioca, što je na kraju postupka dalo kao rezultat pravomoćnu presudu kojom je optuženi oglašen krivim. Određeni broj tužilaštava dostavio je navedene podatke, dok se veći broj tužilaštava nije oglasio po dostavljenom zahtjevu.

Ovaj rad prvenstveno nastoji da u prihvatljivoj formi ukratko elaborira bitne segmente u otkrivanju i procesuiranju krivičnih djela korupcije, podrazumijevajući kratak historijski osvrt na fenomen korupcije, pojmovno definiranje prema različitim zakonskim i drugim dokumentima u Bosni i Hercegovini, institucionalne pretpostavke za borbu protiv korupcije, pravne pretpostavke za borbu protiv korupcije, normiranje određenog opusa krivičnih djela prema pozitivnim propisima, uloge i viđenja zakonskih i praktičnih mogućnosti postupanja tužioca i ovlaštenih službenih osoba u krivičnom postupku i prijedloge za prevazilaženje i poboljšanje određenih situacija, kao i druge segmente koji su detaljnije navedeni u sadržaju modula.

Imajući u vidu to da je uloga ovlaštenih službenih osoba i tužilaca u otkrivanju i procesuiranju svih vrsta krivičnih djela jednoobrazno propisana zakonima o krivičnim postupcima u Bosni i Hercegovini, vjerovatno su mnogi segmenti koji su opisani u modulu identični i za otkrivanje i procesuiranje svih drugih oblika krivičnih djela, ali će se također spominjati i određene specifičnosti koje se vezuju samo za otkrivanje i procesuiranje krivičnih djela korupcije.

Nadamo se da su koautori iz ugla i viđenja, koji se, kao što smo već rekli, objektivno dobrim dijelom limitira na praksu institucija u kojima koautori obavljaju poslove, uspjeli većim dijelom dotaknuti bit ove pojave u Bosni i Hercegovini i ukazati na aktuelno stanje i viđenje mogućnosti kojima je moguće na adekvatan način uhvatiti se u koštac s ovom opasnom i po osnove društva i države, destruktivnom i razarajućom društvenom pojavom.

I – KORUPCIJA – KRATAK HISTORIJSKI OSVRT

Korupcija je fenomen star koliko i ljudsko društvo. Kroz historiju je poznato da se spominjala i u Staroj Grčkoj i Rimu,¹ a fenomen "darivanja" poznat je i u srednjovjekovnoj historiji Bosne.² *U načelu, postoje različiti pristupi i pokušaji u definiranju korupcije, ali ne postoji jedinstveno stanovište o jednoj univerzalnoj općeprihvaćenoj definiciji, mada je u osnovi korupcija negativna socijalno-patološka pojava s visokim stepenom izražene društvene opasnosti.*

Kroz historiju, mnogi mislioci i filozofi bavili su se kako pojmovnim određenjem korupcije, tako i njenim utjecajem na društvo. Aristotel je pod pojmom korupcije podrazumijevao moralno kvarenje društva, dok se u starom Rimu pod korupcijom podrazumijevao loš utjecaj odnosno kvarenje, a potom različite zloupotrebe i kvarenje vlasti, podmićivanje, odnosno potkupljivanje radi određene koristi. Cesare Beccaria ovaj termin koristi u značenju potkupljivanje, a općeprihvaćeno klasično shvatanje korupcije jeste da je to patološka pojava i da predstavlja kvarenje moralnih vrijednosti pojedinaca, a samim tim i društva. To kvarenje nastaje radi koristoljubivosti³.

Bitno je napomenuti da se u 19. stoljeću u mnogim imperijama, Rusiji, Pruskoj i dr., uobičajenim i normalnim smatralo dobijanje položaja, odnosno kupovanje javnih položaja na osnovu statusa i porijekla, što je, pored ugleda i moći, donosilo i određene privilegije. Međutim, takva praksa se napušta krajem devetnaestog stoljeća i u mnogim tadašnjim razvijenim državama se osnivaju profesionalne javne uprave, na principima stručnosti, efikasnosti i profesionalizma.

II POJMOVNO ODREĐENJE KORUPTIVNIH KRIVIČNIH DJELA I KRIVIČNIH DJELA PROTIV SLUŽBENE I DRUGE ODGOVORNE DUŽNOSTI

Korijen riječi korupcija potiče od latinske riječi *corruptio*, što znači pokvarenost, iskvarenost, podmitljivost.

Kao što je navedeno, u načelu postoje različiti pristupi i pokušaji u definiranju korupcije, ali ne postoji jedinstveno stanovište o jednoj univerzalnoj općeprihvaćenoj definiciji, mada je u osnovi ujednačeno mišljenje autora da je korupcija negativna socijalno-patološka pojava s visokim stepenom izražene društvene opasnosti, kako po prava i legitimne interese građana, tako i po osnove društvenog i državnog uređenja i ekonomski sistem države. U međunarodnim okvirima postoje značajni naponi međunarodnih organizacija na stvaranju općeprihvatljive definicije korupcije, kako bi se unificiranjem postigla mogućnost nametanja obaveza ili davanja preporuka članicama određenih integracija da putem ratificiranja mjerodavnih konvencija i preporuka preuzmu obaveze na značajnijim naporima u borbi protiv korupcije i, između ostalog, harmoniziranjem nacionalnih zakonodavstava u ovoj oblasti s međunarodnim konvencijama, a sve radi efektivnije i efikasnije borbe protiv ovog fenomena koji je već odavno eskalirao i koji više nije vezan samo za jedno područje i jednu državu. U skladu s tim su i naponi da države prihvate obavezu i propišu inkriminacije za djela korupcije u koja su involvirane strane službene osobe.

Zakon o Agenciji za prevenciju korupcije i koordinaciju u borbi protiv korupcije BiH⁴ definira korupciju kao: *"svaku zloupotrebu moći povjerene javnom službeniku ili licu na političkom položaju na državnom, entitetskom, kantonalnom nivou, nivou Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, gradskom ili općinskom nivou, koja može dovesti do privatne koristi. Korupcija posebno može uključivati direktno ili indirektno zahtijevanje, nuđenje, davanje ili prihvatanje mita ili neke druge nedopuštene prednosti ili njenu mogućnost, kojima se narušava odgovarajuće obavljanje bilo kakve dužnosti ili ponašanja očekivanih od primaoca mita."*

¹ Vuković, S. (2003). Korupcija i vladavina prava. Beograd: Institut društvenih nauka – "Draganić", str. 8. Naime, navodi se da se korupcija kao značajan društveni problem spominje i u Bibliji (Stari zavjet), dok su stari Grci za suzbijanje korupcije imali skup pravila. Također se navodi da je identična situacija bila i u Starom Rimu, gdje su donošeni zakoni (Lex Sillia, Lex Calpurnia i Lex Tullia) koji su sankcionirali zloupotrebe koje su činili državni činovnici. Poblize u navedenom djelu.

² Naime, u organizacionom prestrukturiranju Bosne, nakon osvajanja od strane Osmanskog carstva, ustalila se praksa da bosanskim namjesnicima, beglerbegovima, sandžakbegovima i čehajama, Dubrovčani godišnje ili pri imenovanjima donose "darove" određene vrste, kako bi ih "odobrovoljili" radi slobode kretanja i trgovanja.

³ Vuković, S. (2003). Korupcija i vladavina prava. Beograd: Institut društvenih nauka – "Draganić", str. 9.

⁴ Zakon o Agenciji za prevenciju korupcije i koordinaciju u borbi protiv korupcije ("Službeni glasnik BiH", broj 103/09, objavljen 30. 12. 2009. godine).

Prema Zakonu o zaštiti lica koja prijavljuju korupciju u institucijama Bosne i Hercegovine⁵ korupcija je “svaka zloupotreba moći povjerene državnom službeniku, zaposleniku, savjetniku, izabranom ili imenovanom zvaničniku koja može dovesti do privatne koristi tog lica, domaćeg ili stranog fizičkog ili pravnog lica. Korupcija posebno može uključivati direktno ili indirektno zahtijevanje, nuđenje, davanje ili prihvatanje mita ili neke druge nedopuštene prednosti ili njenu mogućnost, čime se narušava odgovarajuće obavljanje bilo kakve dužnosti ili ponašanje očekivano od primaoca mita. Korupcija je i povreda zakona, drugog propisa, kao i nepravilnosti u radu i prevare koje ukazuju na postojanje korupcije”.

A) MEĐUNARODNE KONVENCIJE

Štetnost i pogubnost za temeljne vrijednosti društva i države, dovele su do toga da je na globalnom nivou došlo do potrebe da se posveti značajna pažnja borbi protiv korupcije, kroz propisivanje određenih obaveza ili preporuka za razmatranje i usvajanje određenih uopćenih normativa u nacionalna zakonodavstva, a sve s ciljem da se ova pojava, koja u uvjetima savremenog doba, mobilnosti kapitala, biznisa, radnih mjesta i osnivanja multinacionalnih kompanija i korporacija poprima internacionalne i globalne dimenzije, te protiv koje je potrebno manje-više uniformno ili s najmanjim mogućim globalnim i zajedničkim standardima suprotstaviti se i svesti je na najmanju moguću mjeru.

1) Konvencija Ujedinjenih nacija o borbi protiv korupcije⁶

Ujedinjene nacije, zabrinute su zbog ozbiljnosti problema i prijetnji koje korupcija predstavlja za stabilnost i sigurnost društava, podrivajući institucije i vrijednosti demokratije, etičke vrijednosti i pravdu, te ugrožavajući održivi razvoj i vladavinu prava, donijele su Konvenciju o borbi protiv korupcije. U Preambuli ove konvencije istaknuta je zabrinutost zbog povezanosti korupcije i drugih oblika kriminala, posebno organiziranog kriminala i privrednog kriminala, uključujući pranje novca, zbog slučajeva korupcije koji uključuju ogromne količine dobara koja mogu predstavljati značajan dio resursa država, a koji prijete političkoj stabilnosti i održivom razvoju tih država. Kako je prepoznato, korupcija nije više lokalna stvar već transnacionalna pojava koja pogađa sva društva i privrede, što čini međunarodnu saradnju na njenom sprečavanju i suzbijanju neophodnom.

Ciljevi ove konvencije su:

- (a) unaprijediti i ojačati mjere za efikasnije i uspješnije sprečavanje i borbu protiv korupcije;
- (b) unaprijediti, olakšati i podržati međunarodnu saradnju i tehničku pomoć u sprečavanju i borbi protiv korupcije, uključujući povrat dobara;
- (c) unaprijediti integritet, odgovornost i dobro upravljanje javnim poslovima i javnom imovinom.

Navedena konvencija ima poseban značaj, jer je na sveobuhvatan način trasirala put državama ugovornicama u pogledu bitnih koraka koje je nužno poduzeti na ispunjenju neophodnih preduvjeta za sprečavanje i borbu protiv korupcije. Te odredbe se u dobroj mjeri tiču uspostave institucionalnih kapaciteta za sprečavanje i borbu protiv korupcije, uvođenja transparentnog sistema javnih nabavki, podnošenja javnih izvještaja radi osiguranja transparentnosti javne uprave, mjera koje se odnose na sud i tužilaštvo u pogledu jačanja integriteta i sprečavanja mogućnosti za korupciju u sudstvu, zatim mjera za podsticanje učešća društva, pojedinaca i grupa van javnog sektora, nevladinih organizacija i organizacija lokalne zajednice u sprečavanju i borbi protiv korupcije, te podizanja svijesti javnosti o postojanju, uzrocima i ozbiljnosti korupcije i prijetnje koju ona predstavlja. Konvencijom su također predviđene i mjere za sprečavanje pranja novca, dok su u Poglavlju II nabrojani pojedinačni koruptivni delikti, te definirani određeni krivičnopravni instituti u pogledu počinjenja koji se tiču određenih oblika saučesništva, odgovornosti pravnih osoba, pokušaja, namjere, zastarijevanja, krivičnog gonjenja, suđenja i sankcija, zamrzavanja, zapljene i konfiskacije, zaštite svjedoka, stručnjaka i žrtava, zaštite podnosilaca prijave, naknade štete, specijaliziranih organa za borbu protiv korupcije, nacionalne i međunarodne saradnje,

⁵ Zakon o zaštiti lica koja prijavljuju korupciju u institucijama Bosne i Hercegovine (“Službeni glasnik BiH”, broj 100/13, objavljen 23. 12. 2013. godine).

⁶ Konvencija Ujedinjenih naroda protiv korupcije (Convention against Corruption, stupila na snagu 14. 12. 2005. godine. U BiH stupila na snagu 26. 10. 2006. godine. “Službeni glasnik BiH – Međunarodni ugovori”, broj 5/2006).

jurisdikcije, izručenja, ekstradicije, međunarodne krivičnopravne pomoći, prenošenja krivičnih postupaka, zajedničkih istraga, posebnih tehnika istrage, povrata dobara i tehničke saradnje i razmjene informacija.

U članu 6. je, između ostalog, navedeno da će svaka država ugovornica u skladu s osnovnim načelima svog poretka, prema potrebi, uspostaviti tijelo ili tijela za sprečavanje korupcije sredstvima kao što su primjena politika i praksi sprečavanja korupcije i, gdje to odgovara, nadgledanje i koordinacija primjene te politike, kao i unapređenje i širenje znanja o sprečavanju korupcije. Dalje je definirano da će svaka država ugovornica osigurati tijelu ili tijelima potrebnu nezavisnost, u skladu s osnovnim načelima svog pravnog sistema, kako bi to tijelo ili tijela mogla vršiti svoje funkcije uspješno i neometano od bilo kakvog neopravdanog utjecaja i da će im osigurati neophodna materijalna sredstva i kvalificirano osoblje, kao i obuku tog osoblja za obavljanje funkcija.

Mnoge odredbe Konvencije tiču se obaveza koje su države potpisnice dužne propisati svojim nacionalnim zakonodavstvom, što je Bosna i Hercegovina posljednjih godina u dobroj mjeri i učinila. Tu prvenstveno mislimo na proceduru donošenja Zakona o Agenciji za prevenciju korupcije i koordinaciju borbe protiv korupcije BiH,⁷ zatim donošenje Zakona o zaštiti lica koja prijavljuju korupciju, donošenje entitetskih zakona kojima se uređuje postupak oduzimanja imovine koja je stečena izvršenjem krivičnog djela i uspostavlja agencija za oduzimanje imovinske koristi stečene krivičnim djelom, ali vjerovatno i određene izmjene zakona o krivičnim postupcima u Bosni i Hercegovini, prema kojima je moguće primijeniti posebne istražne radnje u pribavljanju dokaza u istragama koruptivnih krivičnih djela i krivičnih djela protiv službene i druge odgovorne dužnosti. Cijenimo da je postignut pomak na institucionalnom i procesnom normiranju, uz sve manjkavosti i sporosti koje su pratile donošenje navedenih zakona. Kao što je poznato, Zakon o Agenciji za prevenciju korupcije i koordinaciju borbe protiv korupcije u BiH⁸ bio je iznuđen od strane međunarodne zajednice, jer je to bio preduvjet za mapu puta i liberalizaciju viznog režima za građane Bosne i Hercegovine.⁹ Također, što se tiče samih nadležnosti, bitno je istaći da su od samog početka bila prisutna razmimoilaženja i suprotna gledišta u pogledu nadležnosti koje bi takva agencija trebala imati (upravna organizacija bez istražnih ovlaštenja, ili istražni organ), ali i u pogledu same potrebe da se takav vid agencije osniva na nivou Bosne i Hercegovine, jer postoje entitetska tijela zadužena za borbu protiv korupcije. Na kraju, postignut je kompromis i uspostavljena agencija na državnom nivou, koja nema istražne, već preventivne nadležnosti i ulogu koordinacije u borbi protiv korupcije.¹⁰ Međutim, iako je prema zakonskim odredbama navedena Agencija za prevenciju korupcije i koordinaciju borbe protiv korupcije samostalna upravna organizacija koja za svoj rad odgovara izravno Parlamentarnoj skupštini BiH, ona je u stvarnosti bila limitirana odlukama izvršne vlasti u pogledu donošenja potrebnih internih akata, prvenstveno Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji koji je prošao dugu proceduru usvajanja, protivljenja i osporavanja, ali i u pogledu operativnih pretpostavki za rad, u pogledu smještaja, prijema zaposlenika i dr.

Također, uspostavljanje agencija nadležnih za oduzimanje i upravljanje imovinom stečenom krivičnim djelom dosta je dugo potrajalo,¹¹ tako da u Republici Srpskoj imamo uspostavljenu Agenciju

⁷ Zakon o Agenciji za prevenciju korupcije i koordinaciju borbe protiv korupcije ("Službeni glasnik BiH", broj 103/09, objavljen 30. 12. 2009. godine).

⁸ Zakon o Agenciji za prevenciju korupcije i koordinaciju borbe protiv korupcije usvojen je na 69. sjednici Predstavničkog doma i 40. sjednici Doma naroda Parlamentarne skupštine BiH i objavljen u "Službenom glasniku BiH", broj 103/09.

⁹ Dnevni list "Dnevni avaz" (ponedjeljak 24. 8. 2009), str. 4, "Brisel ne želi virtualno tijelo". Navedeno je da se nikakvo virtualno tijelo u vidu ad hoc komisije na može boriti protiv korupcije, niti će formiranje takvog tijela značiti da je BiH ispunila jedan od uvjeta za ukidanje viza. Za Brisel može biti prihvatljivo samo formiranje državnog, samostalnog i nezavisnog tijela s jasno definiranim nadležnostima, bez obzira na to da li se ono zvalo agencijom, direktijom..., potvrdilo je "Avazu" više sagovornika iz Evropske komisije te Grupe zemalja za borbu protiv korupcije VE (GRECO), koji poručuju da su preporuke GRECO-a jasne i da se moraju slijediti. Između ostalog je navedeno da je jedan od najglasnijih protivnika formiranja ozbiljnog državnog tijela za borbu protiv korupcije ministar unutrašnjih poslova RS-a, Stanislav Čado, koji to tijelo zamišlja kao skup nekolicine ljudi koji će se s vremena na vrijeme sastajati i razgovarati o korupciji. Čadine izjave nije želio komentirati v.d. ministra sigurnosti BiH, Mijo Krešić, navodeći da "Tri preporuke nismo ispunili, devet smo ispunili djelimično, a četiri u potpunosti. Sada neko uzima sebi za pravo da određuje šta je EU dovoljno, a to je neozbiljno. Mjeru će dati predstavnici EU. Svi znamo čitati, a ja nisam tumač preporuka GRECO-a. Njih je prihvatilo Vijeće ministara BiH i donijelo zaključak da se one provedu, a za mene je to mjerodavna institucija" – zaključio je Krešić.

¹⁰ Dnevni list "Dnevni avaz" (nedjelja, 16. august 2009), str. 4, "Protivljenja iz RS – Niko nije tražio novu policijsku agenciju". Navedeno je da uspostavljanje državnog tijela za borbu protiv korupcije ne znači formiranje nove policijske agencije na državnom nivou, niti je takvo nešto Evropska komisija ili bilo ko drugi zahtijevao, izjavio je za "Avaz" Mate Miletić, šef Međuresorne radne grupe Vijeća ministara BiH za izradu prijedloga osnivanja antikorupcionog tijela BiH, te je istakao da su pogrešni navodi u medijima RS u kojima se navodi da Brisel traži "novu policijsku agenciju". Dalje je naveo: "ne radi se o novoj policijskoj agenciji. Radna grupa uz pomoć eksperata EK priprema prijedlog kakvo tijelo treba uspostaviti. Ovo je početna faza i ja ne bih mogao ništa više reći osim da to sigurno neće biti nova policijska agencija, niti je to bilo ko zahtijevao". Između ostalog navedeno je da niko u Radnoj grupi nije tražio da antikorupciono tijelo bude policijska agencija, pa su svi iznenađeni oštom reakcijom iz RS-a, navodeći da su pogrešno shvatili dio prijevoda prijedloga zakona, te je i portparolka EK Zora Stanić potvrdila da "uspostavljanje nove policijske agencije nikada nije bilo pitanje, kao i da to eksperti EK nikada nisu tražili, već samo pomažu u pravljenju prijedloga, s obzirom na to da je borba protiv korupcije od krucijalnog značaja za ukidanje viza i EU. Također je navedeno da je dopredsjedavajuća Doma naroda Parlamenta BiH, Dušanka Majkić, izjavila da "RS nije protiv državnog antikorupcionog tijela ako ne zadire u nadležnosti MUP-a RS". Također je navela da se protiv novog policijskoj agenciji zaduženoj za borbu protiv korupcije, ali bi podržala uspostavu tima koji bi koordinirao napore postojećih agencija. Zastupnik u Parlamentu BiH, Adem Huskić, kaže kako je "razočaran novom blokadom koju sprema SNSD u ispunjavanju uvjeta za liberalizaciju viznog režima BiH", navodeći: "Sve ovo je vrlo smišljeno i sa antikorupcijskim tijelom dogodit će se ono što je pratilo cijeli set zakona neophodnih za slobodan vizni režim BiH".

¹¹ "Odbijen zakon o Agenciji za oduzimanje krivičnim dijelima stečene imovine", vijest od 22. 12. 2004. godine, preuzeto sa [http://ba.voanews.com/content/a-](http://ba.voanews.com/content/a-29-a-2004-12-22-11-1-85911922/670164.html)

od jula 2010. godine, koja je u svom radu imala i značajne rezultate, dok je u Federaciji Bosne i Hercegovine ta agencija Zakonom uspostavljena,¹² ali je imenovan samo direktor i trenutno nije operativna za rad. Značaj ovih agencija u krivičnim predmetima nije potrebno posebno naglašavati, jer bi cilj svakog postupka trebao biti adekvatno krivično sankcioniranje odgovornog počinioca krivičnog djela i u konačnici oduzimanje protivpravne imovinske koristi. Takvu korist je lako oduzeti kada se radi o novcu, vrijednosnim papirima i sl., no kada je potrebno oduzeti dobra poput nekretnina, automobila, jahti, skupocjenih predmeta, raritetnih životinja i sl., javlja se objektivan problem povjeravanja na čuvanje, upravljanje i postupak unovčavanja.

Konačno, što se tiče stvaranja krivičnoprocesnih pretpostavki kao uvjeta za adekvatno dokazivanje koruptivnih krivičnih djela bez žrtve, svjedoka, koja se odvijaju daleko od očiju javnosti u četiri oka i koja podrazumijevaju jednostavne, ali i sofisticirane forme pribavljanja "druge koristi za sebe i drugog", dugo vremena u krivičnom zakonodavstvu nismo imali mogućnost pribavljanja dokaza koje nije moguće pribaviti na drugi način, ili čije je pribavljanje povezano sa nesrazmjernim teškoćama. Izmjenama zakona o krivičnim postupcima u Bosni i Hercegovini¹³, kojim je u pogledu visine zakonom zapriječene kazne postalo moguće korištenje tzv. posebnih istražnih radnji¹⁴, ovo je postalo moguće. Posebne istražne radnje su u dokazivanju ovakve vrste krivičnih djela, u kombinaciji sa dokazima pribavljenim na drugi način, neophodne i *conditio sine qua non* uspješnog dokazivanja¹⁵.

Nažalost, značajan period u kojem nije bilo moguće koristiti ove mogućnosti vjerovatno je doveo do porasta koruptivnih krivičnih djela, većim dijelom zastupljenih u tamnoj brojci kriminala, te je negativno utjecao na nerazvijanje dobre prakse i adekvatne saradnje organa krivičnog gonjenja u primjeni ovih radnji.

2) Krivičnopravna konvencija Vijeća Evrope o borbi protiv korupcije

Navedena konvencija¹⁶, između ostalog, definiše mjere koje će strane potpisnice poduzeti na nacionalnom nivou, odnosno daje okvirne definicije koruptivnih delikata domaćih i stranih javnih funkcionera, članova skupština, sudija i funkcionera internacionalnih sudova, kao što su primanje i davanje mita u privatnom sektoru, pranje novca iz koruptivnih akata i računski prekršaji, koje države u domicilnom pravu trebaju propisati kao krivična djela. Također je u članu 20. predviđena obaveza uspostavljanja nezavisnih specijaliziranih institucija za borbu protiv korupcije s adekvatno obučeniim osobljem i izvorima finansijskih sredstava za obavljanje njihovih zadataka.

3) Građanskopravna konvencija Vijeća Evrope o korupciji¹⁷

Donesena je 4. 11. 1999. godine u Strazburu. Svrha donošenja Konvencije propisana je članom 1: "Svaka strana će osigurati u svome domaćem pravu učinkovita sredstva za lica koja su pretrpjela štetu kao rezultat radnji korupcije, koja će im omogućiti da ostvare svoja prava i interese, uključujući mogućnost dobivanja naknade štete". Konvencijom je data definicija korupcije, te je propisana odgovornost svake potpisnice za akte korupcije pod propisanim uvjetima, pravo na naknadu štete osobama koje su pretrpjele štete iz takvih aktivnosti, međunarodna saradnja i praćenje primjene navedene konvencije.

Građanskopravna konvencija protiv korupcije Vijeća Evrope propisuje različite pojavne oblike, te "korupcija podrazumijeva traženje, nuđenje, davanje ili primanje, direktno ili indirektno mita ili bilo koje druge nezakonite koristi ili stavljanje toga u izgled, koje izopačuje propisano izvođenje neke dužnosti ili ponašanja koje se zahtijeva od primatelja mita, nezakonite koristi ili osobe kojoj se to stavlja u izgled".

¹² Osnivanje Federalne agencije za upravljanje oduzetom imovinom kao samostalne federalne upravne organizacije propisano je članom 25. i članom 26. Zakona o oduzimanju nezakonito stečene imovine krivičnim djelom FBiH ("Službene novine FBiH", broj 71/14, objavljene 3. 9. 2014. godine).

¹³ Član 117. tačka d) Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o krivičnom postupku BiH ("Službeni glasnik BiH", broj 58/08).

¹⁴ Član 116. Zakona o krivičnom postupku BiH ("Službeni glasnik BiH", broj 37/03).

¹⁵ Članom 23. Krivičnopravne konvencije Vijeća Evrope protiv korupcije je, između ostalog, navedeno da će "Svaka strana usvojiti takvo zakonodavstvo i druge mjere koje su neophodne, uključujući one koje dozvoljavaju upotrebu *posebnih istražnih tehnika*, u saglasnosti sa unutrašnjim pravom, da omoguće sakupljanje dokaza za krivična djela ustanovljena u saglasnosti sa članovima 2–14 pomenute Konvencije..."

¹⁶ Krivičnopravna konvencija protiv korupcije (Criminal Law Convention on Corruption, Strasbourg, 27. 1. 1999. godine, stupila na snagu 1. 7. 2002. godine. U BiH stupila na snagu 1. 7. 2002. godine, objavljena u "Službenom glasniku BiH", broj 36/2001).

¹⁷ Građanskopravna konvencija protiv korupcije (Civil Law Convention on Corruption, Strasbourg, 4. 11. 1999. godine, stupila na snagu 1. 11. 2003. godine. U BiH stupila na snagu 1. 11. 2003. godine, objavljena u "Službenom glasniku BiH", broj 36/2001).

4) Konvencija Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organiziranog kriminala¹⁸

Navedena konvencija ima poseban značaj, imajući u vidu to da se u njoj propisuje veoma konkretno i eksplicitno da će države potpisnice određena ponašanja inkriminirati kao krivična djela, te se tako, u članu 8. s naslovom "Kažnjavanje korupcije", propisuje da će svaka država potpisnica usvojiti neophodne zakonodavne i druge mjere da bi se ustanovilo kao krivično djelo, kada je učinjeno s namjerom:

(a) obećanje, ponuda ili davanje državnom službeniku, posredno ili neposredno, neprimjerene koristi, namijenjene njemu lično ili nekom drugom licu ili entitetu, kako bi taj službenik djelovao, ili se uzdržao od djelovanja u obavljanju svojih službenih dužnosti;

(b) traženje ili prihvatanje od strane državnog službenika posredno ili neposredno, neprimjerene koristi namijenjene njemu lično ili drugom licu ili entitetu, kako bi taj službenik djelovao ili se uzdržao od djelovanja u obavljanju svojih službenih dužnosti.

Također je propisano da će svaka država potpisnica razmotriti usvajanje neophodnih zakonodavnih i drugih mjera da bi se ustanovilo kao krivično djelo ponašanje koje je naprijed opisano, u čije izvršenje je umiješan strani državni službenik ili međunarodni državni službenik. Na sličan način, svaka država potpisnica će razmotriti kvalificiranje drugih oblika korupcije kao krivičnih djela. Pored toga, navedeno je da će države potpisnice razmotriti mogućnost usvajanja mjera kako bi se kao krivično djelo ustanovilo i saučesništvo u spomenutim radnjama.

Dalje, Konvencija u članu 9. propisuje da će svaka država potpisnica usvojiti zakonodavne, administrativne i druge djelotvorne mjere kako bi se ojačao integritet i spriječili, otkrili i kaznili korumpirani državni službenici, kao i da će svaka država potpisnica poduzeti mjere kako bi se osiguralo efikasno djelovanje njenih organa u cilju sprečavanja, otkrivanja i kažnjavanja korumpiranih državnih službenika, uključujući i osiguravanje odgovarajuće nezavisnosti takvih organa da bi se spriječio neprimjereni utjecaj na njihov rad.

Pored značajnog osvrta na problem korupcije, u Konvenciji se propisuju i odredbe kojima se naglašava potreba da države potpisnice usvoje u nacionalna zakonodavstva odgovarajuće odredbe za kažnjavanje učešća u grupama za organizirani kriminal, zatim kriminalizaciju pranja dobiti stečene kroz kriminal, mjere za borbu protiv pranja novca, konfiskaciju i zapljenu dobiti i imovine stečene krivičnim djelom, međunarodnu saradnju u cilju konfiskacije i dr.

B) ZAKONI U BOSNI I HERCEGOVINI

Koruptivna krivična djela i krivična djela protiv službene i druge odgovorne dužnosti propisana su krivičnim zakonima Bosne i Hercegovine, Federacije Bosne i Hercegovine, Republike Srpske i Brčko distrikta Bosne i Hercegovine.

Krivičnim zakonom Bosne i Hercegovine su u Glavi XIX propisana "Krivična djela korupcije i krivična djela protiv službene i druge odgovorne dužnosti"¹⁹. Ovdje ćemo spomenuti određeni broj krivičnih djela, dok je dio djela koruptivne prirode propisan u drugim glavama Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine, podvedenim pod krivična djela drugog zaštitnog objekta.

Spomenut ćemo samo određena krivična djela i osnovne odlike tih krivičnih djela:

Član 217. "Primanje dara i drugih oblika koristi"²⁰

Krivično djelo koruptivne prirode u kojem se kao počinitelj može pojaviti samo osoba koja ima posebno svojstvo službene i u određenim slučajevima odgovorne osobe, uključujući i stranu službenu

¹⁸ Konvencija Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnog organiziranog kriminala (Convention against Transnational Organized Crime, Palermo, 15. 11. 2000. godine, stupila na snagu u međunarodnom i unutrašnjem smislu 29. 9. 2003. god., "Službeni glasnik BiH" broj 3/2002).

¹⁹ Krivičnim zakonom FBiH ova vrsta krivičnih djela normirana je u Glavi XXXI "Krivična djela podmičivanja i krivična djela protiv službene i druge odgovorne dužnosti", Krivičnim zakonom RS ova vrsta krivičnih djela propisana je u Glavi XXVII "Krivična djela protiv službene dužnosti", Krivičnim zakonom BDBiH ova vrsta krivičnih djela propisana je u Glavi XXI "Krivična djela podmičivanja i krivična djela protiv službene i druge odgovorne dužnosti".

²⁰ Član 217. Krivičnog zakona BiH, član 380. Krivičnog zakona FBiH, član 351. Krivičnog zakona RS i član 374. Krivičnog zakona BDBiH.

osobu²¹ i međunarodnog zvaničnika²². Razlikujemo *pravo pasivno podmićivanje*, *nepravo pasivno podmićivanje* i *naknadno pasivno podmićivanje*. U prvom obliku *pravog pasivnog podmićivanja* službena ili odgovorna osoba zahtijeva ili prima poklon ili kakvu drugu korist za sebe ili drugog, ili prima obećanje poklona ili kakve koristi za sebe ili drugog da u okviru svojeg ovlaštenja izvrši radnju koju ne bi smjela izvršiti, ili da ne izvrši radnju koju bi morala izvršiti. Krivično djelo je dovršeno samim zahtijevanjem ili primanjem mita ili njegovim obećanjem. Pokušaj ovog krivičnog djela nije moguć. U drugom obliku postoji *nepravo pasivno podmićivanje*, kada službena ili druga odgovorna osoba zahtijeva ili primi mito ili obećanje mita za sebe ili drugu osobu da izvrši radnju koju bi inače morala izvršiti i da ne izvrši radnju koju ne bi smjela izvršiti. Za razliku od prvog oblika, gdje se radi o nezakonitom djelovanju službene ili odgovorne osobe, u ovom drugom obliku službena ili odgovorna osoba postupa u granicama službenih ovlasti. Konačno, treći oblik je *naknadno pasivno podmićivanje*, kada službena ili druga odgovorna osoba zahtijeva ili primi mito poslije izvršene ili neizvršene službene radnje, a mito se pojavljuje kao protivnaknada za takvo postupanje.

Počinitelj krivičnog djela može biti samo službena osoba, dok se krivično djelo može počiniti samo direktnim umišljajem.

Za prvi oblik počinjenja krivičnog djela propisana je kazna zatvora od jedne do deset godina, dok je za drugi oblik propisana kazna zatvora od šest mjeseci do pet godina. Za treći oblik propisana je kazna zatvora od jedne do deset godina.

Član 218. "Davanje dara i drugih oblika koristi"²³

Kao izvršilac ovog krivičnog djela može se pojaviti svaka osoba i također razlikujemo oblike *pravog aktivnog podmićivanja* i *nepravog aktivnog podmićivanja*. Prvi oblik krivičnog djela *pravog aktivnog podmićivanja* postoji kada počinitelj službenoj ili drugoj odgovornoj osobi, uključujući i stranu službenu osobu i međunarodnog zvaničnika, učini ili obeća poklon ili kakvu drugu korist da u okviru svojih ovlaštenja obavi službenu radnju koju ne bi smjela izvršiti ili da ne izvrši radnju koju bi morala izvršiti, ili ko posreduje pri navedenom podmićivanju. Drugi oblik krivičnog djela *nepravog aktivnog podmićivanja* postoji kada počinitelj daje ili obećava mito službenoj ili drugoj odgovornoj osobi, uključujući stranu službenu osobu i međunarodnog zvaničnika, da u okviru svog ovlaštenja izvrši radnju koju bi morala izvršiti, ili da ne izvrši radnju koju ne bi smjela izvršiti, ili ko posreduje pri ovom podmićivanju.

Također, propisan je poseban osnov za oslobađanje od kazne za ovo krivično djelo, ako učinilac koji je dao mito po zahtjevu službene ili odgovorne osobe, strane službene osobe ili međunarodnog zvaničnika prijavi krivično djelo prije nego što je otkriveno ili prije saznanja da je otkriveno.²⁴

Primljeni pokloni i imovinska korist će se oduzeti, a u slučaju da je osoba prijavila krivično djelo, kako je to prethodno opisano, mogu se vratiti prijavitelju.

Za prvi oblik krivičnog djela propisana je kazna zatvora od šest mjeseci do pet godina, dok je za drugi oblik propisana novčana kazna ili kazna zatvora do tri godine.

Primanje nagrade ili drugog oblika koristi za trgovinu utjecajem²⁵

Član 219.

(1) Ko posredno ili neposredno zahtijeva ili zaprimi ili prihvati nagradu ili kakvu drugu korist ili obećanje nagrade ili kakve druge koristi, za sebe ili drugoga, da korištenjem svog stvarnog ili pretpostavljenog službenog ili društvenog ili uticajnog položaja ili drugog statusa posreduje da službeno ili odgovorno

²¹ Zakon o izmjenama i dopunama KZ BiH ("Službeni glasnik BiH", broj 8/10).

²² Zakon o izmjenama i dopunama KZ BiH ("Službeni glasnik BiH", broj 8/10), u Zakonu o izmjenama i dopunama KZ BiH ("Službeni glasnik BiH" broj 40/15) dodato svojstvo "arbitra ili sudije porotnika".

²³ Član 218. Krivičnog zakona BiH, član 381. Krivičnog zakona FBiH, član 351. Krivičnog zakona RS i član 375. Krivičnog zakona BDBiH.

²⁴ Dugo vremena su prisutna opažanja stručnjaka i praktičara da bi u ovom dijelu bilo svrsishodno i korisno, te u skladu s kriminalno-političkim ciljevima borbe protiv koruptivnih krivičnih djela propisivanje obligatornog oslobađanja od kazne.

²⁵ Izmjene i dopune Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj 40/15), dodato svojstvo "arbitra ili sudije porotnika".

lice u institucijama Bosne i Hercegovine ili strano službeno lice ili međunarodni službenik ili arbitar ili sudija porotnik izvrši ili ne izvrši službenu ili drugu radnju kaznit će se kaznom zatvora u trajanju od šest mjeseci do pet godina.

(2) Ko posreduje, koristeći svoj službeni ili društveni ili utjecajni položaj ili drugi status, da službeno ili odgovorno lice u institucijama Bosne i Hercegovine ili strano službeno lice ili međunarodni službenik ili arbitar ili sudija porotnik izvrši ili ne izvrši službenu ili drugu radnju kaznit će se kaznom zatvora u trajanju od jedne do osam godina.

(3) Ako je počinitelj za počinjenje krivičnog djela iz stava (2) ovog člana zahtijevao ili primio ili prihvatio nagradu ili kakvu drugu korist za sebe ili drugoga, kaznit će se kaznom zatvora u trajanju od jedne do deset godina.

(4) Primljena nagrada ili kakva druga korist bit će oduzeta.

Davanje nagrade ili drugog oblika koristi za trgovinu utjecajem²⁶

Član 219a.

(1) Ko posredno ili neposredno licu koje ima službeni ili društveni ili utjecajni položaj ili drugi status učini ili ponudi ili obeća nagradu ili kakvu drugu korist da posreduje da službeno ili odgovorno lice u institucijama Bosne i Hercegovine ili strano službeno lice ili međunarodni službenik ili arbitar ili sudija porotnik izvrši ili ne izvrši službenu ili drugu radnju kaznit će se kaznom zatvora u trajanju od šest mjeseci do pet godina.

(2) Ko posredno ili neposredno, na zahtjev lica koje ima službeni ili društveni ili utjecajni položaj ili drugi status, počini krivično djelo iz stava (1) ovog člana i prijavi krivično djelo prije njegovog otkrivanja ili prije saznanja da je djelo otkriveno može se osloboditi kazne.

(3) Primljena nagrada ili kakva druga korist bit će oduzeta, a u slučaju iz stava (2) ovog člana može se vratiti licu koje je dalo nagradu ili kakvu drugu korist.

Član 220. "Zloupotreba položaja ili ovlaštenja"²⁷

Radi se o krivičnom djelu supsidijarnog karaktera kao općem krivičnom djelu protiv službene ili druge odgovorne dužnosti, koje se kao takvo kvalificira kada djelatnost službene ili odgovorne osobe nije moguće kvalificirati kao posebno krivično djelo.

Krivično djelo može počinuti samo službena ili odgovorna osoba koja koristeći svoj službeni položaj vrši ili ne vrši radnje i postupa suprotno interesima službe.

Radnja izvršenja je alternativno određena i to kao iskorištavanje službenog položaja, prekoračenje službenih ovlasti ili nevršenje službene dužnosti, s kojima u vezi pribavi sebi ili drugome kakvu korist, drugome nanese kakvu štetu, ili teže povrijedi prava drugoga.

Iskorištavanje službenog položaja ili ovlasti postoji kada službena ili odgovorna osoba postupa u granicama povjerenih službenih ovlaštenja i u mogućnosti je disponirati u rješavanju na više načina, ali to čini na način da svoje interese ili interese drugih osoba stavlja kao prioritet, zanemarujući interese i ciljeve službe. Uobičajen način počinjenja krivičnih djela iz ove oblasti vezuje se za primjenu tzv. diskrecijskih ovlaštenja, kada je službena osoba u postupanju u mogućnosti da bira više rješenja, pri čemu bira ono po njoj najcjelishodnije.

Prekoračenje granica službenog položaja službena ili druga odgovorna osoba čini kada postupa izvan svojih ovlaštenja i poduzima radnje koje su u nadležnosti drugih osoba. Također, krivično djelo će postojati i kada je službena osoba postupila bez pribavljanja prethodnog odobrenja ili saglasnosti drugog organa, a koju je bila dužna pribaviti.

²⁶ Izmjene i dopune Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj 40/15).

²⁷ Član 220. Krivičnog zakona BiH, član 383. Krivičnog zakona FBiH, član 347. Krivičnog zakona RS i član 377. Krivičnog zakona BDBiH.

Službena ili druga odgovorna osoba ne vrši svoju službenu dužnost na način da propušta izvršiti radnju koju je obavezna izvršiti, ili kad tu radnju vrši na način da se s obzirom na sve okolnosti ne može postići svrha i cilj koji se trebaju ostvariti tom radnjom.

Djelo je dovršeno kada je u vezi s nekom od radnji pribavljena za sebe ili drugog kakva korist, drugome nanesena šteta ili teže povrijeđeno pravo drugoga. Teže povrijeđeno pravo drugoga je *questi facti*, koje se u svakom pojedinačnom slučaju utvrđuje s obzirom na težinu i posljedice koje povreda tog prava prouzrokuje.

Pribavljena korist može biti imovinska i neimovinska, a šteta može biti materijalna i nematerijalna.

Krivično djelo moguće je počiniti s umišljajem.

O kvalificiranim oblicima krivičnog djela radi se kada imovinska korist prelazi 10.000 KM, te kada ona prelazi 50.000 KM.

Član 221. "Pronevjera u službi"²⁸

Krivično djelo se sastoji u prisvajanju novca, vrijednosnih papira ili drugih pokretnih stvari, koje su mu povjerene u službi ili položaju u institucijama Bosne i Hercegovine, a u namjeri da sebi ili drugom pribavi protivpravnu imovinsku korist.

Ovo krivično djelo veoma je slično krivičnom djelu utaje, koje se propisuje u grupi krivičnih djela u kojima se kao zaštitni objekat pojavljuje imovina, ali se od utaje razlikuje jer je ovdje pored imovine, primarni objekat zaštite službena dužnost i savjesno obavljanje službenih poslova. Dakle, počinitelj krivičnog djela je osoba kojoj su u službi ili drugom položaju u institucijama Bosne i Hercegovine povjereni novac, vrijednosni papiri ili druge pokretne stvari.

Radnja izvršenja sastoji se u prisvajanju novca i dr., povjerenih u službi ili položaju u institucijama BiH, a krivično djelo je dovršeno prisvajanjem. Krivično djelo se može počiniti s direktnim umišljajem. Postoje i dva kvalificirana – teža oblika i to ako je pribavljena imovinska korist veća od 10.000 KM, kao i ako je pribavljena imovinska korist veća od 50.000 KM.

Propisana kazna za osnovni oblik je kazna zatvora od šest mjeseci do pet godina, za prvi kvalificirani oblik je kazna zatvora od jedne do deset godina zatvora i za najteži oblik počinjenja ovog krivičnog djela propisana je kazna zatvora od najmanje tri godine.

Član 222. "Prevara u službi"²⁹

Ovo krivično djelo pojavljuje se kao *sui generis* vid općeg krivičnog djela prevare, s tim da je ovo vid prevare koju čini službena ili odgovorna osoba u institucijama BiH.

Radnja izvršenja određena je kao dovođenje u zabludu ovlaštene osobe podnošenjem lažnih i drugih obračuna ili na drugi način, da ova izvrši nezakonitu isplatu, u namjeri da sebi ili drugom pribavi protivpravnu imovinsku korist.

Radi se o službenom krivičnom djelu, jer se kao počinitelj pojavljuje službena ili odgovorna osoba u institucijama BiH. Potrebno je da se dovođenje u zabludu vrši u cilju nezakonite isplate i da je osoba koja je dovedena u zabludu ovlaštena da odobrava ili vrši isplate.

Krivično djelo je dovršeno kada je ovlaštena osoba u zabludi izvršila isplatu.

Krivično djelo je moguće počiniti s direktnim umišljajem.

Postoje dva kvalificirana oblika krivičnog djela s obzirom na pribavljenu imovinsku korist i to prvi u slučaju da korist prelazi 10.000 KM i drugi oblik kada korist prelazi 50.000 KM.

²⁸ Član 221. Krivičnog zakona BiH, član 384. Krivičnog zakona FBiH, član 348. Krivičnog zakona RS i član 378. Krivičnog zakona BDBiH.

²⁹ Član 222. Krivičnog zakona BiH, član 385. Krivičnog zakona FBiH, član 349. Krivičnog zakona RS i član 379. Krivičnog zakona BDBiH.

Propisana kazna zatvora za osnovni oblik počinjenja krivičnog djela je kazna zatvora od šest mjeseci do pet godina, zatim za kvalificirani oblik kazna zatvora od jedne do deset godina i za najteži oblik kazna zatvora najmanje tri godine.

Član 223. "Posluga u službi"³⁰

Ovo krivično djelo sastoji se u neovlaštenom posluživanju novcem, vrijednosnim papirima ili drugim pokretnim stvarima koje su povjerene u službi ili uopće na radu u institucijama BiH. Ovo krivično djelo slično je krivičnom djelu pronevjere, ali se razlikuje u namjeri iskazanoj prema objektu prisvajanja, dakle novcu, vrijednosnim papirima i drugim pokretnim stvarima. Kod ovog krivičnog djela namjera, za razliku od pronevjere, nije usmjerena na to da se navedena dobra prisvoji, već da se njima posluži i da se nakon izvjesnog vremena vrate. Takvu namjeru sagledavanjem svih okolnosti u konkretnom slučaju utvrđuje sud, cijeneći sve činjenice, razloge i dokaze.

Bitno je da se kod počinjenja krivičnog djela radi o tome da je radnja poduzeta neovlašteno, odnosno da ne postoji pravno utemeljenje za poslugu.

Krivično djelo se smatra dovršenim poduzimanjem radnje posluživanja.

Krivično djelo se može počiniti samo s umišljajem, a izvršilac ovog krivičnog djela može biti samo osoba koja se nalazi u službi ili radu u institucijama BiH.

Za krivično djelo propisana je kazna zatvora od šest mjeseci do pet godina.

Član 224. "Nesavjestan rad u službi"³¹

Krivično djelo se sastoji u svjesnom kršenju zakona, drugih propisa ili općeg akta ili propuštanjem dužnosti nadzora i očiglednom nesavjesnom postupanju u vršenju dužnosti, od strane službene ili odgovorne osobe u institucijama BiH, usljed čega je nastupila teža povreda prava drugog ili imovinska šteta koja prelazi iznos od 1.000 KM.

***

Međutim, pored propisivanja krivičnih djela, u odgovarajućim zakonima se dotiče određenih obaveza i odgovornosti u postupanju javnih službenika, kako bi se izbjegle i spriječile situacije koje mogu dovesti do neprimjerenog utjecaja na javnu službu. Tu prvenstveno podrazumijevamo Zakon o sprečavanju sukoba interesa, Zakon o finansiranju političkih stranaka u Bosni i Hercegovini i Izborni zakon Bosne i Hercegovine. Ključnu ulogu u postupanju i primjeni navedena tri zakona, koja nisu krivičnopravne naravi, ima Centralna izborna komisija Bosne i Hercegovine. Bitno je napomenuti da su, unatoč ohrabrujućim pomacima u uspostavljanju određenih institucija koje se bave preveniranjem i koordiniranjem u borbi protiv korupcije, vidljivi i određeni negativni trendovi i kretanja u propisivanju i prenošenju određenih nadležnosti koje je imala Centralna izborna komisija Bosne i Hercegovine. Naime, Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o sukobu interesa u institucijama vlasti BiH,³² koji je stupio na snagu 19. 11. 2013. godine, predviđeno je da rješavanje sukoba interesa vrši posebna komisija Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine,³³ što je apsurd i kontradiktornost samoj svrsi rješavanja sukoba interesa, jer potencijalno članovi navedene komisije dolaze u sukob interesa povodom rješavanja sukoba interesa svojih stranačkih kolega.³⁴

Također, navedenim izmjenama definirano je da će osoblje koje je radilo na poslovima koji se prenose na spomenutu komisiju Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine, posebnim sporazumom preuzeti Agencija za prevenciju korupcije i koordinaciju borbe protiv korupcije u Bosni i Hercegovini.

³⁰ Član 223. Krivičnog zakona BiH, član 386. Krivičnog zakona FBiH, član 350. Krivičnog zakona RS i član 380. Krivičnog zakona BDBiH.

³¹ Član 224. Krivičnog zakona BiH, član 387. Krivičnog zakona FBiH, član 354. Krivičnog zakona RS i član 381. Krivičnog zakona BDBiH.

³² Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o sukobu interesa u institucijama vlasti Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj 87/13, objavljen 11. 11. 2013. godine)

³³ Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o sukobu interesa u institucijama vlasti BiH propisano je da će poslove rješavanja sukoba interesa obavljati komisija Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine, koja će biti sastavljena od devet članova, po tri člana iz Predstavničkog doma i Doma naroda i tri člana iz Agencije za prevenciju korupcije i koordinaciju borbe protiv korupcije i to direktor i dva zamjenika Agencije.

³⁴ Delegacija EU u Bosni i Hercegovini je prije donošenja izmjena i dopuna Zakona o sprečavanju sukoba interesa uputila upozorenje da bi bilo potrebno prije donošenja provesti javnu debatu, što ne samo da je zanemareno, već je Zakon usvojen po hitnom postupku, bez mogućnosti predlaganja amandmana.

1. Zakon o sprečavanju sukoba interesa u institucijama vlasti Bosne i Hercegovine

Navedenim zakonom uređene su posebne obaveze izabranih zvaničnika, nosilaca izvršnih funkcija i savjetnika u institucijama vlasti Bosne i Hercegovine u obavljanju dužnosti. Pobrojani subjekti trebaju se ponašati savjesno i odgovorno, kako ne bi ugrožavali povjerenje i pouzdanje građana, te poštovati kako zakonske tako i druge propise kojima se određuju prava, obaveze i odgovornosti u obavljanju javnih funkcija. Svi oni se moraju pridržavati etike poziva i funkcije koju obavljaju, a ne smiju svoj privatni interes stavljati iznad javnog interesa.

Sukob interesa postoji u situacijama u kojima izabrani zvaničnici, nosioci izvršnih funkcija i savjetnici imaju privatni interes koji utječe ili može utjecati na zakonitost, otvorenost, objektivnost i nepristrasnost u obavljanju javnih funkcija.

Finansijski interes u smislu Zakona podrazumijeva "Svaki interes kojim se izabranom zvaničniku, nosiocu izvršne funkcije ili savjetniku omogućava da primi novac u vrijednosti većoj od hiljadu konvertibilnih maraka godišnje, kao i *svaki vlasnički interes* koji ima izabrani zvaničnik, nosilac izvršne funkcije ili savjetnik, koji odgovara vrijednosti od najmanje deset hiljada konvertibilnih maraka u nekom preduzeću, društvu sa neograničenom solidarnom odgovornošću, komanditnom društvu, dioničarskom društvu ili društvu sa ograničenom odgovornošću".

Poklon u smislu Zakona podrazumijeva "Svaku isplatu, djelovanje, uslugu, ili predmet od vrijednosti učinjene neposredno primaocu bez naknade ili očekivanja naknade. Pokloni primljeni od strane članova porodice, kao i pokloni čija vrijednost ne prelazi stotinu konvertibilnih maraka nisu obuhvaćeni predmetnim zakonom".

Navedenim zakonom su, između ostalog, definirane nespojivosti vršenja dužnosti izabranog zvaničnika, nosioca izvršnih funkcija i savjetnika s članstvom u poslovodnom odboru, upravnom odboru, nadzornom odboru, izvršnom odboru, zatim članstvom na funkcijama u agencijama za privatizaciju, javnim preduzećima i dr., a propisane su nespojivosti i u situacijama kada bliski srodnici zvaničnika obavljaju dužnosti u navedenim subjektima.

Također su propisane zabrane djelovanja u slučajevima kada postoji sukob interesa, kao npr. nemogućnost glasanja po bilo kojem pitanju koje se direktno tiče privatnog preduzeća u kojem taj zvaničnik ili njegovi bliski srodnici imaju finansijski interes i u takvim situacijama će se uzdržati od glasanja i na otvorenoj sjednici objasniti razloge zbog kojih je uzdržan. Pored toga, izabrani zvaničnici, nosioci izvršnih funkcija i savjetnici ne mogu sklapati ugovore s bilo kojim javnim preduzećem. To je slučaj i s privatnim preduzećima, ali kada su ta preduzeća sklopila ugovor ili posluju s vladom istovremeno dok izabrani zvaničnik, nosilac izvršne funkcije ili savjetnik vrši funkciju i samo onda kada vrijednost ugovora ili posla s vladom prelazi pet hiljada konvertibilnih maraka godišnje.

Između ostalog, članom 9. Zakona propisane su *zabranjene aktivnosti*, od kojih ćemo spomenuti najspecifičnije: a) primiti ili zahtijevati poklon ili drugu korist ili obećanje poklona ili druge koristi radi obavljanja javnih funkcija; b) primiti dodatnu naknadu za poslove vršenja javnih funkcija; c) tražiti, prihvatiti ili primiti vrijednost ili uslugu radi glasanja o bilo kojem pitanju ili utjecati na odluku nekog tijela ili osobe; d) obećavati zaposlenje ili neko drugo pravo u zamjenu za poklon ili obećanje poklona; e) privilegirati osobe radi stranačkog ili drugog opredjeljenja ili radi porijekla, ličnih ili porodičnih veza; f) odbiti izvršenje uvida u svoje finansijsko poslovanje; g) utjecati na dobivanje poslova ili narudžbi države u cilju stjecanja materijalne ili nematerijalne koristi za sebe ili drugog; h) koristiti povlaštene informacije o radu državnih tijela radi lične koristi ili koristi bliskog srodnika; na drugi način koristiti svoj položaj kako bi utjecali na odluku zakonodavne, izvršne ili sudske vlasti, te kako bi postigli ličnu korist ili korist bliskog srodnika, neku povlasticu ili pravo, sklopili pravni posao ili na drugi način interesno pogodovali sebi ili drugom bliskom srodniku.

Poklonom se u smislu Zakona definira poklon dobiven u vezi s obavljanjem dužnosti, koji podrazumijeva različite oblike: novac, različite vrste usluga, oprost duga ili obaveze, putni trošak, ulaznice,

umjetnine, osiguranje, medicinske usluge i dr. Poklon u vrijednosti do pedeset konvertibilnih maraka zvaničnici mogu zadržati za sebe i ne trebaju ga prijaviti, dok poklone iznad navedene vrijednosti moraju prijaviti Izornoj komisiji Bosne i Hercegovine i oni postaju vlasništvo Bosne i Hercegovine.

2. Zakon o finansiranju političkih stranaka

Ovim zakonom uređuju se način i uvjeti pod kojima političke stranke i članovi političkih stranaka, koji djeluju u njihovo ime, osiguravaju sredstva za rad.

Političke stranke su, u smislu navedenog zakona, definirane kao organizacije u koje se građani slobodno i dobrovoljno organiziraju te u skladu sa Zakonom registrišu kod nadležnog suda u bilo kojem entitetu, u svrhu ispoljavanja političkih aktivnosti i ostvarivanja političkih ciljeva. Da bi učestvovala na izborima, politička stranka mora podnijeti prijavu za evidentiranje Izornoj komisiji Bosne i Hercegovine.

Zakonom su propisani izvori finansiranja političkih stranaka kao članarina, prilozi pravnih i fizičkih osoba, prihod od imovine u vlasništvu političke stranke, budžet za finansiranje parlamentarnih grupa, dobiti od prihoda preduzeća u vlasništvu stranke, ali koje se može baviti samo djelatnošću vezanom za kulturu ili izdavačkom djelatnošću.

Zakonom je propisano da pravna i fizička lica mogu dati priloge stranci ili članu stranke, što podrazumijeva i davanje poklona, besplatnih usluga i dr., za koje usluge pravno i fizičko lice mora stranci ispostaviti račun bez obzira na to ko snosi plaćanje usluga ili proizvoda. Ukupan iznos jednokratnog priloga je limitiran na osam prosječnih plata prema zvaničnim podacima Agencije za statistiku BiH u jednoj kalendarskoj godini i ne smije se dodjeljivati više od jednom godišnje. Također je propisana obaveza da ako ukupni iznos priloga jednog lica premašuje 100 KM, ta se uplata mora evidentirati u finansijskom izvještaju.

Zakonom su propisani i zabranjeni prilozi koje ne mogu davati državni, entitetski i kantonalni organi, organi općinskih i mjesnih zajednica, javne institucije, javna preduzeća, humanitarne organizacije, neprofitna preduzeća, vjerske zajednice, kao i privatna preduzeća koja obavljaju javne usluge na osnovu ugovora s vladom. Također, propisuju se i zabranjene aktivnosti na način da je zabranjeno vršiti bilo kakav politički pritisak na pravna i fizička lica prilikom davanja priloga za političke stranke i obećavati povlastice i lične koristi bilo koje vrste donatorima političkih stranaka. Propisano je i izdvajanje iz državnog budžeta za finansiranje parlamentarnih grupa zastupljenih u Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine raspoređivanjem 30% sredstava jednako svim parlamentarnim grupama, a 70% sredstava ukupnog iznosa se raspoređuje srazmjerno broju poslaničkih mjesta koje svaka parlamentarna grupa ima u trenutku raspodjele.

Političke stranke su obavezne voditi evidenciju o svojim prihodima i rashodima i u obavezi su da Izornoj komisiji Bosne i Hercegovine podnesu finansijski izvještaj za svaku kalendarsku godinu, a Izorna komisija je ovlaštena da ispita slučajeve u kojima nije postupljeno u skladu s navedenim zakonom i može u tom smislu zatražiti odgovore i dokaze, radi dokumentiranja, kao i pribaviti izjave svjedoka u vezi s istragom koju bi eventualno pokrenula Izorna komisija Bosne i Hercegovine. Također, može započeti ili poduzeti odgovarajuće mjere, samostalno, ili po uloženom prigovoru. Pored toga, Izorna komisija je ovlaštena da odlučuje da li je politička stranka postupila protivno zakonu, da izriče eventualne sankcije i poduzima odgovarajuće administrativne mjere, ali će prije navedenog nastojati da politička stranka koja je prekršila odredbe zakona dobrovoljno postupi prema tim odredbama.

Izorna komisija Bosne i Hercegovine uspostavlja službu za reviziju finansijskog poslovanja koja pregleda i kontrolira finansijske izvještaje koje podnesu političke stranke. Revizija takvih izvještaja političke stranke uključuje izvještaje iz državnog i entitetskog sjedišta (uključujući i Brčko distrikt) i najmanje dvije kancelarije koje izabere služba za reviziju finansijskog poslovanja.

3. Zakon o zaštiti lica koja prijavljuju korupciju u institucijama Bosne i Hercegovine

Imajući u vidu potrebu ispunjavanja međunarodnih obaveza i prihvatanja standarda Evropske unije, a pod pritiskom percepcije i opservacija nevladinih organizacija, faktora međunarodne zajednice, ali i istraživanja i anketiranja javnosti u Bosni i Hercegovini, nametnula se iznimna potreba da se osobe koje u dobroj vjeri odluče prijaviti koruptivna krivična djela stimuliraju na takav čin i da im se pruži adekvatna zakonska i institucionalna zaštita.

U tom pogledu, a s obzirom na različite vrste i mogućnosti pritisaka koje takve osobe eventualno doživljavaju u okolnostima kada prijavljuju nosioce izvršnih i javnih funkcija u institucijama u kojima su i sami zaposleni, neophodno se nametnula potreba zakonske zaštite osoba koje prijavljuju korupciju. Ovo tim više jer je u Bosni i Hercegovini bila nedorečena i neodređena sudska zaštita i oskudna sudska praksa u smislu zaštite takvih osoba. U tim okolnostima, prijavitelji su se pojavljivali kao pojedinci koji podnose prijavu isključivo zbog svog vlastitog statusa i problema. Novim zakonodavnim pristupom bilo je potrebno da se ovakvim osobama, koje se odluče podnijeti krivičnu prijavu, pruži pravna zaštita, kako zbog samog čina prijavljivanja ne bi trpjele eventualne štetne posljedice.

Naime, Zakonom o zaštiti lica koja prijavljuju korupciju u institucijama Bosne i Hercegovine uređuje se: status osoba koje prijavljuju korupciju u institucijama BiH, postupak prijavljivanja, obaveze institucija u vezi s prijavljivanjem korupcije, postupak zaštite osoba koje prijavljuju korupciju, te propisuju sankcije za povrede odredbi navedenog zakona.³⁵

Prema zakonskoj definiciji "uzbunjivač" je osoba koja je zaposlena u institucijama Bosne i Hercegovine i pravnim osobama koje osnivaju institucije Bosne i Hercegovine, koja zbog opravdane sumnje ili okolnosti na postojanje korupcije u bilo kojoj instituciji Bosne i Hercegovine, u dobroj vjeri, podnese prijavu odgovornim osobama ili institucijama u skladu sa spomenutim zakonom.

Kao "zaštićeno prijavljivanje" definirano je prijavljivanje informacija nadležnom autoritetu za koje zaposleni razumno vjeruje da predstavljaju korupciju, prema definiciji korupcije u smislu spomenutog zakona, zatim prijavljivanje krivičnog djela korupcije protiv odgovorne osobe u institucijama BiH, potom podnošenje tužbe, žalbe ili prigovora u vezi s korupcijom protiv odgovorne osobe u institucijama BiH i svjedočenje na sudu ili pred organom uprave u postupku protiv odgovorne osobe u institucijama BiH.

"Poseban oblik zaštićenog prijavljivanja" predstavlja javno objavljivanje ili na drugi način činjenje javno dostupnim informacija koje ukazuju na korupciju, pod uvjetom da uzbunjivač sumnja: da će biti izložen štetnim mjerama od određene osobe, da u slučaju zaštićenog prijavljivanja propisanim subjektima neće biti poduzeta adekvatna radnja, ili da će dokazi i informacije biti prikriveni i uništeni, ili da je ista informacija prijavljena subjektima, a u zakonskom roku nije poduzeta adekvatna mjera, pri čemu je, prije nego što izvrši poseban oblik zaštićenog prijavljivanja, uzbunjivač dužan razmotriti eventualnu štetu koja može nastati njegovim prijavljivanjem.

Zakonom je propisan postupak zaštite uzbunjivača³⁶, te je propisana mogućnost svake zaposlene osobe u institucijama BiH da može nadležnom autoritetu podnijeti prijavu zbog sumnje ili okolnosti na postojanje korupcije, zatim je propisano da zloupotreba ovog prava predstavlja tešku povredu radne dužnosti. Propisani su i načini prijavljivanja korupcije, odnosno interni i eksterni. Interni način prijavljivanja je prijavljivanje nadređenom ili drugoj osobi koja je po ovlaštenjima odgovorna za zakonit rad institucije, zatim osobi ili rukovodiocu institucije koji je odgovoran za zakonit rad institucije i osobi ili organu koji obavlja poslove nadzora ili revizije u institucijama BiH. Između ostalog, prijavitelji korupcije mogu se obratiti Agenciji za prevenciju korupcije i koordinaciju borbe protiv korupcije za dodjeljivanje statusa uzbunjivača u skladu sa zakonom. Eksterno prijavljivanje korupcije predstavlja prijavljivanje

³⁵ Zakon o zaštiti lica koja prijavljuju korupciju u institucijama Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj 100/13, objavljen 23. 12. 2013. godine).

³⁶ Članom 22. "Zaštita saradnika pravde i svjedoka" Krivičnog zakonika (Criminal Law Convention on Corruption, Strasbourg, 27. 1. 1999. godine, stupila na snagu 1. 7. 2002. godine. U BiH stupila na snagu 1. 7. 2002. godine, objavljena u "Službenom glasniku BiH", broj 36/2001) propisano je da će "Svaka strana usvojiti takve mjere koje su neophodne da obezbijede efektivnu i odgovarajuću zaštitu za: a) one koji prijave krivična djela ustanovljena u saglasnosti sa članovima od 2 do 14, ili na drugi način saraduju sa istražnim ili tužilačkim kapacitetima; b) svjedocima koji svjedoče vezano za ta krivična djela". Očito je da je donošenje predmetnog zakona na tragu rješenja koja su spomenutom konvencijom data državama ugovornicama na usvajanje u nacionalno zakonodavstvo.

organu nadležnom za provođenje krivične istrage i gonjenje počinitelja krivičnih djela, kao i Agenciji za prevenciju korupcije i koordinaciju borbe protiv korupcije.

Odredbama Zakona definirana je i uloga Agencije za prevenciju korupcije i koordinaciju borbe protiv korupcije u dodjeljivanju statusa uzbunjivača osobi koja prijavi korupciju u instituciji BiH. Defini-rano je da uzbunjivač neće biti materijalno, krivično, niti disciplinski odgovoran za otkrivanje poslovne tajne u slučaju prijavljivanja korupcije nadležnom autoritetu.

Također, propisane su situacije i nadležnosti za postupanje u slučaju pričinjavanja tzv. "štetne radnje" uzbunjivaču, a u vezi s prijavom koju je on podnio, u kojem slučaju uzbunjivač obavještava Agenciju za prevenciju korupcije i koordinaciju borbe protiv korupcije, Agencija je potom u mogućnosti ili da zatraži relevantnu dokumentaciju od institucije u vezi s predmetnim slučajem ili da zatraži od Upravne inspekcije Ministarstva pravde BiH da ispita navode, sačini zapisnik i dostavi ga Agenciji. Ako na temelju dostavljene dokumentacije, ili zapisnika Upravne inspekcije utvrdi da je prema uzbunjivaču poduzeta neka od štetnih radnji, Agencija sačinjava instrukciju rukovodiocu institucije u cilju otklanjanja posljedica štetne radnje za uzbunjivača. Rukovodilac institucije dužan je postupiti i izvršiti korektivnu mjeru, koja ide u cilju povrata na pređašnje stanje, u roku od tri dana od prijema instrukcije. U zakonom propisanim slučajevima, moguće je oduzeti status uzbunjivača, u kojem slučaju odluku o tome Agencija dostavlja i uzbunjivaču i rukovodiocu institucije u kojoj je uzbunjivač zaposlen. Također je propisana i obaveza Agencije da, ukoliko se u toku ispitivanja otkrije da uzbunjivač nije postupao u dobroj vjeri i da je podnio lažnu prijavu, podnese krivičnu prijavu protiv te osobe.

Nadzor nad provođenjem ovog zakona povjeren je Upravnoj inspekciji Ministarstva pravde BiH i Agenciji za prevenciju korupcije i koordinaciju borbe protiv korupcije BiH. Propisana je i mogućnost prekršajnog sankcioniranja, odnosno novčanog kažnjavanja (od 1.000 do 20.000 KM) rukovodioca institucije, u slučaju da ne postupi po instrukciji Agencije za prevenciju korupcije i koordinaciju borbe protiv korupcije BiH i ne izvrši korektivnu mjeru i u slučaju da ne donose interne akte propisane Zakonom, kao i za osobu koja svjesno lažno prijavi korupciju, u rasponu od 1.000 do 10.000 KM.

4. **Zakon o suzbijanju korupcije i organiziranog kriminala u Federaciji Bosne i Hercegovine**³⁷

Dugo vremena se u javnosti, istupima mnogih ličnosti iz političkog, javnog i društvenog života ukazuje na problem postojanja korupcije, kao ozbiljne prijetnje, te se naglašava potreba za uspostavljanjem stručnog tijela, tužilaštva i sl., čije nadležnosti bi isključivo bile procesuiranje krivičnih djela korupcije i organiziranog kriminala.

Takva percepcija i želja se vjerovatno pojavila i iz razloga što je takva slična institucija uspostavljena u Hrvatskoj i koja je u ranijem, ali aktuelnom periodu, polučila evidentne rezultate u istragama i procesuiranju slučajeva korupcije u kojima su se kao počinioci pojavile osobe koje se nalaze u najvišoj ljestvici političkog i javnog života u Republici Hrvatskoj. Takvi rezultati doprinose stvaranju percepcije građana i javnog mijenja da uistinu nema "nedodirljivih" i da svako, bez obzira na političku moć i utjecaj koju posjeduje, može doći pod udar zakona.

Ured za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta Republike Hrvatske³⁸ uspostavljen je relativno davno, kao posebno državno odvjetništvo koje se ustanovljuje za područje Republike Hrvatske, koje u svom sastavu ima odjel za istraživanje i dokumentaciju, odjel za sprečavanje pojava korupcije i za odnose s javnošću, odjel državnih odvjetnika koji nastupaju kao tužioci (odjel tužioca), sekretarijat i prateće službe.

Poslovi *Odjela za istraživanje i dokumentaciju* su: sistemsko prikupljanje podataka o pojavama korupcije i organiziranog kriminaliteta, ustrojavanje i vođenje baze podataka koji mogu služiti kao izvor saznanja u postupku za krivična djela iz Zakona, poticanje i usmjeravanje saradnje između državnih

³⁷ Zakon o suzbijanju korupcije i organiziranog kriminala u Federaciji Bosne i Hercegovine ("Službene novine Federacije BiH", broj 59/14, objavljene 23. 7. 2014. godine).

³⁸ Zakon o Uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta Republike Hrvatske, stupio na snagu 19. 10. 2001. godine, a Ured počeo sa radom 3. 12. 2001. godine, www.dorh.hr.

tijela u cilju otkrivanja pojava korupcije i organiziranog kriminaliteta, obavljanje i drugih poslova prema godišnjem rasporedu poslova u Uredu. Poslove Odjela za istraživanje i dokumentaciju obavljaju savjetnici i stručni saradnici pod nadzorom zamjenika ravnatelja koji je godišnjim rasporedom poslova zadužen za rukovođenje Odjelom.

Poslovi *Odjela za sprječavanje pojava korupcije i za odnose s javnošću* su: upoznavanje javnosti o opasnosti i štetnosti korupcije te o metodama i sredstvima njezina sprečavanja, zajedno s ostalim nadležnim tijelima i ustanovama usmjeravanje provedbe aktivnosti iz Akcijskog plana Nacionalnog programa za borbu protiv korupcije, sastavljanje izvještaja i analize o pojavnim oblicima i uzrocima korupcije u javnom i privatnom sektoru i na njihovom temelju predlaganje izmjena zakona i podzakonskih akata te pružanje stručne savjetodavne pomoći nadležnim tijelima u provedbi tih propisa, organiziranje i usmjeravanje provedbe stalnog stručnog obrazovanja djelatnika tijela krivičnog pravosuđa i ostalih državnih tijela, kao i zaposlenih u školama i ostalim odgojno-obrazovnim ustanovama, o opasnosti i štetnosti korupcije i važnosti njezina sprečavanja i obavljanje i drugih poslova prema godišnjem rasporedu poslova u Uredu. Poslove Odjela za sprječavanje pojava korupcije i za odnose s javnošću obavljaju savjetnici i stručni saradnici pod nadzorom zamjenika ravnatelja koji je godišnjim rasporedom poslova raspoređen za upravljanje Odjelom³⁹.

Poslovi *Odjela tužitelja* su obavljanje poslove državnoga odvjetnika prema Zakonu o kaznenom postupku i drugim propisima, a posebno: usmjeravanje rada redarstvene vlasti i drugih tijela u otkrivanju krivičnih djela iz člana 21. ovoga zakona i zahtijevanje prikupljanja podataka o tim djelima, zatim u skladu s međunarodnim ugovorom saradnja s nadležnim tijelima drugih država i međunarodnih organizacija, predlaganje primjene mjera osiguranja prisilnog oduzimanja sredstava, prihoda i imovine ostvarene krivičnim djelom. Poslove u Odjelu tužitelja obavljaju zamjenici ravnatelja, savjetnici i stručni saradnici pod nadzorom zamjenika koji je godišnjim rasporedom poslova raspoređen za upravljanje Odjelom.

Navedenim zakonom propisana je stvarna i mjesna nadležnost županijskih sudova u Osijeku, Rijeci, Splitu i Zagrebu, a u istražnim centrima spomenutih sudova uspostavljaju se posebni istražni odjeli za navedena krivična djela.

Nadležnosti Ureda⁴⁰ propisane su članom 21. Zakona, kojim je navedeno da Ured obavlja poslove državnog odvjetništva u predmetima kaznenih djela iz Kaznenog zakona ("Narodne novine", br. 110/97, 27/98, 50/00, 129/00, 51/01, 111/03, 190/03, 105/04, 84/05, 71/06, 110/07, 152/08, 57/11 i 77/11):

1. zlouporabe u postupku stečaja iz članka 283. stavka 2. i 3., nelojalne konkurencije u vanjskotrgovinskom poslovanju iz članka 289. stavka 2., zlouporabe obavljanja dužnosti državne vlasti iz članka 338., protuzakonitog posredovanja iz članka 343., primanja mita iz članka 347., primanja mita u gospodarskom poslovanju iz članka 294.a, davanja mita iz članka 348. i davanja mita u gospodarskom poslovanju iz članka 294.b,
2. zlouporabe položaja ili ovlasti iz članka 337., ako je ta krivična djela počinila službena osoba označena u članku 89. stavku 3.,
3. protupravnog oduzimanja slobode iz članka 124. stavka 3., otmice iz članka 125. stavka 2., prisile iz članka 128. stavka 2., trgovanja ljudima i ropstva iz članka 175. stavka 3., protuzakonitog prebacivanja osoba preko državne granice iz članka 177. stavka 3., razbojništva iz članka 218. stavka 2., iznude iz članka 234. stavka 2., ucjene iz članka 235. Stavka 2., pranja novca iz članka 279. stavka 3. i protupravne naplate iz članka 330. stavka 4. i 5., ako su ta kaznena djela počinjena u sastavu grupe (članak 89. stavka 22.) ili zločinačke organizacije,

³⁹ Iz sadržaja nadležnosti ovog odjela, vidljivo je da su navedene nadležnosti koje su u institucionalnim okvirima u Bosni i Hercegovini Zakonom povjerene u nadležnost Agencije za prevenciju korupcije i koordinaciju borbe protiv korupcije, a vezano za prevenciju korupcije, upoznavanje javnosti o opasnosti i štetnosti korupcije, zatim aktivnosti na usmjeravanju i provedbi Akcijskog plana Nacionalnog programa za borbu protiv korupcije i dr.

⁴⁰ Nadležnosti Ureda za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminala, koje su bile propisane u članu 21. Zakona o Uredu za suzbijanje korupcije ("Narodne novine", broj 76/09) su mijenjane Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o Uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminala ("Narodne novine", broj 136/12). U daljnjem tekstu su navedene izmijenjene, odredbe u pogledu nadležnosti, koje su na snazi.

4. zlouporabe opojnih druga iz članka 173. stavka 3.,
5. udruživanja za počinjenje kaznenih djela iz članka 333., uključujući pri tome sva kaznena djela koja je počinila ta grupa ili zločinačka organizacija, osim za kaznena djela protiv Republike Hrvatske i oružanih snaga,
6. počinjenih u vezi s djelovanjem grupe ili zločinačke organizacije za koja je propisana kazna zatvora u trajanju duljem od tri godine, a kazneno djelo je počinjeno na području dviju ili više država ili je značajan dio njegovog pripremanja ili planiranja izvršen u drugoj državi,
7. za vođenje kaznenog postupka protiv organizatora grupe ili zločinačke organizacije za počinjenje kaznenih djela podvođenja iz članka 195. stavka 2., nedozvoljene trgovine zlatom iz članka 290. stavka 2. i izbjegavanja carinskog nadzora iz članka 298. stavka 2. i 3.,
8. pranja novca iz članka 279. stavka 1. i 2., utaje poreza i drugih davanja iz članka 286., sprječavanja dokazivanja iz članka 304. stavka 1. i 2., prisile prema pravosudnom dužnosniku iz članka 309., sprječavanja službene osobe u obavljanju službene dužnosti iz članka 317., napada na službenu osobu iz članka 318. te kazneno djelo otkrivanja identiteta zaštićenog svjedoka iz članka 305.a, ako su ova djela počinjena u vezi s počinjenjem kaznenih djela iz točke 1. – 7. ovog stavka.

Takođe, Ured obavlja poslove državnog odvjetništva u predmetima kaznenih djela iz Kaznenog zakona:

1. primanja i davanja mita u postupku stečaja iz članka 251., primanja mita u gospodarskom poslovanju iz članka 252., davanja mita u gospodarskom poslovanju iz članka 253., zlouporabe položaja ili ovlasti iz članka 291. Ako je to krivično djelo počinila osoba označena u članku 87. stavku 3., nezakonitog posredovanja iz članka 292., primanja mita iz članka 293., davanja mita iz članka 294., trgovanja utjecajem iz članka 295., davanja mita za trgovanje utjecajem iz članka 296., podmićivanje zastupnika iz članka 339.,
2. zločinačkog udruženja iz članka 328. i počinjenja kaznenog djela u sastavu zločinačkog udruženja kažnjivo po članu 329., osim za kaznena djela protiv Republike Hrvatske i oružanih snaga,
3. počinjenih u vezi s djelovanjem zločinačkog udruženja, za koja je propisana kazna zatvora u trajanju duljem od tri godine, a kazneno djelo je počinjeno na području dviju ili više država ili je značajan dio njegovog pripremanja ili planiranja izvršen u drugoj državi,
4. pranja novca iz članka 265., utaje poreza ili carine iz članka 256., sprječavanja dokazivanja iz članka 306. stavak 1. i 2., prisile prema pravosudnom dužnosniku iz članka 312., prisile prema službenoj osobi iz članka 314., napada na službenu osobu iz članka 315., te kaznenog djela otkrivanja identiteta ugrožene osobe ili zaštićenog svjedoka iz članka 308., ako su ova djela počinjena u vezi s počinjenjem kaznenih djela iz točke 1. – 3. ovog stavka.

Imajući u vidu kompleksnost i složenost ustrojstva Bosne i Hercegovine, Federacija Bosne i Hercegovine je na tragu uspostave Ureda za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminala donijela Zakon o suzbijanju korupcije i organiziranog kriminala u Federaciji Bosne i Hercegovine, koji je objavljen u julu mjesecu 2014. godine⁴¹ i čija je primjena propisana šest mjeseci po stupanju na snagu, ali koji iz tehničkih i drugih razloga nije implementiran. Naime, za implementaciju navedenog zakona nisu osigurane pretpostavke u vidu osiguranja smještajnih kapaciteta, materijalnih pretpostavki, a usljed toga nije izvršen ni izbor i prijem osoblja Posebnog odjela Federalnog tužilaštva Federacije BiH i Posebnog odjela Vrhovnog suda Federacije BiH.

Navedenim zakonom uređuje se između ostalog osnivanje, organizacija, nadležnost, ovlaštenja i način rada Posebnog odjela Federalnog tužilaštva Federacije BiH za suzbijanje korupcije, organiziranog i međukantonalnog kriminala, zatim osnivanje, organiziranje, nadležnost i postupanje Posebnog

⁴¹ Zakon o suzbijanju korupcije i organiziranog kriminala u Federaciji Bosne i Hercegovine ("Službene novine FBiH"; broj 59/14, objavljene 23. 7. 2014. godine).

odjela Vrhovnog suda Federacije BiH za korupciju, organizirani i međukantonalni kriminal, način izbora posebnog zamjenika glavnog federalnog tužioca za suzbijanje korupcije, organiziranog i međukantonalnog kriminala i federalnih tužilaca raspoređenih u Posebni odjel tužilaštva, način rukovođenja Posebnim odjelom tužilaštva i rad posebnog zamjenika glavnog federalnog tužioca i federalnih tužilaca u Posebnom odjelu tužilaštva, način izbora sudija Posebnog odjela suda, saradnja organa uprave s Posebnim odjelom tužilaštva, uvjeti i postupak dodjeljivanja i ukidanja statusa saradnika pravosuđa, nadležnost i zadaci sudske policije u pružanju pomoći u radu Posebnom odjelu tužilaštva i Posebnom odjelu suda i finansiranje Posebnog odjela tužilaštva i Posebnog odjela suda.

Dakle, Zakonom su propisani opći elementi uspostave posebnih odjela tužilaštva i suda u smislu položaja u strukturi Federalnog tužilaštva i Vrhovnog suda Federacije BiH, planiranja budžeta u okviru navedenih institucija, supsidijarne primjene na posebne odjele Zakona o Federalnom tužilaštvu FBiH i Vrhovnom sudu FBiH, u pitanjima koja nisu regulirana navedenim *lex specialis* propisom, zatim sastav posebnih odjela koji za Posebni odjel tužilaštva sačinjavaju zamjenik glavnog federalnog tužioca, a za Posebni odjel suda predsjednik Posebnog odjela i određeni broj sudija Posebnog odjela itd.

Primjetno je da su određena rješenja prilično slično regulirana kao što je to ranije urađeno u Hrvatskoj, donošenje Zakona o Uredu za suzbijanje organiziranog kriminala i korupcije, prvenstveno u pogledu striktno određene stvarne i mjesne nadležnosti Posebnog odjela Vrhovnog suda FBiH⁴², zatim mogućnosti da se za potrebe vođenja krivičnog postupka za krivična djela po zahtjevu posebnog zamjenika glavnog federalnog tužioca uputi zaposleni iz policijskog organa, Porezne uprave FBiH, Finansijske policije FBiH, Federalne uprave za inspeksijske poslove FBiH, Komisije za vrijednosne papire FBiH ili drugog organa uprave i upravnih organizacija u Federaciji BiH, na rad u Posebni odjel tužilaštva, zatim raspoređivanja, po zahtjevu posebnog zamjenika glavnog federalnog tužioca i odluci direktora Federalne uprave policije, policijskih službenika Federalne uprave policije na rad u Posebni odjel koji imaju zadatak da koordiniraju aktivnosti policije u postupanju na konkretnim predmetima koji se vode u Posebnom odjelu tužilaštva.

Međutim, zbog praktičnih problema, u pogledu neosiguravanja materijalnih i drugih pretpostavki za funkcioniranje navedenih posebnih odjela Federalnog tužilaštva Federacije BiH i Vrhovnog suda Federacije BiH, došlo se u nezavidan položaj i svojevrsni pravni vakuum. Naime, nastala je situacija da su stavljanjem u primjenu Zakona o suzbijanju korupcije i organiziranog kriminala u Federaciji Bosne i Hercegovine ("Službene novine FBiH"; broj 59/14, objavljene 23. 7. 2014. godine), čija je primjena bila odložena šest mjeseci po stupanju na snagu i koji je formalnopravno stavljen u primjenu početkom 2015. godine, sva pobrojana krivična djela korupcije, organiziranog i međukantonalnog kriminala dodijeljena u nadležnost Posebnog odjela Federalnog tužilaštva Federacije BiH i Vrhovnog suda Federacije BiH, koji *de facto* nisu stavljeni u funkciju. Zbog navedenog, kantonalna tužilaštva u Federaciji Bosne i Hercegovine i dalje postupaju u predmetima, koji su navedenim *lex specialis* preneseni u nadležnost više instance, odnosno Posebnog odjela Federalnog tužilaštva Federacije BiH za suzbijanje korupcije, organiziranog i međukantonalnog kriminala.

5. Zakon o oduzimanju nezakonito stečene imovine krivičnim djelom FBiH⁴³

Navedenim zakonom se uređuju: uvjeti i postupak oduzimanja imovinske koristi stečene krivičnim djelom u Federaciji Bosne i Hercegovine, upravljanje privremeno i trajno oduzetom imovinom i osnivanje nadležnog organa za upravljanje oduzetom imovinom u Federaciji Bosne i Hercegovine.

⁴² Član 25. Zakona o suzbijanju korupcije i organiziranog kriminala u Federaciji Bosne i Hercegovine propisuje da je Posebni odjel suda stvarno i mjesno nadležan za krivična djela:

- a) udruživanje radi činjenja krivičnih djela iz člana 340. Krivičnog zakona FBiH, organizirani kriminal iz člana 342. Krivičnog zakona FBiH, uključujući time sva krivična djela koja je učinila grupa za organizirani kriminal,
- b) krivična djela terorizma iz glave XVIII Krivičnog zakona FBiH,
- c) krivična djela protiv ustavnog poretka FBiH iz glave XV Krivičnog zakona FBiH,
- d) krivična djela podmičivanja i krivična djela protiv službene ili druge odgovorne dužnosti i glave XXXI Krivičnog zakona FBiH, krivična djela protiv privrede, poslovanja i sigurnosti platnog prometa iz glave XXII Krivičnog zakona FBiH i krivična djela iz oblasti poreza iz glave XXIII Krivičnog zakona FBiH, ukoliko je učinilac ovih krivičnih djela službena ili druga odgovorna osoba izabrana ili imenovana od Parlamenta Federacije BiH, Vlade Federacije BiH ili Visokog sudskog ili tužilačkog vijeća BiH, ili je Vlada Federacije BiH u postupku njihovog imenovanja dala svoju prethodnu saglasnost, kao i u svim drugim slučajevima kada vrijednost zahtijevane, obećane ili pribavljene imovinske koristi ili štete pričinjene učinjenjem ovih krivičnih djela prelazi iznos 100000,00 KM,
- e) krivična djela protiv pravosuđa iz glave XXIX Krivičnog zakona FBiH, i to: davanje lažnog iskaza iz člana 348. Krivičnog zakona FBiH, sprečavanje dokazivanja iz člana 349. Krivičnog zakona FBiH, povreda tajnosti postupka iz člana 350. Krivičnog zakona FBiH, odavanje istovjetnosti zaštićenog svjedoka iz člana 352. Krivičnog zakona FBiH i povreda zakona od sudije iz člana 357. Krivičnog zakona FBiH, ako su učinjena u vezi s krivičnim djelima iz tačke a) do d) spomenutog člana

⁴³ Zakon o oduzimanju nezakonito stečene imovine krivičnim djelom FBiH ("Službene novine FBiH", broj 71/14 od 3. 9. 2015. godine).

Postupak propisan navedenim zakonom odnosi se na: postupak utvrđivanja imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom, postupak osiguranja oduzimanja imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom i postupak izvršenja odluka o oduzimanju imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom.

Ovaj zakon rezultat je nužne potrebe zasnovane na jednom od temeljnih postulata krivičnog progona da niko ne može zadržati imovinsku korist stečenu krivičnim djelom⁴⁴, što je osnovni pokretač i motiv počinitelaca krivičnih djela koristoljublja.

Kao poseban segment normativnog uređenja ove oblasti propisana je "Finansijska istraga", koja se provodi po naredbi za provođenje finansijske istrage. Naredbu izdaje nadležni tužilac, u slučajevima kada je to potrebno za sveobuhvatno utvrđivanje stvarnog porijekla, vrijednosti i strukture imovinske koristi za koju postoje osnovi sumnje da je pribavljena krivičnim djelom.⁴⁵

Također je propisano da su svi organi i institucije u Federaciji Bosne i Hercegovine, posebno organi unutrašnjih poslova u kantonima i Federalno ministarstvo unutrašnjih poslova, Finansijska policija Federacije Bosne i Hercegovine, Porezna uprava Federacije Bosne i Hercegovine, Komisija za vrijednosne papire Federacije Bosne i Hercegovine i Registar vrijednosnih papira u Federaciji Bosne i Hercegovine, dužni postupati u okviru svojih nadležnosti u skladu s nalogima tužioca koji je donio naredbu o provođenju finansijske istrage.

Cilj finansijske istrage je prikupljanje svih dokaza koji ukazuju na obim, iznos, vrstu, stvarnu vrijednost i druge okolnosti u vezi sa zakonitim prihodima osumnjičenog ili optuženog, odnosno povezane osobe, njihovim troškovima života i stvarnim mogućnostima zakonitog stjecanja imovine za koju postoje osnovi sumnje da je pribavljena krivičnim djelom.

Dalje je propisano da institucija, koja je postupila po naredbi nadležnog tužioca, sačinjava izvještaj uz koji se prilažu svi prikupljeni dokazi, isprave i dr., kao i da je institucija dužna dostaviti izvještaj tužiocu u roku od tri mjeseca od dana dostavljanja naredbe za postupanje, a u slučaju da se finansijska istraga ne okonča u roku od šest mjeseci od donošenja naredbe o provođenju finansijske istrage, potrebne mjere u cilju okončanja poduzima kolegij tužilaštva. Ako je za provođenje finansijske istrage potrebno provoditi radnje dokazivanja, one će se provoditi primjenom odgovarajućih odredbi Zakona o krivičnom postupku. Tužilac može obustaviti finansijsku istragu ako nema dovoljno dokaza da su osumnjičeni ili optuženi, ili s njima povezane osobe, pribavile imovinsku korist iz krivičnog djela, a analogno krivičnoj istrazi tužilac također može ponovno otvoriti finansijsku istragu ako se pribave nove činjenice i okolnosti koje ukazuju da postoje osnovi sumnje da su osumnjičeni, ili optuženi, odnosno povezane osobe, pribavile imovinsku korist iz krivičnog djela. U slučaju obustave istrage, moguće je izjaviti pritužbu uredu glavnog tužioca, a tužilac finansijsku istragu okončava kada nađe da je stanje stvari dovoljno razjašnjeno da se može podnijeti prijedlog za oduzimanje imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom.

Imovinsku korist pribavljenu krivičnim djelom utvrđuje sud svojom presudom kojom je optuženi oglašen krivim, a presudom se utvrđuje i koje stvari i prava predstavljaju imovinsku korist pribavljenu krivičnim djelom i njihovu novčanu protuvrijednost, zatim da takva imovina postaje vlasništvo Federacije Bosne i Hercegovine, da su optuženi i s njim povezane osobe u obavezi odmah predati određene stvari, prenijeti određena prava ili platiti novčani iznos srazmjern protivravnoj imovinskoj koristi u roku od 15 dana od dana pravomoćnosti presude i da se u javnim knjigama ili registrima koji se vode kod nadležnih organa izvrši upis prava vlasništva u korist Federacije Bosne i Hercegovine.

Zakonom su definirane nadležnosti različitih subjekata u postupku oduzimanja protivravne imovinske koristi, osiguranja oduzimanja imovinske koristi određivanjem privremene mjere zabrane raspolaganja i oduzimanja novca i vrijednosnih papira i dr., zaštita prava treće osobe podnošenjem prigovora protiv rješenja o izvršenju, postupak izvršenja i upravljanje oduzetom imovinom.

⁴⁴ Član 110. stav (1) Krivičnog zakona BiH, član 114. Krivičnog zakona Federacije BiH, član 94. Krivičnog zakona Republike Srpske i član 114. Krivičnog zakona Brčko distrikta BiH.

⁴⁵ Član 8. Zakona o oduzimanju nezakonito stečene imovine krivičnim djelom FBIH ("Službene novine FBIH", broj 71/14 od 3. 9. 2015. godine).

Bitno je napomenuti da se postupak izvršenja radi oduzimanja imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom određuje i provodi na prijedlog Federalnog pravobranilaštva Federacije Bosne i Hercegovine u skladu s odredbama Zakona o izvršnom postupku u Federaciji Bosne i Hercegovine.

Rješenje o izvršenju na osnovu presude kojom se vrši oduzimanje imovinske koristi donosi općinski sud koji je mjesno nadležan u sjedištu suda koji je donio presudu. Za provođenje rješenja je nadležan sud, koji može u potpunosti ili djelimično izvršenje rješenja povjeriti Federalnoj agenciji za upravljanje oduzetom imovinom.

Dakle, predmetnim zakonom se za obavljanje poslova i provođenje mjera predviđenih zakonom osniva Federalna agencija za upravljanje oduzetom imovinom. Navedena agencija je samostalna federalna upravna organizacija sa svojstvom pravnog lica, sa sjedištem u Sarajevu, koja može imati i posebne organizacione jedinice izvan svog sjedišta, što se uređuje Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji. Agencijom rukovodi direktor, koji zastupa i predstavlja Agenciju, te odgovara za zakonitost rada, pravilno i zakonito vođenje materijalno-finansijskog poslovanja Agencije. On je dužan svakih šest mjeseci podnijeti izvještaj o radu i finansijsko-materijalnom poslovanju Agencije Vladi Federacije Bosne i Hercegovine.

Nadležnosti Agencije su:

- a) Upravljanje privremeno oduzetom i oduzetom imovinom po odredbama ovog i drugih zakona,
- b) Provođenje analiza u području oduzimanja imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom,
- c) Stručnu edukaciju iz područja finansijskih istraga i oduzimanja imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom,
- d) Obavljanje i drugih poslova propisanih ovim zakonom.

Agencija nema operativne nadležnosti za provođenje finansijskih istraga i oduzimanje imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom.

Spomenut ćemo određene bitnije poslove koje obavlja Agencija, koji između ostalog podrazumijevaju skladištenje, čuvanje, prodaju i najam imovine oduzete po zakonu, povjeravanje ugovorom imovine na čuvanje drugoj instituciji, stručnu procjenu vrijednosti privremeno oduzete imovine, vođenje evidencije imovine na raspolaganju, prikupljanje odgovarajućih podataka, izvještaja i pravomoćno okončanih postupaka za oduzimanje imovinske koristi, radi obrade, analize tih podataka i informacija, prikupljanje informacija iz sudskih registara i relevantnih institucija koje se tiču vlasništva nad imovinom, sačinjavanje prijedloga strategije za oduzimanje imovinske koristi stečene krivičnim djelom i akcijskog plana za njeno provođenje, koordinira i prati provođenje navedenih akata i daje preporuke za njihovo efikasnije provođenje, u saradnji s drugim nadležnim institucijama učestvuje u obuci državnih i policijskih službenika i nosilaca pravosudnih funkcija u vezi s finansijskim istragama i oduzimanjem imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom.

Prodaja imovine vrši se javnim nadmetanjem, koje se može i ponoviti, s tim da se prodaja ne može izvršiti za cijenu koja je manja od 50% od procijenjene vrijednosti imovine, a ako se u toku godine imovina ne proda, može biti poklonjena instituciji koja se primarno finansira iz budžeta Federacije Bosne i Hercegovine, ili u humanitarne svrhe, ili uništena.

Donošenje ovog zakona predstavlja značajan progres u oblasti borbe protiv kriminala, a naročito u domenu borbe protiv organiziranog kriminala, finansijskog kriminala i korupcije. Koruptivne radnje se u okvirima kriminalnih radnji organiziranih kriminalnih grupa, perača novca i dr. pojavljuju kao *conditio sine qua non*, uvjet bez kojeg se ne može. Uvijek se pojavljuje potreba da se radi ostvarenja ciljeva organizirane kriminalne grupe, u cilju stjecanja što veće dobiti, investiranja i plasiranja protivpravne imovinske koristi u legalne novčane tokove, u različitim oblastima društvenog života ponudi mito službenim ili odgovornim osobama zaposlenim u institucijama ili pravnim licima, da li kao npr. za ishodovanje urbanističkih i građevinskih dozvola, pretvorbu jedne vrste zemljišta u

drugu (parcela u naravi njiva-livada u građevinsko zemljište), izmjene regulacionih planova, otvaranje bankovnih računa protivno propisima koji uređuju minimalne standarde u borbi protiv pranja novca, neprijavlivanje sumnjivih i povezanih transakcija, izdavanje određenih potvrda i rješenja bez potrebnog ispunjavanja zakonom propisanih uvjeta, kreditiranje projekata bez minimalnog ispunjenja propisanih uvjeta kreditiranja, davanje podsticaja, donacija i bespovratnih kredita pojedincima, obrtnicima i privrednim društvima, zanemarivanje zakonom propisane metodologije određivanja vrijednosti roba pri uvozu i dr.

Sljedstveno navedenom, u uvjetima kada se donese sudska odluka kojom se oduzima imovinska korist stečena počinjenjem krivičnog djela, pojavljivala se dilema, a u slučaju kada se kao imovina pojavljuju nekretnine i različite vrste imovine osim novca, ko će na koji način i u kojem postupku tu imovinu oduzeti, procijeniti, raspolagati ili prodati i pod kojim uvjetima.

Kod krivičnih djela počinjenih iz koristoljublja, osnovni pokretač počinitelaca je stjecanje protivpravne imovinske koristi, koja se vršenjem krivičnih djela multiplicira, dajući sve veću moć i poprimajući šire forme kriminalnog djelovanja, odnosno forme udruživanja i organizirane kriminalne grupe. Isto tako, i organi krivičnog gonjenja trebaju za motiv imati da se takva korist i imovina u zakonom propisanom postupku, a po donošenju pravomoćne sudske presude, oduzme i da se ta sredstva uplate u budžet.

6. Zakon o oduzimanju imovine stečene izvršenjem krivičnog djela Republike Srpske⁴⁶

Navedeni zakon kao *lex specialis* propis, koji se kao takav pojavljuje u odnosu na Krivični zakon Republike Srpske, u oblasti oduzimanja imovinske koristi stečene krivičnim djelom donesen je znatno ranije u odnosu na Federaciju Bosne i Hercegovine.

Spomenuti zakon uređuje postupak oduzimanja imovine stečene izvršenjem krivičnog djela, te uvjete i postupak privremenog, odnosno, trajnog oduzimanja nezakonito stečene imovine.

Nadležni organi za otkrivanje, oduzimanje i upravljanje imovinom stečenom izvršenjem krivičnog djela su tužilaštvo, sud, Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske i Agencija za upravljanje oduzetom imovinom. U okviru Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske na temelju Zakona uspostavila se posebna organizaciona jedinica, u čijoj nadležnosti je otkrivanje imovine stečene izvršenjem krivičnog djela, a navedene poslove obavlja ili po službenoj dužnosti, ili na temelju naloga tužilaštva ili suda.

Također, Zakonom je osnovana i Agencija za upravljanje imovinom stečenom izvršenjem krivičnog djela, koja ima status upravne organizacije u sastavu Ministarstva pravde Republike Srpske, koja upravlja oduzetom imovinom stečenom izvršenjem krivičnog djela, zatim vrši stručnu procjenu takve imovine, skladišti, čuva i prodaje oduzetu imovinu i raspolaže sredstvima dobijenim iz te namjene, vodi evidencije o imovini, učestvuje u pružanju pravne pomoći, učestvuje u obuci državnih službenika u vezi s oduzimanjem imovine stečene krivičnim djelom. Bitno je napomenuti da spomenuta agencija obavlja iste poslove i u vezi s imovinom stečenom izvršenjem prekršaja. Interesantno je da je navedenim zakonom propisana i procedura provođenja finansijske istrage, privremenog i trajnog oduzimanja imovine itd.

U praksi, jedinica koja je uspostavljena u okviru Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske i Agencija za upravljanje imovinom stečenom izvršenjem krivičnog djela već je dala zapažene rezultate, a jedan od najpoznatijih predmeta na kojem su bili angažirani je slučaj ulaganja novca za koji se sumnjalo da potiče od međunarodnog prometa opojnim drogama, tj. slučaj Čopić.

---

⁴⁶ Zakon o oduzimanju imovine stečene izvršenjem krivičnog djela ("Službeni glasnik RS", br. 12/10).

III – STRATEŠKI I PROVEDBENI DOKUMENTI ZA ZAŠTITU ULOGE JAVNE SLUŽBE

A) DRŽAVNA STRATEGIJA ZA BORBUTIV KORUPCIJE I AKCIONI PLAN ZA NJENO PROVOĐENJE

Vijeće ministara BiH je na svojoj 6. sjednici jednoglasno usvojilo Strategiju za borbu protiv korupcije za period 2015–2019. godine i Akcioni plan za njenu provedbu.⁴⁷ Posebna pažnja u izradi Strategije za borbu protiv korupcije 2015–2019. posvećena je iskustvima u provođenju prethodne Strategije za borbu protiv korupcije 2009–2014. i Akcionog plana za njeno provođenje, uočavanjem njenih prednosti i nedostataka.⁴⁸

Opći cilj Strategije je: *“U Bosni i Hercegovini ustanoviti prioritete na planu prevencije korupcije i borbe protiv korupcije, principe i mehanizme zajedničkoga djelovanja svih institucija u BiH kao i svih segmenata društva na tom polju, te stvoriti, odnosno unaprijediti pretpostavke za smanjenje stvarnog i percipiranog nivoa korupcije i afirmirati pozitivne društvene vrijednosti poput integriteta, odgovornosti i transparentnosti.”*

Strateški ciljevi koji se trebaju postići provođenjem Strategije su:

1. Uspostavljanje i jačanje institucionalnih kapaciteta i unapređenje normativnog okvira za borbu protiv korupcije;
2. Razvijanje, promoviranje i provođenje preventivne antikorupcijske aktivnosti u javnom i privatnom sektoru;
3. Unapređenje djelotvornosti i efikasnosti pravosudnih institucija i organa za provođenje zakona u oblasti borbe protiv korupcije;
4. Podizanje javne svijesti i promoviranje potrebe za učestvovanjem cjelokupnog društva u borbi protiv korupcije;
5. Uspostavljanje efikasnih mehanizama za koordinaciju borbe protiv korupcije, te praćenje i evaluaciju provođenja Strategije.

Akcioni plan provođenja Strategije za borbu protiv korupcije 2015–2019. predviđa aktivnosti s vremenskim rokom, institucijom nadležnom za provođenje, indikatorima uspješnosti i potrebnim resursima za provođenje svakog gorenavedenog strateškog cilja.

B) PLANNOVI INTEGRITETA

U skladu s Akcionim planom provođenja Strategije za borbu protiv korupcije 2015–2019, institucije donose planove integriteta. Planom integriteta analiziraju se slabe tačke u radu određene institucije. Ciljevi izrade plana integriteta su sprečavanje korupcije i upozorenje na mogućnost pojave korupcije. Planom se daju i određeni prijedlozi, između ostalog i za donošenje određenih procedura i podzakonskih akata, kako bi se smanjile eventualne mogućnosti javnih oblika korupcije u instituciji.

Elementi plana integriteta uobičajeno daju analizu faktora rizika koji dovode do podložnosti institucija koruptivnim radnjama, zatim utvrđivanje najpodložnijih djelatnosti na korupciju – procjenu rizika, preventivne mjere za smanjenje mogućnosti nastanka koruptivnih pojava i dr. Ciljevi donošenja plana integriteta su procjena podložnosti institucija koruptivnim pojavama u smislu identifikacije koruptivnog ponašanja i pojava u aktivnostima institucije, kao i procjena organizacionih jedinica koje su, s obzirom na svoje nadležnosti i poslove koje obavljaju, posebno izložene potencijalnim pojavama korupcije, procjena radnih mjesta podložnih koruptivnim pojavama – analizom opisa poslova radnih mjesta, zatim smanjenje mogućnosti koruptivnih pojava u okviru radnih mjesta – identifikacijom normativnih nedostataka u zaštiti od koruptivnog ponašanja svakog pojedinca, kao i donošenjem neophodnih normativnih

⁴⁷ Za izradu Strategije imenovana je Interresorna radna grupa od predstavnika 23 institucije s državnog nivoa, nivoa entiteta i Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, te predstavnika nevladinog sektora, a po potrebi angažirani su eksperti iz akademske i međunarodne zajednice. Koordiniranje cjelokupnim procesom vodili su predstavnici APIK-a, u saradnji s predstavnicima IPA projekta “Jačanje antikorupcijskih kapaciteta i mreža nevladinih organizacija u BiH” (IPA–2010).

⁴⁸ Strategija za borbu protiv korupcije 2015–2019. i Akcioni plan za provođenje Strategije za borbu protiv korupcije 2015–2019, str. 11.

akata s ciljem smanjenja mogućnosti koruptivnog ponašanja, povećanje nivoa svijesti svih zaposlenih – preventivnim djelovanjem i edukacijom u smislu upoznavanja s postojećom regulativom za zaštitu od koruptivnog djelovanja, uspostavljanje kontrolnih mehanizama – uspostavljanjem jedinice interne revizije i pojačanim nadzorom internih kontrola i edukacija zaposlenih organiziranjem seminara, obuka zaposlenih na temu prevencije borbe protiv korupcije u Agenciji.

Dakle, opći cilj i uloga planova integriteta su identifikacija koruptivnog rizika i izražavanje njegovog intenziteta i opisne mjerljivosti na svako pojedino radno mjesto, procjena takvih rizika, kao i mjere preventivne prirode, edukacije, donošenja potrebnih provedbenih akata, stavljanja u funkciju jedinica interne kontrole i interne revizije i sve druge neophodne radnje radi smanjivanja potencijalnog rizika pojavnosti koruptivnih rizika u instituciji. Također se predviđa i način provođenja i nadzora nad provođenjem plana integriteta.

C) INTERNI PRAVILNICI ZA ZAŠTITU PRIJAVLJIVAČA KORUPCIJE

Zakonom o zaštiti osoba koje prijavljuju korupciju u institucijama Bosne i Hercegovine sve institucije su bile u obavezi u roku od 90 dana donijeti interne akte kojima se propisuje način internog prijavljivanja korupcije i zaštite uzbunjivača.⁴⁹

IV – INSTITUCIONALNE I NEVLADINE OSNOVE ZA BORBU PROTIV KORUPCIJE U BiH

Svi nivoi vlasti su u obavezi, kako prema međunarodnim standardima i konvencijama, a isto tako i prema unutrašnjem pravnom poretku, uspostaviti institucionalnu osnovu koja će se kroz različite aspekte djelovanja, u okvirima svoje nadležnosti i različitoj formi djelovanja, baviti problemom korupcije. Pored zakonom uspostavljenih institucija, bilo bi neumjesno ne spomenuti i vaninstitucionalne mehanizme, nevladine organizacije i istraživačke organizacije, koji se u turbulentnom tranzicijskom društvu Bosne i Hercegovine, u kojem su isprepleteni različiti interesi i interesne zone politike, privrednih lobija i dr., s puno entuzijazma i beskompromisno bore protiv korupcije, u granicama svojih mogućnosti i svrhe za koju je određena udruga osnovana.

Mada su moguća različita grupiranja takvih institucionalnih pretpostavki, mi smo se odlučili da te institucionalne osnove grupiramo prema vrsti povjerenih nadležnosti, zatim stadija do kojih sežu takve nadležnosti i uloge koju takve institucije imaju. Sljedstveno tome, cijenimo da je institucije i dr. moguće grupirati na: *preventivne*, *edukativne* i *represivne*, mada je teško ograničiti nadležnosti i ulogu određenih agencija samo na jednu grupu, jer je funkcija, npr. određenih institucija (policijskih, agencija za provođenje zakona, tužilaštava i sudova) pored represivne i preventivna, a u određenom smislu kroz izučavanje praktičnih slučajeva i edukativna.

A) PREVENTIVNE

1. Agencija za prevenciju i koordinaciju borbe protiv korupcije u BiH (APIK)

Agencija je neovisna i samostalna upravna organizacija, koja za svoj rad odgovara Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine. Agencijom rukovodi direktor, koji ima dva zamjenika. Direktora Agencije imenuje Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine, na prijedlog posebne Komisije za izbor i praćenje rada Agencije, putem javnog konkursa, u skladu sa Zakonom o ministarskim imenovanjima, imenovanjima Vijeća ministara i drugim imenovanjima Bosne i Hercegovine i imenuje se na mandat od pet godina.⁵⁰

Nadležnosti Agencije su: a) izrada strategije za borbu protiv korupcije, te izrada akcijskog plana za prevenciju korupcije; b) koordinacija i nadzor nad provedbom strategije i akcijskog plana, te davanje mišljenja i instrukcija po pitanju primjene strategije i akcijskog plana; c) koordinacija rada javnih institucija u suzbijanju korupcije i sukoba interesa, te analiza pravomoćnih odluka nadležnih

⁴⁹ Član 5. stav (2) spomenutog zakona propisuje da se "Interno prijavljivanje vrši na način uređen internim aktom institucije o prijavi iz člana 3. stav (1) ovog zakona i zaštiti uzbunjivača", dok član 13. (Donošenje podzakonskih propisa) propisuje "Sve institucije na koje se odnosi primjena ovog zakona dužne su u roku od 90 dana donijeti interne akte iz člana 5. stav (2) ovog zakona". Ova posljednja odredba je prilično neodređeno propisana jer se ne navodi termin početka roka za obavezu donošenja, koji se uobičajeno propisuje "u roku od XY dana ili mjeseci od dana stupanja na snagu XY zakona".

⁵⁰ Zakon o prevenciji korupcije i koordinaciji borbe protiv korupcije ("Službeni glasnik BiH", broj 103/09, objavljen 30. 12. 2009. godine).

tijela za procesuiranje sukoba interesa radi sagledavanja pojava koruptivnog djelovanja, obavještanja nadležnih institucija o nađenom stanju, kao i poduzimanje ostalih potrebnih radnji u skladu sa zakonom; d) praćenje sukoba interesa, davanje preporuka za strategiju upravljanja sukobom interesa u pojedinačnim slučajevima, te izdavanje smjernica za politiku upravljanja sukobom interesa u institucijama vlasti; e) propisivanje jedinstvene metodologije za prikupljanje podataka o imovinskom stanju javnih službenika; f) u saradnji s nadležnim tijelima, analiza dostavljenih podataka s ciljem utvrđivanja pojava koruptivnog djelovanja, te poduzimanje potrebnih radnji u skladu sa zakonom; g) prikupljanje i analiza statističkih i drugih podataka, te informiranje svih relevantnih subjekata u Bosni i Hercegovini o rezultatima istraživanja; h) postupanje po zaprimljenim podnescima s indicijama koruptivnog ponašanja u skladu s važećim propisima; i) koordinacija rada institucija s javnim ovlastima u suzbijanju korupcije; j) praćenje učinaka provedbe zakona i podzakonskih akata kojima je cilj prevencija korupcije i davanje mišljenja i instrukcija po pitanju njihove provedbe, iniciranje aktivnosti u vezi s izmjenama i dopunama postojećih zakonskih rješenja te njihovo usaglašavanje; k) saradnja s domaćim naučnim i stručnim organizacijama, medijima i nevladinim organizacijama po pitanju prevencije korupcije; l) saradnja s međunarodnim organizacijama, institucijama, inicijativama i tijelima; m) uspostavljanje i vođenje baze podataka prikupljenih u skladu sa zakonom; n) razvoj edukativnih programa po pitanju prevencije korupcije i borbe protiv korupcije, te nadzor nad njihovom provedbom; o) javno publiciranje podataka o stanju korupcije; p) informiranje nadležnih institucija i javnosti o obavezama po osnovi međunarodnih pravnih akata, te davanje preporuka za njihovo realiziranje u vezi s prevencijom korupcije; r) propisivanje jedinstvene metodologije i smjernica za izradu integracijskih planova i pružanje pomoći svim javnim institucijama u provođenju tih planova; s) drugi poslovi povezani s prevencijom korupcije.

Agencija je nadležna za prevenciju korupcije i koordinaciju borbe protiv korupcije u institucijama javnog i privatnog sektora kod: a) nosilaca dužnosti u zakonodavnoj, izvršnoj i sudskoj vlasti na svim nivoima; b) javnih službenika, uposlenika i policijskih službenika u institucijama vlasti na svim nivoima; c) članova uprave, ovlaštenih i drugih osoba u privrednim društvima, javnim preduzećima, javnim ustanovama i privatnim poduzećima; d) članova tijela i drugih ovlaštenih osoba u političkim strankama; e) ovlaštenih osoba u kulturnim i sportskim ustanovama, zakladama, udrugama i nevladinim organizacijama.

Ciljevi uspostave Agencije su: a) identificirati i eliminirati uzroke korupcije; b) odvracati osobe od činjenja krivičnih djela povezanih s korupcijom; c) osiguravati i unapređivati pravni okvir za prevenciju korupcije; d) poticati učestvovanje civilnog društva u prevenciji korupcije; e) podizati svijest javnosti i stvarati odnos netolerancije prema korupciji; f) educirati i bolje upoznati društvo o uzrocima i posljedicama utjecaja korupcije, te o aktivnom učestvovanju u njezinoj prevenciji.

Članom 17. Zakona uspostavljena je Komisija za izbor i praćenje rada Agencije, koja se sastoji od devet članova, od kojih su tri predstavnika iz Predstavničkog doma, zatim tri iz Doma naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine, dva predstavnika iz akademske zajednice i jedan predstavnik nevladinog sektora. Mandat članova Komisije je četiri godine, a nadležnosti Komisije su u osnovi pokretanje postupka za izbor direktora Agencije i zaprimanje izvještaja o radu Agencije, najmanje dva puta godišnje. Komisija se ne smije miješati u svakodnevni rad Agencije, niti smije tražiti informacije o pojedinačnim slučajevima.

2. Nevladine organizacije (Transparency International BiH, Centri civilnih inicijativa – CCI, Centar za istraživačko novinarstvo – CIN

Transparency International – ogranak BiH osnovan je 23. 2. 2001. godine, a akreditovan 12. 10. 2002. godine i prema Statutu je udruženje za borbu protiv korupcije u Bosni i Hercegovini.

Transparency International predstavlja jedan globalni svjetski pokret, koji je u početku osnovan od strane nekoliko pojedinaca 1993. godine, da bi vremenom prerastao u globalnu svjetsku organizaciju koja broji preko 100 ogranaka u svijetu.⁵¹

⁵¹ www.transparency.org

Članom 7. Statuta definirani su ciljevi i djelatnosti Udruženja kao: suzbijanje korupcije, podrška razvoju dobre uprave, odgovornosti i transparentnosti rada javnih institucija, širih demokratskih vrijednosti i poštene tržišne utakmice; organiziranje stručnih seminara, okruglih stolova i drugih oblika javnog i stručnog raspravljanja i obuke; iniciranje za prikupljanje podataka o iskustvima suzbijanja korupcije; zalaganje za pripremanje prijedloga propisa i drugih dokumenata; širenje informacija o djelovanju udruženja putem štampanih, informatičkih i drugih medija; obradu podataka o fenomenu korupcije; prikupljanje i javno obznanjivanje podataka o fenomenu korupcije; zalaganje za pružanje besplatne pravne pomoći građanima u borbi protiv korupcije; zalaganje za istraživanje javnog mnijenja; razmjena iskustava sa srodnim institucijama u zemlji i inostranstvu; i razne oblike stručnog i savjetodavnog djelovanja.

Transparency International BiH zastupa ulogu zaštite od korupcije mobiliranjem globalne zajednice, te unapređivanjem i jačanjem međunarodnog i nacionalnog sistema integriteta. Ta se uloga ostvaruje analiziranjem odgovornosti učesnika na svim nivoima za korupciju i daje naglasak na prevenciju i reformu sistema, ne izdvajajući pojedine slučajeve. TI ujedno smatra da je pokret protiv korupcije globalan i da nadilazi društvene, političke, ekonomske i kulturne sisteme, proučava principe učestvovanja, decentralizacije, različitosti, odgovornosti i transparentnosti i dr.

Transparency International u BiH konstantno i kontinuirano djeluje duži period, baveći se istraživanjima korupcije u različitim oblastima društvenog života, aktivno ukazuje na određene probleme, podstiče prijavljivanje korupcije, ukazuje na negativnosti u iniciranju i donošenju određenih loših zakonskih rješenja, analizira stanje korupcije, pri čemu se kreira indeks percepcije korupcije, koji se na globalnom nivou objavljuje u vidu rangiranja država na ljestvici korupcije⁵² i dr.

Centri civilnih inicijativa

Vizija Centara civilnih inicijativa je zadatak da "Građani Bosne i Hercegovine razumiju i učestvuju u razvoju demokratskih procesa i građanskog društva", dok je misija "Podsticanje i promovisanje aktivnog učešća građana u demokratskim procesima i jačanje kapaciteta organizacija i pojedinaca kako bi uspješnije rješavali probleme u zajednicama širom Bosne i Hercegovine".⁵³

Nastanak CCI-a se veže za rad drugih međunarodnih organizacija u Bosni i Hercegovini koje se globalno identificiraju uz pojmove demokratizacije, nadgledanja izbornog procesa, jačanja trećeg sektora. Dakle, nastanak CCI-a je upravo potekao iz međunarodnih organizacija, gdje su vođeni višegodišnjim iskustvom, tokom 1998. i 1999. godine, domaći civilni aktivisti odlučili formirati prvu veliku, u pravom smislu, bosanskohercegovačku nevladinu organizaciju koja će u teritorijalnom i programskom smislu obuhvatiti cijelu zemlju i sve njene građane, odnosno organizaciju koja će beskompromisno i aktivno zagovarati zaštitu ljudskih prava, slobodu, toleranciju i uvažavanja različitosti, odgovorno i transparentno upravljanje državom, odgovornu i participatornu ulogu građana u donošenju odluka, kao i uspostavljanje mehanizama za rast i razvoj domaćeg nevladinog sektora.

Inicijativa i aktivnost u djelovanju civilnog društva CCI-a su evidentni i konstantni i u okviru osnovnih odrednica za čije svrhe je osnovana se, između ostalog, dotiče *jačanja odgovornosti izabranih predstavnika i povećanja transparentnosti i korisnički orijentiranog rada predstavnika vlasti*. Sve više CCI se okreće najvišim instancama vlasti utječući na javne politike i zastupajući interese građana.

U proteklom periodu, nemali je broj slučajeva medijskih istupa, događaja i sl. na kojima su predstavnici ukazivali na pošast korupcije u društvu u generalnim odrednicama i konkretnim slučajevima, te na kojima su utjecajem na građansku svijest nastojali da ukažu na štetnost korupcije po društvo i zakonito funkcioniranje javne službe.

⁵² Bosna i Hercegovina se prilikom objavljivanja godišnjih izvještaja o mjerenu CPI (Corruption Perception Index) redovno od okvirnih 170 do 182 države pojavljivala od 91. (2010 i 2011), 72. (2012 i 2013), do 80. mjesta (2014), te je bila među lošije rangiranim državama regiona i CPI, koji se rangira od 0 (stanje apsolutne korupcije) do 10 (društvo bez korupcije) je bio izražen oko 3, što daje prilično loš rezultat.

⁵³ <http://www.cci.ba/pages/1/25/5.html>

Centar za istraživačko novinarstvo – CIN

Centar za istraživačko novinarstvo (CIN) osnovan je 2004. godine uz pomoć granta USAID-a i uz tehničku pomoć i podršku Novinarske škole Univerziteta u New Yorku i Journalism Development Groupa. Predstavlja primjer samostalne i nezavisne novinske agencije čiji istraživački rad preuzimaju lokalni i regionalni, printani i elektronski mediji.⁵⁴

Centar za istraživačko novinarstvo (CIN) iz Sarajeva bavi se istraživačkim novinarstvom, s ciljem da pruži provjerene i istinite informacije, bazirane na činjenicama i dokazima, koje će građanima pomoći da bolje razumiju događaje. U fokusu rada su organizirani kriminal i korupcija. Rade na istraživačkim projektima i pričama koji obuhvataju sve društvene sfere: obrazovanje, sport, zdravstvo, zapošljavanje, politiku, šverc droga i duhana, falsificiranje lijekova i dokumenata, finansijske prevare i druge.

CIN je dio međunarodne mreže Organized Crime and Corruption Reporting Project (OCCRP) koja okuplja nezavisne istraživačke novinare i organizacije iz Jugoistočne Evrope i Centralne Azije. Dobitnik je brojnih međunarodnih i domaćih nagrada za svoje djelovanje, a između ostalog bitno je napomenuti sljedeće: Fondacija Thompson Reuters & Mediacentar Sarajevo, nagrada za najbolju priču na temu vlasti i korupcije, 2012. Nagrada Antikorupcijske mreže u Bosni i Hercegovini (ACCOUNT BiH) za najbolje izvještavanje o korupciji u 2013. godini, za priču "Milionska imovina bivšeg šefa UIO", juli 2014. Nagrada za najbolji pisani izvještaj o korupciji, Antikorupcijske mreže u BiH ACCOUNT za priču "Vrijedne nekretnine Farisa Gavrankapetanovića", juli 2014. Nagrada za najbolji videoprilog o korupciji, Antikorupcijske mreže u BiH ACCOUNT za dokumentarac "Policajci i(ili) kriminalci", juni 2015. Novinarska nagrada Antikorupcijske mreže u Bosni i Hercegovini ACCOUNT za najbolji pisani izvještaj o korupciji u 2014. godini za priču "Naknada za smještaj u vlastitom stanu". Nagrada Američke ambasade u Srbiji i Nezavisne unije novinara Srbije (NUNS) za istraživačko novinarstvo 2012. za seriju priča o "slučaju Čopić" i Zahvalnica Antikorupcijske mreže ACCOUNT za aktivno učešće u borbi protiv korupcije, 2013.

Veliki značaj i doprinos Centra za istraživačko novinarstvo u Bosni i Hercegovini koji u fokusu svog rada ima korupciju i organizirani kriminal, je nesporan, a osiguran je i dosta visok stepen pouzdanosti relevantnih dokumenata i informacija, koje su temeljene na imovinskim kartonima političara podnesenim kod Centralne izborne komisije Bosne i Hercegovine, ali i novinarskim istraživanjem. Bitno je napomenuti da se značajan vremenski period na web-stranici Centra za istraživačko novinarstvo mogao steći uvid u imovinu političara vladajućih i opozicionih stranaka. Navedeni podaci su mogli biti adekvatno iskorišteni u preliminarnoj fazi kao okvirni pokazatelj imovine koju određena osoba posjeduje, odnosno imovine koju je prijavila. Međutim, tu se radi samo o imovini koju je osoba prijavila, koja se i provjerava, ali je prilično apsurdna situacija da se u praksi provjerava samo imovina koja je prijavljena, dok postoji mogućnost da osoba ne prijavi imovinu koju ne želi prijaviti, te se slijedom ovakve metodologije i ne ostvaruje svrha vršenja ovakvih propisanih provjera u cilju imenovanja. Naime, Odjel za unutrašnju kontrolu Državne agencije za istrage i zaštitu vrši provjere imovinskih kartona političara, te se vrše provjere prijavljenih činjenica. Pritom je moguće da osoba koja je kandidat na neku funkciju maliciozno ne prijavi imovinu u Bosni i Hercegovini ili inostranstvu, ili prihode, te se vršenjem provjera samo prijavljene imovine koja se nalazi evidentirana na imovinskom kartonu, odnosno nevršenjem adekvatnih, sveobuhvatnih provjera eventualnog postojanja neprijavljene imovine koju iz određenih razloga kandidat ne želi da prijavi, ne utvrđuje pravo stanje činjenica potrebnih za pravilno odlučivanje i postupanje Centralne izborne komisije Bosne i Hercegovine.

B) EDUKATIVNE

Fakulteti prava, kriminalistike, političkih nauka, Visoka škola unutrašnjih poslova, filozofski fakultet

Visokoškolske ustanove kao institucije koje su osnovane u cilju stjecanja znanja, razvoja i usavršavanja pojedinaca i stvaranja akademske zajednice, koja bi trebala biti osnovni pokretač i akcelera-

⁵⁴ <https://www.cin.ba/>

tor društvenog progresa i razvoja, kako intelektualnog, tako i ekonomskog, pozvane su kao takve da u pogledu svih bitnih pitanja koja dotiču društvo i zajednicu, ili koja stvaraju opasnost po osnove tog društva i zajednice, da na određeni način djeluju u cilju stvaranja svijesti kod mladih, akademske zajednice, ali i svih građana, kakve razorne posljedice pojave poput korupcije mogu imati po sveopću dobrobit.

Visokoškolske ustanove, a posebno one koje su po specijalnosti prirodno upućene da izučavaju pojavnosti u društvu s aspekta izučavanja društva (filozofski fakultet), zatim institucije koje se bave visokoškolskom izobrazbom profila koji bi se u budućnosti potencijalno mogli i baviti aktivnom institucionalnom borbom protiv korupcije (fakulteti prava, zatim kriminalistike, Visoka škola unutrašnjih poslova i sl.) također su pozvane da daju svoj naučni i profesionalni sud o pojavnosti korupcije i da na aktivan način učestvuju u izučavanju uzroka nastajanja ove negativne pojave, aktualnih trendova i modaliteta, izučavanju trendova i kretanja u uporednom pravu u smislu procesnogpravnog i materijalnopravnog normiranja pretpostavki za uspješnu borbu protiv korupcije, te konačno agitiranju i lobiranju u stručnim, naučnim i drugim krugovima da se određena prepoznata i *de lege ferenda* dobra zakonska rješenja usvoje u nacionalno zakonodavstvo. Naravno, poznato je da, između ostalog, nauka krivičnog prava nije neposredan izvor krivičnog prava, te da se naukom ne mogu konstituirati nova krivična djela, niti ukidati već propisana krivična djela, a također naukom se ne mogu mijenjati ni druge krivičnopravne odredbe koje su propisane u zakonu, ali se ne može osporiti utjecaj koji nauka krivičnog prava ima na stvaranje i primjenu prava. Naime, kako prof. dr. Zvonimir Tomić smatra, krivičnopravna teorija zajedno sa sudskom praksom dala je doprinos izgradnji pojmova i instituta krivičnog materijalnog prava koji su općeprihvaćeni, iako ih zakon nije formalno prihvatio, npr. pojam uzročnosti, te je, kako dalje navodi, time doprinijela pravilnoj primjeni krivičnog zakonodavstva, a osim toga nauka krivičnog prava ima značajnu ulogu u pripremanju reformi iz oblasti krivičnog prava, kako bi se ono uskladilo sa životnim potrebama i izmijenjenim društvenim okolnostima.⁵⁵ Dakle, na navedeni izvedeni način, moguće je da stručna i naučna javnost postane izvor legislativne djelatnosti formalnih institucija koje se bave iniciranjem, izradom prijedloga u cilju konačnog donošenja zakona ili zakonskih izmjena.

C) ZAKONODAVNE

Prema ustavnoj i administrativnoj organizaciji u Bosni i Hercegovini, jedna od tri grane vlasti, zakonodavna, povjerena je parlamentima i skupštinama na različitim nivoima vlasti, te tako zakonodavnu funkciju na nivou države Bosne i Hercegovine vrši Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine, na nivou Brčko distrikta Bosne i Hercegovine – Skupština Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, na nivoima entiteta Narodna skupština Republike Srpske i Parlament Federacije Bosne i Hercegovine i konačno na nivou kantona, skupštine kantona.

Kao što je to već na više mjesta spomenuto, bitne uloge zakonodavnih organa, prvenstveno Parlamentarne skupštine BiH, Narodne skupštine RS, Parlamenta FBiH i Skupštine BDBiH, jesu donošenje adekvatnih i odgovarajućih zakonskih normi, kojima se osiguravaju odgovarajuće pretpostavke, kako institucionalne, tako i procesne i materijalne, za uspješnu borbu protiv korupcije.

Pored navedene legislativne djelatnosti, koja se odvija u okvirima nacionalnog zakonodavstva, bitna je uloga i zakonodavne aktivnosti na odgovarajućem harmoniziranju propisa iz ove oblasti s međunarodnim zakonodavstvom i zakonodavstvom Evropske unije, a što je proisteklo iz obaveza potpisanih i ratificiranih međunarodnih konvencija iz oblasti borbe protiv korupcije, organiziranog kriminala i pranja novca stečenog izvršenjem krivičnog djela, kao i oduzimanja imovine stečene izvršenjem krivičnog djela.

Možemo reći da je u proteklih sedam-osam godina usvojen dobar broj zakona iz ove oblasti, da su propisane odgovarajuće preporučene inkriminacije u nacionalnom zakonodavstvu, te da su doneseni zakoni o uspostavljanju Agencije za prevenciju i koordinaciju borbe protiv korupcije, entitetski zakoni o oduzimanju imovine stečene izvršenjem krivičnog djela i dr.

⁵⁵ Tomić, Zvonimir, *Krivično pravo I*, Sarajevo: Pravni fakultet, 2008, str. 108.

D) IZVRŠNA VLAST

Poštujući ustavnu organizaciju i funkcioniranje izvršne vlasti na različitim nivoima vlasti u Bosni i Hercegovini, a zbog najveće eksponiranosti u domenu donošenja strateških dokumenata i osiguranja neophodnih uvjeta za poduzimanje sveobuhvatnih mjera na borbi protiv korupcije, odlučili smo spomenuti nadležnosti koje ima Vijeće ministara Bosne i Hercegovine.

Vijeće ministara Bosne i Hercegovine je organ izvršne vlasti Bosne i Hercegovine koji vrši svoja prava i dužnosti kao vladine funkcije, u skladu s Ustavom BiH, zakonima i drugim propisima Bosne i Hercegovine.⁵⁶ Uloga Vijeća ministara u oblasti borbe protiv korupcije je između ostalog i usvajanje strateškog dokumenta iz ove oblasti, tj. strategije za borbu protiv korupcije i akcijskog plana za njeno provođenje, koji se izrađuju po pravilu za petogodišnji period.⁵⁷

Također, Vijeće ministara BiH je, prema Zakonu o Vijeću ministara BiH⁵⁸, osnivač stalnog tijela, Direkcije za evropske integracije koje je, kao i ostala stalna tijela, osnovano radi osiguranja potpunog, djelotvornog, kvalitetnog i usklađenog obavljanja poslova. Direkcija za evropske integracije, između ostalog, vrši naročito poslove koji se odnose na usklađivanje aktivnosti tijela vlasti u Bosni i Hercegovini, nadzor nad provedbom odluka koje donose nadležne institucije u Bosni i Hercegovini, a koje se odnose na sve odgovarajuće aktivnosti potrebne za evropske integracije. Direkcija učestvuje u aktivnostima ili izrađuje nacрте i prijedloge politika, zakona, drugih propisa i smjernica koje se odnose na izvršenje poslova koje je Bosna i Hercegovina dužna poduzimati kako bi se uključila u procese evropske integracije. Direkcija obavlja i druge poslove koji se odnose na pokretanje inicijativa i savjetovanje o pitanjima usklađivanja ukupnih procesa i aktivnosti tijela vlasti u Bosni i Hercegovini na ispunjenju obaveza prema evropskim integracijama. Dakle, Direkcija za evropske integracije ima nadležnost da poduzima gorenavedene radnje iz oblasti harmoniziranja domaćeg zakonodavstva sa zakonodavstvom Evropske unije, a što se odnosi na harmonizaciju krivičnopravnih i drugih odredbi na usvajanju minimalnih standarda preuzetih potpisivanjem i ratificiranjem konvencija iz oblasti korupcije, sprečavanja pranja novca i dr.

Konačno, uloga Vijeća ministara BiH je i da daje smjernice za izradu planova rada, usvajanje izvještaja o radu policijskih agencija i odobravanje pravilnika o unutrašnjoj organizaciji policijskih agencija, zatim odlučivanje o godišnjem planu budžetskih sredstava, a što u konačnici u manjoj ili većoj mjeri doprinosi ostvarenju dobrih rezultata u borbi protiv korupcije, ali i svih drugih oblika kriminala. Naime, korupcija je u periodu tranzicije društva i kapitala prepoznata i označena kao jedan od najvećih problema i prijetnji za ispravno i zakonito obavljanje javnih i društvenih funkcija u Bosni i Hercegovini. Samim tim, Vijeće ministara Bosne i Hercegovine ima mogućnost i obavezu da između ostalog, utiče na stvaranje adekvatnih personalnih i materijalnih pretpostavki u policijskim i drugim strukturama, koje su nadležne za istragu i procesuiranje koruptivnih krivičnih djela.

E) PRAVOSUDNE

1. SUDOVI

Sudovi u Bosni i Hercegovini imaju pravo i obavezu da u granicama svoje stvarne i mjesne nadležnosti donose odgovarajuće odluke u krivičnim stvarima koje se između ostalog odnose i na koruptivna krivična djela i krivična djela protiv službene i druge odgovorne dužnosti. Ta prava i dužnosti vrše u različitim fazama postupanja, istrage, optuženja, izjašnjenja o krivnji, glavnog pretresa, odlučivanja po žalbi i dr. sudija za prethodni postupak, sudija za prethodno saslušanje, sudija, odnosno sudsko vijeće, te vijeće apelacionog odjela. Reformom pravosuđa iz 2003. godine i uloga suda u postupcima je, u skladu s principima adversarnog sistema, ograničena na jednu od tri neovisne uloge koje se pojavljuju u krivičnom postupku, pored uloge optuženja (tužioca) i uloge odbrane (materijalne ili formalne, odnosno branioca).

⁵⁶ Zakon o Vijeću ministara BiH nametnuo je visoki predstavnik za BiH svojom Odlukom od 3. decembra 2002. godine ("Službeni glasnik BiH", broj 38/02).

⁵⁷ Član 17. Zakona o Vijeću ministara BiH: "U ostvarivanju svojih prava i dužnosti Vijeće ministara donosi odluke, zaključke i rješenja, usvaja nacрте i prijedloge zakona, analize, informacije, strategijska dokumenta, programe, sporazume, protokole i druga akta (u daljnjem tekstu: akta)".

⁵⁸ Zakon o Vijeću ministara ("Službeni glasnik BiH", br. 30/03, 42/03, 81/06, 76/07, 81/07, 94/07, 24/08)

Značaj sudova i sudskih odluka u borbi protiv korupcije je veliki, jer se izricanjem adekvatnih krivičnopравниh sankcija pojedincu, ali i društvu, šalje jasna poruka da se takva radnja "ne isplati" i time se ostvaruje svrha prevencije i represije.⁵⁹

Represija državnih organa proističe iz zaštitne uloge krivičnog zakonodavstva kojom se pokušava društvo zaštititi od identificiranih, naročito štetnih društvenih pojava, koje su propisane kao krivična djela izricanjem sankcija učinocima krivičnih djela u zakonom određenom postupku.⁶⁰ Ovaj vid djelatnosti trebao bi ispoljiti društvenu osudu počinjenog krivičnog djela korupcije, sankcioniranjem počinioca krivičnog djela, a u cilju zaštite ispravnosti, cjelishodnosti, efikasnosti i zakonitosti u radu državnih organa koji vrše javna ovlaštenja i da se tako očuva povjerenje građana u pravni poredak i pravnu državu.⁶¹

Međutim, kaznena praksa izricanja krivičnopравниh sankcija po vrsti i težini, u predmetima kada su optuženi oglašeni krivim pred nadležnim sudovima u Bosni i Hercegovini, u proteklom periodu bila je predmetom kritika prvenstveno nevladinih organizacija koje se bave fenomenom korupcije. Kaznena politika je prema izvršenim analizama bila prilično blaga, jer je prema dvije trećine osuđenih počinitelja koruptivnih krivičnih djela izrečena uvjetna osuda, što je prilično stimulatívno za eventualne počinioce ovih krivičnih djela, ako imamo u vidu nivo štetnosti ove pojave po društvo, kao i okolnost da takva krivična djela vrše službene i odgovorne osobe uposlene u institucijama vlasti i dr.

TABELA 4: Vrste izrečenih kazni za krivična djela korupcije u 2008. godini⁶²

	Ukupno osuđenih lica	Br. lica osuđenih kaznom zatvora	Br. lica kojima je izrečena novč. kazna	Br. lica kojima je izrečena uvjetna osuda
Koruptivna djela u 2008. godini	196	36	26	134
Izraženi procenat naspram ukupnog broja osuđenih lica	100%	18%	14%	68%

Pored toga, zabrinjavajuća je pojava da se osuđene osobe u praksi, netom nakon pravosnažnih presuda kojima su oglašene krivim za krivična djela protiv službene i druge odgovorne dužnosti i koruptivnih krivičnih djela, ponovno kandidiraju i imenuju na važne pozicije u institucijama, što ukazuje na visok stepen društvene amoralnosti, na izvjestan način odobravanja i solidariziranja s takvom pojavom i počiniocima, nepoštivanja temeljnih principa državne službe i općih principa zakonitosti, te toleranciju društva na takve pojave i svojevršno odobravanje takvih radnji.

Naime, svrha uvjetne osude je da se učiniocu krivičnog djela uputi upozorenje uz prijetnju kaznom (uvjetna osuda) kojim se omogućava ostvarenje svrhe krivičnopравниh sankcija izricanjem kazne bez njezinog izvršenja, kad izvršenje kazne nije nužno radi krivičnopравne zaštite.⁶³ Navedeno naročito zabrinjava ako uzmemo u obzir samu funkciju i svrhu uvjetne osude kao vrste krivičnopравne sankcije, koja je zapravo mjera opomene za izvršeno krivično djelo, a ima kriminalno-političku svrhu da posluži kao supstitut za kratkotrajne kazne lišenja slobode, kojima se usmjerava prema počiniocu u smislu odgojnog utjecaja i koja ima izrazito humanistički karakter.⁶⁴

Da li se ostvaruje svrha krivičnopравниh sankcija za ovakva krivična djela, upućivanjem samo društvenog prijekora za počinjenje koruptivnih krivičnih djela i određivanjem da se utvrđena kazna neće

⁵⁹ Npr. članom 6. Zakona o krivičnom postupku BiH propisana je "svrha krivičnopравниh sankcija" kao zaštita društva od izvršenja krivičnih djela preventivnim utjecanjem na druge da poštuju pravni sistem i ne počine krivična djela te sprečavanjem počinioca da počini krivična djela kao i podsticanje njegovog preodgoja i zaštita i satisfakcija žrtve krivičnog djela.

⁶⁰ Srzentić, N. Stajić, A. Lazarević, Lj. (1988). Krivično pravo SFRJ. Opšti deo. Beograd: Savremena administracija, str. 91.

⁶¹ Petrović, B. Jovašević, D. (2005). Krivično pravo II. Sarajevo: Pravni fakultet Univerziteta, str. 93.

⁶² Podatke navedene u tabeli 3. i 4. uredili smo analitički i tabelarno, a oni su navedeni u Izvještaju Transparency Internationala BiH "Monitoring provođenja antikoruptionih reformi u BiH" iz 2009. godine, str. 42–49.

⁶³ Članom 58. Zakona o krivičnom postupku BiH propisana je "Svrha uvjetne osude".

⁶⁴ Srzentić, N. Stajić, A. Lazarević, Lj. (1988). Krivično pravo SFRJ. Opšti deo. Beograd: Savremena administracija, str. 408.

izvršiti ako počinitelj za utvrđeno “vrijeme provjeravanja” ne počini novo krivično djelo,⁶⁵ prilično je teško pitanje, s obzirom na to da takva presuda, a što je, kako je ranije navedeno, i potvrđeno u praksi, u biti sa sobom ne nosi bilo kakvo bitno ograničenje prava ili adekvatno sankcioniranje za djelo koje je veoma društveno opasno.

TABELA 3: Prikaz broja korupcijskih krivičnih djela tretiranih od organa krivičnog gonjenja u BiH u 2008. godini

Faze postupka	Ukupno predmeta	Tužilaštvo BiH	Tužilaštvo BDBiH	Kant. tužilaštva u FBiH	Okružna tužilaštva u RS
Br. lica obuhvaćenih prijavama	3.367	146	7	2.024	1.190
Br. lica protiv koji je vođena istraga	1.582	20	20	937	605
Br. lica protiv koji je podignuta optužnica	325	6	5	170	144
Br. osuđenih lica	196				

Zasigurno bi kaznena politika za počinioce koruptivnih krivičnih djela trebala biti primjerenija i pooštrena, imajući u vidu prednje navedene podatke prema kojima je, od ukupnog broja izrečenih krivičnih sankcija, uslovna osuda zastupljena sa skoro 70%, što nije u srazmjeru s njihovom društvenom štetnošću i opasnošću i kriminalno-političkim ciljevima. Takva kaznena politika, u stvarnosti i realnosti društvenog života, u slučaju da je određena osoba osumnjičena ili eventualno optužena za koruptivno krivično djelo i kada eventualno bude osuđena uslovnom osudom, stvara negativnu percepciju građanima (prema kojima bi se trebalo preventivno djelovati) i konkretnom pojedincu (prema kojem se djeluje represivno) da je koruptivni akt “zločin koji se isplati”. U društvenoj realnosti i raznolikosti propisa organa i institucija na svim nivoima vlasti u Bosni i Hercegovini, ali i različitih tumačenja i primjeni istih, a koji se tiču zakonskih uvjeta i zapreka za zasnivanje radnog odnosa ili zakonskih osnova za njegov prekid, nerijetko smo svjedoci da osobe koje su osuđene za koruptivna krivična djela i kojima je između ostalog izrečena uslovna osuda bivaju zaposlena na istom ili različitom nivou vlasti u Bosni i Hercegovini, što je, ukoliko uzmemo suštinu krivičnog djela koje je ustvari krivično djelo protiv službene ili druge odgovorne dužnosti, neprihvatljivo.

⁶⁵ Naime, prema pregledima statističkih podataka, dostavljenih od strane Kantonalnog tužilaštva Zeničko-dobojskog kantona, za period 2011–2015. godina, veoma je velik procenat izrečenih uvjetnih osuda, koji se npr. za krivična djela iz čl. 380, 381, 382, 383, 384. i 385. općenito kreće od 100% u 2011, 60% 2012, 80% u 2013, 70% u 2014. i 89% u 2015. godini.

2. TUŽILAŠTVA

Imajući u vidu ustavnu organizaciju i administrativno uređenje u Bosni i Hercegovini, kao i nadležnosti povjerene različitim nivoima vlasti, i sistem tužilaštava je ustrojen na način da imamo dvadeset tužilaštava, koja imaju nadležnost za postupanje u krivičnim stvarima. Naime, na državnom nivou uspostavljeno je Tužilaštvo Bosne i Hercegovine, u Brčko distriktu Bosne i Hercegovine Tužilaštvo Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, na entitetskim nivoima imamo Federalno tužilaštvo Federacije Bosne i Hercegovine i Republičko tužilaštvo Republike Srpske i Specijalno tužilaštvo Republike Srpske, te na kantonalnoj razini u Federaciji Bosne i Hercegovine i na područjima okružnih sudova u Republici Srpskoj imamo deset kantonalnih tužilaštava i pet okružnih tužilaštava.

Tužilaštva imaju jasno definiranu mjesnu i stvarnu nadležnost u domenu oblasti otkrivanja i gonjenja krivičnih djela koruptivne prirode i krivičnih djela protiv službene i druge odgovorne dužnosti, koja se kako po objektu zaštite i elementima krivičnih djela, ali i prema svojstvu počinioca razlikuju. Tako su krivična djela počinjena od strane službenih i odgovornih osoba zaposlenih u institucijama vlasti Bosne i Hercegovine u nadležnosti postupanja Tužilaštva Bosne i Hercegovine.⁶⁶ Način pojmovnog definiranja službene i odgovorne dužnosti na prilično je jednak način određen i u drugim krivičnim zakonima, koji su na snazi u Bosni i Hercegovini, tj. Krivičnim zakonom Republike Srpske,⁶⁷ Krivičnim zakonom Federacije Bosne i Hercegovine⁶⁸ i Krivičnim zakonom Brčko distrikta Bosne i Hercegovine,⁶⁹ na način da se kao službena i odgovorna osoba podrazumijeva osoba koja je izabrana ili imenovana na određenu poziciju u organima zakonodavne, izvršne i sudske vlasti odgovarajućeg nivoa vlasti.

Pored izložene strukture tužilaštava u Bosni i Hercegovini, suštinski je bitno napomenuti da je uloga tužilaštava u domenu borbe protiv svih vidova kriminala, a također i protiv korupcije i krivičnih djela protiv službene i druge odgovorne dužnosti, centralna uloga u sistemu institucija postupanja i samim tim najizloženija, najodgovornija i najbitnija. Od uspješnosti provođenja svih zakonom povjerenih nadležnosti, naravno u saradnji s policijskim institucijama i agencijama za provođenje zakona, zavisi i stepen uspješnosti borbe protiv korupcije, indirektno i stepen prevencije i represije (što je u konačnici uloga sudova), stepen zadovoljstva građana stanjem u ovoj oblasti, kao i postignuti rezultati i sama percepcija društva o ulaganju napora na suzbijanju i sankcioniranju ove društvene pošasti.

Naime, zakonom je propisano⁷⁰ da je osnovno pravo i dužnost tužioca otkrivanje i gonjenje učinilaca krivičnih djela, te ima pravo i dužnost da odmah po saznanju da postoje osnovi sumnje da je počinjeno krivično djelo poduzme potrebne mjere u cilju njegovog otkrivanja i provođenja istrage, pronalaženja osumnjičenog, rukovođenja i nadzora nad istragom, kao i radi upravljanja aktivnostima ovlaštenih službenih osoba vezanim za pronalaženje osumnjičenog i prikupljanje izjava i dokaza. Obaveza tužioca je zatim da provede istragu u skladu s ovim zakonom, da daje imunitet, da zahtijeva dostavljanje informacija od strane državnih organa, preduzeća, pravnih i fizičkih osoba, da izdaje pozive i naredbe i predlaže izdavanje poziva i naredbi u skladu sa zakonom, da naredi ovlaštenoj službenoj

⁶⁶ Član 1. stav (3) Krivičnog zakona BiH u osnovnim pojmovima propisuje da je "Službeno lice izabrani ili imenovani funkcioner u organima zakonodavne, izvršne i sudske vlasti Bosne i Hercegovine i u drugim državnim i upravnim ustanovama ili službama koje vrše određene upravne, stručne i druge poslove u okviru prava i dužnosti vlasti koja ih je osnovala; lice koje stalno ili povremeno vrši službenu dužnost u navedenim upravnim organima ili ustanovama; ovlašteno lice u privrednom društvu ili u drugom pravnom licu kojem je zakonom ili drugim propisom donesenim na osnovu zakona povjereno vršenje javnih ovlaštenja, a koje u okviru tih ovlaštenja obavlja određenu dužnost; te drugo lice koje uz naknadu ili bez naknade obavlja određenu službenu dužnost na osnovu ovlaštenja iz zakona ili drugog propisa donesenog na osnovu zakona", dok u stavu (4) istog člana propisuje da "Kad je kao počinitelj određenog krivičnog djela označeno službeno lice, lica iz stava (3) ovog člana mogu biti počinioci tih djela ako iz obilježja pojedinog krivičnog djela ili iz pojedinog propisa ne proizlazi da počinitelj može biti samo neko od tih lica".

⁶⁷ Član 147. Krivičnog zakona RS propisuje da je "Službeno lice izabrani ili imenovani funkcioner u organima zakonodavne, izvršne i sudske vlasti Republike Srpske i u drugim državnim i upravnim ustanovama ili službama koje vrše određene upravne, stručne i druge poslove u okviru prava i dužnosti vlasti koja ih je osnovala; lice koje stalno ili povremeno vrši službenu dužnost u navedenim upravnim organima ili ustanovama; ovlašteno lice u privrednom društvu ili drugom pravnom licu kojem je zakonom ili drugim propisom donesenim na osnovu zakona povjereno vršenje javnih ovlaštenja, a koje u okviru tih ovlaštenja vrši određenu dužnost, te drugo lice koje vrši određenu službenu dužnost na osnovu ovlaštenja iz zakona ili drugog propisa donesenog na osnovu zakona. Kad je kao učinitelj određenog krivičnog djela označeno službeno lice, lica iz stava 3. ovog člana mogu biti učinioci tih djela ako iz obilježja pojedinog krivičnog djela ili iz pojedinog propisa ne proizlazi da učinitelj može biti samo neko od tih."

⁶⁸ Član 2. stav (3) Krivičnog zakona Federacije BiH propisuje da je "Službena osoba izabrani ili imenovani službenik ili druga službena osoba u organima zakonodavne, izvršne i sudske vlasti i u drugim organima uprave i službama za upravu Federacije, kantona, gradova i općina koje obavljaju određene upravne, stručne i druge poslove u okviru prava i dužnosti vlasti koja ih je osnovala; osoba koja stalno ili povremeno vrši službenu dužnost u navedenim organima i tijelima; ovlaštena osoba u privrednom društvu ili drugoj pravnoj osobi kojoj je zakonom ili drugim propisom donesenim na osnovu zakona povjereno obavljanje javnih ovlaštenja, a koja u okviru tih ovlasti obavlja određenu funkciju; te druga osoba koja obavlja određenu službenu funkciju na osnovu ovlaštenja iz zakona ili drugog propisa donesenog na osnovu zakona."

⁶⁹ Član 2. stav (3) Krivičnog zakona Brčko distrikta BiH propisuje da je "Službena osoba izabrani ili imenovani dužnosnik u tijelima zakonodavne, izvršne i sudske vlasti Brčko distrikta i u drugim tijelima i upravnim ustanovama ili službama koje obavljaju određene upravne, stručne i druge poslove u okviru prava i dužnosti vlasti koja ih je osnovala; osoba koja stalno ili povremeno obavlja službenu dužnost u navedenim upravnim tijelima ili ustanovama; ovlaštena osoba u privrednom društvu ili u drugoj pravnoj osobi kojoj je zakonom ili drugim propisom donesenim na osnovu zakona povjereno obavljanje javnih ovlasti, a koja u okviru tih ovlasti obavlja određenu dužnost; te druga osoba koja obavlja određenu službenu dužnost na osnovu ovlasti iz zakona ili drugog propisa donesenog na osnovu zakona."

⁷⁰ Član 35. Zakona o krivičnom postupku BiH, član 45. Zakona o krivičnom postupku Federacije BiH, član 43. Zakona o krivičnom postupku BiH i član 35. Zakona o krivičnom postupku Brčko distrikta BiH.

osobi da izvrši naredbu izdatu od strane suda u skladu sa zakonom, da utvrđuje činjenice potrebne za odlučivanje o imovinskopravnom zahtjevu i o oduzimanju imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom, da predlaže izdavanje kaznenog naloga, da podiže i zastupa optužnicu pred sudom, da podnosi pravne lijekove, kao i da obavlja i druge poslove određene zakonom. Svi organi koji učestvuju u istrazi dužni su da o svakoj poduzetoj radnji obavijeste tužioca i da postupe po svakom njegovom zahtjevu. Tužilac poduzima sve radnje u postupku za koje je po zakonu ovlašten sam ili preko osoba koje su na osnovu zakona obavezne da postupaju po njegovom zahtjevu u krivičnom postupku.

Bitno je još jednom napomenuti da je u međuvremenu u Federaciji Bosne i Hercegovine donesen Zakon o suzbijanju korupcije i organiziranog kriminala u Federaciji Bosne i Hercegovine,⁷¹ kojim je predviđeno osnivanje posebnih odjela pri Federalnom tužilaštvu Federacije BiH i Vrhovnom sudu Federacije BiH, a čija nadležnost bi bila procesuiranje krivičnih djela organiziranog kriminala i korupcije u Federaciji Bosne i Hercegovine, te su takvi predmeti trebali preći iz nadležnosti kantonalnih tužilaštava u nadležnost Posebnog odjela Federalnog tužilaštva. Međutim, navedeni posebni odjeli nisu uspostavljeni, niti su isti preuzeli postupanje u navedenim predmetima što je dovelo do svojevrsnog pravnog vakuuma i nedoumica u postupanju, s obzirom na to da je donesen predmetni zakon u skladu s kojim je nadležnost povjerena posebnim odjelima federalnih pravosudnih institucija, a s druge strane se došlo u situaciju da nisu stvorene ni elementarne materijalne i kadrovske pretpostavke za osnivanje i njihovo stavljanje u funkciju. U praksi donošenje navedenog zakona nije donijelo ništa novo i kantonalna tužilaštva i dalje provode istražne radnje u predmetima organiziranog kriminala i korupcije.

F) POLICIJSKE AGENCIJE I AGENCIJE ZA PROVOĐENJE ZAKONA

1. SIPA, GP BiH, MUP RS, MUP FBiH i ministarstva unutrašnjih poslova kantona

Državna agencija za istrage i zaštitu – SIPA (State investigation and protection agency) je upravna organizacija u okviru Ministarstva sigurnosti BiH (u daljnjem tekstu: Ministarstvo), s operativnom samostalnošću, osnovana radi obavljanja policijskih poslova, a na čijem je čelu direktor, i koja se finansira iz budžeta institucija Bosne i Hercegovine i međunarodnih obaveza Bosne i Hercegovine.

Državna agencija za istrage i zaštitu je nastavila postojanje, odnosno proistekla je iz Agencije za informacije i zaštitu Bosne i Hercegovine, koja je osnovana 2002. godine, te su joj, novim zakonskim rješenjem,⁷² za razliku od ranijih u osnovi obavještajnih nadležnosti, dodijeljene istražne nadležnosti i ovlaštenja.

Poslovi iz nadležnosti SIPA-e su između ostalog sprečavanje, otkrivanje i istraga krivičnih djela iz nadležnosti Suda Bosne i Hercegovine, a posebno: organiziranog kriminala, terorizma, ratnih zločina, trgovine ljudima i drugih krivičnih djela protiv čovječnosti i vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom, te teškog finansijskog kriminala.

U skladu s navedenim, vidljivo je da je nadležnost Državne agencije za istrage i zaštitu definirana kao nadležnost i postupanje u domenu svojih Zakonom propisanih ovlasti u odnosu na otkrivanje i istragu krivičnih djela iz nadležnosti Suda Bosne i Hercegovine, dakle Zakonom o osnivanju Agencije se u pogledu nadležnosti upućuje na norme o nadležnosti Suda Bosne i Hercegovine, koje su u pogledu krivičnih stvari propisane članom 7. Zakona o Sudu Bosne i Hercegovine i s tim u vezi Krivičnim zakonom Bosne i Hercegovine, uz također eventualnu primjenu izuzetaka propisanih članom 7. stav 2. tačke (a) i (b) Zakona o Sudu Bosne i Hercegovine.⁷³

Navedeni izuzeci u praktičnoj primjeni, a naročito po ovoj liniji djelovanja organa krivičnog gonjenja gdje se kao zainteresirane osobe u svojstvu osumnjičenih lica pojavljuju osobe koje imaju veliki društveni i politički utjecaj, stalno se problematiziraju zbog nejasno određenih kriterija i parametara

⁷¹ Zakon o suzbijanju korupcije i organiziranog kriminala u Federaciji Bosne i Hercegovine ("Službene novine Federacije BiH", broj 59/14, objavljene 23. 7. 2014. godine).

⁷² Zakon o Državnoj agenciji za istrage i zaštitu ("Službeni glasnik BiH", broj 27/04, objavljen 11. 6. 2004. godine).

⁷³ Navedenim članom 7. Zakona o Sudu Bosne i Hercegovine propisano je da je Sud nadležan i za krivična djela utvrđena zakonima Federacije Bosne i Hercegovine, Republike Srpske i Brčko distrikta Bosne i Hercegovine kada ta krivična djela: ugrožavaju suverenitet, teritorijalni integritet, političku nezavisnost, nacionalnu sigurnost i međunarodni subjektivitet Bosne i Hercegovine; mogu imati ozbiljne reperkusije ili štetne posljedice na privredu Bosne i Hercegovine, ili mogu izazvati druge štetne posljedice za Bosnu i Hercegovinu ili mogu izazvati ozbiljnu ekonomsku štetu ili druge štetne posljedice izvan teritorije datog entiteta ili Brčko distrikta Bosne i Hercegovine. Navedeno pitanje je zbog okvire primjene i mogućnosti različitih tumačenja u primjeni i jedno od najistaknutijih pitanja Strukturalnog dijaloga o pravosuđu u Bosni i Hercegovini.

kada bi se moglo raditi o izuzetku kada se radi o nadležnosti Suda Bosne i Hercegovine, zatim u pogledu različitih mogućnosti u pogledu institucije (policijske agencije, agencije za provođenje zakona ili tužilaštva) ili prijavitelja da definira, ili eventualno određuje da se zbog određenih okolnosti baš radi o nadležnosti Suda Bosne i Hercegovine, iako su krivična djela propisana krivičnim zakonima entiteta ili Brčko distrikta Bosne i Hercegovine.

Problemi u definiranju izuzetaka manifestiraju se tako što policijske agencije i Tužilaštvo BiH duži vremenski period provode mjere i radnje na dokumentiranju određenog slučaja, koji se nakon i više godina rada⁷⁴ zbog nenadležnosti ustupa na niže nivoe, što predstavlja velike finansijske izdatke, trošenje vremena i resursa, ali i što je najbitnije, ima negativne posljedice za sam postupak.⁷⁵ Naime, u situaciji i kada su sve mjere i radnje poduzete kvalitetno i kada rezultati provedenih radnji upućuju na to da bi se moglo kvalitetno "ući" u postupak optuženja i izvođenja dokaza, takvi predmeti, koji su u osnovi kompleksni i koji iziskuju rad u dužem vremenskom periodu brojnog policijskog i tužilačkog osoblja, spuštaju se na niže nivoe od kojih se, zbog svih ograničenja (u pogledu brojnosti kadrova, potrebe analize i izučavanja stanja spisa i dr.), ne može objektivno očekivati da kvalitetno "apsolviraju" sve provedene radnje i to kvalitetno obrade u vidu optužnice i zastupanja pred nadležnim sudom.

U strukturi Državne agencije za istrage i zaštitu, a u okviru Kriminalističko-istražnog odjela, uspostavljen je Odsjek za sprečavanje i otkrivanje finansijskog kriminala i korupcije, u čijoj nadležnosti je i sprečavanje i otkrivanje krivičnih djela korupcije i krivičnih djela protiv službene i druge odgovorne dužnosti. U prethodnom periodu, do donošenja novog Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji iz oktobra 2014. godine, Državna agencija za istrage i zaštitu je u okviru navedenog odsjeka imala sistematiziran i Tim za istrage krivičnih djela korupcije, carine i krivičnih djela protiv službene i druge odgovorne dužnosti, koji novim pravilnikom nije predviđen, već se poslovi i zadaci izvršavaju u okviru spomenutog odsjeka. Starim pravilnikom također su bili sistematizirani i timovi pri četiri regionalna ureda agencije: Sarajevo, Mostar, Banja Luka i Tuzla, koji također više nisu predviđeni.

Granična policija Bosne i Hercegovine je upravna organizacija u okviru Ministarstva sigurnosti BiH, s operativnom samostalnošću, osnovana radi obavljanja policijskih poslova vezanih za nadzor i kontrolu prelaska granice BiH i drugih poslova propisanih zakonom.⁷⁶ Granična policija BiH je policijski organ Bosne i Hercegovine, čiji se poslovi između ostalog odnose na: provođenje odredbi Zakona o nadzoru i kontroli prelaska državne granice, Zakona o kretanju i boravku stranaca i azilu, sprečavanje, otkrivanje i istraživanje djela koja su propisana krivičnim zakonima u Bosni i Hercegovini u zakonom propisanim situacijama i sprečavanje, otkrivanje i istraživanje drugih krivičnih djela na zahtjev nadležnog organa. Područje prostiranja nadležnosti granične policije Bosne i Hercegovine proteže se unutar deset kilometara od državne granice, koje se može proširiti izvan propisane zone, ukoliko se radi o provođenju nadležnosti nad vozovima, plovilima i letjelicama.

Granična policija BiH sastoji se od sljedećih organizacionih jedinica: Glavni ured, terenski uredi, jedinice, centralni istražni ured, specijalizirane jedinice i ostale organizacione jedinice koje su definirane Pravilnikom. Glavni ured sastoji se od Uprave za operacije, Uprave za administraciju i Odjela za unutrašnju kontrolu, dok su specijalizirane jedinice Jedinica za osmatranje i nadzor i Mobilna jedinica za podršku i kontrolu.

Kako je vidljivo, Granična policija Bosne i Hercegovine ima zakonom propisanu zonu odgovornosti u graničnom unutrašnjem pojasu od deset kilometara, uz određene zakonom propisane izuzetke, te posjeduje dvije prvenstveno bitne organizacione jedinice koje se u različitim vrstama postupaka bave istraživanjem radnji korupcije. Tu podrazumijevamo Centralni istražni ured, koji zapravo provodi radnje vezane za krivične istrage iz nadležnosti Granične policije BiH i Odjel unutrašnje kontrole koji između ostalog postupa u slučajevima utvrđivanja disciplinske odgovornosti za povrede radne dužnosti, koje u sebi mogu sadržavati i elemente koruptivne aktivnosti.

⁷⁴ Npr. predmet kodnog naziva "Reket" koji je vodilo Tužilaštvo Bosne i Hercegovine u saradnji s Federalnom upravom policije i koji je nakon brojnih provedenih radnji ustupljen zbog nenadležnosti Kantonalnom tužilaštvu Kantona Sarajevo, koje je potom donijelo i naredbu o obustavi istrage.

⁷⁵ Također, primjer takvih "greški" u procjenama nadležnosti, predstavlja i istraga koju je Tužilaštvo Bosne i Hercegovine vodilo protiv imenovanih, službenih i odgovornih osoba Republike Srpske u predmetu izgradnje zgrade Vlade Republike Srpske i dr., a predmet je zbog nenadležnosti ustupljen Specijalnom tužilaštvu Republike Srpske.

⁷⁶ Zakon o Graničnoj policiji Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj 50/04, 27/07 i 59/09).

Ukoliko uzmemo u obzir nadležnosti Granične policije BiH, koja pokriva granicu Bosne i Hercegovine, granične prijelaze i sve moguće rute kojima se granica pokušava “zaobići”, jasna nam je velika uloga i bitnost ove policijske agencije, kako po sigurnost granice, kontrolu ulaska, prelaska stranaca i dr., ali i također za promet i uvoz roba, koji je s aspekta tretiranja, propisanih procedura oporezivanja i carinjenja u primarnim ingerencijama Uprave za indirektno oporezivanje BiH.⁷⁷ Naime, u okolnostima koje pojedincima ili grupama pojedinaca, koji se organiziraju u svojevrsnu grupu, daju mogućnosti korištenja širokih dispozicija i mogućnosti u tretiranju roba i metodologiji i načinu određivanja visine carinske i porezne osnovice, a koje prema dosadašnjim iskustvima nerijetko rezultiraju zloupotrebama takvih povjerenih službenih ovlasti, svjesni smo bitnosti i potencijalne uloge Granične policije BiH u identificiranju ovakvih pojava i adekvatnoj kriminalističko-obavještajnoj obradi i konačno procesuiranju uz nadzor tužioca.⁷⁸ Nažalost, date okolnosti stvaraju i potencijalnu opasnost da policijski službenici Granične policije BiH, koji rade na prijelazima, i službenici Uprave za indirektno oporezivanje BiH, rade u zajedničkom interesu korištenja službe za stjecanje protivpravne imovinske koristi, u zamjenu za “odgovarajuće” postupanje koje ide u korist stranci, a koje je suprotno ciljevima i interesima službe koju obavljaju. U takvim situacijama aktiviraju se Centralni istražni ured i Odjel unutrašnje kontrole, koji u domenu svojih ingerencija poduzimaju adekvatne radnje.

Policija Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske, Ministarstvo unutrašnjih poslova Federacije Bosne i Hercegovine – Federalna uprava policije i kantonalna ministarstva unutrašnjih poslova

Organizacija sistema sigurnosti i policijskih agencija je, u skladu s ustavnom organizacijom, uspostavljena odgovarajućim zakonima o unutrašnjim poslovima, dok su nadležnosti za postupanje policijskih službenika, pored domena postupanja u smislu ovlaštenih službenih osoba po zakonu o krivičnom postupku, slično kao i na državnom nivou definirane odgovarajućim zakonom o policijskim službenicima.

Entitetska ministarstva unutrašnjih poslova, Policija Brčko distrikta Bosne i Hercegovine i kantonalna ministarstva unutrašnjih poslova u svojoj unutrašnjoj strukturi imaju sistematizirane organizacione jedinice u čijoj nadležnosti je sprečavanje i otkrivanje finansijskog kriminala, kompjuterskog kriminala, korupcije, krivičnih djela protiv službene ili druge odgovorne dužnosti i sl. Naziv tih organizacionih jedinica od jednog do drugog policijskog organa se neznatno razlikuje, u većini slučajeva radi se o odjelima ili odsjecima za borbu protiv privrednog kriminala.

2. Uredi za reviziju institucija organa i institucija BiH

Na različitim nivoima vlasti u Bosni i Hercegovini zakonima su osnovane specijalizirane institucije za reviziju organa i institucija datog nivoa vlasti. Tako na nivou Bosne i Hercegovine imamo Ured za reviziju institucija Bosne i Hercegovine, u Brčko distriktu Bosne i Hercegovine uspostavljena je Kancelarija za reviziju Brčko distrikta Bosne i Hercegovine,⁷⁹ u Republici Srpskoj je uspostavljena Glavna služba revizije institucija Republike Srpske i u Federaciji Bosne i Hercegovine Ured za reviziju institucija Federacije Bosne i Hercegovine.

U osnovi, ciljevi svih revizijskih institucija su isti ili slični, te su npr. ciljevi rada Ureda za reviziju institucija Bosne i Hercegovine i Ureda za reviziju institucija Federacije Bosne i Hercegovine da kroz provođenje revizija osiguraju nezavisna mišljenja o izvršenju budžeta i finansijskim izvještajima, kori-

⁷⁷ U posljednjih nekoliko godina svjedoci smo velikih operativnih akcija, koje se tiču organiziranog kriminala u vezi s poreznom utajom, krijumčarenjem, carinskim prijevarama i dr., te s tim u vezi i koruptivnim krivičnim djelima i zloupotrebama položaja ili ovlasti, koje je Tužilaštvo BiH provodilo s policijskim agencijama u BiH, prvenstveno sa SIPA-om, Graničnom policijom BiH i u određenim slučajevima uključivanjem UIO BiH, npr. MASTER (august 2013. godine), PANAMA (mart 2013. godine), BOSS (septembar 2012. godine), PANDORA (juni 2014. godine), GOLD (juni 2014. godine), GOLD II, a koje su provedene upravo u vezi sa sumnjom na počinjenja koruptivnih krivičnih djela i drugih krivičnih djela od strane službenika UIO BiH. Nažalost, veliki predmeti na kojima su se značajno iscrpili istražni resursi, a dokumentirani su, iz nepoznatih razloga još nisu došli u fazu podizanja optužnice, osim predmeta po operativnoj akciji GOLD, u kojima je pred Sudom BiH podignuta optužnica.

⁷⁸ U okviru navedene akcije “GOLD” koju je Tužilaštvo BiH upravo provodilo s GP BiH i OSA BiH, dana 2. 6. 2014. godine, lišeno je slobode najmanje 15 osoba, od čega 10 carinskih službenika, zaposlenih u Carinskoj ispostavi Aerodroma Sarajevo. Naime, provedena je obimna istraga u okviru koje su prikupljeni dokazi da su navedeni carinski službenici zloupotrebjavali položaj, primali mito, te za novčanu naknadu omogućavali uvoz stvari i roba čiji je promet pod posebnom procedurom (zlato i sl.), kao i drugih roba koje su u BiH uvožene putem Carinske ispostave na Aerodromu Sarajevo. Osobe lišene slobode osumnjičene su da su počinile krivična djela udruživanja radi činjenja krivičnih djela (član 249. KZ BiH), zloupotrebe položaja ili ovlaštenja (član 220. KZ BiH), primanja dara i drugih oblika koristi (član 217. KZ BiH), te krivično djelo krijumčarenja (član 214. KZ BiH). www.tuzilastvobih.gov.ba/?id=2462&jezik=b Rezultat provođenja istražnih radnji bio je da je Tužilaštvo BiH 10. 11. 2015. godine podiglo optužnicu pred Sudom BiH protiv 11 carinskih službenika UIO BiH.

⁷⁹ Ured za reviziju javne uprave i institucija u Brčko distriktu BiH osnovan je 2007. godine i djelatnost obavlja na osnovu Zakona o reviziji javne uprave i institucija u Brčko distriktu BiH (“Službeni glasnik Brčko distrikta BiH”, broj 40/08).

štenju resursa i upravljanja državnom imovinom od Vlade, budžetskih institucija u Federaciji Bosne i Hercegovine i javnih institucija u Federaciji Bosne i Hercegovine, na koji način će se doprinijeti pouzdanom obavještanju o korištenju budžetskih sredstava, transparentnom i kvalitetnom upravljanju javnim prihodima, troškovima i imovinom u Federaciji Bosne i Hercegovine.⁸⁰

Ciljevi Ureda za reviziju Brčko distrikta Bosne i Hercegovine su, između ostalog, osiguranje transparentnosti javne potrošnje prezentiranjem revizijskih izvještaja nadležnim organima i institucijama u Brčko distriktu BiH, medijima i sveukupnoj javnosti u skladu sa Zakonom o reviziji, zatim povećanje odgovornosti u trošenju javnog novca provođenjem revizije finansijskih sistema, izvještaja, transakcija, pregleda ili ispitivanja određenog aspekta poslovanja, programa ili aktivnosti s aspekta ekonomičnosti, učinkovitosti i efektivnosti (revizija učinkovitosti), osiguranje zakonitosti u radu budžetskih i drugih korisnika koji koriste javni novac, identificirati odstupanja i sugerirati mjere za otklanjanje odstupanja i dr.

Glavna služba za reviziju javnog sektora Republike Srpske je nezavisna institucija koja obavlja reviziju javnih računa vlade, ministarstava, jedinica lokalne samouprave i dr. i izvještava Narodnu skupštinu Republike Srpske o tome da li vladina tijela, javne institucije i državne organizacije troše javni novac efikasno, ekonomično i zakonito.⁸¹

Uredi za reviziju su nadležni za provođenje: a) finansijske revizije, b) revizije učinka i c) druge specifične revizije.

Bitno je napomenuti da se u nekim zakonima, kao npr. Zakonu o reviziji institucija Bosne i Hercegovine, propisuje, npr. u članu 9. stav (2), da "Ured za reviziju nije nadležan za preduzimanje bilo kakve aktivnosti, izvan onih koje se zahtijevaju ovim Zakonom, ako smatra da te aktivnosti nisu u skladu s njegovim dužnostima, ili ako bi njihovo obavljanje spriječilo ispunjenje obaveza Ureda za reviziju po ovom Zakonu", što je na identičan način propisano i u Zakonu o reviziji institucija Federacije Bosne i Hercegovine.

U nekim slučajevima Ured za reviziju ima obavezu, kao npr. Ured za reviziju institucija Bosne i Hercegovine, da, nakon što informira rukovodioca revidirane institucije, osim ako to neće utjecati na istragu, obavijesti organe za provođenje zakona da su primijećene indikacije o značajnim kršenjima. U tim situacijama, Ured za reviziju dužan je informirati i Ministarstvo finansija i trezora BiH i resornog ministra.

Timovi ureda za reviziju svoj rad finaliziraju sačinjavanjem izvještaja, koji u nacrtu dostavljaju na mišljenje i davanje komentara rukovodiocu revidirane institucije.

U praksi određenih policijskih agencija, revizorski izvještaji, odnosno određeni segmenti takvih izvještaja, davali su dobru polaznu osnovu za vršenje odgovarajućih provjera po navodima revizije, što je imalo za rezultat stavljanje KTA zahtjeva, u određenom broju slučajeva donošenje naredbi za provođenje istrage, dok je određeni broj slučajeva koji su inicirani na ovakav način i u postupku suđenja pred nadležnim sudovima. Također, pored toga što određeni uredi za reviziju institucija nakon izvršene revizije praktičiraju dostavljanje revizorskih izvještaja, prvenstveno negativnih i onih za koje je izraženo mišljenje s rezervom, policijskim agencijama i tužilaštvima, ti uredi praktičiraju i da nezavisno od kompletne revizije institucije u smislu zakona dostave i obavijest o indikacijama, koja se u principu odnosi na jedan sporni segment revizije.

Saznanja dobivena na navedeni način su za postupanje policijskih agencija i tužilaštava prilično korisna, te bi možda u nekim izmjenama zakona o reviziji ili drugih relevantnih zakona trebalo pobliže propisati odredbe i ulogu revizije, u slučaju kada na osnovu svog ličnog i profesionalnog iskustva dođu do dokaza koji u dobroj vjeri revizorskog osoblja mogu davati osnov sumnje da je počinjeno krivično djelo, da takvo krivično djelo prijave i da osiguraju predmete i tragove krivičnog djela (misleći pri tome na originalnu dokumentaciju, koja u naknadnom periodu biva podložna krivotvorenjima, mijenjanju sadržaja, otuđenju ili uništenju).

⁸⁰ Član 3. Zakona o reviziji institucija Bosne i Hercegovine i član 3. Zakona o reviziji institucija u Federaciji Bosne i Hercegovine.

⁸¹ http://www.gsr-rs.org/front/reportsearch/?up_mi=1

V – KRIVIČNOPRAVNI I KRIMINALISTIČKI ASPEKTI OTKRIVANJA I ISTRAŽIVANJA KORUPCIJE

A) Načini pribavljanja saznanja o sumnji na počinjenje krivičnog djela

Mogućnosti pribavljanja saznanja o počinjenim krivičnim djelima uopće, a samim tim i krivičnim djelima koruptivne naravi, veoma su široke. Takva saznanja mogu poteći od javnih pogovaranja o tome da određene službene osobe u domenu obavljanja službe uzimaju mito kao protivnaku za obavljanje ili neobavljanje službene radnje. Naime, imajući u vidu dinamiku društvenih događaja, društvenih i ekonomskih promjena, uvođenja nekih novih procesa i postupaka, koji opet nameću da građani i privredna društva ostvaruju određena prava, koja su po pravilu uvjetovana voljom i dispozicijom nekog državnog službenika, kao kotača nerijetko tromog državnog aparata, generira uvjete koji pogoduju pojavi rizika i razvijanju uzroka korupcije. Tako se korupcija pojavljuje u nekim tradicionalno izloženim profesijama, npr. zdravstvo, saobraćajna policija, obrazovanje i dr., ali i u domenu ugovaranja javnih nabavki roba i usluga, ishodovanju potrebnih urbanističkih saglasnosti i odobrenja za građenje, omogućavanja da se izgrade bespravni objekti i nepoduzimanja dužnih radnji na uklanjanju bespravno sagrađenih objekata, nepoduzimanja dužnih mjera i radnji pri kontroli poreznih obveznika i njihovih obaveza, omogućavanja uvoza roba i proizvoda na način suprotan poreznim i carinskim osnovicama i neprimjenjivanja adekvatnih metoda obračuna carinske i porezne osnovice itd.

Međutim, takva saznanja je, imajući u vidu same učesnike u aktu korupcije, veoma teško pribaviti i ova vrsta krivičnih djela je u značajnoj mjeri zastupljena u tamnoj brojci kriminaliteta. Naime, da bi spoznali samu suštinu odnosa koji nastaje prilikom ovakvih ponašanja, bez namjere da pravdamo bilo šta, moramo se upustiti u samu socijalnu dimenziju i aspekt ove prije svega devijantne, sociopatološke pojave. Naime, građani i privredna društva su pod svakodnevnim pritiskom za ostvarenje određenih prava ili stjecanje profita. Ostvarenje tih prava zavisi od postupanja, koje je u mnogo slučajeva diskrecijske naravi, zavisi od državnog službenika i javnog funkcionera. Uobičajeno, u tim situacijama osobe koje su svjesne velikog interesa za konkretnu nastalu situaciju (npr. odabir državnog službenika po javnom konkursu, evaluaciju kriterija i sačinjavanje rangliste radi zaključenja ugovora o javnim nabavkama, dodjele odgovarajućih dozvola prijevozničkim kompanijama i sl.), a koje nastoje da po svaku cijenu dobiju ono što žele, svjesne velike konkurencije i velikog interesovanja, ali i benefita koji nosi konkretan odabir, kao i okolnosti da ne posjeduju baš najbolje reference da bi u objektivnoj i fer utakmici bili u izvjesnoj poziciji da dobiju ono što žele, ali u drugoj situaciji i svjesne realnosti da, ako imaju i najbolje reference, bez mita imaju malo mogućnosti za uspjeh, odlučuju potražiti pogodnu osobu koja bi bila kontakt prema osobi ili osobama, dakle državnim službenicima, a koji imaju presudnu riječ u donošenju odluke ko će biti primljen u radni odnos, kome će biti dodijeljen ugovor o nabavci i sl. Posrednici koji se pojavljuju mogu biti osobe od povjerenja državnog službenika, npr. vozač, sekretarica, ali i osobe s kojima se druži i s kojima razvija vrstu saradničke mreže za vrbovanje osoba koje davanjem mita nastoje ostvariti svoja prava. Ovo naročito ako se radi o određenim ovlaštenjima koja u kontinuitetu podrazumijevaju trajniju službenu djelatnost koja pruža kontinuiranu mogućnost pribavljanja protivzakonite imovinske koristi u vezi s obavljanjem službene dužnosti, odnosno uzimanja mita, npr. izdavanje određenih potvrda, dokumenata i sl. Kao posrednici se mogu pojaviti i osobe koje imaju visok društveni i profesionalni ugled i povjerenje i koje kao takve nikada ne bi izazvale sumnju u svoj integritet, etičke kodekse i čast u profesiji.

Sve ove prethodno izložene karakteristike odnosa koje se pojavljuju, ukazuju na to da je veoma teško, barem kod istrage i dokazivanja krivičnih djela korupcije u najužem smislu – primanje dara i drugih oblika koristi i davanje dara i drugih oblika koristi – pribaviti adekvatne relevantne dokaze.

Naime, osoba koja se pojavljuje kao davalac mita zainteresirana je ostvariti pravo na zaposlenje i dr. na svaki način i u tom smislu se odlučuje, a svjesna opće društvene situacije i npr. velike nezaposlenosti, velike konkurencije ponuđača u oblasti javnih nabavki, ili hitnosti medicinskog operativnog zahvata čije se izvođenje bezrazložno odlaže, podnijeti "žrtvu" i dati mito. Dakle, takva osoba nema interesa prijaviti korupciju, kao ni sam primalac mita, koji protivzakonito koristi svoju službenu dužnost. U konkretnom slučaju, kao prijavitelj može se pojaviti osoba koja je nezadovoljna, jer nije uspjela ostvariti svoja prava i

koja nerijetko ima neizravna saznanja i uopćene generalne sumnje da je neko primio ili dao mito. Takva tvrdnja i saznanja se nerijetko dešavaju nakon što je mito po navodima prijavitelja dato, te je u tom slučaju otežano pribavljanje dokaza, zato što se takvi dokazi nerijetko i po pravilu moraju pribavljati uporedo s odvijanjem radnji počinjenja krivičnog djela posebnim istražnim radnjama, jer je pribavljanje dokaza na drugi način nemoguće, ili je njihovo pribavljanje povezano s nesrazmjernim teškoćama.⁸²

Također, ni određena krivičnopravna rješenja već duže vrijeme, pored prijedloga u stručnoj javnosti da se drugačije normiraju i izmijene, a što je u interesu kriminalno-političkih ciljeva, nisu izmijenjena. Tu podrazumijevamo odredbu člana 218. stav (3) Krivičnog zakona BiH i odgovarajuće odredbe krivičnih zakona FBiH, RS i BDBiH, da se učinilac krivičnog djela koji je dao mito na zahtjev službene ili odgovorne osobe u institucijama BiH, uključujući i stranu službenu osobu ili međunarodnog službenika, i prijavio krivično djelo prije njegovog otkrivanja ili prije saznanja da je otkriveno, može osloboditi od kazne. Dakle, radi se o odredbi *fakultativne naravi* da sud *može* osloboditi od kazne, ali mi smatramo da bi to trebalo da bude *obligatorne naravi*, što bi vjerovatno doprinijelo i većem broju prijava krivičnih djela korupcije i pribavljanju kvalitetnih i vjerodostojnih dokaza.

Vidljivo je da su društvene sfere u kojima se pojavljuje korupcija raznolike, pa samim tim i izvori saznanja mogu biti različiti i raznovrsni.

1. Krivična prijava prijavitelja

Shodno članu 214. Zakona o krivičnom postupku BiH svaki građanin ima pravo prijaviti izvršenje krivičnog djela, dok je svako dužan prijaviti učinjenje krivičnog djela kada neprijavljanje krivičnog djela predstavlja krivično djelo. Dakle, imamo pravo svakog građanina, što je dakle na dispoziciji, dok s druge strane imamo obavezu prijavljivanja krivičnog djela. Nepostupanje po obavezi prijavljivanja krivičnog djela propisano je kao krivično djelo Krivičnog zakona BiH, kako slijedi:

- a) **Član 230. Neprijavljanje krivičnog djela ili učinioca.** Ko zna za učinioca krivičnog djela za koje se po zakonu Bosne i Hercegovine *može izreći kazna dugotrajnog zatvora*, ili ko samo zna da je takvo djelo učinjeno, pa to ne prijavi, iako od takve prijave ovisi blagovremeno otkrivanje učinioca ili krivičnog djela, kaznit će se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do tri godine. Navedenom kaznom, kaznit će se *službena ili odgovorna osoba* koja ne prijavi krivično djelo za koje je saznala u vršenju svoje dužnosti, ako se za to krivično djelo po zakonu Bosne i Hercegovine *može izreći kazna zatvora pet godina ili teža kazna*. Za navedeno krivično djelo *neće se kazniti osoba kojoj je učinilac bračni partner, osoba koja živi s njim u vanbračnoj zajednici, srodnik po krvi u pravoj liniji, brat ili sestra, usvojitelj ili usvojenik i njihov bračni partner ili osoba s kojom žive u vanbračnoj zajednici, ili koja je branilac, ljekar ili vjerski ispovjednik učinioca*.
- b) **Član 231. Neprijavljanje osobe koja je optužena od strane međunarodnog krivičnog suda.** Ko, znajući za optužnicu i znajući gdje se kreće ili nalazi osoba optužena od strane međunarodnog krivičnog suda, ne prijavi kretanje ili mjesto gdje se ta osoba nalazi, iako blagovremen pronalazak te osobe ovisi o takvoj prijavi, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine. Za ovo krivično djelo *neće se kazniti osoba kojoj je učinilac bračni partner, osoba koja živi s njim u vanbračnoj zajednici, srodnik po krvi u pravoj liniji, brat ili sestra, usvojitelj ili usvojenik i njihov bračni partner ili osoba s kojom žive u vanbračnoj zajednici, ili koja je branilac, ljekar ili vjerski ispovjednik učinioca*.
- c) **Član 231. a. Neprijavljanje mjesta masovne grobnice.** Ko zna mjesto gdje se nalazi *mjesto masovne grobnice*, pa to ne prijavi, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.

Kako je vidljivo, neprijavljanje krivičnog djela kao obilježje kršenja obligacije i dužnosti prijavljivanja krivičnog djela, propisano je u različitom rasponu kazni koje se mogu izreći za krivično djelo koje je predmetom neprijavljanja, ili samom činjenicom neprijavljanja, a imajuću u vidu temeljne ljudske vrijednosti, objekat zaštite i univerzalne odredbe međunarodnog humanitarnog prava.

⁸² Član 116. i član 117. Zakona o krivičnom postupku BiH (broj 3/03, 32/03, 36/03, 26/04, 63/04, 13/05, 48/05, 46/06, 76/06, 29/07, 32/07, 53/07, 76/07, 15/08, 58/08) i relevantne odredbe ZKP-a FBiH, RS i BDBiH.

Kod krivičnog djela “Neprijavlivanje krivičnog djela ili učinioca” imamo dvije situacije. Prva je situacija u kojoj se kao počinitelj krivičnog djela može pojaviti svaka osoba, koja dakle nije određena specifičnim svojstvom, te se neprijavlivanje od strane svake osobe i građanina pojavljuje kao krivično djelo kod izrazito teških krivičnih djela, odnosno kod krivičnih djela za koje se po zakonu Bosne i Hercegovine može izreći kazna dugotrajnog zatvora. To su situacije vezane za najteža krivična djela propisana krivičnim zakonom, ili kvalificirani oblici teških krivičnih djela, kao npr. član 167. “Ubistvo predstavnika najviših institucija BiH”, član 171. “Genocid”, član 172. “Zločin protiv čovječnosti”, član 173. “Ratni zločin protiv civilnog stanovništva”, član 174. “Ratni zločin protiv ranjenika i bolesnika” i dr. krivična djela iz Glave XVII – “Krivična djela protiv čovječnosti i vrijednosti zaštićenih međunarodnom pravom”, član 186. stav (7) “Trgovina ljudima” (kvalificirani oblik), član 191. stav (3) “Uzimanje talaca” (kvalificirani oblik), član 192. stav (3) “Ugrožavanje osoba pod međunarodnopravnom zaštitom”, član 201. stav (3) “Terorizam” Krivičnog zakona BiH.

U drugoj situaciji imamo slučajeve da krivično djelo “Neprijavlivanja krivičnog djela ili počinioca” čini osoba koja ima posebna svojstva *službene i druge odgovorne dužnosti*. Samim određenjem osobe i svojstva u kojem se pojavljuje, proširuje se i obaveza krivičnih djela koja je ona dužna prijaviti, ako ima saznanja o njihovom počinjenju. Naime, službena i odgovorna osoba u institucijama BiH dužna je prijaviti krivična djela za koja se može izreći kazna zatvora od pet godina ili teža kazna.

Lista krivičnih djela koja je dužna prijaviti svaka službena i odgovorna osoba znatno je šira u odnosu na svakog građanina i ona u sebi obuhvata i većinu koruptivnih krivičnih djela za koja se može izreći kazna zatvora od pet godina, kao npr. “Primanje dara i drugih oblika koristi”, “Davanje dara i drugih oblika koristi”, “Protivzakonito posredovanje” (kvalificirani oblici), “Zloupotreba položaja ili ovlaštenja”, “Pronevjera u službi”, “Prijevvara u službi”, “Posluga u službi”, “Nesavjestan rad u službi”.

Pored toga, državni službenik je dužan⁸³ da ukoliko primi naredbu za koju se pretpostavlja da je nezakonita, postupi na način da skreće pažnju izdavaocu naredbe na njenu nezakonitost, zatim da ako izdavalac naredbe ponovi naredbu, zatraži pismenu potvrdu u kojoj se navodi identitet izdavaoca naredbe i precizan sadržaj naredbe i ako je naredba potvrđena, državni službenik u tom slučaju obaveštava o naredbi neposredno nadređenog izdavaocu naredbe i prinuđen je da je izvrši, osim ako naredba ne predstavlja krivično djelo. U tom slučaju, državni službenik odbija da izvrši naredbu i prijavljuje slučaj nadležnom organu.

Međutim, i pored propisane obligacije, obaveze i dužnosti službenih i odgovornih osoba u pogledu prijavljivanja kako krivičnih djela uopće, tako i krivičnih djela koruptivne naravi i krivičnih djela protiv službene i druge odgovorne dužnosti, dvojbeno je koliko se ta praksa u datoj društvenoj realnosti ostvaruje i u kojem obimu se državni službenici pojavljuju kao prijavitelji krivičnog djela.

Naravno, tu se prvenstveno pojavljuje bojazan za lični status, radno mjesto, egzistenciju, sopstvenu i članova porodice, koja je nerijetko usložnjena s mnogo faktora (jedini zaposleni u porodici, krediti, porodične prilike i sl.), pod kojim teretom se vjerovatno mnogi službenici libe prijaviti počinjenje krivičnog djela.

Tim više, jer se u pravilu radi o krivičnim djelima u kojima se pojavljuju rukovodioci organa uprave ili državni službenici pod njihovim patronatom, koji nerijetko uživaju jaku političku podršku. U takvim prilikama, državni službenik – prijavitelj, u odsustvu adekvatne zaštite, nailazi na velike profesionalne, ali i privatne izazove. Slučaj se često ne prijavljuje, zbog vođenja nepisanim načelima da se ne treba miješati gdje ti nije mjesto, da se to tebe lično ne tiče, da se kriva Drina ne da ispraviti i sl. Kako god simplificirano izgledala ova pojašnjenja, svima nam je jasno da se ona, ma kako bila prosta, pojavljuju u praksi.

Također, veoma kratka i oskudna praksa zaštite prijavljiivača korupcije, tzv. “zviždača” (whistleblowers)⁸⁴, također ne utiče stimulativno u pravcu prijavljivanja korupcije koja je po društvo i državu

⁸³ Poglavlje III “Dužnosti i prava državnih službenika”, član 14. “Dužnosti državnog službenika” Zakona o državnoj službi u institucijama Bosne i Hercegovine (“Službeni glasnik BiH”, broj 19/02, 35/03, 4/04, 17/04, 26/04, 37/04, 48/05, 2/06, 32/07, 43/09 i 8/10).

⁸⁴ Zakon o zaštiti lica koja prijavljuju korupciju u institucijama Bosne i Hercegovine (“Službeni glasnik BiH”, broj 100/13).

najpogubnija, a to je korupcija koja urušava temelje društva i države, ekonomskog napretka, prosperiteta, ali i opstojnosti samog ekonomskog sistema, dakle korupcija u strukturama vlasti na srednjem i visokom nivou koja prijete da pokrije sve sfere društvenog života. Takav vid korupcije dovodi državu u stanje prepoznato kao sistem zarobljene države, tzv. "State capture".

Način podnošenja krivične prijave propisan je članom 215. Zakona o krivičnom postupku BiH i odgovarajućim procesnim odredbama zakona o krivičnom postupku FBiH, RS i BDBiH. Naime, prijava se podnosi tužiocu, pismeno ili usmeno. U situaciji kada se prijava podnosi usmeno, osoba koja podnosi prijavu upozorit će se na posljedice lažnog prijavljivanja. O usmenoj prijavi sastavit će se zapisnik, a ako je prijava saopćena telefonom, sačinit će se službena zabilješka. Kada je prijava podnesena sudu, ovlaštenoj službenoj osobi ili nekom drugom sudu ili tužiocu u Bosni i Hercegovini, oni će tu prijavu primiti i odmah je dostaviti tužiocu.

Dakle, propisane su različite situacije u pogledu načina podnošenja krivične prijave, koja se može podnijeti tužiocu pismeno ili usmeno na zapisnik. Međutim, u praksi su prisutne situacije da podnosioci dostavljaju krivične prijave pismenim putem i policijskim agencijama, koje su u obavezi, kako to zakon imperativno nalaže, takvu prijavu odmah dostaviti tužiocu. Također, u praksi susrećemo i različite pojedinačne situacije, kada prijavitelji dolaze u policijske agencije s namjerom prijavljivanja krivičnih djela. U takvim situacijama i ovlaštene službene osobe zaprimaju krivične prijave na zapisnik, koje su opet u obavezi dostaviti ih tužiocu odmah.

Prilikom zaprimanja krivične prijave na zapisnik, smatramo bitnim napomenuti određene kriminalističke aspekte i kriminalistička načela, kojih bi se trebalo pridržavati, a kako bi se postupanje tužioca, a i ovlaštenih službenih osoba, po prijavi učinilo efikasnijim i lakšim. Naime, prilikom zaprimanja krivičnih prijava na zapisnik trebalo bi se voditi načelima zakonitosti, temeljitosti, upornosti i sistematičnosti.

Kako nerijetko ovlaštene službene osobe, ali i tužioci, u postupanju dolaze u situaciju da zaprimaju krivične prijave od osoba koje posjeduju različit stepen i vrstu obrazovanja, životnog iskustva, intelektualne i izražajne sposobnosti, to često i usložnjava proces zaprimanja prijave, osobito ako se radi o složenijim predmetima, koji uključuju i elemente korupcije, finansijskog i organiziranog kriminala. Prilikom zaprimanja ovakvih krivičnih prijava idealna situacija bi bila da je osoba koja prijavljuje krivično djelo sposobna samostalno usmeno saopćiti sve bitne detalje vezane za predmetni događaj, ali se to rijetko dešava. U principu ovlaštena službena osoba i tužilac saslušavaju segmente iskaza, kako bi se oni potom u bitnim dijelovima unijeli u zapisnik.

Zbog toga se nameće kao potreba (*kriminalističko i krivično načelo zakonitosti*) da se sačini zapisnik o prijemu usmene krivične prijave i uporedo s tim, u zavisnosti od slučaja, i zapisnik o saslušanju svjedoka, koji u konkretnom slučaju može, a ne mora biti i oštećeni krivičnim djelom. Na početku zaprimanja krivične prijave, a nakon konstatiranja obaveznih elemenata zapisnika, broja i datuma zapisnika, naziva zapisnika, datuma, mjesta, prostorija i tačnog vremena početka i završetka uzimanja prijave na zapisnik, službenih osoba koje su uzele prijavu na zapisnik i zapisničara, po mogućnosti kvalifikacije krivičnog djela o kojem se radi, potrebno je prijavitelju saopćiti *zakonske posljedice lažnog prijavljivanja*, odnosno da osoba koja prijavi određenu osobu da je počinila krivično djelo, znajući da ta osoba nije počinilac krivičnog djela, čini krivično djelo "Lažno prijavljivanje"⁸⁵.

Kao prijavitelji se, kao što smo napomenuli, pojavljuju osobe s različitim zanimanjima da bi prijavili neki događaj i osobu, koji prema njihovom sudu i općem obrazovanju predstavlja krivično djelo, što ne mora biti tačno u svakom slučaju.

Dakle, na temelju *kriminalističkog načela sistematičnosti* bilo bi neophodno prijavitelja (koji u većini slučajeva dolazi nepripremljen s velikim obimom nesređenih i nesistematiziranih papira i dokumenata), pozvati da se koncentrira, da sredi misli i da uopćeno kaže koje krivično djelo prijavljuje, ko

⁸⁵ Čl. 234. Krivičnog zakona BiH ("Službeni glasnik BiH", broj 3/03, 32/03, 37/03, 54/04, 61/04, 30/05, 53/06, 55/06, 32/07, 8/10).

su osobe koje prijavljuje, u kojim svojstvima one nastupaju i koji vremenski period se obuhvata. Zatim bi se prijavitelja pozvalo da po kompleksnosti grupira cjeline i događaje po hronologiji događanja, kako bi se narativno opisalo činjenično stanje sa svim bitnim detaljima, do kojih možda kasnije nećemo biti u mogućnosti doći, ili, eventualno zbog izmijenjenih okolnosti (utjecaja na prijavitelja, svjedoke i sl.), s velikim teškoćama.

Kada se unose i konstatiraju navodi prijave, neophodno je upitati prijavitelja ko još ima saznanja o navedenom ko bi to mogao potvrditi, zatim kako mu je to što saopćava postalo poznato i koji su eventualni dokazi koji navode mogu potkrijepiti, te gdje i kod koga se nalaze. Dakle, prilikom uzimanja prijave na zapisnik, uporedo s načelom sistematičnosti, do izražaja dolazi i *kriminalističko načelo temeljitosti i upornosti*. Također, prijavitelja je potrebno uvijek pozvati da za svaki činjenični navod ponudi dokaze, ili da ukaže na mjesto ili osobe kod kojih se nalaze.

Moguća je i situacija da prijavitelj donese sa sobom napisanu krivičnu prijavu s priložima, koju može u toku razgovora s ovlaštenim službenim osobama ili na pisarnici institucije predati radi daljnjeg postupanja. Takva situacija je poželjna, jer se u tim situacijama prijavitelj koncentrira, misaono i sistematično, zatim konsultira i mišljenja određenih stručnih lica i dr. Međutim, u takvim situacijama potrebno je ponovno saslušati prijavitelja kao svjedoka, ili svjedoka-oštećenog.

U radu po predmetu, ovlaštene službene osobe trebaju razjasniti i motive podnošenja krivične prijave, što može dati i cjelovitu sliku događaja u širem kontekstu, a naročito da li se radi o revanšizmu i osveti, ljubomori, zavisti, niskim pobudama, nekom dugotrajnijem sukobu i međusobnim optuživanjima, kakve su sklonosti uključenih osoba, da li su skloni podnošenju neutemeljenih prijava i sl.

Posebno treba voditi računa i o tome da li se uopće radi o opisu događaja i činjenica, koje bi eventualno upućivale na počinjenje krivičnog djela, ili se tu radi o zakonitom, mada nemoralnom ponašanju, disciplinskom prijestupu, prekršaju i sl. Navedene okolnosti, u cilju daljnjeg postupanja, trebalo bi potom razjasniti i u kontaktu s dežurnim tužiocem kako bi se rješavanje usmjerilo na postupke u kojima se to, u skladu s prirodom stvari (upravna, radnopravna, prekršajna, disciplinska), u pravilu mnogo brže rješava.

2. Krivična prijava anonimnog podnosioca

Ovakav vid krivičnih prijava, koje u većini slučajeva ne možemo tretirati ni kao krivične prijave, jer ne sadrže osnovne parametre na osnovu kojih bi se postupalo (predstavke), nisu ponuđeni bilo kakvi konkretni dokazi, niti mjesta na kojima bi se oni pronašli, veoma je zastupljen u prijavljivanju krivičnih djela, odnosno ponašanja koja prema mišljenju anonimnog prijavitelja predstavljaju krivična djela.

Prijavitelj koji se obraća u principu većem broju institucija (nadležnih i nenadležnih) uopćeno i nekonkretizirano navodi lične i subjektivne sumnje i viđenje da je neko kriminalac, jer ima veliku imovinu, a nigdje ne radi, ili ima firmu koja "pere novac", bez navođenja bilo koje naznake na koji način to čini, ili uzima mito, bez upute na bilo koji konkretan slučaj koji se desio, ili koji će se desiti. Ne zanemarujući i kvalitetne pojedinačne anonimne prijave i predstavke, kojih zasigurno ima, veći dio njih je dosta paušalan, neodređen, kako po radnji, tako po dokazima i sl., a presudna stvar kod podnošenja ovakvih prijava je motiv kojim je anonimni prijavitelj vođen prilikom prijavljivanja krivičnog djela. Taj motiv također u velikom broju slučajeva može biti zavist, ljubomora, skretanje istražnih aktivnosti u krivom smjeru, u kojem slučaju se bespotrebno troše resursi, kapaciteti i vrijeme.

Ovakav vid prijava stvara i dodatne probleme i veoma velike troškove u vidu korespondencije i troškova poštarine, s obzirom na to da prijavitelj šalje npr. prijavu na pet adresa, od kojih su dvije nadležne, a nenadležne u pravilu opet, i pored činjenice da su naznačene i nadležne agencije, kopije prijave poštom dostavljaju i nadležnim institucijama. Tu je dakako i utrošeno vrijeme na sačinjavanje podnesaka koji se šalju prijaviteljima, nerijetko na pseudonimne e-mail adrese i nadležnim institucijama. Vidljivo je da u ovakvim situacijama prijavitelja nije moguće ni upozoriti s posljedicama podnošenja lažnih prijava, što može dakako dovesti do zloupotrebe i malicioznog postupanja kod korištenja ove mogućnosti.

Ne umanjujući značaj ovakvog vida prijavljivanja u pojedinačnim slučajevima dostavljanja kvalitetnih i pouzdanih saznanja i dokaza ili prijedloga dokaza, ovakav vid saznanja je dosta nepouzdan, podložan brojnim operativnim i obavještajnim provjerama, koje tek ukoliko se potvrde navodi i tvrdnje, dolaze u fazu istražnih aktivnosti i dokazivanja.

3. Izveštaji Ureda za reviziju o poslovanju institucija

Praksa Ureda za reviziju institucija Bosne i Hercegovine je da izvještaje Ureda za reviziju dostavljaju Državnoj agenciji za istrage i zaštitu i Tužilaštvu Bosne i Hercegovine.

U sadržaju tih izvještaja je manje-više uniformno navedena odgovornost revizora kao odgovornost izražavanja mišljenja o finansijskim izvještajima na osnovu revizije, a koja se vrši u skladu sa Zakonom o reviziji institucija BiH,⁸⁶ INTOSAI revizijskim standardima⁸⁷ i Međunarodnim standardima revizije (ISA). Kako se dalje navodi, navedeni standardi nalažu da revizori rade u skladu s etičkim zahtjevima i da reviziju planiraju i izvrše na način koji omogućava da se, u razumnoj mjeri, uvjere da finansijski izvještaji ne sadrže materijalno značajne pogrešne iskaze te da je poslovanje usklađeno s važećim zakonskim i drugim relevantnim propisima. Prema tom stavu, revizija uključuje provođenje postupaka u cilju pribavljanja revizijskih dokaza o usklađenosti poslovanja i o iznosima i objelodanjivanjima datim u finansijskim izvještajima. Izbor postupka je zasnovan na prosuđivanju revizora, uključujući procjenu rizika materijalno značajnih pogrešnih iskaza u finansijskim izvještajima. Prilikom procjene rizika revizor razmatra interne kontrole koje su relevantne za pripremu i fer prezentaciju finansijskih izvještaja, u cilju osmišljavanja revizijskih postupaka koji su odgovarajući u datim okolnostima, ali ne u cilju izražavanja odvojenog mišljenja o efektivnosti internih kontrola. Revizija također uključuje ocjenu primijenjenih računovodstvenih politika i značajnih procjena izvršenih od strane rukovodstva, kao i ocjenu opće prezentacije finansijskih izvještaja.

Okončanjem postupka revizije poslovanja institucije za jednu godinu, timovi Ureda za reviziju institucija BiH sačinjavaju izvještaj, koji dostavljaju rukovodstvu institucije radi davanja komentara. Ovi revizijski izvještaji obuhvataju više aspekata, finansijske pokazatelje, reviziju učinka i sl. U pravilu takvi izvještaji u strukturi obuhvataju cjeline naznačene kao postupanje po ranijim preporukama, sistem internih kontrola, budžet, izvršenje budžeta, određene investicijske i druge projekte, informacijski sistem, uzorkovane postupke javnih nabavki, eventualne sudske sporove i rizike čije bi okončanje moglo utjecati na budžetiranje i dr.

Izveštaji koji iskazuju određene sporne segmente u poslovanju klasificirani su kao izvještaji s izraženim mišljenjem s rezervom i izvještaji s izraženim negativnim mišljenjem.

U policijskoj praksi ovakvi izvještaji mogu biti dobar i kvalitetan izvor saznanja. Međutim, ne treba imati pogrešnu predstavu o tome da izvještaji izražavaju cjelokupnu sliku poslovanja institucije, s obzirom na to da i revizorski timovi, iz objektivnih razloga, a naročito kada se radi o ministarstvima i institucijama s velikom i obimnom strukturom, reviziju rade uzorkovanjem odabranih slučajeva.

Bez obzira na navedeno, u dosadašnjem radu određenih policijskih agencija ovi izvještaji su, uz saznanja ovlaštenih službenih osoba koja su prikupile u ranijem radu, poslužili kao dobra podloga za otkrivanje krivičnih djela korupcije, pribavljanja dokaza i podnošenja izvještaja o postojanju osnova sumnje o počinjenim krivičnim djelima i počinocima.

Pažljivim percipiranjem obrađenih segmenata izvještaja, koji u svim slučajevima ne moraju ni biti označeni kao izvještaji s izraženim mišljenjem s rezervom ili izvještaj s negativnim mišljenjem, može se doći do kvalitetnih osnovnih saznanja o određenim događajima u poslovanju koji upućuju na nelogičnosti, a koje daljnjom obradom, kriminalističko-obavještajnim radom i provjerama, prikupljanjem obavještenja i drugim radnjama organa krivičnog gonjenja, prerastaju u istragu i procesuiranje krivičnog djela i počinioaca.

⁸⁶ Zakon o reviziji institucija Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj 12/06).

⁸⁷ INTOSAI revizijski standardi ("Službeni glasnik BiH", broj 5/01).

U prethodnom periodu bila su prisutna različita i oprečna mišljenja o ulozi ureda za reviziju institucija, odnosno njihovim obavezama u skladu sa zakonima o krivičnim postupcima u BiH, u smislu podnošenja krivične prijave nadležnom tužilaštvu,⁸⁸ ukoliko se tokom revizijskog postupka utvrde činjenice i dođe u posjed dokaza (dokumenata) koji upućuju na određeni stepen sumnje da je počinjeno krivično djelo, u najčešćem broju slučajeva krivično djelo "Zloupotrebe položaja ili ovlasti".

Prema mišljenju pojedinih ureda za reviziju institucija u Bosni i Hercegovini, ispoljavanom u sadašnjoj praksi, oni u skladu sa svojim nadležnostima imaju ulogu i nadležnost sačinjavanja izvještaja o reviziji institucija u kojima konstatiraju mišljenja po određenim aspektima i preporuke za otklanjanje određenih nepravilnosti, te nisu u obavezi podnositi krivične prijave.

Međutim, prilično je dvojbeno da li su takvo mišljenje i praksa u koliziji s odredbama Zakona o krivičnom postupku BiH, kao i funkcijom i odgovornošću koju ured za reviziju institucija ima.

Također, postavlja se i pitanje da li uredi za reviziju institucija BiH, ali i drugi organi, naročito organi krivičnog gonjenja (policija i tužilaštvo), u određenim fazama postupka kada je izvjesno da će doći do obustave istrage ili donošenja naredbe o neprovođenju istrage, a s obzirom na to da su u principu povrijeđeni interesi Bosne i Hercegovine, FBiH, RS, BDBiH, u skladu sa zakonskim obavezama obavještavaju nadležno pravobranilaštvo, u cilju zaštite imovine i imovinskih interesa određenog nivoa vlasti. Smatramo da se takva praksa treba uvesti, jer je ta obaveza i zakonom propisana,⁸⁹ ali i da bi to dovelo do postizanja potrebne "discipline" u državnoj službi u funkciji savjesnog i profesionalnog stava u obavljaju službene i odgovorne dužnosti.

4. Saznanja ovlaštenih službenih osoba, saznanja pribavljena putem PP veza i informanata

Operativna i obavještajna djelatnost ovlaštenih službenih osoba pojavljuje se kao veoma bitna oblast djelovanja policijskih agencija. Policijske agencije kao institucije, ali i policijski službenici pojedinačno, trebaju kontinuirano i proaktivno raditi na uspostavljanju i razvijanju saradničke mreže, odnosno osoba od kojih je moguće pribaviti što vjerodostojnije i mjerodavnije podatke i saznanja o određenim oblastima i predmetima interesovanja. Načini pribavljanja saznanja su različiti.

Naime, moguće je da u radu kroz više predmeta u nekom organu uprave, ministarstvu ili dr. dođemo do osoba zaposlenih u samim institucijama koje su iz različitih motiva zainteresirane da ustupe podatke i saznanja. Prilikom pribavljanja ovih saznanja treba taktično postupati, naročito ukoliko određena osoba koja ustupa saznanja po predmetu koji je već formiran, iz razloga što se može raditi o situaciji da ta osoba koja je na neki način u dodiru s tim predmetom, ili za potrebe neke druge osobe koja je direktno involvirana u predmet, pokušava da dođe do saznanja i podataka kojima raspolažu policijski službenici. U ovakvim situacijama policijski službenici trebaju u razgovoru s predmetnom osobom, prijateljsko-poznaničkom vezom, prikupiti što više saznanja o samoj suštini predmeta, osobama koje imaju dodir s tim predmetom i motivima zbog kojih nam PP veza sve to saopćava. Razgovor je potrebno obaviti na način da PP veza ne stekne dojam da su nam neke činjenice već poznate, a u toku razgovora treba upitati za određene segmente koji su nama već poznati kao tačni, u cilju provjeravanja iskrenosti PP veze i uočavanja eventualnih malicioznih motiva.

Pored toga, moguće su situacije angažiranja osoba koje su spremne da nam organizirano, manje-više kontinuirano i tajno dostavljaju određena saznanja, koje je potrebno podvrgnuti procedurama registracije informanta, sa svim bitnim radnjama koje takva procedura podrazumijeva. Takve osobe su također iz različitih motiva spremne ovlaštenim službenim osobama ustupiti saznanja do kojih dolaze u svom radu, zahvaljujući radnom mjestu, profesionalnim i radnim svojstvima, krugovima društva u kojima se kreću i dr. Međutim, prilikom angažiranja ovakve vrste saradnika treba biti posebno obazriv i izvršiti procjenu osobe i rizika koji bi njihov angažman eventualno prouzrokovao za sigurnost osoba

⁸⁸ Član 213. "Obaveza prijavljivanja krivičnog djela" Zakona o krivičnom postupku BiH (broj 3/03, 32/03, 36/03, 26/04, 63/04, 13/05, 48/05, 46/06, 76/06, 29/07, 32/07, 53/07, 76/07, 15/08, 58/08) i relevantne odredbe ZKP FBiH, RS i BDBiH.

⁸⁹ Npr. u članu 13. tačka 12. Zakona o Pravobranilaštvu BiH propisuje se "Institucije Bosne i Hercegovine, javne agencije, javne korporacije i druge organizacije Bosne i Hercegovine utvrđene zakonom Bosne i Hercegovine dužne su blagovremeno obavijestiti Pravobranilaštvo o slučajevima u kojima je ono ovlašteno da ih zastupa i ulaže pravna sredstva i preduzima druge zakonom određene pravne radnje i da mu dostave svu potrebnu dokumentaciju."

koje su uključene u takvu aktivnost, ugleda institucije koja takvu osobu angažira i koristi, kao i sigurnosti samog postupka i procedure saradnje s informantima. Procedura postupanja s ovakvim osobama propisuje se posebnim provedbenim propisima, u kojima se striktno i detaljno razrađuju sva prava i obaveze, odgovornosti i radnje koje je potrebno poduzeti u toku saradničkog odnosa.⁹⁰

Također, u radu ovlaštenih službenih osoba, bilo kao policijskih službenika po obavještajnoj liniji rada, ili kao policijskih službenika po liniji istraga, a naročito u kompleksnim predmetima istraga krivičnih djela koja u sebi obuhvataju i krivična djela zloupotrebe položaja ili ovlasti, porezne utaje, carinske prevare, krijumčarenja i drugih oblika finansijskog kriminala, do izražaja dolazi i opća informiranost ovlaštenih službenih osoba o društvenim kretanjima, osobama iz javnog i političkog života, prijateljskim i poznaničkim vezama između takvih osoba, njihovim rivalstvima i lošim odnosima, njihovim eventualnim vezama s pojedinim privrednim lobijima, osobama iz institucija krivičnog gonjenja (tužilaštava i policije), poreznih uprava i sl. Pored toga, dolazi do izražaja i mogućnost analitičkog prosuđivanja, prikupljanja podataka putem otvorenih izvora (odgovarajućih internetskih stranica i medija), službenih glasila, javnih registara i sl. što sve adekvatnim logičkim i misaonim povezivanjem stvara sliku određenog, ne nužno i krivičnog događaja. Dopunjavanje takvih saznanja, u obavještajnoj fazi rada, po pravilu bi se vršilo neupadljivim informiranjem kod PP veza i informanata.

Bitan segment rada policijskih agencija u obavještajnoj fazi rada predstavljaju tzv. krim-obavještajni izvještaji, koji se unose na obrascu 4x4 i koji se u skali različitog stepena pouzdanosti izvora i tačnosti informacije, klasificiraju od najvišeg stepena pouzdanosti-tačnosti izvora-informacije do najnižeg stepena. Takvi podaci se unose u odgovarajuću bazu i dostavljaju nadležnoj policijskoj agenciji, ili su podložni daljnjim obavještajnim provjerama, ili se u slučaju potvrđivanja saznanja kroz više izvora i obavještajnih izvora kroz obavještajne pakete i presjeke dostavljaju istragama na dalji rad.

5. Krimolovac

Pribavljanje saznanja o eventualnom počinjenju krivičnih djela moguće je putem zaštićene telefonske linije koja je otvorena za potrebe anonimnog prijavljivanja krivičnih djela i počinitelja. U ranijem periodu ovaj izvor saznanja uspostavljen je od strane EUPM-a BiH, te je prebačen u ingerencije Državne agencije za istrage i zaštitu.

Naime, u dosta situacija savjesni građani i prijavitelji nisu voljni da krivično djelo prijave zvanično, s punim identitetom i da se eksponiraju u eventualnom krivičnom postupku sa svim eventualnim konsekvencama koje takvo učešće sa sobom nosi. Motivi toga mogu biti različiti, ali se kod savjesnih prijavitelja ti motivi svode na zaštitu lične sigurnosti i sigurnosti članova porodice, strah od gubitka posla, jak utjecaj koji počinioici imaju u lokalnim sredinama u kojima na različite načine mogu negativno utjecati na njihov status ili ostvarivanje njihovih prava.

Međutim, ne treba zanemariti ni situacije u kojima kriminalne osobe iz različitih motiva prijavljuju druge osobe koje čine krivična djela, čime se iz anonimnosti žele na neki način osvetiti, ukloniti kao rivala iz kriminalne djelatnosti kojom se i prijavitelj bavi i dr.

Treća situacija prijavljivanja putem krimolovaca bila bi da se nastoje kriminalizirati osobe, ili da se organi gonjenja i njihovi resursi (kadrovski, materijalni i dr.) usmjere u krivom smjeru.

Konačno, postoje i navodni prijavitelji i osobe koje izražavaju neke vrste žalbi i pritužbi na rad nekih službi ili pojedinaca, a što u suštini ne spada u domen postupanja u krivičnim stvarima.

Po zaprimljenim prijavama, sadržaj se unosi u odgovarajući obrazac kriminalističko-obavještajnog izvještavanja koji se potom dostavlja ili drugoj instituciji, ukoliko se radi o nadležnostima koje ne spadaju u domen rada Državne agencije za istrage i zaštitu, ili organizacionim jedinicama Državne agencije za istrage i zaštitu koje su nadležne za problematiku sadržaja prijavljivanja. Korisnost zaprimljenih informacija putem krimolovca se za period od 2010. do 2014. godine procjenjuje na okvirno 20%.⁹¹

⁹⁰ Instrukcija o radu s informantima.

⁹¹ www.sipa.gov.ba, izvještaji linije "Krimolovac".

Veoma je bitno da policijski službenik, prilikom vođenja razgovora s prijaviteljem i zaprimanja informacije, na temelju kriminalističkih načela temeljitosti i sistematičnosti dođe do svih relevantnih informacija u vezi s događajem i da se shodno tome odgovori na sva bitna i moguća zlatna pitanja kriminalistike (Ko? Šta? Kada? Gdje? Zašto? S kim? S čim? I dr.). Ovo iz razloga što se neke bitne informacije u vezi s događajem neće moći pribaviti kasnije, a koje mogu bitno utjecati na dinamiku, taktiku, tehniku i metodiku postupanja, planiranje mjera i radnji, osmišljavanje kriminalističkih verzija mogućih okolnosti odvijanja događaja, a što sveukupno može utjecati na uspješnost poduzimanja svih neophodnih obavještajnih radnji, operativnih provjera, radnji dokazivanja i procesuiranja slučaja.

Situacije kada je u pitanju prijava počinjenja krivičnih djela primanje dara ili drugih oblika koristi i davanje dara ili drugih oblika koristi, u principu nalažu hitnost u postupanju, te je adekvatno zaprimanje svih korisnih i relevantnih informacija i blagovremeno dostavljanje nadležnim u cilju njihove analitičke i obavještajne obrade, vršenja mogućih provjera, planiranja dinamike i realizacije radnji, od iznimne važnosti. Također, postoje i situacije kod procesuiranja ostalih krivičnih djela, kada je iznimno bitno hitno postupanje, kada radnje ne trpe odlaganje, te slučajevi u kojima je bitno pravovremeno osigurati dokaze, privremeno oduzeti dokumentaciju i dokaze i saslušati svjedoke, koji mogu biti predmetom uništenja, falsificiranja i prikriivanja (materijalni dokazi) i utjecaja (prijetnje, zastrašivanja i potkupljivanja svjedoka).

U osnovi, na poslovima i zadacima zaprimanja prijava putem krimolovca trebali bi raditi iskusni operativci koji su u mogućnosti, svojim retoričkim sposobnostima, pitanjima i potpitanjima, sistematiziranjem cjelina događaja i navođenjem prijavitelja na davanje dodatnih saznanja, pribaviti što veći broj i obim podataka o osobama i svojstvima u kojima se one pojavljuju u konkretnom događaju, povezanosti osoba s određenim osobama iz određenih struktura koje bi mogle konkretno osujetiti eventualne aktivnosti, vrijeme dešavanja događaja, motive počinitelaca i motive prijavitelja za podnošenje prijave, vrstu pribavljene protivpravne imovinske koristi ili prava, dokaze koji se mogu pribaviti i njihovo mjesto pronalaska, osobe koje bi eventualno mogle dati adekvatna obavještenja u vezi s događajem, njihov eventualni interes i kooperativnost za saradnju i sve druge bitne okolnosti za konkretan slučaj.

6. Medijski napisi i javna pogovaranja

Svi događaji u društvu, u dobu savremenih trendova i širokih mogućnosti izvještavanja putem printanih i elektronskih medija, podložni su medijskom izvještavanju, kreiranju javnog mijenja, kritikama javnosti i kreiranju suda javnosti o nekom događaju.

Svjedoci smo da su u takvim okolnostima, usljed dostupnosti informacija na različitim oblicima komunikacija, internetu, kreiranim društvenim mrežama (Facebook, Twitter, internetski portali i dr.), informacije iz drugih dijelova svijeta, koje u vremenu koje je prošlo ne bismo možda nikada ni saznali, sada u djeliću sekunde dostupne na različitim internetskim portalima.

Deklarativno je zagwarantirana sloboda medijskog izvještavanja, što je tekovina modernog demokratskog društva, ali koja u određenim situacijama i društvima zna biti i bitno ograničena, cenzurirana, ali i instrumentalizirana.

U svakom slučaju, mediji su postali bitan izvor informacija, jer istraživačko novinarstvo postaje moderan trend medijske djelatnosti, koji u principu povećava i gledanost, odnosno čitanost određenog medija. Mediji su bitan izvor informacija za kriminalističku i istražnu djelatnost, te se informacije pribavljene na takav način obrađuju, filtriraju, provjeravaju i konstatira se istinitost određenih dijelova ili cijele informacije.

S tim u vezi, ovlaštena službena osoba koja obrađuje određene informacije treba posjedovati dovoljno opće obrazovanje, zatim biti upućena u opća društvena i politička kretanja, trenutne trendove i nastojanja određenih faktora i dr., kako bi adekvatno preliminarno percipirala i kritički ocijenila i procijenila informaciju koja je emitirana u eter, motive i moguće namjere izvještača i ovisnost ili neovisnost izvještača o određenim interesnim grupacijama. Gorenavedene karakteristike ovlaštene

službene osobe potrebne su iz razloga što u postratnoj, društvenoj i političkoj zbilji Bosne i Hercegovine, određene osobe iz javnog i političkog života imaju značajan procenat u vlasništvu određene medijske kuće i te osobe i s njima povezane političke opcije i interesne grupacije imaju mogućnost da usmjere određenu pažnju i percepciju s bitnih slučajeva na nebitne, odnosno da realnost i bitne velike slučajeve koruptivnih radnji i krivičnih djela iz ove oblasti u kojima je pribavljena protivpravna imovinska korist i prouzrokovana šteta za budžete institucija Bosne i Hercegovine i drugih nivoa vlasti u velikim iznosima mjenim stotinama hiljada konvertibilnih maraka, ali i višemilionskim iznosima, "zamagle" slučajevima koji se iznose u manirima kriminalističkih romana, koji postaju duševna hrana i svakodnevna tema interesovanja građana i javnog mijenja. U takvim situacijama se, nažalost, resursi organa krivičnog gonjenja viših razina vlasti (entitetskih i državnog) troše na slučajeve koje bi, prema stvarnim okolnostima, ali i shodno propisivanju krivičnih djela u sistemu krivičnog zakonodavstva u Bosni i Hercegovini, trebala procesuirati niža tužilaštva i policijske agencije, dok se istovremeno "zastavljaju" veliki, kompleksni i zaista po osnove društvenog i ekonomskog sistema pogubni krivični predmeti, u kojima se pojavljuju kriminalci "white collars" (kriminalci bijelog okovratnika) na najvišoj ljestvici društvenog i političkog života.

U tom smislu cijenimo i da bi zakonom propisane mogućnosti preuzimanja nadležnosti od strane Suda Bosne i Hercegovine i u predmetima u kojima se pojavljuju krivična djela propisana krivičnim zakonima entiteta i Krivičnim zakonom Brčko distrikta BiH, a na temelju člana 7. stav (2) Zakona o Sudu Bosne i Hercegovine, trebale biti objektivizirane u pogledu potrebnih uvjeta i primjene, kako bi se preuzeli i procesuirali zaista složeni predmeti i predmeti koji po negativnim ekonomskim i drugim reperkusijama proizvode štetne posljedice koje obuhvataju čitavu teritoriju Bosne i Hercegovine.

Konačno, u dosadašnjoj praksi organa krivičnog gonjenja, medijski napisi i izvještavanja, kao i javna pogovaranja u manjoj ili većoj mjeri, da li kao inicijalna saznanja o mogućem počinjenju krivičnog djela, ili kao dodatna saznanja o predmetu koji se već nalazi u kriminalističkoj obradi, a naročito mediji i emisije istraživačkog novinarstva koji se specijalizirano bave ovakvom vrstom istraživanja, u dosta slučajeva predstavljaju dobar izvor i način pribavljanja saznanja, koja su podložna daljnjoj obradi i provjeri, a što eventualno može rezultirati dovođenjem takvih saznanja do osnova, ili osnovane sumnje i procesuiranja slučaja u nadležnom sudu.

B) Postupak policije po zaprimljenim saznanjima:

1. Plan postupanja (plan prethodnih provjera i plan rada)

Kada se pribave određena saznanja o događaju koja upućuju na mogućnost da je počinjeno određeno krivično djelo koruptivne prirode, sačinjava se plan prethodnih provjera, koji u sebi sadržava vršenje provjera kroz dostupne izvore na konspirativan način. Zavisno od slučaja do slučaja, kao i od prirode krivičnog djela, te raspoloživog vremena za reakciju organa krivičnog gonjenja, takve provjere će se poduzimati putem različitih izvora, s različitim rokom postupanja i prioritetima.

Organizacione jedinice u policijskim agencijama, istražne prirode, a koje su nadležne za sprečavanje i otkrivanje finansijskog ili privrednog kriminala i korupcije, u osnovi bi trebale posjedovati adekvatnu analitičku i obavještajnu podršku, što nažalost u određenom broju agencija nije slučaj. Upravo segment vršenja provjera i sačinjavanja plana prethodnih provjera po određenim saznanjima trebao bi biti predmetom rada obavještajnih službenika i analitičara organizacionih jedinica za obavještajni rad.

U zavisnosti od vremenskog faktora, odsjek ili odjel za obavještajni rad, odnosno službenici koji u tom odsjeku ili odjelu rade na obradi slučajeva finansijskog kriminala i korupcije, bili bi dužni sačiniti plan prethodnih provjera, uz konsultiranje i pribavljanje mišljenja odsjeka ili odjeljenja za sprečavanje i otkrivanje finansijskog kriminala i korupcije, odnosno organizacionih jedinica kojima je u nadležnosti istraga krivičnih djela.

Prema velikom broju autora teoretičara iz oblasti kriminalistike i krivičnog prava, kada god je to moguće, potrebno je sačiniti plan rada. Planiranje je neophodno kako bi se stekao uvid i najoptimalnije

korištenje resursa (personalnih i materijalnih) u zadatim vremenskim okvirima (rokovima) i kako bi se sagledale sveobuhvatne mogućnosti pribavljanja podataka, informacija i dokaza, kao i prioriteta i vremenski slijed poduzimanja radnji, kako neke radnje ranijim poduzimanjem ne bi osujetile cilj i sadržaj narednih radnji i provjera.

Naravno, u situacijama koje nalažu hitnost u postupanju nećemo uvijek biti u situaciji sačiniti plan rada iz objektivnih razloga uvjetovanih nemogućnošću odlaganja, ali je i u takvim situacijama potrebno razraditi plan u osnovnim tezama kako bi se osiguralo najefikasnije postupanje.

U osnovi, plan rada postupanja policijske agencije sadrži osnov i povod za donošenje, odnosno preambulu u kojoj se poziva na odgovarajuću instrukciju koja je na snazi u policijskoj agenciji, zatim uvodni dio ili preliminarna saznanja, s opisom konkretnog stanja koje upućuje na eventualnu mogućnost počinjenog krivičnog djela, zatim u tezama ili brojevima razrađene provjere ili radnje koje je potrebno poduzeti i cilj tih radnji, s listom konkretno zaduženih policijskih službenika i rokovima za poduzimanje radnji, odgovarajući dio u vezi s izvještavanjem, obavještanjem i korištenjem materijalnih resursa agencije i zaključno potpise policijskih službenika koji su sačinili plan, te rukovodilaca koji su dali svoju saglasnost i odobrenje plana.

Planove rada u kompleksnijim i složenijim predmetima, ukoliko se radi o složenim radnjama, ili više radnji u više oblasti u kojima postoji sumnja na počinjenje krivičnih djela, potrebno je i raščlaniti po cjelinama postupanja, sa svim definiranim segmentima kako je ranije navedeno.

Mogućnost sačinjavanja i zajedničkog plana mjera i radnji postupajućeg tužioca i ovlaštenih službenih osoba propisana je usvojenim i potpisanim Uputstvom o postupanju i saradnji ovlaštenih službenih osoba i tužilaca u provođenju radnji dokazivanja u istragama, a naročito u situacijama u kojima se radi o težim krivičnim djelima, za koja je propisana kazna zatvora u dužem trajanju i u drugim propisanim slučajevima.⁹²

Tokom cijelog postupanja, potrebno je voditi računa o praćenju realizacije planiranih mjera i radnji, rokovima i stepenu realizacije svake pojedinačne planirane radnje, objektivnim mogućnostima i nemogućnostima za postupanje (u konspirativnoj fazi ili dr.) kao i alternativno moguće druge provjere, mjere i radnje, koje bi bile predložene u dopuni plana rada.

Pored plana rada, koji podrazumijeva poduzimanje niza radnji koje se poduzimaju u cilju uzimanja izjava, prikupljanja dokumentacije i drugih dokaza, a koje se u načelu poduzimaju kod dokazivanja krivičnih djela kod kojih ne postoji opasnost od odlaganja, odnosno kod sumnje na počinjenje krivičnog djela "zloupotrebe položaja ili ovlasti" i dr., postoje i druge vrste planova rada koji se sačinjavaju prilikom realizacije operativnih akcija provođenja radnji pretresa i lišenja slobode osumnjičenih, kao i prilikom realizacije "zaticanja osumnjičenog na djelu" kod počinjenja krivičnog djela "primanja dara i drugih oblika koristi" i "davanja dara i drugih oblika koristi".

Kod ove druge vrste planiranja, koja zahtijevaju hitnost i čije radnje ne trpe odlaganje, često nismo u mogućnosti predvidjeti sve moguće situacije i okolnosti događaja koje se u toku realizacije mogu pojaviti. Naime, tada se u plan prema mogućnosti predviđa i poduzimanje kriminalističko-taktičkih i operativnih mjera i radnji blokade i zasjede, u kojima se planira adekvatan broj uniformiranih policijskih službenika i istražitelja, kao i osoblja koje će izvršiti fiksiranje tragova i obradu lica mjesta (kriminalističkih tehničara). Naime, prema procjeni u takvim situacijama, a u zavisnosti od traženja osumnjičenog može se desiti da se primopredaja dara ili drugog oblika koristi, razgovor u vezi s obećanjem dara i dr., ugovori na otvorenom prostoru, vozilu, prometnom javnom mjestu (kafani, aerodromu, autobusnoj stanici, tržnom centru), ali i službenim prostorijama, što sve diktira taktiku i dinamiku planiranja. U zavisnosti od toga koja od lokacija bude dogovorena, potrebno je planirati da se navedena lokacija u što kraćem roku na neupadan način adekvatno pokrije policijskim službenicima u

⁹² Član 5. stav (1) Uputstva o postupanju i saradnji ovlaštenih službenih osoba i tužilaca u provođenju radnji dokazivanja u istragama propisuje da "Nakon obavještenja dežurnog tužioca o postojanju osnova sumnje da je počinjeno krivično djelo preko deset godina zatvora ili kada se radi o složenim i kompleksnim krivičnim djelima bez obzira na zapriječenu kaznu, tužilac može formirati istražni tim u saradnji sa agencijama za provođenje zakona. Tužilac i članovi istražnog tima će sačiniti *zajednički plan provođenja radnji dokazivanja – istražnih radnji* s ciljem prikupljanja dokaza".

civilu, radi opservacije kretanja osoba i vozila. Također je potrebno da se svjedok-oštećeni adekvatno instruiira i pouči mogućim situacijama i poželjnim ponašanjem u procijenjenim različitim situacijama. Ukoliko se operativna akcija kombinira uporedo s posebnim istražnim mjerama i radnjama, potrebno je u svakom momentu putem raspoloživih resursa, slušanja telefonskih razgovora, ali i određivanja položaja osumnjičenog korištenjem baznih stanica, permanentno i kontinuirano prikupljati saznanja o kretanju osobe do ugovorenog mjesta i razgovora koje osumnjičeni upućuje prema drugim osobama u kontekstu ugovorenog mjesta, kako pojava drugih osoba ne bi dovela u zabunu ovlaštene službene osobe prilikom realizacije i kako radnje ne bi greškom eventualno bile osujećene. Zavisno od situacije i vremena raspolaganja, svjedok-saradnik može biti ozvučen, dok se i sama lokacija primopredaje može adekvatno pokriti od strane operativaca audiovizuelnim sredstvima (posebne istražne mjere i radnje) radi dokumentiranja događaja. U toku kompletne operativne akcije, ovlaštene službene osobe trebaju poučiti svjedoka-saradnika da kroz komunikaciju ne navodi osumnjičenog na počinjenje krivičnog djela,⁹³ već da inicijativu u razgovoru prepuste osumnjičenom, kako bi se po mogućnosti konstatirale nesporne sintagme, koje nedvojbeno daju zaključak da je tražena određena korist u određenom iznosu (novac ili dr.).

Kada dođe do ugovorenog sastanka, treba aktivirati policijske službenike koji će u odgovarajućem momentu primopredaje dara i drugih oblika koristi izvršiti blokadu prostora⁹⁴ u cilju onemogućavanja bijega i blokade pristupa osoba i odlaska osoba zatečenih na predmetnoj lokaciji, kako bi se poduzele sve odgovarajuće radnje u odnosu na konkretan slučaj.⁹⁵ U konkretnoj situaciji, ako je došlo do preuzimanja tražene koristi u vidu novca, koji je prethodno propisno kriminalističko-tehnički obrađen i fiksiran (popisan po serijskim brojevima, fotografiran i tretiran srebrnim nitratom), uz pomoć stručnog lica kriminalističke tehnike vrši se kriminalističko-tehnička obrada lica mjesta i osumnjičenog lica, kojem u ovakvim slučajevima, ukoliko je preuzeo novac fizički, oksidacijom srebrnog nitrata prisustvom vlage, ostaju tragovi crvene boje na rukama.

2. Vršenje provjera (putem otvorenih izvora, PP veza, informanata i institucija)

Vršenje provjera putem dostupnih izvora informacija, formalnih i neformalnih, zatim operativnih provjera i provjera kod nadležnih institucija, predstavlja bitnu komponentu ukupne kriminalističke djelatnosti.

Takva djelatnost u sebi podrazumijeva analizu mnogih obavještajnih izvora podataka i informacija, njihovo evaluiranje, procjenu istinitosti sadržaja i pouzdanosti izvora, komparaciju sadržaja sa sadržajima dobivenim iz drugih izvora, u cilju izvođenja zaključaka o podudarnosti. Dakle, navedeni poslovi predstavljaju kompleksan, kritički misaoni logički proces, temeljen na analitičkim i misaonim logičkim procesima i zaključcima u pogledu veće ili manje vjerovatnoće da obrađivani slučaj u svojim elementima upućuje na eventualno počinjenje radnje, koja je propisana kao određeno krivično djelo.

Izvori saznanja su različiti i oni mogu poticati od neposrednih kontakata s osobama u radu po drugim predmetima, koji se potom proširuju vršenjem određenih provjera na internetu, web-stranicama, internetskim portalima, internetskim forumima, a koji se dalje mogu dopunjavati vršenjem provjera u javnim registrima kod nadležnih sudova, organa i institucija.

⁹³ Članom 116. stav (5) Zakona o krivičnom postupku BiH propisano je da "Pri izvršavanju istražnih radnji iz stava 2. tačke e. i f. ovog člana policijski organi ili druge osobe ne smiju preduzimati aktivnosti koje predstavljaju podstrekavanje na učinjenje krivičnog djela. Ako su takve aktivnosti poduzete, ta okolnost isključuje krivično gonjenje podstrekavane osobe za krivično djelo izvršeno u vezi s ovim radnjama."

⁹⁴ Npr. članom 18. Zakona o policijskim službenicima BiH ("Službeni glasnik BiH", broj 27/04) propisani su uvjeti privremenog ograničenja kretanja na način da "Policijski službenik može privremeno ograničiti kretanje osobe na određenom području ili u određenom objektu kada je to prijeko potrebno kako bi se spriječilo počinjenje krivičnih djela, prekršaja ili drugog zabranjenog ponašanja, ili kako bi se spriječilo ugrožavanje javnog reda i sigurnosti". Članom 19. istog zakona propisuje se da "Mjere potrage i privremeno ograničenje kretanja provode kriminalističko-taktičkim radnjama (potraga, pregled određenih zgrada i prostorija, zasjeda, racija, djelimična i potpuna blokada saobraćaja i drugih površina)."

⁹⁵ Članom 219. stav (1) Zakona o krivičnom postupku BiH je između ostalog propisano da "Radi izvršenja zadataka iz člana 218. Zakona, ovlaštena službena osoba može: prikupljati potrebne izjave od osoba; izvršiti potreban pregled prijevoznih sredstava, putnika i prtljage; ograničiti kretanje na određenom prostoru za vrijeme potrebno da se obavi određena radnja... O činjenicama i okolnostima koje su utvrđene pri preduzimanju pojedinih radnji, kao i o predmetima koji su pronađeni ili oduzeti, sastavit će se zapisnik ili službena zabilješka".

PRIMJER:

Pribavljen je obavještajni podatak da je određena osoba za kratko vrijeme rada u državnoj službi stekla nesrazmjernu imovinu, a zaprimljena anonimna predstavka upućuje na mogućnost da navedena osoba, kao službenik institucije uzima mito za izdavanje određenih potvrda u svezi obavljanja osnovnih djelatnosti privrednih društava. U tom slučaju, izvršile bi se sve dostupne provjere u pogledu navedene osobe, putem internet portala predmetne institucije u cilju pribavljanja podataka o instituciji u kojoj osoba radi, organizacione šeme institucije i nadležnosti organizacione jedinice u kojoj osoba radi, eventualnih podataka o osobi ukoliko su one navedene na portalu, prethodnom radnom angažmanu i institucijama gdje je bio uposlen. Zatim bi se utipkavanjem ključnih riječi (imena osobe, institucije, djelatnosti vezano za izdavanje potvrde i sl.) nastojalo doći do evidentiranih podataka, primjedbi i ličnih iskustava građana registriranih na portalima pribavili podaci o eventualnim situacijama koje potvrđuju navode predstavke i koje upućuju na eventualni zaključak da se osoba „bavi“ primanjem mita u zamjenu za izdavanje odgovarajućih potvrda. Nakon toga, moguće je pribaviti preliminarne podatke iz javnih registara (nadležne porezne uprave, nadležnog zemljišnog suda, nadležne policijske uprave, IDEEAA baze podataka i dr.) u vezi imovine i perioda sticanja imovine, ukupnim prihodima i rashodima, po osnovu plata i naknada, dobiti ostavrene od vlasničkog udjela u dobiti privrednog društva, ugovora o djelu, prava i dr., te njihovoj procijenjenoj vrijednosti i plaćenom porezu. Sveukupna slika izvršenih navedenih provjera, koje je potom u slučaju otvaranja istrage potrebno pribaviti u formi dokaza, će nam dati okvirnu sliku da li se u konkretnom slučaju može steći određeni stepen sumnje na počinjenje krivičnog djela. Dalje bi bilo potrebno kroz kriminalističku djelatnost doći do podataka o eventualnim osobama, koje bi u neformalnom razgovoru ili kao oštećeni bili zainteresirani dati konkretna saznanja, a u istražnoj fazi i formalni iskaz, koji bi se koristio kao dokaz u postupku.

3. Poduzimanje radnji (prikupljanje obavještenja od osoba, ostvarivanje uvida u dokumentaciju i pribavljanje dokaza)

Ovlaštena službena osoba, nakon obavještanja tužioca o postojanju osnova sumnje o počinjenju krivičnog djela, može poduzeti zakonom propisane mjere i radnje.

Naime, u mogućnosti je prikupljati potrebne izjave od osoba, zatim izvršiti potreban pregled prijevoznih sredstava, putnika i prtljage, potom ograničiti kretanje na određenom prostoru za vrijeme potrebno da se obavi određena radnja, poduzeti potrebne mjere u vezi s utvrđivanjem identiteta osoba i predmeta, raspisati potragu za osobom i stvarima za kojima se traga, u prisustvu odgovorne osobe pretražiti određene objekte i prostorije državnih organa, javnih preduzeća i ustanova, obaviti uvid u određenu njihovu dokumentaciju, kao i poduzeti druge potrebne mjere i radnje.

U vezi s provedenim radnjama i s tim u vezi konstatiranim činjenicama i okolnostima, kao i predmetima koji su pronađeni ili oduzeti, ovlaštena službena osoba je dužna sastaviti zapisnik ili službenu zabilješku. Obaveza, sadržaj i način vođenja zapisnika utvrđeni su odredbama zakona o krivičnom postupku,⁹⁶ u skladu s kojima se o svakoj radnji poduzetoj u toku krivičnog postupka sastavlja zapisnik istodobno kad se radnja obavlja, a ako to nije moguće, onda neposredno poslije toga.

Prilikom prikupljanja izjava od osoba, ovlaštena službena osoba može izdati pismeni poziv osobi da dođe u službene prostorije, na kojem je potrebno naznačiti razloge pozivanja. Prije početka prikupljanja izjave od osobe, osoba će se poučiti da ne mora dati nikakvu izjavu ni odgovarati na pitanja koja joj ovlaštena službena osoba postavlja, osim davanja ličnih podataka.

Da bi se zapisnici o prikupljenim izjavama mogli upotrijebiti kao dokazi u krivičnom postupku, ovlaštena službena osoba će prilikom prikupljanja izjava osobu poučiti pravima osumnjičenog, odnosno svjedoka u krivičnom postupku.

⁹⁶ Npr. članovi 151–154. Zakona o krivičnom postupku BiH.

4. Obavješćavanje tužioca o postojanju osnova sumnje o počinjenom krivičnom djelu

Ovlaštena službena osoba je obavezna u određenim situacijama odmah, a u drugim najkasnije sedam dana od dana saznanja da postoje osnovi sumnje na počinjenje krivičnog djela, obavijestiti tužioca, u zavisnosti od toga da li se radi o krivičnom djelu s propisanom kaznom zatvora preko pet godina ili postojanju osnova sumnje o počinjenju krivičnog djela za koje je propisana kazna zatvora do pet godina.

Imajući u vidu kompleksnost sadržaja određenih predmeta, naročito krivičnih djela “zloupotrebe položaja ili ovlasti”, počinjenih u sklopu određenih kompleksnih investicijskih projekata koji uključuju mnoge potpostupke, nabavki, pribavljanja dozvola i dr., ili samih postupaka javnih nabavki, izbjegavanjem suštine, načela i ciljeva provođenja javnih nabavki, a u koje radnje je uključen veliki broj službenih i odgovornih osoba, kao i imenovanih dužnosnika, gdje je disperzirana odgovornost osoba uključenih u lanac realizacije mjera i radnji, ukazuje na kompleksnost i složenost mjera i radnji i vršenja svih potrebnih provjera, kako bi se, u određenim takvim slučajevima radnje, koje su počinjene i kojima je prozrokovana šteta, pribavljena protivpravna imovinska korist ili teže povrijeđeno nečije pravo, u skladu sa subjektivnim elementima odnosno odnosu počinioca prema krivičnom djelu i vinošću, stavile na teret konkretno jednoj ili više osumnjičenih osoba.

Takva kompleksna djela zahtijevaju multidisciplinarni pristup, formiranje istražnih timova s iskustvom i upućenim istražiteljima iz različitih oblasti, dobru upućenost u relevantne propise iz odgovarajuće oblasti (građevine, prometa, oporezivanja, bankarskog sustava i sl.), kao i adekvatnu podršku obavještajne linije rada.

Kao polazna osnova za poduzimanje svih relevantnih radnji u krivičnom postupku pojavljuje se momenat obavješćavanja tužioca o postojanju osnova sumnje o počinjenju krivičnog djela i u tom smislu potrebno je elaborirati šta predstavlja osnov sumnje.

Naime, za razliku od “osnovane sumnje” koja je Zakonom o krivičnom postupku BiH i drugim zakonima o krivičnom postupku u Bosni i Hercegovini definirana kao “viši stepen sumnje *zasnovan na prikupljenim dokazima* koji upućuju na zaključak da je izvršeno krivično djelo”, pojmovno određenje osnova sumnje nije zakonski definirano.

Shodno zakonima o krivičnom postupku,⁹⁷ pravo je suda, tužioca i drugih organa koji učestvuju u krivičnom postupku da ocjenjuju postojanje ili nepostojanje činjenica, što nije vezano ni ograničeno posebnim formalnim dokaznim pravilima.

Prema Komentaru Zakona o krivičnom postupku BiH⁹⁸ osnovi sumnje se u literaturi označavaju kao *oblik vjerovatnosti koji se zasniva na određenim okolnostima, koje opet ukazuju na određene mogućnosti postojanja krivičnog djela i neke osobe kao mogućeg izvršioca*. Osnovana sumnja je, kao što je već rečeno, u zakonima o krivičnom postupku definirana kao viši stepen sumnje, *koji se bazira na prikupljenim podacima i dokazima*. Dakle, u pogledu navedenih sumnji, postojanje osnova sumnje ocjenjuje tužilac, koji naređuje provođenje istrage ako postoje osnovi sumnje da je izvršeno krivično djelo, ali i ovlaštene službene osobe koje poduzimaju potrebne mjere u slučaju saznanja o krivičnom djelu, dok o postojanju osnovane sumnje odlučuje sud.

Međutim, u praksi nisu rijetke situacije da policijska agencija podnese izvještaj o postojanju osnova sumnje, koji s priloženim dokazima koji po sadržaju i kvalitetu predstavljaju dokaze (zapisnike o saslušanju svjedoka, odnosno zapisnike o prikupljanju obavješćenja od osoba, ovjerene kopije dokumentacije), a da tužilaštva nakon dugog protoka vremena, u okviru kojeg nisu nikako ili je poduzet veoma mali ili neznan broj radnji, donesu procesnu odluku u obliku naredbe o neprovođenju istrage u kojoj se navodi da “nema dovoljno dokaza za osnove sumnje o počinjenom krivičnom djelu, odnosno krivici prijavljene osobe”. Kako je vidljivo, osnov sumnje nije zakonom pojmovno određen-definiran, već

⁹⁷ Npr. član 15. Zakona o krivičnom postupku BiH – “Slobodna ocjena dokaza”.

⁹⁸ Komentar Zakona o krivičnom postupku BiH, Vijeće Evrope, str. 93.

označava manju ili veću vjerovatnoću da je počinjeno krivično djelo i da je određena osoba počinila to krivično djelo, te je, na temelju slobodne ocjene dokaza i komentara odredbi zakona o krivičnom postupku, policijska agencija, odnosno ovlaštena službena osoba, u mogućnosti i ima pravo konstatirati osnov sumnje. Pored toga, zabrinjavajuća je pojava da tužilaštva, nakon dužeg vremena nepoduzimanja radnji u predmetu, donose naredbe o neprovođenju istrage, navodeći da ne "postoji dovoljno osnova, ili razumnih osnova, za sumnju", što je još neutemeljenije ako je u prilogu izvještaja dostavljen i određeni broj dokaza. Dakle, u takvim situacijama ne samo da postoji osnov sumnje, već u određenoj mjeri postoji i određeni stepen osnovane sumnje, koju će tužilac poduzimanjem samostalnih radnji ili povjeravanja određenih radnji na izvršenje ovlaštenim službenim osobama, izvesti na razinu osnovane sumnje, koja je dostatna za optuženje. U ovakvim slučajevima, evidentno je da tužioci nisu blagovremeno postupili i donijeli naredbu o provođenju istrage, te poduzeli radnje koje su obavezni poduzeti po zakonu o krivičnom postupku, što bi u konačnici rezultiralo provođenjem dodatnih radnji dokazivanja i optuženjem, ili eventualno naredbom o obustavi istrage. U ovakvim situacijama, kada u određenom razumnom vremenskom periodu nije izvršena tužilačka ocjena i adekvatna odluka u cilju održavanja kontinuiteta u radu i razjašnjenja svih činjenica i okolnosti u konkretnom slučaju, a u vezi s čim istražitelji nerijetko daju i prijedloge daljnjih mjera i radnji, dolazi se u poziciju da se predmeti gomilaju, te se naknadno pokušava "popraviti" stanje, ali samo u smislu "prebacivanja odgovornosti".

Prijedlog za prevazilaženje ovakvih i sličnih situacija bi bio da tužilaštva, sa svim mehanizmima, glavni tužioci s kolegijima i sl., osiguraju da se po aktima i izvještajima policijskih agencija i agencija za provođenje zakona, u određenom razumnom vremenskom periodu obavezno izvrši ocjena, procjena i sastanak s postupajućim ovlaštenim službenim osobama, a u cilju sagledavanja i planiranja daljnjih potrebnih mjera i radnji. To ni u kom slučaju ne treba podrazumijevati da se sve obaveze prebacuju na tužioca, već je potrebno da ovlaštene službene osobe daju prijedloge mogućih daljnjih radnji, po kojima bi se sagledavanjem prijedloga i procjenom tužioca, donijela odluka o daljnjim aktivnostima.

Sljedstveno tome, pravo i dužnost je policijskih organa i ovlaštenih službenih osoba da cijene postojanje osnova sumnje o počinjenju krivičnog djela i da o tome obavijeste na zakonom propisan način i u zakonom propisanim rokovima nadležnog tužioca.

Nakon što se u propisanim slučajevima i rokovima tužilac obavijesti o postojanju osnova sumnje o počinjenim krivičnim djelima, ovlaštene službene osobe *pod nadzorom tužioca* poduzimaju mjere da se pronađe učinilac krivičnog djela, da se spriječi skrivanje ili bjekstvo osumnjičenog ili saučesnika, da se otkriju i sačuvaju tragovi krivičnog djela i predmeti koji mogu poslužiti kao dokazi, te da se prikupe sve informacije koje mogu biti korisne u krivičnom postupku.⁹⁹ U cilju ostvarivanja ove dužnosti, ovlaštene službene osobe su u mogućnosti poduzeti sljedeće radnje: prikupljati potrebne izjave od osoba; izvršiti potreban pregled prijevoznih sredstava, putnika i prtljage; ograničiti kretanje na određenom prostoru za vrijeme potrebno da se obavi određena radnja; poduzeti potrebne mjere u vezi s utvrđivanjem identiteta osoba i predmeta; raspisati potragu za osobom i stvarima za kojima se traga; u prisustvu odgovorne osobe pretražiti određene objekte i prostorije državnih organa, javnih preduzeća i ustanova, obaviti uvid u određenu njihovu dokumentaciju, prikupljati obavještenja od osoba i druge mjere i radnje.¹⁰⁰

Nerijetko, s aspekta i viđenja tužioca i ovlaštene službene osobe, u praksi se problematizira praktična uloga i forma nadzora tužioca nad radom ovlaštenih službenih osoba, naročito u predmetima gdje ne postoji velika hitnost i u složenim predmetima koji zahtijevaju duži vremenski period za postupanje.

Prisutna su mišljenja određenog dijela tužilačke profesije da "policija može samostalno raditi do podnošenja izvještaja o postojanju osnova sumnje o počinjenom krivičnom djelu i počinocu", ali koji treba da slijedi tek kada se prikupe svi dokazi, dok je s druge strane u policijskim strukturama prisutno mišljenje da se "nijedna radnja ne može poduzeti bez konstantnog nadzora i uputa tužioca po svakoj radnji". Dakako, o ovome se da razgovarati i razmišljati i u pogledu faze postupanja, odnosno da li se

⁹⁹ Član 218. Zakona o krivičnom postupku BiH.

¹⁰⁰ Član 219. Zakona o krivičnom postupku BiH.

radi o postupanju ovlaštenih službenih osoba po stavljenom KTA zahtjevu tužioca, ili postupanju po KT spisu, kada je donesena naredba o provođenju istrage. Smatramo da su oba mišljenja rigidna i da su odraz krajnosti, te da treba iznaći kompromisno rješenje u okviru i duhu zakonskih normi. Naime, smisao odredbi i uloga tužioca nakon reforme pravosuđa u Bosni i Hercegovini, prema odredbama zakona o krivičnim postupcima, nije da zaprima izvještaje o postojanju osnova sumnje o počinjenim krivičnim djelima i počinocima, koji bi zapravo bili optužnica koju treba preimenovati i podići pred nadležnim sudom. Takvim postupanjem se u cjelini gubi uloga koju tužilac ima u krivičnom postupku.¹⁰¹ S druge strane, ovlaštene službene osobe bi, naročito u situacijama kada se postupa po KTA zahtjevima, trebale postupati na način da iscrpe sve mogućnosti i ovlasti koje imaju shodno relevantnim propisima, npr. Zakonu o Državnoj agenciji za istrage i zaštitu, zakonima o policijskim službenicima, zakonima o unutrašnjim poslovima i dr., ali i zakonima o krivičnom postupku. Također, tokom postupanja, ovlaštene službene osobe bi trebale ispoljiti maksimalnu angažiranost u obradi aspekata postupanja i davati proaktivne prijedloge, kako bi se tužiocu ukazale bitne stvari i kako bi mu se olakšalo u donošenju daljnjih odluka u pogledu pravca i sadržaja istražnih aktivnosti. Međutim, bitno je napomenuti da tužilac, naročito u predmetima složenih krivičnih djela zloupotrebe položaja ili ovlasti, gdje se pojavljuje više osoba, oblasti djelovanja i dr., nema mogućnosti za uspješno okončanje predmeta, optuženje i pravomoćno osuđenje, ukoliko nije uključen u predmet i ukoliko ne prati sadržaj poduzetih radnji i aktivnosti ovlaštenih službenih osoba, koje su dužne da mu u navedenom daju pravovremena i kvalitetna obrazloženja, na što jasniji i sadržajniji način.

U kontekstu navedenog, određeni tužioci u pojedinim tužilaštvima održavaju stanovitu praksu, koja nije primjerena i koja nije u skladu sa zakonom propisanim ulogama u krivičnom postupku, da sa stanke i konsultacije po predmetima, koji se održavaju s postupajućim ovlaštenim službenim osobama, "povjeravaju" svojim stručnim saradnicima. Takva praksa je neodrživa i nije dobra kako za procesnu ispravnost i nadležnost za donošenje odluka o upravljanju predmetima, s obzirom na to da su stručni saradnici također prema pojmovnom određenju zakona o krivičnom postupku ovlaštene službene osobe, tako ni po sam predmet, jer tužioci gube "nit" u upoznavanju o sadržaju postupanja, dinamici i potrebi i prijedlozima za daljnje postupanje.

Kontinuirana i konstantna uključenost tužilaca u predmetima kao što je promet opojnih droga, trgovine ljudima i terorizma u praksi postupanja se "podrazumijeva" i tužioci su aktivno uključeni u predmet, dok u predmetima privrednog kriminala i korupcije ("zloupotrebe položaja ili ovlasti" i dr.), osim slučajeva koji se ne mogu dokazivati osim hitnim neodložnim radnjama ("primanje dara i drugih oblika koristi" i "davanje dara i drugih oblika koristi"), ta uključenost izostaje, te takvi predmeti neopravdano bivaju prepušteni stihiji.

C) Realizacija radnji dokazivanja kod koruptivnih krivičnih djela i krivičnih djela protiv službene i druge odgovorne dužnosti

1. Osiguranje potrebnih naredbi za poduzimanje procesnih radnji – istražnih radnji dokazivanja:

1.1. Pretres stana i drugih prostorija

Pretres kao radnja dokazivanja predstavlja jednu od osnovnih i veoma bitnih radnji dokazivanja u krivičnom postupku, a čija je svrha pronalaženje i fiksiranje predmeta i tragova važnih za krivični postupak. Pretresanje stana i drugih prostorija osumnjičenog, optuženog i drugih osoba, kao i njihovih pokretnih stvari izvan stana, može se poduzeti samo kada postoji dovoljno osnova za sumnju da se kod njih nalaze učinilac, saučesnik, tragovi krivičnog djela ili predmeti važni za krivični postupak.

S obzirom na stepen i vrijednost ljudskih prava u koja se ovom radnjom dokazivanja zadire, zakonom je propisano da se ova radnja može poduzeti isključivo na osnovu naredbe suda za pretres i uz prisustvo svjedoka, uz određene zakonom propisane izuzetke kada je pretres potrebno poduzeti bez naredbe suda i bez svjedoka, u situacijama koje ne trpe odlaganje, odnosno ukoliko stanar tog stana

¹⁰¹ Član 35. Zakona o krivičnom postupku BiH.

želi, ako neko zove u pomoć, ako je potrebno uhvatiti učinitelja krivičnog djela koji je zatečen na djelu ili radi sigurnosti ljudi i imovine, ako se u stanu ili drugoj prostoriji nalazi osoba koja se po naredbi suda ima pritvoriti, ili prinudno dovesti, ili koja se tu sakrila od gonjenja.¹⁰²

Forma, način, uvjeti i ovlaštenje za podnošenje zahtjeva za izdavanje naredbe za pretres su decidirano propisani zakonima o krivičnom postupku i u osnovi sud izdaje naredbu na osnovu pisanog zahtjeva za izdavanje naredbi za pretres podnesenog od strane tužioca, ili eventualno od strane ovlaštene službene osobe koja je dobila prethodno odobrenje od tužioca. Također, predviđena je mogućnost i podnošenja usmenog zahtjeva za pretres, a to su situacije kada postoji opasnost od odlaganja. U takvim situacijama podnosilac zahtjev sudu podnosi različitim sredstvima komunikacije, telefonom, radio-vezom i dr., te sud bilježi dalji tok razgovora, koristeći po mogućnosti i stenogramski i zvučni zapis, koji pečati i u roku od 24 sata se daje na prijepis i ovjeru, te se čuva zajedno s originalnim zapisnikom. Sud, ukoliko ocijeni da je zahtjev za izdavanje naredbe za pretres opravdan, odobrava zahtjev i izdaje naredbu, koju podnosilac zahtjeva sastavlja i potom je čita u cjelini sudiji za prethodni postupak.

Naredba za pretres mora se izvršiti u roku od 15 dana od dana izdavanja naredbe, nakon čega se mora bez odlaganja vratiti sudu. Pretres se može izvršiti bilo kojeg dana u sedmici, osim u vremenskom periodu od 06,00 do 21,00, sati za što mora biti dato izričito ovlaštenje u naredbi.

Kao što je u ranijim izlaganjima već navedeno, ova radnja dokazivanja veoma je bitna i naročito u kompleksnijim i složenijim istragama zahtijeva detaljno planiranje, sagledavanje mogućih situacija i adekvatne procjene u smislu sigurnosti ovlaštenih službenih osoba, procjene gdje bi se predmeti, dokazi i tragovi, koje je shodno naredbi za pretres potrebno privremeno oduzeti, prema konkretnim okolnostima slučaja mogli pronaći, procjene broja timova za pretres i rezervnih timova, broja izvršilaca po pojedinim timovima, broja krim-tehničara, broja adekvatnih službenih vozila i potrebnih materijalno-tehničkih sredstava, mjesta i načina deponiranja predmeta, potrebnog broja policijskih službenika na osiguranju lica mjesta, angažiranja svjedoka i dr., a sve s ciljem smanjivanja mogućnosti dešavanja nekih nepredviđenih situacija, a koje bi mogle bitno utjecati u pravcu lošijeg kvaliteta izvršenja radnje.

Posebnu pažnju potrebno je posvetiti povjerljivosti podataka u vezi sa samim sadržajem naredbe, predmeta, osobama kod kojih će se izvršiti pretresi i sl., a kako bi se osujetio eventualni svjesni ili nesvjesni odliv informacija, što može utjecati na pronalaženje osoba, predmeta ili tragova. U tom smislu, u kompleksnijim predmetima organiziranog kriminala u vezi s koruptivnim krivičnim djelima i zloupotrebama službenog položaja ili ovlasti, navedene informacije je do samog početka potrebno ograničiti na, koliko je moguće, užu krug ovlaštenih službenih osoba, koje su zadužene za rukovođenje operativnim aktivnostima, koje su zadužene predmetom i koje vrše pripremu operativnog plana pretresa i pripremu akcije.

Također, potrebno je operativno, na konspirativan način, izvršiti lociranje osoba koje su predmetom pretresa i eventualnog lišenja slobode, utvrđivanjem uobičajenih modela dnevnog kretanja i ponašanja u smislu noćnog odmora, kretanja na posao, vozila koja uobičajeno koristi, mjesta rada i boravka na radnom mjestu, slobodnog vremena i posjećivanja uobičajenih lokacija i sl., procjene profila osobe kod koje će se vršiti pretres sa sigurnosnog aspekta, sklonost nasilničkom ponašanju i korištenju oružja, poziciju i strukturu stana ili prostorija koje će se pretresati, eventualne tehničke ili sigurnosne prepreke koje se mogu pojaviti (elektronsko zaključavanje vrata, blindirana vrata, osmatranje prilaza video-nadzorom, alarm, psi i dr.).

Prije samog izvođenja operativne akcije rukovodilac akcije, šef operativnog štaba akcije, sa ili bez prisustva postupajućeg tužioca, održava sastanak s ovlaštenim službenim osobama – policijskim službenicima koji će pristupiti izvršenju naredbe za pretres. Taj krug osoba se može suziti na održavanje sastanka samo s vođama timova za pretres, koji će potom bitne informacije saopćiti članovima timova.

¹⁰² Član 64. Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine", br. 3/03, 32/03, 36/03, 26/04, 63/04, 13/05, 48/05, 46/06, 76/06, 29/07, 32/07, 53/07, 76/07, 15/08, 58/08, 12/09, 16/09, 93/09, 72/13).

Planiranje dolaska na lokacije gdje će se pretres vršiti, kada je to u skladu s raspoloživim vremenom za izvršenje naredbe moguće, potrebno je odrediti u vrijeme kada će se osoba ili većina osoba kod kojih će se vršiti pretres ili zateći u stanu, a u kombinaciji s vremenom kada je najpogodnije prići objektu na što manju distancu neopaženo, u cilju smanjivanja mogućnosti za bjekstvo osobe, eventualni napad, uništenje predmeta ili tragova koji se imaju oduzeti.

Izvršenje naredbe za pretres je moguće uz prethodno uručivanje naredbe i obavještanje o razlozima dolaska i svojstvu službene osobe, ili bez prethodne najave, ili bez obavještanja, a na osnovu izričitog ovlaštenja datog od strane suda u naredbi.¹⁰³

Korisnik stana i drugih prostorija pozvat će se da prisustvuje pretresu, a ako je odsutan, pozvat će se neko od odraslih članova domaćinstva ili susjeda. Ako osoba kod koje se vrši pretresanje nije prisutna u stanu i prostorijama, naredba za vršenje pretresa se ostavlja u prostoriji u kojoj je izvršeno pretresanje. Pretresanje se vrši uz prisustvo dva punoljetna svjedoka, koji se moraju upozoriti da paze kako se pretresanje vrši i da imaju pravo da stave prigovor prije potpisivanja zapisnika o pretresu ako smatraju da sadržaj zapisnika nije tačan.

U praksi se veoma često pojavljuje problem oko angažiranja svjedoka, imajući u vidu da je malo osoba spremno pristati da bude svjedok u provođenju ove radnje dokazivanja, što zbog eventualnog izlaganja i mogućeg konfrontiranja s osobom kod koje se vrši pretresanje (koja u pravilu živi u istoj zgradi, naselju, mjestu i gradu), što zbog gubitka vremena i poslovnih i drugih obaveza. Bilo bi potrebno, kad god je to moguće, voditi računa da se osobe koje se angažiraju kao svjedoci ne dovode u direktnu vezu s osobom kod koje se vrši pretres, kako bi se izbjegli eventualni maliciozni postupci zainteresiranih svjedoka (koji rade u interesu predmetne osobe ili su eventualno u lošim odnosima s njom) prilikom sačinjavanja zapisnika o pretresu i ulaganja neutemeljenih i neosnovanih prigovora i dr.

Prema okvirnim kriminalističkim načelima, pretres bi se trebao vršiti na sistematičan način, određenim redoslijedom, uz uvažavanje *kriminalističkog načela temeljitosti*, uz kontinuirano i konstantno prisustvo oba svjedoka. Ukoliko imamo informacije od prijateljsko-poznaničkih veza ili informanata, gdje se traženi predmeti konkretno nalaze, preporučljivo je ne vršiti odmah pretres tog dijela prostora, kako bismo zaštitili izvor informacija i onemogućili njegovo kompromitiranje. Najbitnije je brzo i efikasno fiksirati i osigurati lice mjesta gdje će se vršiti pretres, što će učiniti pripadnici uniformiranog tima policije, kojim će koordinirati vođa tima, zatim identificirati sve osobe koje se nalaze u stanu ili prostorijama i osigurati njihovo prisustvo u jednoj prostoriji, adekvatno fiksirati mjesta gdje se prema informacijama nalaze traženi predmeti i tragovi i otpočeti s pretresom. Prilikom otpočinjanja pretresa, a u cilju zaštite života i sigurnosti prisutnih osoba, potrebno je korisnika prostorija pozvati da kaže da li raspolaže vatretnim ili drugim oružjem namijenjenim ili pogodnim za ugrožavanje života, vršenje napada ili nanošenje ozljeda i pozvati ga da ga preda. Ukoliko se takvi predmeti pronađu ili predaju, potrebno ih je fiksirati i onemogućiti pristup do daljnje odluke o takvim stvarima. Također, potrebno je korisnika stana ili drugih prostorija pozvati da preda predmete koji se traže naredbom, što će se navesti u napomeni zapisnika i što se može cijeniti kao posebna okolnost.

Nakon toga, pristupa se prema posebnoj metodologiji vršenja radnje pretresa.

Zavisno od predmeta koji se traže, a koji su u domenu istraživanja koruptivnih krivičnih djela novac, dragocjenosti, vrijednosni papiri, bankovne kartice, bankovni izvodi, papiri o vlasništvu nad različitim vidovima imovine (ugovori, zk izvaci, saobraćajne i vozačke dozvole i dr.), vrijedniji predmeti (npr. plazme, tehnički uređaji i sl.), različita poslovna dokumentacija, mobiteli, računari, uređaji za elektronski prijenos ili pohranjivanje podataka, posvetit će se dužna pažnja mjestima gdje bi se takvi predmeti uobičajeno mogli i trebali nalaziti, ali ne isključujući mogućnost da budu skriveni i na neuobičajenim mjestima za takvu vrstu stvari.

¹⁰³ Član 60. stav (2) Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine", br. 3/03, 32/03, 36/03, 26/04, 63/04, 13/05, 48/05, 46/06, 76/06, 29/07, 32/07, 53/07, 76/07, 15/08, 58/08, 12/09, 16/09, 93/09, 72/13).

Pretnes je potrebno započeti s jedne strane nakon pristupanja u ulaz stana (s desna, ili s lijeva) i hronološki, sistematično stan pretresati redom, bez preskakanja prostorija. U praksi se dešava da se pretresi nekada, u cilju obavljanja pretresa u kraćem periodu i zbog određenog pritiska da se svjedocima oduzima njihovo vrijeme za koje nemaju nikakav vid nadoknade, da se u timovima koji broje više izvršilaca, pretres vrši od strane više ovlaštenih službenih osoba na način da je jedan svjedok u jednoj, a drugi u sasvim drugoj prostoriji, što smatramo da i iz procesnih razloga, mogućnosti prigovora u odnosu na konkretnu situaciju od strane jednog svjedoka, a kojoj nije bio prisutan i drugi svjedok, nije poželjno niti ispravno i što može dodatno zakomplicirati i usložiti radnju pretresa. Dakle, prema načelu temeljitosti i efikasnosti, potrebno je da se sve radnje pretresa vrše u prisustvu oba svjedoka, hronološki, bez preskakanja i uz ostvarivanje uvida u sva mjesta pretresanih prostorija. U pravilu, tim za pretres, u skladu s procjenom veličine prostora, obima traženih predmeta ili dokumentacije i sl. trebao bi imati određeni broj članova, čije uloge bi trebale biti podijeljene i definirane od strane vođe tima. Dakle, tim bi pored tima uniformirane policije koji daje pomoć u osiguranju lokacije, trebao da ima vođu tima, najmanje jednog člana koji vrši pretres, jednog člana koji vodi tehnički dio oko vođenja zapisnika i potvrda i kriminalističkog tehničara koji označava, fotografira, fiksira i pakira dokaze i izrađuje foto-dokumentaciju.

Povodom vršenja radnje pretresa, ovlaštene službene osobe su u obavezi sačiniti zapisnik o pretresanju i izdati potvrdu o privremenom oduzimanju predmeta, čiji se jedan primjerak uručuje vlasniku ili korisniku stana. U praksi, kad god je to moguće, na potvrdi o privremenom oduzimanju predmeta koja ostaje policijskom organu, bilo bi potrebno u rukopisu naznačiti da je jedan primjerak uručen osobi, što bi ona potvrdila svojim potpisom. U zapisnik o vršenju pretresa unose se svi bitni detalji poduzete radnje pretresa.¹⁰⁴

U praksi je u dosta slučajeva uobičajeno, a naročito gdje se radi o privremenom oduzimanju velike količine predmeta, dokumentacije i tragova, da se sačini zapisnik o pretresanju na način da se u njega unose sve bitne informacije, dok se informacije koje se odnose na popis, opis predmeta i mjesto gdje su pronađeni ne navode, već se u zapisniku navodi upućujuća konstatacija da su predmeti popisani u "potvrdi o privremenom oduzimanju predmeta, koja čini sastavni dio zapisnika", i navode se brojevi i datumi potvrda. Ovakva praksa bi, uz uvažavanje svih manjkavosti i velikih problema neadekvatne tehnike i metodologije popisa predmeta (korištenje arhaičnih formi popisivanja, ručno uz korištenje indigo papira, paragon blokova i sl.), trebala biti promijenjena i sačinjavanje zapisnika trebalo bi se voditi na zakonom propisan način. U zapisnik će se, između ostalog, unijeti i tačno opisati predmeti i isprave koje se oduzimaju.¹⁰⁵

Nakon okončanja pretresa i sačinjavanja zapisnika o pretresu stana i drugih prostorija i potvrde o privremenom oduzimanju predmeta, pristupa se potpisivanju i uručivanju jednog primjerka potvrde osobi od koje se oduzima, vlasniku, stanaru ili korisniku stana. Po izvršenom pretresu, primjerak uručene naredbe za pretres, s potpisom osobe kod koje je vršen pretres kojim se konstatira prijem naredbe, zajedno s privremeno oduzetim predmetima, zapisnikom i potvrdom bez odlaganja dostavlja se sudu, koji donosi odluku o daljem čuvanju.

1.2. Pretres osoba

Pretresanje osobe može se poduzeti kad je vjerovatno da je ta osoba počinila krivično djelo ili da će se pretresanjem pronaći predmeti ili tragovi važni za krivični postupak. Pretres osobe vrši osoba istog spola.¹⁰⁶ Ovlaštena službena osoba može pretresti osobu bez naredbe za pretresanje i bez prisutnosti svjedoka pri izvršenju naredbe o dovođenju, zatim prilikom lišenja slobode, te ako postoji sumnja da ta osoba posjeduje vatreno ili hladno oružje i ako postoji sumnja da će sakriti, uništiti ili riješiti se predmeta koji se trebaju od njega oduzeti i upotrijebiti kao dokaz u krivičnom postupku. U takvim situacijama, ovlaštena službena osoba dužna je tužiocu podnijeti odmah izvještaj, koji mora sadržavati razloge pretresanja bez naredbe i svjedoka, koji o tome obavještava sudiju za prethodni postupak.

¹⁰⁴ Član 62. "Zapisnik o pretresanju", te članovi 152, 153. i 154. Zakona o krivičnom postupku BiH "Sadržaj zapisnika", "Vođenje zapisnika" i "Čitanje i potpisivanje zapisnika".

¹⁰⁵ Član 62. stav (1) Zakona o krivičnom postupku BiH.

¹⁰⁶ Član 52. Zakona o krivičnom postupku BiH.

Kod pretresa osoba, u situacijama kada postoji sumnja da se kod njih nalaze predmeti krivičnog djela koji potiču iz koruptivne djelatnosti, kojim se počinitelj zatiče u vršenju krivičnog djela, potrebno je biti posebno obazriv i pravovremeno, uz adekvatno uporedno dokumentiranje radnje koja se vrši (videozapis, fotografiranje i sl.), pristupiti osobi i onemogućiti eventualno odbacivanje ili uništenje predmeta i tragova. Uobičajeno je da se u takvim situacijama vrše dvije radnje, pretres osobe i lišenje slobode. Navedene situacije su uobičajeno popraćene i kriminalističko-taktičko-tehničkim radnjama koje dodatno osiguravaju dokazivanje, npr. da je osoba primila mito u vidu novca prethodnim posipanjem srebrnim nitratom, čime ruke primaoca mita u dodiru s vodom i vlagom oksidiraju, odnosno pojavljuje se crvenkasta boja na rukama.

1.3. Lišenje slobode osumnjičenog

Policijski organ može osobu lišiti slobode ako postoje osnovi sumnje da je ta osoba počinila krivično djelo i ako postoji bilo koji razlog za određivanje pritvora, ali je policijski organ dužan da takvu osobu bez odgađanja, a najkasnije u roku od 24 sata, sprovede tužiocu.¹⁰⁷ Prilikom dovođenja, policijski organ obavijestit će tužioca o razlozima i o vremenu lišavanja slobode. Upotreba sile prilikom dovođenja dozvoljena je u skladu sa zakonom. Osoba mora biti poučena pravima osobe lišene slobode. Osobu lišenu slobode tužilac je dužan ispitati bez odlaganja, a najkasnije u roku od 24 sata i u navedenom roku odlučiti da li će osobu pustiti na slobodu ili će uputiti obrazloženi prijedlog za određivanje pritvora sudiji za prethodni postupak. Prilikom lišenja slobode osobe u pravilu se koriste i odgovarajuća sredstva za vezivanje, čiji se položaj, a u cilju izbjegavanja uzrokovanja određenih povreda na zglobovima ruku, ključem fiksira pritiskom na odgovarajući utor na sredstvima za vezivanje, čime se onemogućava dalje pretjerano stezanje sredstava za vezivanje na rukama.

Primijećeno je da dosta ovlaštenih službenih osoba (naročito onih koje su uposlene tako što su prešle iz drugih institucija u policijske agencije) nije najbolje upoznato s ovakvim načinom upotrebe sredstava za vezivanje, što bi trebalo biti dosljedno pojašnjeno svim policijskim službenicima, u cilju izbjegavanja eventualnih prigovora u pogledu nanošenja ozljeda pretjeranim stezanjem.

1.4. Kriminalistička obrada osumnjičenog

Nakon lišenja slobode, osoba se službenim vozilom transportira u službene prostorije, gdje se nad njom vrši kriminalistička obrada, koja između ostalog podrazumijeva uvođenje svih bitnih podataka u evidenciju osoba lišenih slobode, sa svim neophodnim parametrima naznačenim u rubrikama evidencije, zatim fotografiranje, uzimanje otisaka papilarnih linija, što se sve propisno zavodi i pakira. Po izvršenoj kriminalističkoj obradi, osoba lišena slobode se u roku od 24 sata od momenta lišenja slobode transportira i predaje tužiocu, koji poduzima dalje radnje.

1.5. Ispitivanje osumnjičenog

Ispitivanje osumnjičenog u istrazi vrši tužilac ili ovlaštena službena osoba.¹⁰⁸ Ispitivanje se vrši na način da se u punoj mjeri poštuje ličnost osumnjičenog i ne smije se upotrebljavati sila, prijetnja, prevara, narkotici i druga sredstva koja mogu utjecati na slobodu odlučivanja i izražavanja volje prilikom davanja izjave ili priznanja. Nakon uzimanja podataka propisanih zakonom i saopćavanja odgovarajućih upozorenja u pogledu obaveze obavještanja o promjeni adrese i prebivališta i odazivanja po pozivu i posljedicama nepostupanja po obavezi, osumnjičenom se mora saopćiti za koje krivično djelo se tereti i osnovi sumnje protiv njega, te se poučava odgovarajućim procesnim pravima, kojih se može odreći, ali se ispitivanje ne može nastaviti dok se ne konstatira odricanje od prava.¹⁰⁹ Ispitivanje se konstatira na zapisnik, čiji se jedan primjerak uručuje osumnjičenom. Ispitivanje se u pravilu snima i audio i vizuelnim sredstvima, u vezi s čim je potrebno ispuniti zakonom propisane preduvjete.¹¹⁰

¹⁰⁷ Član 139. Zakona o krivičnom postupku BiH.

¹⁰⁸ Član 77. Zakona o krivičnom postupku BiH.

¹⁰⁹ Član 78. Zakona o krivičnom postupku BiH.

¹¹⁰ Član 79. Zakona o krivičnom postupku BiH.

Bitno je napomenuti da se osumnjičeni može braniti šutnjom, da ne mora iznositi svoju odbranu niti odgovarati na postavljena pitanja, te da ima pravo uzeti branioca po svom izboru koji može biti prisutan njegovom ispitivanju i da ima pravo da mu se dodijeli branilac bez naknade u slučajevima propisanim zakonom. Ukoliko se odluči izjasniti o krivičnom djelu koje mu se stavlja na teret i iznijeti sve činjenice i dokaze koji mu idu u korist i ukoliko to učini u prisustvu branioca, osumnjičeni će se upoznati da u tom slučaju taj iskaz može biti dopušten kao dokaz i bez njegove saglasnosti može biti pročitana na glavnom pretresu. Konačno, ako je osumnjičeni gluh ili nijem, ispitivanje će se izvršiti uz pomoć tumača, na način propisan zakonom.¹¹¹

Veoma često tokom istrage osumnjičene ispituju ovlaštene službene osobe po naredbi tužioca. Ukoliko to raspoloživo vrijeme dopušta i ako to ne predstavlja opasnost od odlaganja, postupak ispitivanja osumnjičenog, naročito u kompleksnijim i složenijim slučajevima sumnje na počinjenje krivičnih djela "zloupotrebe položaja ili ovlasti", zahtijeva odgovarajuće pripreme radnje u smislu detaljne analize materijalnih dokaza prikupljenih u toku istrage, analize prikupljenih izvjava, obavljenih prikupljanja obavještenja i dr., na temelju čega se vrši koncipiranje seta pitanja koja trebaju činiti osnovnu koncepciju ispitivanja, koja se u slučaju iskazane spremnosti osumnjičenog da dadne iskaz nadograđuje i usmjerava u zavisnosti od datih odgovora na pripremljena pitanja. U svakom slučaju, bilo bi nužno uvijek imati pripremljena pitanja barem po bitnim segmentima predmeta interesiranja, a čiji odgovori bi činili eventualno bitnu konstrukciju elemenata počinjenog krivičnog djela.

1.6. Saslušanje svjedoka

Svjedočenje predstavlja opću građansku dužnost koja obuhvata obavezu odazivanja pozivu procesnog organa, obavezu svjedočenja, zatim obavezu davanja iskaza i obavezu davanja istinitog iskaza. Povreda obaveza odazivanja pozivu i neopravdano odbijanje davanja iskaza može dovesti do određenih procesnih posljedica, a davanje lažnog iskaza i do poduzimanja krivičnog gonjenja.¹¹²

Dakle, kao svjedok u krivičnom postupku pojavljuje se osoba za koju postoji vjerovatnoća da će svojim iskazom moći dati obavijesti o krivičnom djelu, učiniocu i o drugim važnim okolnostima.

U konkretnim slučajevima možemo doći u situaciju kada je potrebno postupati i uzimati iskaz od prema datim okolnostima različitih vrsta svjedoka, a koji se u određenim segmentima – specifičnostima trebaju tretirati i na različit način, kao npr. maloljetni svjedoci, gluhe i nijeme osobe kao svjedoci, ugroženi i zaštićeni svjedoci i svjedoci pod prijetnjom, u kojim slučajevima je postupanje s navedenim dodatno uređeno odgovarajućim normama, kako zakona o krivičnim postupcima, tako i zakona kojima se uređuje oblast programa rada sa zaštićenim svjedocima,¹¹³ zatim o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka¹¹⁴ i dr. U oblasti korupcije, posebnu vrstu svjedoka čini uzbunjivač (whistle-blower) koji je prema definiciji "lice koje je zaposleno u institucijama Bosne i Hercegovine i pravnim licima koja osnivaju institucije Bosne i Hercegovine, koje zbog opravdane sumnje ili okolnosti na postojanje korupcije u bilo kojoj instituciji Bosne i Hercegovine u dobroj vjeri podnese prijavu odgovornim licima ili institucijama u skladu s ovim zakonom"¹¹⁵.

Svjedok iskaz može davati u više faza postupanja u krivičnom postupku, kako u fazi istrage, ali tako i na glavnom pretresu. Pored toga, moguće je da se ukaže i potreba za saslušanjem svjedoka u sklopu postupka tzv. *sudskog osiguranja dokaza*,¹¹⁶ kada se to radi u interesu pravde, a radi korištenja iskaza na glavnom pretresu, jer postoji mogućnost da svjedok neće biti dostupan sudu za vrijeme suđenja. U takvim situacijama, stranke ili branilac podnose prijedlog koji cijeni sudija za prethodni postupak i u slučaju opravdanosti izdaje naredbu za uzimanjem izvjava od svjedoka, koja se uzima na posebnom

¹¹¹ Član 80. u vezi s članom 87. Zakona o krivičnom postupku BiH.

¹¹² Komentar ZKP-a BiH, Vijeće Evrope, str. 254.

¹¹³ Zakon o programu zaštite svjedoka u Bosni i Hercegovini ("Službeni glasnik BiH", broj 36/14, objavljen 12. 5. 2014. godine).

¹¹⁴ Zakon o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka ("Službeni glasnik BiH", broj 21/03).

¹¹⁵ Član 2. tačka b) Zakona o zaštiti lica koja prijavljuju korupciju u institucijama Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj 100/13, objavljen 23. 12. 2013. godine).

¹¹⁶ Član 223. Zakona o krivičnom postupku BiH.

saslušanju¹¹⁷ i tada se saslušanje vrši po propisanom postupku direktnog, unakrsnog i dodatnog ispitivanja svjedoka.¹¹⁸

Svjedoci se u pravilu saslušavaju u službenim prostorijama, za što im se dostavlja poziv u kojem se naznačava svojstvo, vrijeme i mjesto na koje je potrebno odazvati se i posljedice eventualnog neodazivanja, ali svjedoci koji se zbog starosti, bolesti ili teških tjelesnih mana ne mogu odazvati pozivu, mogu se saslušati u svom stanu, bolnici ili na drugom mjestu.

Postoje kategorije osoba, koje prema svojoj individualnoj ulozi u konkretnom događaju¹¹⁹, označenom kao krivično djelo, zatim prema ličnim, porodičnim¹²⁰, službenim i profesionalnim okolnostima¹²¹, ne mogu uopće biti saslušane kao svjedoci, odnosno koje mogu odbiti svjedočenje, ili koje mogu koristiti pravo da ne odgovaraju na pojedina pitanja.

Ukoliko se uzme izjava na zapisnik od osobe koja ne može biti saslušana kao svjedok, na takvom iskazu se ne može zasnivati sudska odluka, što je također slučaj i ako je kao svjedok saslušana osoba koja može odbiti svjedočenje, a na to nije upozorena, ili se nije izričito odrekla tog prava, ili to upozorenje i odricanje nije uneseno u zapisnik.

Također, ovlaštene službene osobe imaju mogućnost da, radi izvršenja zakonom propisanih zadataka nakon saznanja da postoje osnovi sumnje o počinjenju krivičnog djela, između ostalog prikupljaju potrebne izjave od osoba, prilikom čega osoba ne mora dati nikakvu izjavu, niti odgovarati na postavljena pitanja osim davanja ličnih podataka, o čemu ga ovlaštena službena osoba poučava.¹²² Međutim, prilikom prikupljanja obavještenja od osoba mora se postupiti na način kako je propisan postupak za ispitivanje osumnjičenog¹²³, odnosno saslušanje svjedoka¹²⁴, ukoliko se želi da se takvi zapisnici o prikupljenim izjavama mogu koristiti kao dokaz u krivičnom postupku. Dakle, postupak prikupljanja izjave od osobe treba biti proveden na način koji je striktno propisan za uzimanje izjave na zapisnik od strane svjedoka ili osumnjičenog, uključujući sve bitne elemente, naznačavanje svojstva, saopćavanje okolnosti saslušanja – saopćavanje osnova sumnje i krivičnog djela koje se stavlja na teret, poučavanje svim pravima s naznačavanjem odricanja od prava i dr.

2. Poduzimanje posebnih istražnih mjera i radnji u cilju otkrivanja i dokazivanja koruptivnih krivičnih djela

Prilikom otkrivanja i dokumentiranja krivičnih djela korupcije i krivičnih djela protiv službene i druge odgovorne dužnosti, zbog prirode i konteksta odvijanja radnji koje čine obilježja i bitne elemente spomenutih krivičnih djela, pri tome podrazumijevajući konspirativnost, oprez počinitelaca, specifične uvjete predaje novčane ili drugih oblika koristi, formi krivičnih djela u kojima se javljaju, veoma često je prikupljanje dovoljnog broja i vrste dokaza, kojima bi se moglo krenuti u postupak procesuiranja, povezano s nesrazmjernim teškoćama, ili veoma često, osim saznanja da će se npr. dogovorena primopredaja desiti, nemamo nikakvih objektivnih dokaza o krivičnom djelu.

U takvim situacijama, u skladu sa zakonima o krivičnim postupcima u Bosni i Hercegovini, npr. po osnovu člana 116. u vezi s članom 117. Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine, moguće je na temelju svih zakonom propisanih uvjeta pribaviti naredbu za provođenje posebnih istražnih radnji.

¹¹⁷ Član 223. stav (2) Zakona o krivičnom postupku BiH propisuje da "Prije upotrebe izjave svjedoka u ovakvim situacijama, stranka, odnosno branilac koji traži da se izjava uzme u obzir kao dokaz na glavnom pretresu mora dokazati da je, i pored svih uloženi napore da se osigura prisustvo svjedoka na glavnom pretresu, svjedok ostao nedostupan. Ova izjava se ne može koristiti ako je svjedok prisutan na glavnom pretresu."

¹¹⁸ Član 262. Zakona o krivičnom postupku BiH "Direktno, unakrsno i dodatno ispitivanje svjedoka".

¹¹⁹ Član 84. Zakona o krivičnom postupku BiH "Pravo svjedoka da ne odgovara na pojedina pitanja", koje se kao jedno od prava saopćava svjedoku prilikom uzimanja iskaza na zapisnik i na šta ima pravo ako bi ga istinit odgovor izložio krivičnom gonjenju. Svjedok će odgovoriti i na takva pitanja, ako mu se da imunitet, koji odlukom daje glavni tužilac, te neće biti krivično gonjen, osim ako je dao lažan iskaz.

¹²⁰ Član 83. Zakona o krivičnom postupku BiH "Osobe koje mogu odbiti svjedočenje", prema kojim "bračni, odnosno vanbračni drug osumnjičenog odnosno optuženog, roditelj ili dijete, usvojitelj ili usvojenik osumnjičenog odnosno optuženog" mogu odbiti svjedočenje.

¹²¹ Član 82. Zakona o krivičnom postupku BiH "Osobe koje ne mogu biti saslušani kao svjedoci", prema kojem se ne može saslušati kao svjedok "osoba koja bi svojim svjedočenjem povrijedila dužnost čuvanja državne, vojne ili službene tajne, dok je nadležni organ ne oslobodi te dužnosti, branitelj osumnjičenog, odnosno optuženog u pogledu činjenica koje su mu postale poznate u svojstvu branitelja, osoba koja bi svojim iskazom povrijedila dužnost čuvanja profesionalne tajne (vjerski službenik, odnosno ispovjednik, novinar u svrhu zaštite izvora informacija, advokat, bilježnik, liječnik, babcica i dr.), osim ako je oslobođena te dužnosti posebnim propisom ili izjavom osobe u čiju je korist ustanovljeno čuvanje tajne, maloljetna osoba koja s obzirom na uzrast i duševnu razvijenost nije sposobna shvatiti značaj prava da ne mora svjedočiti".

¹²² Član 219. Zakona o krivičnom postupku BiH.

¹²³ Član 78. Zakona o krivičnom postupku BiH.

¹²⁴ Član 86. Zakona o krivičnom postupku BiH.

Opći formalni uvjeti za određivanje posebnih istražnih mjera i radnji su da se 1) *takve mjere mogu odrediti protiv osobe za koju postoje osnovi sumnje da je sama ili s drugim osobama učestvovala ili učestvuje u učinjenju krivičnog djela taksativno navedenih u zakonu o krivičnom postupku*, i da se 2) *na drugi način ne mogu pribaviti dokazi ili bi njihovo pribavljanje bilo povezano s nesrazmjernim teškoćama*.

Dakle, u ovakvim situacijama bi se u obrazloženom prijedlogu tužioca, koji on podnosi sudiji za prethodni postupak sa zahtjevom za izdavanje naredbe za provođenje posebnih istražnih radnji, trebali između ostalih bitnih elemenata prijedloga, detaljno obrazložiti osnovi sumnje na počinjenje krivičnog djela za koje je po zakonu moguće odrediti provođenje posebnih istražnih radnji, a posebno razlozi za njeno poduzimanje i ostale bitne okolnosti koje zahtijevaju poduzimanje radnje. Naime, potrebno je posebno obrazložiti zbog kojih razloga i objektivnih okolnosti se nije u mogućnosti na drugi način pribaviti dokaze i na osnovu kojih razloga i okolnosti je evidentno da bi pribavljanje takvih dokaza bilo povezano s nesrazmjernim teškoćama.

U praktičnim situacijama, naročito posljednjih godina, vidljivo je da se, naročito nakon liberalnijeg propisivanja mogućnosti korištenja nakon izmjena zakona o krivičnim postupcima polovinom 2008. godine (kada je snižavanjem granice propisane kazne krivičnih djela za koje je moguće koristiti ove radnje), posebne istražne radnje u dosta slučajeva koriste, mada je to više bilo izraženo kod krivičnih djela organiziranog kriminala u vezi s nelegalnim prometom opojnih droga, trgovinom ljudima, trgovinom oružja, terorizmom itd. Međutim, evidentna je i praksa prema kojoj tužiocima traže od ovlaštenih službenih osoba da podnose obrazložene zahtjeve-prijedloge za određivanje posebnih istražnih radnji, što nije u skladu s pozitivnim odredbama zakona o krivičnim postupcima. Nesporno je da su ovlaštene službene osobe po prirodi obavljanja poslova možda u stanju da obuhvate veći obim činjenica i okolnosti u vezi s datim slučajem, ali podnošenje prijedloga sa svim bitnim elementima propisanim u zakonu je u isključivim nadležnostima tužioca, u čemu dakako ovlaštene službene osobe trebaju učestvovati u neophodnoj mjeri i dužne su pomoći tužiocu prilikom sastavljanja takvog prijedloga, kao i pribaviti mu neophodne podatke u smislu telefonskih brojeva s kojih se razgovori žele presretati, podataka o osobama koje se žele tajno pratiti i sl., ali takav prijedlog u konačnici upućuje isključivo tužilaštva sudiji za prethodni postupak.

Ovo naročito iz razloga što je zakonodavac istražne radnje i radnje dokazivanja, prema obimu i značenju u smislu opsega zadiranja u ljudska prava svakog pojedinca i osnovne slobode, koje su većim dijelom zagarantirane i Evropskom konvencijom o ljudskim pravima i slobodama, prema proceduri osiguranja potrebnih formalnih preduvjeta možemo reći grupirao i gradirao na način ostvarivanja efektivne kontrole nad provođenjem tih radnji na one koje ovlaštene službene osobe u skladu sa svojim ovlaštenjima mogu prilično samostalno izvršavati bez ishodovanja eventualnih naredbi tužilaštva i suda (npr. utvrđivanje identiteta, prikupljanje obavještenja od osoba i sl.), zatim radnje za čije poduzimanje ovlaštene službene osobe moraju imati naredbu tužilaštva i konačno naredbe za čije poduzimanje ovlaštene službene osobe ili sam tužilac moraju pribaviti potrebna sudska odobrenja, odnosno naredbe.

U skladu s navedenom podjelom, evidentno je da pribavljanje naredbi za određivanje posebnih istražnih mjera i radnji pripada najsenzitivnijoj grupi radnji subjekata krivičnog postupka, koja svojom prirodom, obimom i primjenom zadire u najintimnija ljudska prava, prava na dom, privatnost, prepisku i dr., te je samim tim i procedura pribavljanja i izdavanja naredbe za ovakve mjere i radnje, a u cilju osiguranja zakonitosti i kontrole nad provođenjem ovakvih mjera i radnji, pomjerena s najniže stepenice (relacija ovlaštene službene osobe – tužilaštvo) na tužilaštvo i sud i kao takva zakonom propisana procedura treba se u punom obimu i primjenjivati.

Dakle, nadležnost za određivanje posebnih istražnih mjera i radnji je u domenu sudije za prethodni postupak koji izdaje naredbu na obrazloženi prijedlog tužioca koji sadrži podatke o osobi protiv koje se radnja poduzima, osnove sumnje (da je sama ili s drugim osobama učestvovala ili učestvuje u učinjenju krivičnih djela taksativno navedenih u zakonu o krivičnom postupku, i da na drugi način ne mogu pribaviti dokazi ili bi njihovo pribavljanje bilo povezano s nesrazmjernim teškoćama, ili da postoje

osnovi sumnje da druga osoba učiniocu ili od učinioca propisanog krivičnog djela prenosi informacije u vezi s krivičnim djelom, odnosno da učinilac koristi njeno sredstvo komunikacije), razloge za njeno poduzimanje i druge bitne okolnosti koje zahtijevaju poduzimanje radnji, zatim radnju koja se zahtijeva i način njenog izvođenja, obim i trajanje radnje. Naredba sadrži iste podatke kao i prijedlog za izdavanje naredbe, s utvrđivanjem trajanja određene mjere. Zakonom je data i mogućnost da se u izuzetnim situacijama, kada postoji opasnost od odlaganja, može započeti s izvršavanjem mjere i na osnovu usmene naredbe sudije za prethodni postupak, ali se naredba mora pribaviti u roku od 24 sata od izdavanja usmene naredbe. Navedena mogućnost je u praktičnim situacijama, koje se po datom slijedu okolnosti nisu mogle predvidjeti, poželjna, kada se u zadatim vremenskim okvirima na redovan način nije mogla pribaviti naredba suda. No, mišljenja smo da bi u cilju osiguranja zakonitosti takva mogućnost trebala biti predmetom stroge sudske kontrole njenog pribavljanja i poduzimanja, s obzirom na sadržaj i značaj prava i sloboda u koje se primjenom ovih mjera i radnji zadire.

Kontrolu nad provođenjem posebnih istražnih mjera i radnji provodi sudija za prethodni postupak, kojem tužilaštvo nakon prestanka radnji dostavlja izvještaj o poduzetim mjerama i radnjama i koji cijeni da li su provedene mjere i radnje poduzete u skladu s njegovim naredbama. Tu kontrolu sud, odnosno sudija za prethodni postupak vrši i tokom cijelog vremena provođenja primjene posebnih istražnih mjera i radnji, odnosno imajući u vidu da se primjena mjere i radnji ne okončava nakon jednog mjeseca i da tužilaštvo na temelju prikupljenih dokaza, informacija i saznanja podnosi zahtjev za produženje primjene posebne istražne mjere i radnje, sud je na temelju takvog prijedloga u mogućnosti da obustavi daljnje provođenje tražene mjere, ako prikupljeni su prestali razlozi zbog kojih su radnje određene.

Naredbu o provođenju posebnih istražnih mjera i radnji izvršava policijski organ, dok su preduzeća koja vrše prijenos informacija dužna tužiocu i policijskim organima omogućiti provođenje mjere nadzor i tehničko snimanje telekomunikacija. U praksi, zavisno od aktuelnih materijalnih pretpostavki, provođenje mjera i radnji nadzora i tehničkog snimanja telekomunikacija prošlo je određenu evoluciju, imajući u vidu da je u poratnom periodu tehničke pretpostavke u prilično punom obimu imala samo Obavještajno sigurnosna agencija Bosne i Hercegovine, te je ta agencija u primjeni pružala tehničku podršku Federalnoj upravi policije, a jedno vrijeme i Državnoj agenciji za istrage i zaštitu. Nakon tog perioda Državna agencija za istrage i zaštitu stvorila je pretpostavke za samostalno poduzimanje navedene mjere, dok je Federalna uprava i dalje koristila usluge Obavještajno sigurnosne agencije Bosne i Hercegovine. Koliko je poznato, u posljednjem utvrđivanju prijedloga za budžet Federacije Bosne i Hercegovine, Federalna uprava policije je uspjela kod Vlade Federacije Bosne i Hercegovine uvrstiti stavku namijenjenu nabavci opreme za provođenje ove mjere.

S formalnog stanovišta možemo reći da postoji dilema koja agencija se u smislu zakona, a izričito zakona o krivičnom postupku, može pojaviti kao "policijski organ koji izvršava naredbu za provođenje mjere", a posebno cijeneći okolnosti da u domenu borbe protiv privrednog kriminala i korupcije postupaju ovlaštene službene osobe različitih agencija, kao što je npr. u osnovnim pojmovima Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine u članu 20. tačka g) navedeno da "Ovlaštena službena osoba je osoba koja ima odgovarajuća ovlaštenja unutar policijskih organa Bosne i Hercegovine, uključujući Državnu agenciju za istrage i zaštitu, Državnu graničnu službu, sudsku i finansijsku policiju, kao i unutar carinskih organa, poreskih organa vojne policije u Bosni i Hercegovini. Pod ovlaštenim službenim osobama smatraju se i stručni saradnici, odnosno istražitelji tužilaštva koji rade po ovlastima tužioca". Međutim, cijeneći tehničke mogućnosti i materijalne pretpostavke za provođenje mjera i radnji, mišljenja smo da bi ove mjere i radnje trebale vršiti Državna agencija za istrage i zaštitu i Granična policija na nivou Bosne i Hercegovine, kao i organi unutrašnjih poslova na nižim nivoima vlasti, a da se u slučaju kada se radi o radu na predmetima, gdje se kao inicijatori i nosioci predmeta pojavljuju npr. Uprava za indirektno oporezivanje BiH, porezne uprave, Finansijska policija FBiH i dr., te mjere i radnje trebaju provoditi odgovarajućim uključivanjem službenika navedenih drugih agencija za provođenje zakona, koji su objektivno najviše upoznati s predmetom. U takvim vrstama predmeta, u kojima se uglavnom radi o privrednom, finansijskom i organiziranom kriminalu, u kojima se pojavljuju i koruptivna krivična djela, u pravilu se pod nadzorom postupajućeg tužioca, ili tima tužilaca, formiraju interinstitucionalni

istražiteljski timovi, u okviru čijeg postupanja se pravi plan rada i određuju nosioci poduzimanja određenih radnji, te je u skladu s tim pod nadzorom tužioca moguće definirati i koordinirati provođenje ovih mjera i radnji, koje bi tehnički provodili policijski organi uz aktivno učešće agencija za provođenje zakona koje su nosioci predmeta.

Konačno, sudija za prethodni postupak će, bez odlaganja, nakon poduzimanja posebnih istražnih mjera i radnji obavijestiti osobu protiv koje je takva mjera poduzeta, da ta osoba ima pravo od suda zatražiti ispitivanje zakonitosti naredbe i načina njenog provođenja. Pravne posljedice poduzimanja posebnih istražnih mjera i radnji bez naredbe sudije za prethodni postupak, ili u suprotnosti s njom, jesu da sud na takvim pribavljenim podacima i dokazima ne može zasnivati svoju odluku. Pored toga, dodali bismo i da poduzimanje mjera i radnji bez potrebne naredbe suda, a u skladu s krivičnim zakonodavstvom, predstavlja i krivično djelo "Neovlašteno prislušivanje i zvučno ili optičko snimanje", propisano članom 147.a. Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine.

Tehničke snimke, isprave i predmeti pribavljeni na zakonom propisan način, mogu se koristiti kao dokaz u krivičnom postupku, a prikriveni istražitelj i informator, kao i službene osobe koje su provele mjeru simuliranog i kontroliranog otkupa predmeta i simuliranog davanja potkupnine, mogu se saslušati kao svjedoci, ili kao zaštićeni svjedoci o toku provođenja radnji ili drugim bitnim okolnostima.

Prema pozitivnopravnom krivičnom zakonodavstvu u Bosni i Hercegovini, moguća je primjena sljedećih posebnih istražnih mjera i radnji:

- 2.1. nadzor i tehničko snimanje telekomunikacija,
- 2.2. pristup kompjuterskim sistemima i kompjutersko sravnjenje podataka,
- 2.3. nadzor i tehničko snimanje prostorija,
- 2.4. tajno praćenje i tehničko snimanje osoba, transportnih sredstava i predmeta koji stoje u vezi s njima,
- 2.5. korištenje prikrivenih istražitelja i korištenje informatora,
- 2.6. simulirani i kontrolirani otkup predmeta i simulirano davanje potkupnine,
- 2.7. nadzirani prijevoz i isporuka predmeta krivičnog djela.

a. Nadzor i tehničko snimanje telekomunikacija kao posebna mjera i radnja koja se primjenjuje u oblasti otkrivanja, procesuiranja i dokazivanja krivičnih djela koruptivne prirode je veoma bitna, a naročito u situacijama kada u kombinaciji s drugim posebnim mjerama i radnjama imamo mogućnost da pravovremeno, a prije konkretnog događaja izvršimo adekvatnu pripremu i planiranje i da se pribave odgovarajuće naredbe sudije za prethodni postupak. Naime, konkretno kod krivičnih djela davanja dara i drugih oblika koristi i primanja dara i drugih oblika koristi, prema odlikama navedenih krivičnih djela koja su u osnovi konspirativna, ona se odvijaju daleko od javnosti, "u četiri oka", gdje vrlo često nemamo zainteresiranu osobu – prijavitelja – oštećenog – svjedoka, te je nadzor i tehničko snimanje vrlo često metod dokazivanja koji je nezaobilazan. U situacijama kada imamo prijavitelja – oštećenog od kojeg službena osoba traži novac ili dar za odgovarajuće postupanje u domenu poslova koje obavlja, nalazimo se u nešto povoljnijoj poziciji, jer smo u tim situacijama u prilici takvu osobu iskoristiti kao saradnika, kombinirajući i mjeru simuliranog davanja potkupnine. Dakle, ovo su u pravilu situacije u kojima nemamo mogućnosti pribavljanja dokaza na drugi način, koje također po okolnostima ne trpe odlaganje, odnosno postoji opasnost od odlaganja, jer osoba koja zahtijeva ili prima mito diktira dinamiku, mjesto i vrijeme primopredaje, te je adekvatno dokumentiranje tih činjenica, između ostalog, moguće samo primjenom ove posebne istražne mjere i radnje. Naravno, za upućivanje prijedloga sudiji za prethodni postupak potrebno je na odgovarajući konspirativan način pribaviti korisničke brojeve telefona osobe prema kojoj će se zatražiti određivanje ove mjere, te je potrebno eventualno

pribaviti podatke i o osobama od povjerenja, odnosno osobama preko kojih se u smislu člana 116. stav (3) primaju ili dostavljaju informacije u vezi s krivičnim djelom, kako bi se u tom smislu zatražilo određivanje ove mjere i prema toj osobi, a za koju bi bilo neophodno pribaviti podatke, kao i obrazložiti razloge i bitne okolnosti traženja ove mjere, odnosno osnov sumnje da se počinitelj služi njegovim sredstvom komunikacije u cilju realizacije krivičnog djela.

U vrijeme savremenih tehnologija i komunikacija sve su izraženiji problemi u tehničkim mogućnostima provođenja određene vrste posebnih mjera i radnji. Naime, nadzor i tehničko snimanje telekomunikacija je uveliko otežano uspostavljanjem različitih vrsta i oblika komunikacije putem socijalnih/društvenih mreža na internetu, zatim pojavom Viber govorne komunikacije, različitih vrsta telekom operatera i sl. Također, društvene mreže, kao npr. Facebook, različiti profili, ili e-mail adrese, pružaju neslućene mogućnosti komunikacije između počinitelja i potencijalnih oštećenih, zatim počinitelja i saradnika-posrednika i sl., na način da se npr. komunicira s logiranim ili profilima zaštićenim lozinkom i e-mail adrese, za koju više osoba zna šifre, gdje se poruke npr. razmjenjuju pisanjem i brisanjem poruka u "Draft" folderu, prilikom čega ne dolazi do bilo kakvog slanja poruka putem interneta i takva komunikacija ne biva registrirana na serveru.

- b. Pristup kompjuterskim sistemima i kompjutersko sravnjenje podataka.** Radi se o prilično zakonski nedorečenoj i neodređenoj posebnoj istražnoj mjeri i radnji, koja se u praksi istraživanja koruptivnih krivičnih djela u većem obimu i ne koristi. Postoje shvatanja da se ovdje radi i o policijskom sravnjavanju ličnih podataka koji su pohranjeni u različitim bazama podataka s policijskim evidencijama, registrima i bazama za automatsku obradu podataka, ako postoje osnove sumnje da je počinjeno krivično djelo, čime je još više naglašena nedorečenost sadržaja ove mjere.
- c. Nadzor i tehničko snimanje prostorija** provodi se tajnim snimanjem prostorija upotrebom audio i vizuelnih tehničkih sredstava, namijenjenih za snimanje i pohranjivanje na taj način snimljenih podataka (slike i zvuka). Takva mjera, prema određenim autorima može biti provedena na dva načina, ulaženjem u prostoriju i postavljanjem uređaja, ili tehničkim snimanjem izvana.¹²⁵ U praksi, pribavljanje dokaza ovim putem veoma je poželjno i daje rezultate. Određeni problemi se mogu pojaviti kod instalacije opreme za primjenu ove radnje, u zavisnosti od toga o kakvom mjestu se radi. U slučaju da se radi o službenim prostorijama u kojima je pristup osiguran fizičkim osiguranjem, videonadzorom i ograničenjem kretanja, tu se mogu pojaviti određene poteškoće, ali u takvim situacijama potrebno je izvršiti procjenu uloge službene osobe u tom radnom okruženju, te da li je eventualno u svojim radnjama povezana ili pod patronatom menadžmenta predmetne ustanove. Ukoliko to nije slučaj, u saradnji s upravom organa, ili pod krinkom izvođenja određenih radova održavanja, moguće je adekvatno postaviti potrebne uređaje. Mnogo je lakše ovakve uređaje postaviti na mjestima gdje je promet osoba veći, dostupniji javnosti i gdje se koruptivni akti službenih osoba, npr. uposlenika carine, granične službe i dr. odvijaju kontinuirano, prema većem broju osoba, kada to više nije jednokratni akt, već poprima oblike "bavljenja".
- d. Tajno praćenje i tehničko snimanje osoba, transportnih sredstava i predmeta koji stoje s njima u vezi.** Ova mjera se u kriminalističkoj teoriji naziva specijalna opservacija, kao poseban vid opservacije, za razliku od opservacije koja je stalni metod policije. Ova mjera podrazumijeva tajno praćenje osoba i predmeta uz korištenje tehničkih sredstava za snimanje, a sastoji se u osmatranju, izviđanju i praćenju u cilju prikupljanja informacija putem neposrednog opažanja. Tajno praćenje i snimanje može se vršiti sa stacionarne pozicije ili u pokretu. U pokretu, tajno praćenje se vrši pješice, automobilom i različitim drugim vidovima prijevoza. Svi elementi tajnog praćenja, koji su bitni za dokazivanje, na odgovarajući način se dokumentiraju fotografiranjem, audio i vizuelnim snimanjem. Zadaci konkretno provedene mjere su da se na što obuhvatniji način prikupe informacije i dokazi o počiniocu, njegovom mjestu življenja, osobama s kojima živi, osobama s kojima se uobičajeno druži ili sastaje, njegovim navikama, eventualnim prepre-

¹²⁵ B. Petrović, Narkokriminal: krivičnopravni, kriminološki, krivičnoprocesni i kriminalistički aspekti. Sarajevo: Pravni fakultet, 2004, str. 303.

kama koje bi se mogle pojaviti kod provođenja drugih radnji dokazivanja (npr. pretresa – nepri- stupačnost objektu, videonadzor, alarmni sistem, posjedovanje opasnih pasa i dr.), ili posebnih istražnih mjera i radnji (konstantno prisustvo osobe preko koje komunicira, ili čijim se sredstvom komunikacije služi i dr.). Posebna pažnja kod primjene ove mjere treba se posvetiti vremenu koje prethodi npr. primanju dara i drugih oblika koristi, tako da se prije ugovorene primopredaje novca ili druge koristi adekvatno, blagovremeno i konspirativno “pokrije” mjesto na kojem će se primopredaja izvršiti. Također, posebnu pažnju potrebno je posvetiti i mogućim promjenama plana, kada tražilac mita u zadnjem momentu mijenja lokaciju primopredaje, planiranjem dodatnog-rezervnog tima koji će biti u stanju da u takvim situacijama pokrije drugu lokaciju. Međutim, takve situacije trebalo bi preduprijediti i planirati, adekvatnim instruiranjem osobe od koje se traži mito, ili fingiranjem nedostupnosti ili zauzeća na telefonske pozive.

- e. **Prikriveni istražitelj i informator.** *Prikriveni istražitelj* je posebno obučena ovlaštena službena osoba koja istražuje pod izmijenjenim identitetom i pod takvim identitetom smije učestvovati u pravnom prometu, a za potrebe formiranja i održavanja tog identiteta mogu se izraditi, izmijeniti ili koristiti odgovarajući dokumenti. Ova mjera se bez razloga veoma malo koristi u praksi postupanja otkrivanja i procesuiranja krivičnih djela koruptivne prirode. Vjerovatno je razlog to što se u dosadašnjem radu, u istrazi ove vrste krivičnih djela, osim provođenja redovnih radnji dokazivanja nije prakticiralo predlagati provođenje ovih mjera i radnji. Dodatni razlog je možda i to, što je specijalnost prikrivenih istražitelja još prilično u začetku, zatim to da su prikriveni istražitelji educirani za borbu protiv drugih oblasti kriminala, te da je potrebno izvršiti posebnu selekciju, educiranje i stavljanje u funkciju prikrivenih istražitelja u generalno rečeno oblasti kriminala bijelog okovratnika. Konačno rečeno, za ovakav vid istraživanja potrebna su i značajnija sredstva za kreiranje identiteta prikrivenog istražitelja koji bi se uklapao u profile visokorangiranog kriminalnog miljea.

Informator je osoba koja policijskim organima povremeno ili trajno, ali uvijek tajno, dostavlja informacije kriminalnog karaktera.¹²⁶ Rad s informatorom je veoma složen i delikatan posao, koji u sebi sadrži potrebu za vršenjem različitih ocjena i procjena informatora kao ličnosti i motiva za ustupanjem informacija, procjenu potencijalnog rizika i kompromitiranja policijske agencije određenim malicioznim postupanjima informatora ili razotkrivanja saradničkog odnosa i dr. Informatori se, kao saradnici organa gonjenja, na određeni način izlažu potencijalnom riziku po sopstveni život i sigurnost, imajući u vidu da svojim aktivnostima, a zahvaljujući mjestu rada, življenja, kretanja, druženja i sl., ustupaju policijskim organima informacije iz kriminalne sredine, te se u postupcima mogu tretirati u smislu Zakona o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka. U svakom slučaju, informatora je potrebno upozoriti na to da u toku poduzimanja aktivnosti na prikupljanju informacija i podataka ne poduzima radnje koje bi eventualno predstavljale podstrekavanje na počinjenje krivičnog djela.

- f. **Simulirani otkup predmeta i simulirano davanje potkupnine.** Nedvojbeno je da se radi o dvije mjere i da je simulirano davanje potkupnine jedna od ključnih posebnih mjera, ako ne i uopće radnji dokazivanja, koja je esencijalna za dokazivanje koruptivnih krivičnih djela u užem smislu, odnosno primanja dara i drugih oblika koristi i davanja dara i drugih oblika koristi. Dakle, u situacijama kada osoba traži mito da bi u okviru svojih ovlasti poduzela neku radnju, ili da bi propustila poduzeti određenu radnju, a što bi prema cilju takvog poduzimanja ili propuštanja ostvarilo korist ili pogodnost za davanje mita, koji takav događaj prijavljuje tužiocu ili ovlaštenim službenim osobama, pribavlja se naredba za provođenje ove mjere. Nakon pribavljanja naredbe, predmeti mita, u pravilu novčanice, adekvatno se popisuju, označavaju i fotografiraju (prema apoenima, serijskim brojevima, iznosu) i kriminalističko-tehnički obrađuju posipanjem određenih prahova koji ostaju na rukama, džepovima i odjeći počinioca. Prilikom realizacije ove mjere potrebno ju je kombinirati i s mjerama nadzora i tehničkog snimanja telekomunikacija i tajnog praćenja i tehničkog snimanja, te se sve okolnosti ugovaranja i davanja simulirane potkupnine na više načina dokumentiraju, što daje veću dokaznu snagu i vrijednost u postupku.

¹²⁶ B. Petrović, Narkokriminal: krivičnopravni, kriminološki, krivičnoprocesni i kriminalistički aspekti. Sarajevo: Pravni fakultet, 2004, str. 306.

Bitno je napomenuti da se prema odredbama zakona o krivičnim postupcima u Bosni i Hercegovini ova mjera može zahtijevati samo u odnosu na jednokratni akt i za svaku narednu radnju prema istoj osobi je u zahtjevu potrebno navesti razloge koji opravdavaju njenu upotrebu.

- g. Nadzirani prijevoz i isporuka predmeta krivičnog djela.** Ova mjera se u kriminalističkoj teoriji naziva i propuštanje, a namijenjena je prvenstveno istraživanju i dokazivanju drugih vidova kriminala, kao npr. narkokriminala. Navedena odredba u sebi sadrži istovremeno i "razlog za isključenje protivpravnosti radnji policijskog službenika koji nadzire isporuku i predaju predmeta, jer on bi morao, nakon što utvrdi postojanje krivičnog djela to i prijaviti".¹²⁷

3. Podnošenje izvještaja o postojanju osnova sumnje o počinjenom krivičnom djelu i počiniocu

Ovlaštena službena osoba na osnovu prikupljenih izjava i dokaza sačinjava izvještaj uz koji prilaže i dostavlja tužiocu sve predmete, skice, fotografije, pribavljene izvještaje, spise o poduzetim radnjama i mjerama, službene zabilješke, izjave i druge materijale koji mogu biti korisni za uspješno vođenje postupka, uključujući sve činjenice i dokaze koji idu u korist osumnjičenom. Ukoliko ovlaštena službena osoba poslije podnošenja izvještaja sazna za nove činjenice, dokaze ili tragove krivičnog djela, dužna je prikupljati potrebna obavještenja i izvještaj o tome kao dopunu prethodnog izvještaja odmah predati tužiocu.

Kako je vidljivo iz teksta analizirane zakonske norme, propisuje se da ovlaštena službena osoba tužiocu dostavlja sa svim pribavljenim dokazima i materijalima izvještaj i eventualno dopunu izvještaja, a ne izvještaj o postojanju osnova sumnje o počinjenom krivičnom djelu i počiniocu. Međutim, u praksi se kao *sui generis* krivične prijave, koja je podnošena od strane ovlaštenih službenih osoba prije reforme krivičnog zakonodavstva u Bosni i Hercegovini 2003. godine, uveo običaj podnošenja izvještaja o postojanju osnova sumnje o počinjenom krivičnom djelu i počiniocu. Forma tog izvještaja sadrži sve bitne formalne elemente ranije podnošene krivične prijave (samo s drugim nazivom), a u bitnim elementima u određenoj mjeri odgovara i strukturi i formi optužnice. Naime, u određenom broju policijskih agencija izvještaj o postojanju osnova sumnje o počinjenom krivičnom djelu i počiniocu sadrži preambulu u kojoj se poziva na zakonski osnov podnošenja izvještaja, zatim naziv pismena (odnosno izvještaj o postojanju osnova sumnje o počinjenom krivičnom djelu i počiniocu), potom generalijske podatke osobe protiv koje se izvještaj podnosi, dispozitiv s opisom osnova sumnje o počinjenom krivičnom djelu, pravnu kvalifikaciju krivičnog djela iz krivičnog zakona, zatim pisano obrazloženje prikupljenih dokaza, činjenica koje se tim dokazima potkrepljuju i logičku ocjenu tih dokaza i činjenica samostalno i u vezi s drugim činjenicama i dokazima, te konačno popis priloga, odnosno dokaza koji se prilažu uz izvještaj, s eventualnim prijedlogom daljnjih mjera i radnji i potpisom ovlaštene službene osobe ili rukovodioca policijskog organa. Pojmovno određenje izvještaja koji podnose policijski organi i agencije za provođenje zakona, u dosta slučajeva se veoma različito tumači, što je najčešće slučaj kod ostvarivanja prava na izjavljivanje pritužbe na donesenu naredbu o neprovođenju istrage, odnosno naredbu o obustavi istrage. Pojedina tužilaštva, u slučaju da policijski organ podnese pritužbu protiv donesene naredbe o neprovođenju ili obustavi istrage, donose odluke o tome da se pritužbe odbacuju jer policijski organi nemaju to pravo, s obzirom na to da nisu podnosioci prijave, niti su oštećeni u postupku, a i zbog toga što tužilaštvo smatra da je izjavljivanje pritužbe apsurdno, jer su "policija i tužilaštvo ista procesna strana". S druge strane, uredi tužilaca drugih tužilaštava donose odgovarajuće odluke u meritumu po izjavljenim pritužbama policijskih organa. Bez obzira na to da li policijski organi imaju formalno procesno pravo na izjavljivanje pritužbe uredu glavnog tužioca, to pravo na pisano izražavanje neslaganja s odlukom postupajućeg tužioca, naročito ako je temeljito argumentirano i potkrijepljeno činjenicama i dokazima, ne treba ničim limitirati, već to treba biti osnov da glavni tužilac na temelju rukovodnih ovlaštenja i organizacionih propisa o radu tužilaštva razjasni eventualne propuste u donošenju odluka i da takve predmete prema svojoj ocjeni prezaduži u rad drugog tužioca.

¹²⁷ Pavišić, B. (2001). Komentar Zakona o kaznenom postupku, drugo izdanje, knjiga I. Rijeka: Pravni fakultet, str. 337.

***

PRIMJERI DOBRE PRAKSE SARADNJE OVLAŠTENIH SLUŽBENIH OSOBA I
TUŽILACA U SLUČAJEVIMA KORUPTIVNE PRIRODE

PREDMET KANTONALNOG TUŽILAŠTVA ZENIČKO – DOBOJSKOG KANTONA

BROJ T04 0 KTK 0017251 14

Kao primjer dobre prakse procesuiranja jednog slučaja – predmeta koji uključuje koruptivna krivična djela Kantonalno tužilaštvo Zeničko-dobojskog kantona je dostavilo informacije o predmetu broj T04 0 KTK 0017251 14 - krivično djelo primanje dara i drugih oblika koristi. Navedeni predmet je formiran po Izvještaju Državne agencije za istrage i zaštitu, RK Banja Luka od 05.02.2014. godine, te je dana 08.02.2014. godine donesena Naredba o provođenju istrage protiv M. M., pomoćnika direktora za sektor odgoja i tretmana u KPZ ZT Zenica, S.S. vaspitača u KPZ ZT Zenica, te M.Z., zbog postojanja osnova sumnje da su počinili krivično djelo primanje dara i drugih oblika koristi iz člana 380. stav 2., u vezi sa članom 31. Krivičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine (KZ F BiH) i u okviru navedene istrage osumnjičenima određena mjera pritvora. Potom, izvršeno je spajanje navedenog spisa sa spisom Kantonalnog tužilaštva broj T04 0 KTPO 0007064 11 po kojem se vodi istraga protiv S.S. zbog produženog krivičnog djela zloupotreba položaja ili ovlaštenja oz člana 383. stav 1, u vezi sa članom 55. KZ F BiH.

Po provedenim radnjama, Kantonalno tužilaštvo Zeničko-dobojskog kantona je dana 13.10.2014. godine podiglo optužnicu protiv lica M. M. i M. Z. zbog produženog krivičnog djela primanje dara ili drugih oblika koristi iz člana 380. stav 2. u vezi sa članom 55. KZ F BiH i lica S.S. zbog produženog krivičnog djela zloupotreba položaja ili ovlaštenja iz člana 383. stav 1. u vezi sa članom 55. KZ F BiH. Optužnica je potvrđena dana 15.10.2014. godine od strane sudije za prethodno saslušanje Općinskog suda u Zenici.

Općinski sud u Zenici je dana 07.04.2015. godine donio presudu kojom je M.M. oglašen krivim za produženo krivično djelo primanje dara ili drugih oblika koristi iz člana 380. stav 2. u vezi sa članom 55. KZ F BiH, te ga sud prema sporazumu o priznanju krivnje osuđuje na kaznu zatvora u trajanju od 6 mjeseci. Presuda je postala pravosnažna 15.05.2015. godine.

Općinski sud u Zenici je dana 29.09.2015. godine donio presudu kojom se M.Z. oglašava krivim za produženo krivično djelo primanje dara ili drugih oblika koristi iz člana 380. stav 2. u vezi sa članom 55. KZ F BiH, te mu sud prema sporazumu o priznanju krivnje osuđuje na kaznu zatvora u trajanju od 5 mjeseci. Presuda je postala pravosnažna 02.11.2015. godine.

Općinski sud u Zenici je, dana 10.12.2015. godine, donio presudu kojom je optuženi S.S. oglašen krivim za produženo krivično djelo zloupotreba položaja ili ovlaštenja iz člana 383. stav 1. u vezi sa članom 55. KZ F BiH, te ga sud osuđuje na kaznu zatvora u trajanju od 10 mjeseci.

Prema ocjeni navedenog tužilaštva, u navedenom predmetu ostvarena je odlična saradnja između tužioca i ovlaštenih službenih lica Državne agencije za istrage i zaštitu (SIPA) koja se ogledala u sljedećem:

- pripadnici Državne agencije za istrage i zaštitu radu na navedenom predmetu pristupili su sa svim svojim znanjem i kapacitetima,
- spremnost istražitelja koji su radili na izvršavanju posebnih istražnih radnji na stalnu komunikaciju sa tužiocem bez obzira na vrijeme i mjesto
- spremnost tužioca da bude dostupan 24/7
- spremnost i osl. i postupajućeg tužioca na nepredvidive situacije.
- Tri ključna elementa za provođenje posebnih istražnih radnji su spremnost, opremljenost i komunikacija.

PREDMET SUDA BIH, BROJ: X-KŽ-07/481 – U.M. I DR.

U navedenom predmetu ovlaštene službene osobe Državne agencije za istrage i zaštitu su postupale po zahtjevima i naredbama Tužilaštva Bosne i Hercegovine i naredbama Suda Bosne i Hercegovine za privremeno oduzimanje obimne poslovne i finansijske dokumentacije, u vezi čega su u više navrata Tužilaštvu Bosne i Hercegovine dostavljani izvještaji sa prikupljenim dokazima i analizi tih dokaza. U toku istrage naložena su i odgovarajuća vještačenja ovlaštenom sudskom vještaku finansijske struke K.P., kojoj su ovlaštene službene osobe u koordinaciji postupajućeg tužioca, a u pogledu predmeta vještačenja davale potrebna pojašnjenja. Rezultat zajedničkog postupanja ovlaštenih službenih osoba i postupajućeg tužioca je podizanje optužnice pred Sudom Bosne i Hercegovine. Optužnica, je između ostalog teretila optuženog M.U., u svojstvu generalnog sekretara Nogometnog saveza BiH i M.K., u svojstvu sekretara za finansije i marketing Nogometnog saveza BiH u periodu od 1. januara 2001. do 30. septembra 2006. godine, izbjegli plaćanje poreza na promet proizvoda i usluga, poreza na plate i poreza na doprinose i tako oštetili budžet Federacije Bosne i Hercegovine u značajnom iznosu.

Optuženi M.U. i M.K. su, navodno, u periodu od 1. januara 2001. godine do 31. maja 2005. godine, zloupotrebom svog službenog položaja pribavili značajnu protivpravnu imovinsku korist.

Optuženi **M.U.** i **M.K.** su terećeni za sljedeća krivična djela:

- porezna utaja iz člana 210. stav 2. u vezi sa stavom 1. Krivičnog zakona BiH (KZ BiH), sve u vezi sa članom 29. (saizvršio) KZ BiH,
- produženo krivično djelo porezne utaje iz člana 273. stav 3. u vezi sa stavom 1. Krivičnog zakona Federacije BiH (KZ FBiH), sve u vezi sa članom 29. i članom 54. KZ BiH
- produženo krivično djelo zloupotreba položaja ili ovlaštenja iz člana 220. stav 3. u vezi sa stavom 1. KZ BiH, sve u vezi sa članom 29. i članom 54. KZ BiH.

Sud je optužnicu potvrdio 24. decembra 2007. godine. Na ročištu održanom 10. januara 2008. godine optuženi su se izjasnili da nisu krivi po svim tačkama optužnice. Glavni pretres počeo je 17. marta 2008. godine. Dana 23. novembra 2009. godine, pretresno vijeće Odjela II Suda Bosne i Hercegovine izreklo je prvostepenu presudu kojom su optuženi M.U. i M.K. oglašeni krivim za krivično djelo porezne utaje iz člana 210. stav 2. u vezi sa stavom 1. Krivičnog zakona BiH (KZ BiH), produženo krivično djelo porezne utaje iz člana 273. stav 2. u vezi sa stavom 1. Krivičnog zakona Federacije BiH (KZ FBiH) i produženo krivično djelo zloupotreba položaja ili ovlaštenja iz člana 383. stav 3. u vezi sa stavom 1. KZ FBiH, te osuđeni na jedinstvenu kaznu zatvora u trajanju od po pet godina. Optuženim M.U. i M.K. je, pored izrečene kazne zatvora, izrečena i mjera sigurnosti zabrana vršenja poziva, djelatnosti ili dužnosti iz člana 73. KZ BiH kojom se optuženim zabranjuje obavljanje rukovodnih dužnosti sa ovlaštenjima upravljanja i raspolaganja novčanim sredstvima i imovinom u trajanju od pet godina od pravosnažnosti presude, s tim da se vrijeme provedeno na izdržavanju kazne zatvora ne uračunava u vrijeme trajanja ove mjere sigurnosti. Istovremeno Sud je naložio oduzimanje imovinske koristi pribavljene izvršenjem produženog krivičnog djela zloupotreba položaja ili ovlaštenja u iznosu od 248.147,00 KM i 42.110,00 EUR.

Dana 26. maja 2011. godine održana je sjednica Apelacionog vijeća u ovom predmetu. Dana 27. jula 2011. godine, Sud je u predmetu M.U. i dr. (X-KŽ-07/481) otpremio drugostepenu presudu kojom se kao neosnovana, odbija žalba Tužilaštva BiH, a žalba branioca optuženih M.U. i M.K. djelimično uvažava, te se presuda Suda od 23. novembra 2009. godine preinačava u pogledu pravne ocjene krivičnog djela, te se optuženi osuđuju na jedinstvene kazne zatvora u trajanju od po četiri godine. U ostalom dijelu prvostepena presuda ostaje neizmijenjena¹²⁸.

¹²⁸ www.sud.bih.gov.ba....pravosnažno okončani predmeti...

PREDMET SUDA BIH, BROJ: S1 2 K 013928 13 K – L.M.

Ovlaštene službene osobe Državne agencije za istrage i zaštitu su postupale po anonimnoj predstavi prijavi podnasenoj protiv M.L., rukovodioca institucije da je između ostalog sam sebi odredio naknadu za odvojeni život u iznosu od 1.000,00KM, iako na to nije imao pravo. Naime, Odlukom Vijeća ministara BiH bilo je propisna visina maksimalne naknade za troškove smještaja koj je bila utvrđena u visini osnovice za platu, koja je iznosila do jula 2009. Godine 535,50 KM, a od navedenog mjeseca 498,10 KM. Nakon izvršenih provjera prikupljanja podataka, informacija i kopija dokumentacije Tužilaštvu Bosne i Hercegovine je podnesen Izvještaj o postojanju osnova sumnje o počinjenom krivičnom djelu od 14.06.2012. godine protiv M.L., zbog postojanja osnova sumnje da je u svojstvu rukovodioca institucije u period od 2008-2010. godine, u više navrata zloupotrijebio svoj službeni položaj na način da je suprotno odredbi člana 61. Zakona o upravi BiH i dr. sačinio i Službi za materijalno-finansijske poslove dostavio Ugovor o zakupu stana sa ugovorenim zakupninom od 1.000,00KM, čime je postupio suprotno članu 37. Zakona o platama i naknadama u institucijama BiH, kojom prilikom je zakupodavcu omogućio sticanje koristi u iznosu od 20.000,00KM i prouzrokovao štetu za Budžet BiH u iznosu od 9.325,90KM..., čime bi počinio krivično djelo iz člana 220. KZ BiH "zloupotreba položaja ili ovlaštenja". Navedenim Izvještajem Tužilaštvu Bosne i Hercegovine je dat i prijedlog mjera u smjeru saslušanja određenih osoba i pribavljanja dokumentacije. U narednom periodu je postupljeno po naredbama Tužilaštva Bosne i Hercegovine, u vezi čega su dostavljeni izvještaji sa prikupljenim izjavama i dokazima, što je rezultiralo podizanjem optužnice pred Sudom Bosne i Hercegovine.

Sud Bosne i Hercegovine je dana, 04. oktobra 2013. godine potvrdio optužnicu kojom se optuženi M. L. tereti da je počinio krivično djelo zloupotreba službenog položaja ili ovlaštenja. Na ročištu za izjašnjenje o krivnji održanom 6. novembra 2013. godine, optuženi Mirko Lujčić se izjasnio da nije kriv. Glavni pretres u ovom predmetu počeo je 12. decembra 2013. godine.

Dana 19. decembra 2013. godine, nakon održanog ročišta za razmatranje sporazuma o priznanju krivnje, Sud Bosne i Hercegovine izrekao je presudu kojom je optuženi M.L. oglašen krivim za krivično djelo zloupotreba službenog položaja ili ovlaštenja iz člana 220. stav 1. Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine i s tim u vezi optuženom M.L.-u izrekao **uslovnu osudu kojom se utvrđuje kazna zatvora u trajanju od 3 (tri) mjeseca** i istovremeno određuje da se ova kazna neće izvršiti ako optuženi u roku od 1 (jedne) godine od dana pravosnažnosti ove presude ne počinio novo krivično djelo¹²⁹.

PREDMET OKRUŽNOG TUŽILAŠTVA BANJA LUKA,**BROJ T13 0 KT 0010624 12**

Predmet je zasnovan na Izvještaju o otkrivanju krivičnog djela i počinioca podnesenog od 23.03.2012. godine protiv D. R. Za krivično djelo »primanje mita« iz člana 351. stav (1) krivičnog zakona Republike Srpske i »zloupotreba položaja« iz člana 347. stav (4) na način da je dana 22.03.2012. godine kao inspektor Porezne uprave Republike Srpske primio poklon odnosno novac u iznosu od 500,00 KM da u okviru svojih ovlaštenja ne izvrši radnju koju bi morao izvršiti i na taj način zloupotrijebio svoj službeni položaj u namjeri da sebi pribavi protivpravnu imovinsku korist u iznosu od 500,00KM, iskoristivši svoj službeni položaj prekoračivši svoja službena ovlaštenja ne izvršivši službenu radnju kojom prilikom je oštetio Budžet Republike Srpske u iznosu od 540.232,06 KM.

Naime, u osnovi predmeta pomenuti inspektor Porezne uprave Republike Srpske je nakon vršenja kontrole u privrednom licu koje je registrirano za promet nekretninama sačinilo zapisnik o izvršenoj kontroli, prilikom čega je utvrdio da je navedeno provredno društvo dužno uplatiti iznos od

¹²⁹ www.sud.bih.gov.ba...pravosnažno okončani predmeti...

cca 1.100,00KM na ime poreza na lični prihod, doprinose i dr, u što je uračunata i pripadajuća kamata. Nakon toga, inspektor u više navrata kontaktira putem telefona predstavnike-zaposlenike privrednog društva UCL d.o.o. Sarajevo, koje je osnivač i vlasnik kontrolisanog privrednog društva B-N d.o.o., u namjeri da iskaže svoju ljutnju i negodovanje jer se nisu odgovarajuće »odužili« za konstatovano stanje. Tim povodom, a po ličnom traženju, neposrednim kontaktima, ili preko uposlenika knjigovodstvenog servisa, inspektor se u par navrata sastaje sa zaposlenicima UCL d.o.o. Sarajevo M.O. i S.R., gdje takođe nedvosmisleno potražuje odgovarajuću protivnaknadu za svoj zapisnik, navodeći da će u protivnom poslati zapisnik u kojem je naknadno utvrđena porezna obaveza preko 500.000,00KM, te im tim povodom preko uposlenika knjigovodstvenog servisa A.T. daje i krajnji rok za davanje »satisfakcije«, nakon čega će u slučaju nepostupanja po njegovom traženju, pustiti novi zapisnik sa utvrđenim obavezama u proceduru.

Nakon navedenog, uposlenici M.O i S.R. prijavljuju navedeno ovlaštenim službenim osobama Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske, koji zaprimaju prijavu i uzimaju izjavu, te prijavljuju Naredbu Osnovnog suda Banja Luka za provođenje posebnih istražnih mjera i radnji tajno praćenje i snimanje osoba, transportnih sredstava i predmeta, korištenje prikrivenih istražitelja i informatora i simulirani i kontrolisani otkup i simulirano davanje potkupnine prema D.R., te je istovremeno sud prijavitelju M.O. u cilju provođenja navedenih radnji dao status informatora. Potom se vrši odgovarajuće označavanje, popis i fotografiranje novčanica koje su korištene za davanje simuliranu potkupninu, te angažovanje Jedinice za operativnu i tehničku podršku za provođenje posebnih istražnih radnji. Dana 22.03.2012. godine došlo je do ugovorenog sastanka za primopredaju, kojom prilikom su se u ugostiteljskom objektu R u Banja Luci sastali D.R. inspektor Porezne uprave Republike Srpske i M.O. informator i S.R. njegova kolegica sa posla. Navedenom prilikom D.R. je nedvosmisleno potvrdio zahrijevanje mita »navodeći tako se to radi«, te je informator M.O. istom predao kovertu UCL d.o.o., koji je inspektor preuzeo i stavio u džep svoje jakne, nakon čega su se rastali, a pri izlasku iz ugostiteljskog objekta policijski službenici Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske su lišili slobode D.R.

Postupak pred Osnovnim sudom u Banja Luci je proveden po Optužnici Okružnog tužilaštva Banja Luka broj T13 0 KT 0010624 12 od 25.04.2012. godine protiv D.R. inspektora Porezne uprave Republike Srpske, zbog postojanja osnovane sumnje da je imenovani počinio krivično djelo »Primanje mita« iz člana 351. stav 1. KZ RS, kažnjivo po istoj zakonskoj odredbi. U konačnici, navedeni sud je dana 30.05.2012. godine na ročištu za sporazum o priznanju krivnje razmotrio navedeni sporazum i donio presudu kojom je D.R. oglašen krivim i osuđena na kaznu zatvora u trajanju od 5 (pet) mjeseci, u koju kaznu mu je uračunat jednomjesečni pritvor.

PREDMET TUŽILAŠTVA BRČKO DISTRIKTA,

BROJ T18 0 KTPO 0005037 12

Dana 04.10.2011. godine policija Brčko distrikta Bosne i Hercegovine je Tužilaštvu Brčko distrikta Bosne i Hercegovine podnijela Izvještaj protiv deset osoba za počinjenje krivičnih djela, pretežito »zloupotreba položaja i ovlasti« iz člana 377. stav (1) Krivičnog zakona Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, počinjenih u svojstvu službenika u organima i institucijama Brčko distrikta Bosne i Hercegovine i između ostalih i M.T. direktora Poreske uprave Brčko distrikta Bosne i Hercegovine.

Dana 28.12.2012. godine Tužilaštvo Brčko distrikta Bosne i Hercegovine je pred Osnovnim sudom Brčko distrikta Bosne i Hercegovine podiglo optužnicu protiv M.T. da je u svojstvu direktora dana 07.05.2003. godine donio i potpisao zaključak kojim je djelimično uvažio prigovor poreskog obveznika a koji je podnesen na zapisnik Finansijske inspekcije Poreske uprave BD

BiH o izvršenoj kontroli od 17.03.2003. godine, te je tog dana, bez provođenja novih dokaza navedenom poreskom obvezniku umanjio utvrđenu poresku obavezu za 97.500,00KM, suprotno odredbama Zakona o porezu na dobit preduzeća F BiH i Pravilnika o primjeni odredaba Zakona o porezu na dobit preduzeća, preduzetim Odlukom o načinu primjene prioriteta i utvrđivanje stopa u oblasti poreza i doprinosa Skupštine Brčko distrikta BiH, za koji iznos je oštećen Budžet BD BiH, dakle, kao službeno lice iskorištavanjem svog službenog položaja pribavio drugom imovinsku korist koja prelazi 50.000.00KM, te da je u istom svojstvu, tokom mjeseca aprila 2001 godine, po objavljivanju Javnog poziva Direkcije za finansije Brčko distrikta BiH za odabir kandidata na poslovima dostavljača rješenja o porezu na nekretnine za fiskalnu 2011. godinu, koristeći svoj službeni položaj, prije izlaska na intervju pojedinim kandidatima, kroz više telefonskih i ličnih komunikacija i to sa *** istima dostavljao tačne odgovore za pismeni dio intervju,a koje je prethodno pribavio od predsjednika komisije B.R.,da bi istovremeno vršio uticaj na B.R., kao predsjednika navedene komisije da gore pomenuta lica uvrsti na spisak izabranih dostavljača, čime je postigao da kandidati, *** budu u povoljnijem položaju u odnosu na ostale kandidate,te odgovore tačno na sva pitanja pismenog testa, prođu na navedenom konkursu i za navedene poslove zaključen Ugovor o djelu sa Direkcijom za finansije Brčko distrikta BiH, dakle, kao službeno lice u Brčko distriktu BiH iskorištavanjem svog službenog položaja pribavio drugom kakavu korist. čime bi prvom radnjom optužnice počinio krivično djelo – Zloupotreba položaja ili ovlaštenja iz člana 377. stav 3. a u vezi sa stavom 1. Krivičnog zakona Brčko distrikta BiH, a drugom radnjom krivično djelo – Zloupotreba položaja ili ovlaštenja iz člana 377. stav 1. istog zakona.

U konačnici, a nakon donošenja prvostepene presude i po izjavljenim žalbama na istu, Apelacioni sud Brčko distrikta Bosne i Hercegovine je donio drugostspenu presudu, broj 96 0 K 053536 14 KŽ od 23.04.2015. godine, kojom je M.T. za drugu tačku optužnice (pozivna procedura za izbor dostavljača) oglašen krivim i osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 6 (šest) mjeseci, dok je u pogledu prve tačke optužnice (sačinjavanje zaključka o umanjenju poreske obaveza) imenovani oslobođen optužbe.

POSEBNI DIO

PROCESUIRANJE KRIVIČNIH DJELA KORUPCIJE

Stupanjem na pravnu snagu reformskih zakona u krivičnopravnoj oblasti u BiH 2003. godine kroz cijeli protekli period postojali su i postoje praktični zahtjevi za potpunom realizacijom zakonitosti u krivičnoprocesnom procesuiranju, odnosno realizacijom pravilne primjene važećih Zakona o krivičnom postupku u Bosni i Hercegovini, posebno procesne uloge tužioca u dijelu postupka u kojem se prikupljaju i osiguravaju dokazi radi uspješnog krivičnog gonjenja počilaca krivičnih djela.

Postupanje tužilaštava, kao pravosudnih organa u sistemu organizacije vlasti u krivičnim stvarima, zasniva se na striktnoj i potpunoj primjeni zakona bez ikakvih izuzetaka, što znači da prava, obaveze i postupanje tužilaca u krivičnim stvarima imaju svoj pravni osnov na način i u obimu kako je to izričito i doslovno propisano u Zakonu o krivičnom postupku i drugim zakonima. Važeći zakoni o krivičnom postupku u Bosni i Hercegovini daju izvanredne procesnopravne mogućnosti za efikasno procesuiranje i krivično gonjenje učinilaca najsloženijih krivičnih djela pa slijedom toga i krivičnih djela korupcije, što je više nego dovoljan razlog da se praktično postupanje zasniva na striktnoj primjeni zakona, a ne da pojedinačne prakse koje nisu u skladu sa zakonom daju povoda inicijativama za promjenu zakonodavstva, budući da je striktna primjena važećeg zakona osnovna obaveza, a time i pretpostavka uspješnog vođenja postupka i krivičnog gonjenja učinilaca krivičnog djela.

Sadržina modula pod nazivom "Otkrivanje i procesuiranje krivičnih djela korupcije" povod je i primjer da se s gledišta potrebe potpune primjene zakonitosti odnosno onog šta je u Zakonu o krivičnom postupku i drugim zakonima u Bosni i Hercegovini propisano da su prava i obaveze tužioca u otkrivanju i procesuiranju krivičnih djela s jedne strane, a s druge strane prava i obaveze ovlaštenih službenih osoba agencija za provođenje zakona, još jednom snažno podvuče potreba za otklanjanjem određenih nedosljednosti u realizaciji važećih zakona u cilju efikasnog krivičnog gonjenja predmetnih krivičnih djela. Postupanja u krivičnim stvarima se zasnivaju na striktnoj i potpunoj primjeni principa legaliteta u skladu s ovlaštenjima i dužnostima koja su izričito propisana zakonima, i utoliko ih je moguće kao pravno relevantna obrazlagati samo u radu tužilačke organizacije, kao dijela pravosudne zajednice.

Pojam krivičnopravnog procesuiranja pretpostavlja procedure postupanja procesnih subjekata (suda, tužioca i drugih učesnika) u krivičnim stvarima po pravilima utvrđenim zakonima o krivičnom postupku u BiH, koji trebaju osigurati da niko nevin ne bude osuđen, a da se izvršiocu krivičnog djela izrekne krivična sankcija pod uvjetima koje propisuje krivično zakonodavstvo.

Krivična stvar u toku procesuiranja prolazi kroz više stadija, pa možemo razlikovati opći postupak i posebne postupke. Zakoni o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine u okviru općeg postupka razlikuju procesuiranje pojedinih stadija, i to: stadij istrage, stadij stavljanja pod optužbu, glavni pretres, postupak po pravnim lijekovima i dr., a u okviru posebnih postupaka: procesuiranje u postupku izdavanja kaznenog naloga, postupku protiv pravnih lica i sl.

Budući da je istraga krivičnog djela i počinioca u funkciji ne samo krivičnog gonjenja, već i u svom značajnom dijelu i u funkciji njegovog otkrivanja, to je procesuiranje ovog stadija krivičnog postupka od strane postupajućeg tužioca u skladu sa Zakonom o krivičnom postupku od presudne važnosti za zakonitost krivičnog postupka u cjelini, u smislu njegovog uspješnog okončanja i osiguranja zahtjeva da niko nevin ne bude osuđen, a da se izvršiocu izrekne krivična sankcija pod uvjetima koje propisuje krivično zakonodavstvo.

U dosadašnjoj praktičnoj primjeni važećih zakona o krivičnom postupku iskustvo potvrđuje da tužilaštva u principu ispunjavaju svoju osnovnu zakonsku zadaću preduzimanja krivičnog gonjenja počilaca krivičnih djela kada su u krivičnom predmetu za to ispunjeni zakonski uvjeti, tj. kada postoje osigurani i prikupljeni dokazi i utvrđene odlučne činjenice za podizanje optužnice u prethodnom postupku odnosno postupku istrage krivičnog djela i počinioca. Očekivana efikasnost krivičnog progona, posebno složenih oblika krivičnih djela kao što su koruptivna krivična djela organiziranog kriminala je ustvari rezultat uspješnosti tzv. prethodnog postupka tj. postupka otkrivanja i provođenja istrage krivičnog djela

u kojem se prikupljaju i osiguravaju dokazi u odnosu na krivično djelo i počinioca na način određen pravilnom primjenom Zakona o krivičnom postupku u Bosni i Hercegovini.

1. Pojam istrage i njegovo pravno značenje prema važećim zakonima o krivičnom postupku u Bosni i Hercegovini

Član 20. tačka i) ZKP BiH, čl. 20 tačka j) ZKP RS, čl. 21 tačka j. ZKP FBiH, određuje u pojmovnom značenju da "istraga obuhvata aktivnosti preduzete od strane tužioca ili ovlaštene službene osobe u skladu sa ovim zakonom, uključujući prikupljanje i čuvanje izjava i dokaza".

ZKP RS u čl. 20. tačka j ima istovjetnu definiciju istrage, samo što istragu određuje tako što ona u svom pojmu osim prikupljanja i čuvanja izjava i dokaza obuhvata prikupljanje i čuvanje obavještenja.

Međutim, kada se u prednji kontekst stavi odredba člana 218/III ZKP BiH, člana 233/III ZKP FBiH i člana 226/III ZKP RS koja se odnosi na postupanje i aktivnosti istrage ovlaštenih službenih osoba u skladu s ovim zakonom u procesnoj situaciji u kojoj postoji osnov sumnje da je izvršeno krivično djelo za koje je zakonom propisana kazna zatvora do pet godina, a koja određuje pravo i obavezu ovlaštene službene osobe da obavijesti tužioca o svim raspoloživim informacijama, radnjama i mjerama koje je poduzeo najkasnije u roku od sedam dana od dana saznanja o postojanju osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo, proizlazi da i po ZKP BiH, odnosno ZKP FBiH aktivnosti istrage ovlaštene službene osobe obuhvataju i prikupljanje raspoloživih informacija i obavještenja ovlaštenih službenih osoba agencija za istrage.

Odredba člana 219/I ZKP BiH, 227/III ZKP RS i 234/III ZKP FBiH s tim u vezi nadalje propisuje da "radi izvršavanja zadataka iz člana 218/III ZKP BiH, 233/III ZKP FBiH, 226/III ZKP RS ovlaštena osoba ima ovlaštenje da uzima izjave i preduzima druge radnje i mjere propisane u ovoj zakonskoj odredbi, i da o činjenicama i okolnostima koje su utvrđene pri poduzimanju tih mjera i radnji može sačiniti službene zabilješke ili zapisnike".

Član 219/V ZKP BiH, član 227/III ZKP RS i član 234/V ZKP FBiH isto tako određuje da ovlaštena službena osoba ima pravo i obavezu da, kako je to u zakonu definirano, "na osnovu izjava i dokaza koji su otkriveni sastavlja izvještaj" a "uz izvještaj se tužiocu dostavljaju predmeti, skice, fotografije, pribavljeni izvještaji o preduzetim radnjama i mjerama, službene zabilješke i drugi materijali koji mogu biti korisni za uspješno vođenje postupka, uključujući sve činjenice i dokaze koji idu u korist osumnjičenom".

S obzirom na iznesena i druga zakonska određenja koja propisuju ovlaštenja i obaveze ovlaštenih službenih osoba u istrazi krivičnog djela i počinioca, sasvim je jasno da u procesnopravnom smislu svi zakoni o krivičnom postupku u Bosni i Hercegovini na istovjetan način pod pojmom istrage, osim aktivnosti preduzete od strane tužioca u skladu s ovim zakonima, podrazumijevaju cjelokupne aktivnosti ovlaštenih službenih osoba u skladu s tim zakonima. To uključuje prikupljanje i čuvanje podataka i obavještenja, odnosno, legitimnih informacija, izjava i dokaza važnih za uspješno vođenje postupka, s tim da ovlaštene službene osobe imaju pravo i obavezu da o činjenicama i okolnostima, koje su utvrđene pri poduzimanju pojedinih radnji zavisno od njihove pravne prirode, sačinjavaju zapisnike ili službene zabilješke, a na osnovu prikupljenih izjava i dokaza koji su otkriveni sastavljaju izvještaje i uz izvještaj dostavljaju postupajućem tužiocu predmete i spise o poduzetim radnjama i mjerama, službene zabilješke, izjave i drugi dokazni materijal koji može biti koristan za uspješno vođenje postupka, uključujući sve činjenice i dokaze koje idu u korist osumnjičenom.

a) Svrha provođenja istrage

Važeći Zakoni o krivičnom postupku u Bosni i Hercegovini izričito ne definiraju svrhu istrage, ali se u članu 225 ZKP BiH, članu 233 ZKP RS i članu 240. ZKP FBiH određuje da tužilac okončava istragu, odnosno aktivnosti istrage kada je stanje stvari dovoljno razjašnjeno da se može podići optužnica. Okončavanje istrage se bilježi u spisu.¹³⁰

¹³⁰ U primjeni važećeg Zakona o krivičnom postupku u BiH još se uočava nerazumijevanje i na određen način pojmovno poistovjećivanje istrage u odnosu na pojam istrage koji je propisivao ZKP u BiH na pravnoj snazi do 1. 7. 2003, na takav način po kojem se tzv. tužilačka istraga provodi tako što umjesto istražnog sudije tužilac provodi cjelokupne istražne radnje u istrazi krivičnog djela i počinioca, dok se uloga ovlaštenih službenih osoba isključivo svodi na postupanje po pojedinačnim zahtjevima i nalogima tužioca...

Odredba člana 226 ZKP BiH, člana 241 ZKP RS i člana 241 ZKP FBiH određuje pravo i obavezu tužioca da na osnovu rezultata istrage, nakon što ocijeni da postoji dovoljno dokaza iz kojih proizlazi osnovana sumnja da je osumnjičeni učinio krivično djelo, pripremi i uputi optužnicu sudiji za prethodno saslušanje, a sudija za prethodno saslušanje nadležnog suda, u smislu člana 228 ZKP BiH, člana 243 ZKP RS i člana 243 ZKP FBiH potvrđivanjem optužnice utvrđuje po pravnim i činjeničnim pitanjima postojanje osnovane sumnje da je osumnjičeni počinio krivično djelo koje mu se optužnicom kao procesnom radnjom krivičnog gonjenja stavlja na teret, osumnjičeni po zakonu dobija status optuženog.

S obzirom na izloženo, zakonska svrha istrage kao aktivnosti poduzetih od strane tužioca ili ovlaštenih službenih osoba agencija za istragu u skladu sa zakonima o krivičnom postupku u Bosni i Hercegovini uključuje cjelokupnu aktivnost tužioca i ovlaštenih službenih osoba u pogledu prikupljanja i čuvanja obavještenja, informacija, izjava i dokaza da bi se stanje stvari u dovoljnoj mjeri razjasnilo i protiv osumnjičene osobe podigla optužnica jer rezultati istrage daju razloge za osnovanu sumnju da je osumnjičeni izvršio krivično djelo. Istragu krivičnog djela i počinioca okončava tužilac podizanjem optužnice s ciljem njenog potvrđivanja od strane sudije za prethodno saslušanje kojim se od strane suda potvrđuje osnovana sumnja da je optužena osoba počinila krivično djelo, čime se pod ostalim uvjetima u zakonu stječu zakonske pretpostavke za procesuiranje glavnog pretresa kao stadija krivičnog postupka.

Sam postupak istrage kao prethodni postupak nije nužno vezan za ličnost, jer se istraga krivičnog djela u smislu odredbe člana 216 ZKP BiH, odnosno člana 224 ZKP RS i člana 231 ZKP FBiH može voditi i protiv nepoznatog izvršioca, ali u kontekstu zahtjeva za uspješnim vođenjem postupka koji rezultira optužnicom kao procesnopравnim aktom krivičnog gonjenja počinioca krivičnog djela. Svrhu provođenja istrage ustvari realizira utvrđeno činjenično stanje po pravnim i činjeničnim pitanjima koje daje razlog za osnovanu sumnju da je osumnjičeni kao konkretna osoba počinio krivično djelo koje mu se optužnicom stavlja na teret...

b) Tužilac kao stranka krivičnog postupka u otkrivanju i provođenju istrage krivičnog djela i počinioca

Član 20. tačka f ZKP BiH, član 20 tačka đ ZKP RS i član 21 tačka f ZKP FBiH definira da je tužilac stranka u postupku zajedno s osumnjičenim, odnosno optuženim, a odredba člana 36 ZKP BiH, člana 44 ZKP RS i člana 47 ZKP FBiH propisuje da tužilac poduzima sve radnje u postupku za koje je po zakonu ovlašten sam ili preko osoba koje su na osnovu zakona obavezne da postupaju po njegovom zahtjevu u krivičnom postupku.

Članom 16 ZKP BiH, članom ZKP RS i članom 17 ZKP FBiH propisano je načelo akuzatornosti, po kojem se krivični postupak može pokrenuti i provesti samo po zahtjevu tužioca, a članom 17 ZKP BiH, članom 16 ZKP RS i članom 18 ZKP FBiH propisano je načelo legaliteta krivičnog gonjenja da je tužilac dužan preduzeti krivično gonjenje ako postoje dokazi da je učinjeno krivično djelo, osim ako ovim zakonom nije drugačije propisano.

Prema odredbi člana 35/III u vezi sa stavom I i II ZKP BiH, odnosno člana 43/III u vezi sa stavom I i II ZKP RS odnosno člana 45/III u vezi sa stavom I i II ZKP FBiH, svi organi koji učestvuju u istrazi dužni su da o svakoj poduzetoj radnji obavijeste tužioca i da postupe po svakom njegovom zahtjevu u pogledu provođenja njegovih osnovnih prava i obaveza otkrivanja i krivičnog gonjenja učinilaca krivičnih djela iz člana 35/I ZKP BiH, člana 43/I ZKP RS i člana 45/I ZKP FBiH.

Po Zakonu o krivičnom postupku koji je bio na pravnoj snazi do 1. 7. 2003. godine, prethodni postupak se realizirao u tzv. inkvizicionoj, tj. sudskoj istrazi, zbog postojanja osnovane sumnje da je određena osoba počinila određeno krivično djelo. Istražni sudija je po službenoj dužnosti, na osnovu postojanja osnovane sumnje da je određena osoba počinila određeno krivično djelo utvrđivao činjenice sa svrhom da se u zakonom propisanom postupku istrage pod uvjetima propisanim u zakonu prikupe formalni dokazi u skladu sa zakonom, da bi se moglo odlučiti da li će se podići optužnica ili protiv te osobe obustaviti krivični postupak (član 157 preuzeti ZKP SFRJ).

Zahtjev za provođenje istrage podnosio je javni tužilac, što je bio formalni uvjet za pokretanje istrage, na osnovu čega je istražni sudija nadležnog suda svojim rješenjem utvrđivao da postoji osnovana sumnja da je određena osoba učinila određeno krivično djelo i slijedom toga provodio istragu, a postupak pred policijom koji je prethodio podnošenju zahtjeva javnog tužioca za provođenje istrage sastojao se u prikupljanju potrebnih obavještenja, podataka i dokaza po pravilima kriminalističke metodike, odnosno tehnike i taktike, imao je neformalni karakter, u principu bez procesnopravne dokazne snage poduzetih radnji i mjera kada su u pitanju ispitivanja osumnjičenih, saslušanje svjedoka i sl., a završavao se podnošenjem krivične prijave nadležnom javnom tužiocu od strane policije, koja je na osnovu prikupljanja podataka i obavještenja, izjava i dokaza utvrđivala osnove sumnje da je određeno prijavljeno ili NN lice počinilo krivično djelo.

Po važećem Zakonu o krivičnom postupku ovlaštene službene osobe policije ne podnose krivičnu prijavu nadležnom tužiocu kako se to pogrešno u praksi može čuti, već u smislu odredbe člana 218. ZKP BiH, člana 233 ZKP FBiH, člana 226. ZKP RS, ako utvrde postojanje osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo, obavještavaju tužioca, a tužilac, ako postoji takav osnov sumnje u smislu odredbe člana 35/II tačka a) ZKP BiH, čl. 43/II tačka a) ZKP RS, čl. 45/II tačka a) ZKP FBiH poduzima potrebne mjere u cilju provođenja istrage, rukovođenja istragom, kao i mjere upravljanja aktivnostima ovlaštenih službenih osoba, koje prikupljaju izjave i dokaze i sl... Istraga, ustvari ima značenje aktivnosti istrage u prikupljanju izjava i dokaza pod pravnim nadzorom tužioca koji procesnopravno upravlja istražnim aktivnostima ovlaštenih službenih osoba uz odgovarajuća odobrenja sudije za prethodni postupak, tj. sudije za istražni dio postupka kod preduzimanja pojedinih radnji dokazivanja, radi zaštite prava i sloboda građana, koji se procesuiraju u krivičnom postupku i sl.

S obzirom na izloženo, poduzete radnje i mjere koje su poduzete u istrazi radi utvrđivanja činjenica i okolnosti važnih za uspješno vođenje krivičnog postupka od strane ovlaštenih službenih osoba pod uvjetima i na način propisan zakonom o krivičnom postupku na osnovu zahtjeva i procesnopravnih akata tužioca kao ovlaštene stranke u krivičnom postupku u okviru prakticiranja osnovnih prava i obaveza tužioca koje se odnose na otkrivanje i krivično gonjenje počilaca krivičnih djela, imaju zakonitu dokaznu snagu poduzetih radnji i mjera tužioca, što znači da pod uvjetima koji su propisani zakonom poduzete aktivnosti istrage ovlaštenih službenih osoba agencija za istrage imaju istu dokaznu snagu kao radnje tužioca kao subjekta krivičnog gonjenja i stranke u krivičnom postupku.

Ovo pitanje je veoma važno i čini jedan od osnovnih motiva da se u pravilnoj praktičnoj primjeni zakona o krivičnom postupku pokušaju otkloniti uočene nejasnoće i neefikasnosti koje se ispoljavaju u organizaciji i provođenju istrage krivičnog djela i počinioca uopće, a time istovremeno u postupku otkrivanja i provođenju istrage koruptivnih krivičnih djela, posebno u onom dijelu u kojem postupajući tužilac nakon i na osnovu dostavljanja izvještaja o prikupljenim izjavama i dokazima i faktički provedene istrage ovlaštenih službenih osoba samostalno i ponovno neposredno utvrđuje činjenice i okolnosti važne za uspješno vođenje krivičnog postupka tako što provodi istragu saslušavanjem svjedoka, ispitivanjem osumnjičenog, saslušanjem vještaka, pribavljanjem podataka obavještenja, informacija, izjava i dokaza bez da je u organizaciji istrage ostvareno praktično načelo u primjeni zakona da "tužilac procesuirao, a policija istražuje".

Policija i druge agencije za istrage u skladu sa zakonom posjeduju sve tehničke, taktičke, metodске i uopće sve objektivne i subjektivne resurse za istragu činjenica koje se odnose na postojanje krivičnog djela, resurse da otkrivaju tragove krivičnog djela, prikupljaju izjave i dokaze, a tužilaštva, odnosno postupajući tužilac, sve resurse za pravno procesuiranje istrage krivičnog djela i počinioca kojim se osigurava zakonitost u prikupljanju i osiguravanju dokaza na koji način se u potpunoj mjeri postiže blagovremenost, efikasnost i zakonitost cjelokupnog krivičnog postupka, a time i uspješnost krivičnog gonjenja učinilaca krivičnih djela.

1.1. Postupanje po službenoj dužnosti kao procesnopravni osnov poduzimanja aktivnosti tužioca u otkrivanju i provođenju istrage krivičnog djela i počinioca u skladu s važećim zakonima o krivičnom postupku u Bosni i Hercegovini

Odredba člana 35/I i II ZKP BiH, člana 43/I i II ZKP RS i člana 45/I i II ZKP FBiH, određuje kao osnovno pravo i obavezu tužioca da poduzima radnje i mjere otkrivanja i krivičnog gonjenja počilaca krivičnih djela.

Definirani pojam istrage u članu 20. tačka f ZKP BiH, članu 20. tačka j ZKP RS i članu 21. tačka j ZKP FBiH obuhvata aktivnosti istrage tužioca u skladu s ovim zakonom uključujući prikupljanje i čuvanje informacija obavještenja, izjava i dokaza, što znači da je postupajući tužilac obavezan po službenoj dužnosti utvrđivati činjenice i okolnosti i poduzimati procesnopravne radnje i mjere od kojih zavisi pokretanje i provođenje krivičnog postupka. Odnosno, obavezan je po službenoj dužnosti utvrditi činjenice i okolnosti važne za uspješno vođenje krivičnog postupka kako bi se odgovorilo na pitanje da li su u konkretnom predmetu ispunjeni uvjeti da se provede istraga krivičnog djela i počinioca i protiv njega podigne optužnica i učiniocu krivičnog djela izrekne krivična sankcija pod uvjetima propisanim u krivičnom zakonu, ili ti uvjeti ne postoje budući da iz utvrđenih činjenica proizlazi ocjena da se istraga neće provoditi, ili rezultati istrage daju ocjenu za donošenje odluke o obustavi istrage da bi se osigurao zahtjev da pravilnom primjenom krivičnoprocesnog zakona niko nevin ne bude osuđen.

S tim u vezi princip legaliteta krivičnog gonjenja propisan u članu 17. ZKP BiH, članu 17. ZKP RS i članu 18. ZKP FBiH određuje obavezu tužioca da bez izuzetka poduzme procesne radnje krivičnog gonjenja ako postoje dokazi da je krivično djelo učinjeno, što znači da postupajući stvarno i mjesno nadležni tužilac u svakom slučaju u skladu sa zakonom poduzima sve potrebne procesne radnje po službenoj dužnosti u cilju krivičnog gonjenja ako utvrđene činjenice i okolnosti upućuju na izvršenje krivičnog djela.

1.2. Postupanje po službenoj dužnosti, kao procesnopravni osnov poduzimanja aktivnosti ovlaštene službene osobe, u otkrivanju i provođenju istrage krivičnog djela i počinioca u skladu s važećim zakonima o krivičnom postupku u Bosni i Hercegovini

Odredba člana 218/I ZKP BiH, člana 226/I ZKP RS i člana 233/I ZKP FBiH propisuje pravo i obavezu ovlaštene službene osobe da odmah obavijesti tužioca ako postoje osnovi sumnje da je izvršeno krivično djelo za koje je zakonom propisana kazna zatvora preko pet godina, a potom i pravo i obavezu da "pod njegovim nadzorom preduzme potrebne mjere da se pronađe izvršilac krivičnog djela, da se spriječi skrivanje ili bjekstvo osumnjičenog ili saučesnika, da se otkriju i sačuvaju tragovi krivičnog djela i predmeti koji mogu poslužiti kao dokaz te da prikupe sve informacije koje mogu biti korisne u krivičnom postupku".

Navedena odredba zakona o krivičnom postupku u BiH dakle obavezuje ovlaštenu službenu osobu da na osnovu zakona i po službenoj dužnosti prije svega obavijesti tužioca o postojanju osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo za koje je propisana kazna zatvora preko pet godina. Ne propisuje se način i procedure verificiranja postojanja osnova sumnje, odnosno zakon o krivičnom postupku ne određuje formalnu proceduru i način na koji je utvrđena činjenica postojanja osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo za koje je propisana kazna zatvora preko pet godina, ali je članom 219/I ZKP BiH, članom 227/I ZKP RS i članom 234/I ZKP FBiH, propisano da osim drugih zadataka propisanih u zakonu, ovlaštena službena osoba "radi izvršavanja zadataka iz ovog člana zakona, tj. zadataka obavještavanja tužioca o postojanju osnova sumnje da je izvršeno propisano krivično djelo može u skladu sa zakonom prikupljati potrebne izjave od lica, izvršiti potreban pregled prijevoznih sredstava, putnika i prtljage, ograničiti kretanje na određenom prostoru za vrijeme potrebno da se obavi određena radnja, preduzeti potrebne mjere u vezi sa utvrđenjem identiteta lica i predmeta, raspisati potragu za licem i stvarima za kojima se traga, u prisustvu odgovorne osobe pretražiti određene objekte i prostorije državnih organa, javnih preduzeća i ustanova, obaviti uvid u određenu njihovu dokumentaciju, kao i preduzeti druge potrebne mjere i radnje, a o činjenicama i okolnostima koje su utvrđene pri poduzimanju navedenih istražnih i potražnih radnji, kao i predmetima koji su pronađeni ili oduzeti obavezno je sačiniti zapisnike ili službene zabilješke"...

Isto tako, u drugoj fazi postupanja u svojim istražnim aktivnostima shodno članu 218/I ZKP BiH, članu 226/I ZKP RS i članu 233/I ZKP FBiH nakon obavještavanja tužioca ovlaštene službene osobe obavezne su pod njegovim procesnopravnim nadzorom, ali na osnovu zakona i po službenoj dužnosti, kontinuirano poduzimati potrebne mjere i radnje, na način kako se to u zakonu izričito posebno određuje "1) da se pronađe izvršilac krivičnog djela, 2) da se spriječi skrivanje ili bjekstvo osumnjičenog ili saučesnika, 3) da se otkriju i sačuvaju tragovi krivičnog djela i predmeti koji mogu poslužiti kao dokaz, 4) te da se prikupe sve informacije koje mogu biti korisne u krivičnom postupku".

Radi izvršavanja ovih zadataka, u drugoj fazi svog postupanja po službenoj dužnosti na osnovu zakona, ali sada pod procesnopravnim nadzorom tužioca, ovlaštena službena osoba u smislu citirane odredbe člana 219/I-V ZKP BiH, člana 227/I-V ZKP RS i člana 234/I-V ZKP FBiH ima ovlaštenja da prikuplja potrebne izjave od osobe u svojstvu osumnjičenog, odnosno u svojstvu svjedoka na način propisan u članovima 78. i 86. ZKP BiH, članovima 143. i 151. ZKP RS i članovima 92. i 100. ZKP FBiH te poduzima druge naprijed navedene istražne i potražne radnje i mjere, a o činjenicama i okolnostima koje su utvrđene pri poduzimanju pojedinih mjera i radnji kao i o predmetima koji su pronađeni ili oduzeti pod procesnopravnim nadzorom postupajućeg tužioca sačinjava zapisnike ili službene zabilješke, te je na osnovu prikupljenih izjava i dokaza ovlaštena sačiniti izvještaj i s prikupljenim dokaznim materijalom dostaviti ga tužiocu.

U vezi s izloženim, pošto se istražne i potražne radnje i mjere radi izvršavanja navedenih zadataka istrage krivičnog djela i počinioca poduzimaju pod procesnopravnim nadzorom tužioca, nužno proizlazi da je prvenstvena obaveza tužioca da, nakon što je na osnovu obavještenja ovlaštene službene osobe utvrdio postojanje osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo za koje je u zakonu propisana ka-

zna zatvora preko pet godina, osigura zakonitost u poduzimanju onih mjera i radnji ovlaštene službene osobe u odnosu na osumnjičenog i u odnosu na samo krivično djelo koje se u zakonu navodi u pogledu "pronalaženja izvršioca krivičnog djela, sprečavanja skrivanja i bjekstva osumnjičenog ili saučesnika, otkrivanja i čuvanja tragova krivičnog djela, predmeta koji mogu poslužiti kao dokaz, te prikupljanja svih informacija koje mogu biti korisne u krivičnom postupku" kako bi ove istražne i potražne radnje i mjere ovlaštene službene osobe bile poduzete u skladu sa zakonom i kao takve validne pred sudom.

Prema članu 10. ZKP BiH, ZKP RS i članu 11. ZKP FBiH osuđujuća presuda protiv izvršioca krivičnog djela ne može se zasnivati na nezakonito pribavljenom dokazu, iz čega slijedi na zakonu zasnovana i potpuno jasna odgovornost postupajućeg tužioca da osigura zakonitost u pogledu poduzetih procesnih i drugih mjera i radnji ovlaštene službene osobe koja pronalazi izvršioca krivičnog djela i prikuplja izjave i dokaze koji su važni za uspješno vođenje krivičnog postupka.

Prema tome, i prije obavještanja tužioca o postojanju osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo za koje je u zakonu propisana kazna zatvora preko pet godina i poslije obavještanja tužioca, ali pod njegovim nadzorom ovlaštene službene osobe imaju ovlaštenja po službenoj dužnosti da na osnovu zakona poduzimaju sve istražne i potražne radnje koje se navode u čl. 218. i 219. ZKP BiH, čl. 226. i 227. ZKP RS te čl. 233. i 234. ZKP FBiH, s tim što je u izvršavanju zadataka iz čl. 218. ZKP BiH, čl. 226. ZKP RS i čl. 233. ZKP FBiH koji su ovom odredbom specificirani propisan procesnopravni nadzor tužioca koji se odnosi kako na procesna prava osumnjičenog i potrebu zakonitog osiguranja njegovog prisustva u krivičnom postupku u kontekstu primjene mehanizama zaštite osnovnih prava i sloboda osoba koje se procesuiraju u krivičnom postupku propisanih Ustavom Bosne i Hercegovine, Evropskom konvencijom o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda i međunarodnim ugovorima koje je ratificirala Bosna i Hercegovina, tako i na potrebu osiguranja zakonitosti u "otkrivanju tragova krivičnog djela, prikupljanje predmeta koji mogu poslužiti kao dokaz u krivičnom postupku i drugih informacija koje mogu biti korisne u krivičnom postupku..."

Na osnovu izloženog ovlaštene službene osobe su obavezne odnosno imaju odgovornost u skladu sa zakonom po službenoj dužnosti provoditi aktivnosti činjenične istrage krivičnog djela i počinioca samostalno i pod procesnopravnim nadzorom postupajućeg tužioca radi osiguranja zakonitosti te istrage krivičnog djela i počinioca.

Zakon o krivičnom postupku u BiH daje procesnopravne osnove za potpunu samostalnost u postupanju ovlaštenih službenih osoba u provođenju istrage i otkrivanju krivičnog djela i počinioca na osnovu operativnih kriminalističko-tehničkih standarda u skladu sa zakonom, uz pravni nadzor tužioca na osnovu kojeg se procesnopravnim i potrebnim mjerama upravlja aktivnostima istrage u otkrivanju tragova, izjava i dokaza krivičnog djela i počinioca radi utvrđivanja onih činjenica i okolnosti koje su važne za uspješno vođenje postupka, odnosno krivično gonjenje počinioca krivičnog djela koje poduzima tužilac kao stranka u krivičnom postupku.

Procesnopravni nadzor tužioca nakon obavještanja tužioca o postojanju osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo za koje je propisana kazna zatvora preko pet godina nema značenje da ovlaštena službena osoba nema samostalnost i suverenost da poduzima istražne i potražne radnje u otkrivanju i prikupljanju izjava i dokaza krivičnog djela i počinioca u skladu sa sopstvenim profesionalnim standardima, već značenje obaveze da zakonom propisane istražne mjere i radnje poduzima u skladu s potrebnim mjerama koje je u smislu odredbe člana 35/II tačka a) ZKP BiH, člana 43/II tačka a) ZKP RS i čl. 45/II tačka a) ZKP FBiH poduzeo postupajući tužilac nakon saznanja da postoji osnov sumnje da je izvršeno krivično djelo u "cilju njegovog otkrivanja, provođenja istrage, pronalaženja osumnjičenog, nadzora i rukovođenja istragom, kao i mjerama upravljanja aktivnostima ovlaštenih službenih lica vezano za pronalaženje osumnjičenog i prikupljanje izjava i dokaza" radi uspješnog vođenja postupka i krivičnog gonjenja počinioca krivičnog djela. Drugim riječima, ukoliko je u faktičkoj situaciji postupajući tužilac u prednjem smislu, nakon obavještanja i saznanja da postoji osnov sumnje da je izvršeno krivično djelo, poduzeo potrebne mjere u cilju provođenja istrage na način da je naredio, a potom i donio procesnopravni akt naredbe o provođenju istrage u smislu odredbe člana 216/II ZKP BiH, člana 224/

II ZKP RS i čl. 231/II ZKP FBiH kojim je u pravnom i činjeničnom smislu definirano krivično djelo za koje postoji osnov sumnje da je počinjeno uz navođenje okolnosti koje daju takav osnov sumnje, koje istražne radnje je potrebno u službenoj istrazi poduzeti i koje činjenice utvrditi radi uspješnog vođenja postupka, ovlaštena službena osoba je na osnovu odredbe člana 218/I u vezi s članom 35/III ZKP BiH, člana 226/I u vezi s članom 43/III ZKP RS i čl. 233/I u vezi s članom 45/III ZKP FBiH obavezna da na osnovu naredbe o provođenju istrage, kao procesnopravnog akta kojim se u pravno i činjeničnom smislu upravlja i nadzire istraga krivičnog djela, prikupljati izjave od osoba u skladu sa Zakonom o krivičnom postupku u svojstvu osumnjičene, u svojstvu svjedoka i sl., te poduzimati u skladu sa sopstvenim profesionalnim standardima i druge zahtijevane istražne radnje radi utvrđivanja svih relevantnih činjenica važnih za uspješno vođenje postupka koje su navedene u naredbi za provođenje istrage.

Pravni nadzor tužioca nema značenje hijerarhijski uspostavljenog odnosa već značenje pravnog upravljanja aktivnostima otkrivanja i istrage krivičnog djela u procedurama utvrđivanja činjenica i okolnosti važnih za postupak i krivično gonjenje učinioca krivičnog djela. Samo upravljanje aktivnostima ovlaštenih službenih osoba vezano za prikupljanje izjava i dokaza ni na koji način ne umanjuje obavezu i odgovornost ovlaštenih službenih osoba za utvrđivanje po službenoj dužnosti odlučnih činjenica, već ono ima značenje pravnog usmjeravanja onih aktivnosti koje daju rezultat utvrđenja činjenica i okolnosti od kojih zavisi krivično gonjenje počinioca krivičnog djela kao osnovne dužnosti postupajućeg tužioca u smislu odredbe člana 35/I ZKP BiH, člana 43/I ZKP RS i čl. 45/I ZKP FBiH... Iako se istraga krivičnog djela u smislu odredbe člana 216/II ZKP BiH, člana 224/II ZKP RS i čl. 231/II ZKP FBiH ne mora provoditi isključivo vezano za konkretnu osobu kao osumnjičenu za krivično djelo koje je predmet istrage, s obzirom na sadržinu odredbe člana 225/I ZKP BiH, člana 233/I ZKP RS i čl. 240/I ZKP FBiH po kojoj "tužilac okončava istragu kad nađe da je stanje stvari dovoljno razjašnjeno da se može podići optužnica" u kontekstu odredbe člana 226. ZKP BiH, člana 234. ZKP RS i čl. 241. ZKP FBiH po kojoj tužilac podiže optužnicu "kada nađe da postoji dovoljno dokaza da je osumnjičeni počinio krivično djelo", proizlazi da se aktivnosti ovlaštene službene osobe u istrazi krivičnog djela odnose na potpuno izvršavanje svih njenih obaveza u pogledu poduzimanja potrebnih istražnih i potražnih mjera i radnji kako u odnosu na krivično djelo tako i u odnosu na njegovog izvršioca. U članu 218/I ZKP BiH, članu 226/I ZKP RS i čl. 233/I ZKP FBiH te aktivnosti se apostrofiraju u smislu da se "pronađe, odnosno otkrije učinilac krivičnog djela, da se spriječi skrivanje ili bjekstvo osumnjičenog ili saučesnika, da se otkriju i sačuvaju tragovi krivičnog djela i predmeti koji mogu poslužiti kao dokaz, te da se prikupe sve informacije koje mogu biti korisne u krivičnom postupku, odnosno korisne za uspješno vođenje krivičnog postupka"...

Kvalitet podignute optužnice kao procesnopravne radnje krivičnog gonjenja je mjera uspješnosti krivičnog postupka s pravosnažnom osuđujućom presudom protiv izvršioca krivičnog djela, što znači da je optužnica istovremeno mjera kvaliteta prikupljenih dokaza na osnovu kojih je na kraju istrage podneta nadležnom sudu jer je utvrđena osnovana sumnja da je konkretni počinilac kao osumnjičeni izvršio krivično djelo, iz čega proizlazi da se aktivnost ovlaštenih službenih osoba i njihova zakonska obaveza u otkrivanju i provođenju istrage krivičnog djela ne svodi na puko izvještavanje tužioca o poduzetim radnjama i mjerama na osnovu ili bez njegovog upućenog procesnopravnog zahtjeva za prikupljanjem izjava i dokaza, već kao što je naprijed rečeno, na obavezu prikupljanja svih dokaza i relevantnih informacija po sopstvenoj inicijativi i službenoj dužnosti radi uspješnog vođenja krivičnog postupka, tj. radi podizanja optužnice protiv osumnjičene osobe i njenog krivičnog gonjenja na osnovu činjenica i okolnosti utvrđenih prilikom poduzimanja potrebnih radnji i mjera za koje su ovlaštene po zakonu bez i s pravnim nadzorom tužioca...

Procesnopravni osnov postupanja u istrazi ovlaštenih službenih osoba nisu zahtjevi, naredbe i druge procesne mjere i radnje tužioca kojim se upravlja aktivnostima istrage, već na zakonu o krivičnom postupku zasnovana službena dužnost i obaveza da se poduzmu sve potrebne mjere i radnje za koje su ovlaštene u cilju uspješnog vođenja krivičnog postupka, odnosno, u cilju podizanja optužnice i osude izvršioca krivičnog djela. Izvještaj ovlaštene službene osobe koji je sačinjen na osnovu prikupljenih izjava i dokaza koji su otkriveni u skladu sa zakonom je činjenični rezultat cjelokupne aktivnosti istrage ovlaštene službene osobe u mjeri da je stanje stvari dovoljno razjašnjeno da se može podići optužnica protiv osumnjičenog.

Istina, prema odredbi člana 35/III u vezi sa stavom I istog člana ZKP BiH, članom 43/III u vezi sa stavom I i II ZKP RS i čl. 45/III u vezi sa stavom I i II ZKP FBiH ovlaštene službene osobe su kao subjekti koji učestvuju u istrazi krivičnog djela i počinioca u pogledu izvršavanja zakonskih obaveza tužioca u provođenju istrage obavezne postupiti po svakom njegovom zahtjevu, ali ovakva odredba, još jednom treba naglasiti, nema značenje da ovlaštene službene osobe nisu obavezne da po službenoj dužnosti shodno odredbama članova 218/I-III i 219/I-V i dr. u vezi s članom 20. tačka i. ZKP BiH, članom 226/I-III, 227/I-V u vezi s članom 20. tačka j. ZKP RS te čl. 233 stav I-III i čl. 234/I-V ZKP u vezi s čl. 21 tačka j. FBiH utvrđuju sve činjenice i okolnosti koje su važne za uspješno vođenje postupka u mjeri "da je stanje stvari dovoljno razjašnjeno da se protiv osumnjičenog može podići optužnica" uključujući i činjenice i okolnosti koje idu u korist osumnjičenom.

Ukoliko u hipotetičkom slučaju postupajući tužilac na osnovu zaprimljene prijave krivičnog djela utvrdi da činjenice i okolnosti koje se navode u prijavi i pratećim spisima ne daju dovoljno razloga za osnov sumnje da je izvršeno krivično djelo pa uputi ovlaštenoj službenoj osobi zahtjev za prikupljanje potrebnih obavještenja, odnosno informacija, izjava i dokaza navodeći koje činjenice i okolnosti je potrebno utvrditi i koje radnje i mjere je potrebno poduzeti, a koje su "važne za uspješno vođenje postupka", ma koliko takav zahtjev postupajućeg tužioca bio kvalitetno obrazložen u pravnom i činjeničnom smislu, ukoliko ovlaštena službena osoba postupajući na osnovu ovakvog zahtjeva tužioca samostalno i po službenoj dužnosti na osnovu zakona u skladu s raspoloživim subjektivnim i objektivnim profesionalnim resursima ne utvrdi činjenice i okolnosti koje su korisne i važne za uspješno vođenje postupka na osnovu kojih tužilac donosi procesnopravne odluke, takav postupak teško da će se uspješno okončati u smislu poduzimanja krivičnog gonjenja.

Ako je u navedenom slučaju u rezultatima svojih aktivnosti istrage utvrdila činjenice i okolnosti koje po pravnim i činjeničnim pitanjima opravdavaju postojanje osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo za koje je u zakonu propisana kazna zatvora preko pet godina, ovlaštena službena osoba je obavezna utvrditi tu činjenicu i odmah o tome obavijestiti tužioca jer je članom 218 ZKP BiH, članom 226/I ZKP RS i čl. 233/I ZKP FBiH izričito propisana obaveza da ako postoji osnov sumnje da je izvršeno krivično djelo odmah obavijesti tužioca, što upućuje da rezultati poduzetih aktivnosti ovlaštenih službenih osoba daju pretpostavke za "uspješno vođenje postupka" uz daljnju obavezu u smislu citirane zakonske odredbe da nakon obavješćavanja tužioca pod njegovim nadzorom kontinuirano nastavi aktivnosti istrage, poduzme potrebne mjere i radnje za koje je ovlašteno u članu 219/I ZKP BiH, članu 227/I ZKP RS i čl. 234/I ZKP FBiH u cilju izvršavanja zadataka utvrđivanja svih činjenica koje mogu biti korisne u krivičnom postupku.¹³¹

Nakon dostavljenog izvještaja u navedenom slučaju na osnovu rezultata istražnih aktivnosti ovlaštenih službenih osoba, postupajući tužilac ima na zakonu zasnovano pravo i obavezu da donese procesnopravnu odluku, odnosno naredbu da li će se ili neće provoditi istraga i nastaviti vođenje postupka, a u protivnom, postupajući tužioc snose odgovornost i obavezu da ponovno sami prikupljaju izjave i dokaze u činjeničnom dijelu istrage iako za to nemaju sve potrebne operativne objektivne i subjektivne resurse kriminalističkih tehnika.

Zadaci ovlaštene službene osobe bez nadzora tužioca do utvrđenja osnova sumnje za krivična djela za koja je zakonom propisana kazna zatvora preko pet godina i uz nadzor tužioca koje propisuje odredba člana 218/I ZKP BiH, člana 226/I ZKP RS i čl. 233/I ZKP FBiH, i istražne i potražne radnje i mjere koje je obavezna poduzeti ovlaštena službena osoba radi izvršavanja zadataka koje propisuje odredba člana 219/I ZKP BiH, člana 227/I ZKP RS i čl. 234/I ZKP FBiH potvrđuje da je i mjere i radnje pod nadzorom tužioca ovlaštena službena osoba obavezna poduzimati na osnovu zakona po službenoj dužnosti.

¹³¹ U vezi s izloženim, u praksi su uočena shvatanja uloge ovlaštenih službenih osoba u istrazi krivičnog djela i počinioca po kojima ovlaštene službene osobe nisu u skladu sa zakonom o krivičnom postupku aktivni subjekti otkrivanja i provođenja istrage krivičnog djela, da se ta uloga svodi na izvršavanje zahtjeva i naloga postupajućeg tužioca i podnošenja pukih izvještaja o poduzetim mjerama i radnjama po ili bez zahtjeva tužioca, ili podnošenja izvještaja bez navođenja odlučnih činjenica i okolnosti i njihove pravne i činjenične ocjene utvrđene po službenoj dužnosti od strane ovlaštenih službenih osoba u kontekstu postojanja osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo, a koje su važne za uspješno vođenje krivičnog postupka, odnosno za krivično gonjenje i sl.

S obzirom na iznesene zakonom određene odgovornosti ovlaštenih službenih osoba u utvrđivanju odlučnih činjenica i okolnosti u istrazi krivičnog djela i počinioca s ciljem da se stanje stvari dovoljno razjasni kako bi se protiv osumnjičene osobe podigla optužnica, ne treba posebno ni spominjati u kojoj mjeri ovakvo tumačenje uloge istražnih aktivnosti ovlaštenih službenih osoba negativno utječe na efikasnost, a time i na zakonitost postupka otkrivanja i provođenja istrage krivičnog djela.

Konsekvenca toga je da postupajući tužilac u skladu sa zakonom ne bi mogao odbiti poduzimanje procesnih mjera i radnji radi uspostavljanja pravnog nadzora nad upravljanjem aktivnostima ovlaštenih službenih osoba ako postoji utvrđen osnov sumnje da je izvršeno krivično djelo za koje je zakonom propisana kazna zatvora preko pet godina u skladu s činjeničnim stanjem o kojem je blagovremeno i na adekvatan način obaviješten, a koje je rezultat aktivnosti istrage poduzetih od strane ovlaštenih službenih osoba tako što bi jednostrano, protivno zakonu, npr. donio odluku da se istraga neće provoditi. Ovo zbog toga, što ovlaštene službene osobe imaju propisanu obavezu i odgovornost shodno članu 218/I ZKP BiH, članu 226/ZKP RS i čl. 233/I ZKP FBiH da po službenoj dužnosti i nakon obavještavanja tužioca pod njegovim pravnim nadzorom poduzimaju naprijed navedene istražne radnje i mjere koje su "korisne za uspješno vođenje postupka" u mjeri da se stanje stvari dovoljno razjasni da se protiv osumnjičenog može podići optužnica i da radi izvršavanja tih zadataka imaju ovlaštenja da poduzimaju istražne i potražne radnje iz člana 219/I-V ZKP BiH, člana 227/I-V ZKP RS i čl. 234/I-V ZKP FBiH te na osnovu prikupljenih izvjava i dokaza koji su otkriveni sačine i tužiocu dostave izvještaj s dokaznim materijalom.¹³²

Takve procesne situacije, koje su izuzetne, ali procesno moguće, prevladavaju se postojećim mehanizmima koordinacije između tužilaštava i ovlaštenih agencija za istrage, u skladu s važećim zakonima.

Prema stavu III člana 218. ZKP BiH, člana 226/III ZKP RS i čl. 233/III ZKP FBiH, ako postoji osnov sumnje da je izvršeno krivično djelo za koje je zakonom propisana kazna zatvora do pet godina, ovlaštena službena osoba je obavezna obavijestiti tužioca o svim raspoloživim informacijama (podacima i obavještenjima), istražnim radnjama i mjerama koje je poduzelo u roku od sedam dana od dana saznanja da je krivično djelo izvršeno.

Radi izvršavanja ovih zadataka koji su zakonom određeni (dakle zadataka da utvrđuje činjenice koje se odnose na postojanje osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo i obavijesti tužioca o tim činjenicama radi uspješnog vođenja postupka), u smislu odredbe člana 219/I ZKP BiH, člana 227/I ZKP RS i čl. 234/I ZKP FBiH ovlaštena službena osoba može uzimati izvjava od osoba i poduzimati i ostale potražne i istražne radnje i mjere i o poduzetim radnjama i mjerama sačinjavati neformalne službene zabilješke i formalne zapisnike.

Postojanje osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo ima značenje da takva sumnja postoji kao činjenica na osnovu ocjene ovlaštene službene osobe ili kao rezultat već prikupljenih informacija, podataka, obavještenja, izvjava i dokaza, ili na osnovu prijava krivičnog djela s pratećom dokumentacijom zaprimljenih od građana, pravnih osoba, odgovornih i službenih osoba u organima vlasti, javnim preduzećima i ustanovama i sl., ili na osnovu saznanja čiji izvor mogu biti drugi izvori u skladu s profesionalnim standardima policije i drugih agencija za istrage.

Za krivična djela za koja je zakonom propisana kazna zatvora do pet godina zatvora, ovlaštena službena osoba ima zakonsku obavezu da od dana saznanja, dakle od dana kada je po sopstvenoj ocjeni utvrdila da postoji osnov sumnje da je izvršeno krivično djelo, provede samostalno aktivnosti istrage krivičnog djela i počinioca tako što će prikupiti potrebne informacije, poduzeti radnje i mjere i o svojim poduzetim aktivnostima istrage obavijestiti tužioca, a radi izvršavanja ovog zadatka u smislu stava V ovog člana na osnovu prikupljenih izvjava i dokaza koji su otkriveni i poduzetih radnji i mjera o istražnim aktivnostima sačiniti i podnijeti izvještaj tužiocu.

Kada su u pitanju ova krivična djela kao krivična djela manje društvene opasnosti za koja je zakon propisao kaznu zatvora do pet godina, aktivnosti ovlaštenih službenih osoba do nivoa njihovog saznanja za osnov sumnje da je izvršeno ovo krivično djelo bile bi neposredne aktivnosti istrage u prikupljanju izvjava i dokaza za koju nije propisana službena forma jer se provode po operativnim standardi-

¹³² U navedenoj procesnoj situaciji, nakon što ga je ovlaštena službena osoba obavijestila da postoji utvrđen osnov sumnje da je izvršeno krivično djelo za koje je zakonom propisana kazna zatvora preko pet godina onemogućeno je uspješno vođenje i okončanje istrage u skladu sa zakonom u mjeri da se "stanje stvari dovoljno razjasni kako bi se podigla optužnica protiv osumnjičenog lica", a time uspješno vođenje krivičnog postupka na osnovu već izvršenih zadataka ovlaštene službene osobe koja poduzima istražne i potražne radnje po službenoj dužnosti u skladu sa zakonom o krivičnom postupku. Npr. nepoduzimanjem procesnih mjera i radnji tužioca kod suda onemogućuje se pronalaženje i hvatanje ili osiguranje prisustva osumnjičenog u istražnom dijelu krivičnog postupka radi uspješnog okončanja postupka ili npr. u hipotetičkom slučaju propuštanjem da se izdaju naredbe za potrebna zakonita vještačenja onemogućava se otkrivanje tragova krivičnog djela i počinioca i sl.

ma kriminalističke tehnike i taktike. No, nakon saznanja, odnosno utvrđenja postojanja osnova sumnje postoji obaveza ovlaštene službene osobe da u koncipiranom smislu odredbe člana 218/III ZKP BiH u vezi s odredbom člana 219/I-V ZKP BiH, člana 226/III ZKP RS u vezi s članom 227/I-V ZKP RS i čl. 233/III u vezi s članom 234/I-V ZKP FBiH u roku od sedam dana provede službeni dio sopstvene istrage krivičnog djela uz primjenu obavezujuće zakonske forme kada su u pitanju poduzete procesne radnje uzimanja izjava od osoba u svojstvu osumnjičenog ili u svojstvu svjedoka, ili druge procesne mjere za koje je ovlašteno i da o tako poduzetim radnjama i mjerama obavijesti tužioca, odnosno na osnovu prikupljenih izjava i dokaza sačini izvještaj i s pratećim spisima i dokaznim materijalom i utvrđenim činjenicama važnim za uspješno vođenje postupka dostavi ga postupajućem tužiocu.

U članu 215. ZKP BiH, članu 223. ZKP RS i članu 230. ZKP FBiH, definiran je opći zakonski princip da se prijava krivičnog djela podnosi tužiocu, a ako je tu prijavu zaprimila ovlaštena službena osoba prijava će se odmah dostaviti tužiocu.¹³³

Međutim, ovlaštene službene osobe kao subjekti otkrivanja i provođenja istrage krivičnog djela i počinioca imaju obaveze propisane u odredbama članova 218. i 219. ZKP BiH, članova 226. i 227. ZKP RS i članova 233. i 234. ZKP FBiH po kojima su obavezne odmah obavijestiti tužioca ako postoji osnov sumnje da je izvršeno krivično djelo za koje je u zakonu propisana kazna zatvora preko pet godina, odnosno u stavu III člana 218. ZKP BiH, člana 226. ZKP RS i člana 233. ZKP FBiH da u slučaju postojanja osnova sumnje da je počinjeno krivično djelo za koje je zakonom propisana kazna zatvora do pet godina obavijeste tužioca o svim istražnim aktivnostima koje su po službenoj dužnosti poduzele u roku od sedam dana od saznanja za postojanje osnova sumnje da je krivično djelo izvršeno.

Ukoliko podnesena prijava krivičnog djela s pratećim spisima daje razloge za sumnju da je počinjeno krivično djelo, s obzirom na navedenu obavezu da odmah obavijesti tužioca ako postoji osnov sumnje da je izvršeno krivično djelo za koje je propisana u zakonu kazna zatvora preko pet godina ili obavezu da u slučaju saznanja da postoji osnov sumnje da je izvršeno krivično djelo za koje je u zakonu propisana kazna zatvora do pet godina poduzme po službenoj dužnosti sve potrebne mjere i radnje istražnih aktivnosti i da o tome u roku od sedam dana od dana saznanja za osnov sumnje obavijesti tužioca, ovlaštena službena osoba je ustvari obavezna u takvoj procesnoj situaciji da odmah po prijavi prikupi potrebne informacije, obavještenja, izjave i dokaze i nakon utvrđenja osnova sumnje da o tome obavijesti tužioca pritom mu dostavljajući, odnosno prosljeđujući mu zaprimljenu prijavu krivičnog djela. Ako ovlaštena službena osoba samo prosljedi tužiocu prijavu krivičnog djela s pratećim spisima bez da je poduzela aktivnosti radi utvrđivanja i obavještanja tužioca da postoji osnov sumnje da je izvršeno krivično djelo, ustvari bi postupila protivno odredbi članova 218. i 219. ZKP BiH, članova 226. i 227. ZKP RS i članova 233. i 234. ZKP FBiH, tj. propustila bi ustvari da prikupljanjem informacija, obavještenja i poduzimanjem mjera i radnji utvrdi činjenice i odmah obavijesti tužioca radi uspješnog vođenja postupka u procesnoj situaciji u kojoj postoje razlozi za osnov sumnje da je izvršeno krivično djelo...

S obzirom na izloženo, ovlaštene službene osobe su subjekti istrage koji po zakonu i po službenoj dužnosti, samostalno i u skladu sa zakonom vrše svoja ovlaštenja i utvrđuju one činjenice i okolnosti koje su odlučne u otkrivanju i provođenju istrage krivičnog djela i počinioca od kojih zavisi krivično gonjenje na osnovu procesnih zahtjeva tužioca, kao drugog subjekta istrage i kao stranke u krivičnom postupku, koja je, pored ostalog, ovlaštena po zakonu za poduzimanje onih procesnih radnji kojim se procesnopravno upravlja i rukovodi istragom krivičnog djela i počinioca radi krivičnog gonjenja i uspješnog okončanja krivičnog postupka...

Shodno tome procesni zahtjevi tužioca nisu konstitutivni uvjet za ovlaštenja službenih osoba u istrazi krivičnog djela i počinioca jer su obavezna da vrše svoja ovlaštenja u skladu sa zakonom, pa slijedom toga imaju odgovornost po službenoj dužnosti i po sopstvenoj inicijativi prikupljati izjave i dokaze i utvrđivati činjenice koje su odlučne i važne za uspješno vođenje postupka i krivično gonjenje izvršioca krivičnog djela.

---

¹³³ Istovjetna načelna obaveza promptnog dostavljanja krivične prijave javnom tužiocu postojala je u članu 150. preuzetog ZKP SFRJ koji je bio na snazi do 2003. godine.

1.3. Koordinacija tužioca i ovlaštene službene osobe prilikom postupanja po službenoj dužnosti, kao procesnopravnom osnovu poduzimanja aktivnosti u otkrivanju i provođenju istrage krivičnog djela i počinioca, u skladu s važećim zakonima o krivičnom postupku u Bosni i Hercegovini

Naprijed je više puta navedeno da je shodno odredbi člana 218/I ZKP BiH, člana 226/I ZKP RS i člana 233/I ZKP FBiH ovlaštena službena osoba obavezna odmah obavijestiti tužioca ako postoji osnov sumnje da je izvršeno krivično djelo za koje je zakonom propisana kazna zatvora preko pet godina, a ako postoji osnov sumnje da je izvršeno krivično djelo za koje je u zakonu propisana kazna zatvora do pet godina u smislu odredbe člana 218/III ZKP BiH, 226/III ZKP RS i člana 233/III ZKP FBiH ovlaštena službena osoba je obavezna obavijestiti tužioca o svim informacijama i istražnim aktivnostima koje je poduzela u roku od sedam dana od dana saznanja za postojanje osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo.

Ako u iznesenim slučajevima ne postoji osnov sumnje da je izvršeno krivično djelo, odnosno taj osnov sumnje ovlaštena službena osoba po sopstvenoj ocjeni činjenica na osnovu prikupljenih informacija, obavještenja, izjava i dokaza nije utvrdila, *argumentum a contrario*, ovlaštena službena osoba po zakonu nije obavezna obavijestiti tužioca već će ukoliko utvrđene činjenice i okolnosti daju razloga za sumnju da je izvršeno krivično djelo i dalje poduzimati aktivnosti radi prikupljanja obavještenja, informacija, izjava i dokaza i definitivnog utvrđenja postojanja osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo kada i nastaje obaveza da se odmah obavijesti postupajući tužilac, a nakon toga i dalje, zavisno od konkretnih okolnosti, pod njegovim nadzorom kontinuirano nastavi istražne aktivnosti u prikupljanju izjava i dokaza i informacija važnih za uspješno vođenje postupka...

Naprijed spomenuti neformalni operativni postupak prikupljanja relevantnih informacija, obavještenja, izjava i dokaza od strane ovlaštene službene osobe ima za svrhu otkrivanje tragova krivičnog djela i predmeta koji mogu poslužiti kao dokaz, s tim da je nužno ovaj postupak u svom početnom dijelu u funkciji utvrđenja osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo za koje je propisana kazna zatvora preko pet godina da bi se o postojanju te sumnje obavijestio tužilac, a postupajući tužilac u smislu odredbe člana 35/I i II tačka a) ZKP BiH, člana 43/II tačka a) ZKP RS i člana 45/II tačka a) ZKP FBiH poduzeo procesne mjere i radnje radi otkrivanja krivičnog djela i provođenja istrage, rukovođenja i nadzora nad istragom, kao i radi upravljanja aktivnostima ovlaštenih službenih osoba i sl., tj. naredio, a potom i donio procesnopravni akt naredbe o provođenju istrage iz člana 216/I i II ZKP BiH, člana 224/I i II ZKP RS i člana 231/I i II ZKP FBiH. Ovo zbog toga jer ukoliko se u takvoj situaciji postupajući tužilac složio s ocjenom ovlaštene službene osobe da postoji osnov sumnje da je izvršeno krivično djelo za koje je propisana kazna zatvora preko pet godina obavezan je narediti a potom i donijeti akt naredbe za provođenje istrage kojim se u procesnopravnom smislu otvara službeni dio istrage u kojem se provode radnje i mjere na način koji propisuje zakon o krivičnom postupku. Nakon obavještanja pod pravnim nadzorom tužioca ovlaštene službene osobe u smislu odredbe člana 218/I ZKP BiH, člana 226/I ZKP RS i člana 233/I ZKP FBiH imaju pravo i obavezu da provedu i službeni dio istrage poduzimajući pod nadzorom tužioca, kako se to u zakonu navodi "potrebne mjere i radnje da se pronađe izvršilac krivičnog djela, da se spriječi skrivanje i bjekstvo osumnjičenog ili saučesnika, otkriju i sačuvaju tragovi krivičnog djela i predmeti koji mogu poslužiti kao dokaz, i da se prikupe sve informacije koje mogu biti korisne u krivičnom postupku..."

Operativni praktični postupak prikupljanja informacija, obavještenja, izjava i dokaza radi utvrđivanja činjenica važnih za uspješno vođenje postupka i osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo za koje je propisana kazna zatvora preko pet godina u funkciji krivičnog gonjenja, ovlašten je u smislu odredbe člana 21 ZKP BiH, člana 21 ZKP RS i člana 22 ZKP FBiH neposredno poduzeti i postupajući tužilac bez sudjelovanja ovlaštenih službenih osoba, ukoliko pravna i činjenična priroda predmeta zahtijeva da se informacije, obavještenja i dokazi na efikasan i zakonit način tako pribave od organa vlasti, javnih poduzeća i ustanova, pravnih i fizičkih osoba kao podnosilaca prijave krivičnog djela ili oštećenih i sl.

Prema odredbi člana 35/II tačka a) ZKP BiH, člana 43/II tačka a) ZKP RS i člana 45/II tačka a) ZKP FBiH osnovno pravo i obaveza postupajućeg tužioca je pored ostalog, da odmah po saznanju da

postoji osnov sumnje da je izvršeno krivično djelo, tj. odmah pošto je to utvrdio neposredno ili na osnovu obavještenja ovlaštenih službenih osoba i s tim se složio, poduzme potrebne mjere radi "njegovog otkrivanja i provođenja istrage, pronalaženja osumnjičenog, rukovođenja i nadzora nad istragom kao i upravljanja aktivnostima ovlaštenih službenih lica vezanim za pronalaženje osumnjičenog i prikupljanja izjava i dokaza..."

To u koordinirajućem krivičnoprocesnom odnosu subjekata istrage znači da je postupajući tužilac u slučaju ovako utvrđenog osnovu sumnje da je izvršeno krivično djelo shodno odredbi člana 216/I i II ZKP BiH, člana 224/I i II ZKP RS i člana 231/I i II ZKP FBiH obavezan sa svoje strane narediti provođenje istrage i pritom donijeti i sačiniti procesni akt u formi naredbe za provođenje istrage koji sadrži obavezne elemente iz stava II člana 216 ZKP BiH, člana 224 ZKP RS i člana 231 ZKP FBiH, a kojim je ustvari u objektivnoj mogućnosti da osigura zakonitost u istražnim aktivnostima ovlaštenih službenih osoba, odnosno, da pravno upravlja i vrši nadzor nad radom i aktivnostima ovlaštenih službenih osoba koje u ovom službenom stadiju istrage kontinuirano dalje poduzimaju radnje i mjere u otkrivanju tragova krivičnog djela i prikupljanju izjava i dokaza, radi utvrđenja činjenica i okolnosti u skladu sa zakonom o krivičnom postupku u cilju podizanja optužnice kao procesnog akta uspješnog krivičnog gonjenja.

Tužilac na ovaj način procesuiru aktivnosti istrage krivičnog djela osiguravajući njenu zakonitost jer raspolaže s pravnim resursima, a ovlaštene službene osobe u koordinirajućem procesnom odnosu na osnovu svojih zakonitih ovlaštenja s obzirom na organizacione, funkcionalne, tehničke i subjektivne resurse u kriminalističkoj obradi otkrivaju tragove i dokaze te prikupljaju izjave i dokaze krivičnog djela kojim se utvrđuju činjenice i okolnosti koje se odnose na krivično djelo i počinioca.

Prema tome, naprijed navedene odredbe ZKP u BiH izričito propisuju princip da se procesno-pravni odnosi, procesna prava i obaveze postupajućeg tužioca i ovlaštenih službenih osoba i njihova koordinacija u praktičnom poduzimanju radnji i mjera na koje su zakonom obavezne i ovlaštene na pravno relevantan način uspostavljaju i zasnivaju na činjenici postojanja, odnosno utvrđenja osnovu sumnje da je izvršeno krivično djelo koje je rezultat saznanja na osnovu prikupljenih informacija, obavještenja, izjava i dokaza.

Aktivnosti istrage ovlaštenih službenih osoba za krivična djela za koje je u zakonu propisana kazna zatvora preko pet godina, a u kojima ovlaštene službene osobe prikupljaju informacije, podatke i obavještenja, izjave i dokaze u postupku koji zakonom nije posebno propisan, ali se provodi po operativnim pravilima kriminalističke taktike, metodike i tehnike, imaju karakter neslužbene istrage krivičnog djela i počinioca koja prelazi u službeni stadij istrage onog trenutka kada tužilac nakon obavještenja ovlaštene službene osobe utvrdi da postoji osnov sumnje da je izvršeno krivično djelo i u smislu odredbe člana 216/I i II ZKP BiH, člana 224/I i II ZKP RS i člana 231/I i II ZKP FBiH naredi, odnosno donese naredbu o provođenju istrage sa zakonom propisanim pravnim i činjeničnim elementima procesnopravnog akta u smislu člana 163 ZKP BiH, člana 74 ZKP RS i člana 177 ZKP FBiH.

Obavještenja od strane ovlaštenih službenih osoba o činjenicama i okolnostima događanja koje ne daju osnov sumnje da postoji krivično djelo čija obilježja određuje u općem i posebnom smislu krivični zakon, samo su procesnopravno relevantna s gledišta pravilne primjene zakona o krivičnom postupku ukoliko postupajući tužilac u već postojećim aktivnostima istrage u pogledu krivičnog djela i počinioca utvrdi da predstavljaju činjenični i pravni osnov za donošenje tzv. negativne tužilačke odluke kao konačne odluke kojom se završavaju aktivnosti istrage, tj. odluke da se istraga u njenom službenom dijelu neće provoditi jer ne postoji osnov sumnje da je krivično djelo izvršeno, odnosno da će se već postojeća službena istraga obustaviti.

Koordinacija policije kao centralne agencije za istragu i drugih agencija za provođenje zakona, odnosno agencija za istrage s jedne strane i tužilaštva s druge strane u prakticanju otkrivanja i provođenja istrage krivičnog djela i počinioca, predstavlja procesnopravni i faktički odnos samostalnih i odvojenih organa vlasti koji svoja ovlaštenja zasnivaju na zakonu i po službenoj dužnosti, pri čemu agencije za provođenje zakona u organizacionom smislu pripadaju izvršnoj vlasti, a tužilaštva pravosudnoj

vlasti, na takav način da ovlaštena službena osoba agencija za istrage kao jedan subjekt istrage na osnovu svojih zakonskih prava i dužnosti, postupajući na osnovu svojih službenih ovlaštenja u utvrđivanju činjenica relevantnih za krivični postupak prikupljanjem i osiguranjem izjava i dokaza omogućuje ostvarenje i uspješnu realizaciju zakonskih prava i obaveza tužioca u krivičnom gonjenju kao drugog subjekta istrage po službenoj dužnosti u svrhu uspješnog okončanja krivičnog postupka.

Veoma je važno s gledišta uspješnog okončanja postupka, da tokom istrage krivičnog djela svaki od subjekata istrage striktno poduzima procesne i druge radnje u skladu sa svojim objektivnim i subjektivnim resursima i u činjeničnom i u pravnom smislu u skladu sa svojom ulogom i ovlaštenjima u zakonima o krivičnom postupku u Bosni Hercegovini, jer su samo takve mjere i radnje svakog od subjekata istrage u funkciji efikasnog i zakonitog dokazivanja i uspješnog vođenja postupka, čime se mogu osigurati činjenične i pravne pretpostavke za efikasno krivično gonjenje u složenim predmetima krivičnih djela korupcije.¹³⁴

2. POJAVE U PRAKSI PRVOSTEPENIH TUŽILAŠTAVA¹³⁵

Upoređujući prava i obaveze postupajućeg tužioca i ovlaštenih službenih osoba u otkrivanju i istrazi krivičnog djela i počinioca na način koji izričito propisuju zakoni o krivičnom postupku u Bosni i Hercegovini u odredbama člana 17. ZKP BiH u vezi s članom 20. tačka j u vezi s odredbama člana 35/I-III, a sve u vezi s članovima 216/I i II, 218/I i III i članom 219/I-V ZKP BiH, člana 17. ZKP RS u vezi s članom 20. tačka j u vezi s članom 43/I-III, sve u vezi s članovima 224/I i II, 226/I-III i članom 227/I-V KZ RS, člana 18. ZKP FBiH, u vezi s čl. 21. tačka j u vezi s odredbama člana 45/I-III, sve u vezi s članovima 231/I i II, 233/I-III i 234/I-V ZKP FBiH s praktičnom primjenom organizacije i toka provođenja istrage krivičnog djela u KT predmetima postupajućih prvostepenih tužilaštava u RS daju se uočiti kontraverze i protivrječnosti bez dokaza da je postupak istrage u skladu sa Zakonom o krivičnom postupku pri čemu se uočava upotreba procesnopravnih kategorija i pojmova koji nisu primjereni striktnoj primjeni zakona.

Početak službene aktivnosti istrage u KT predmetima prvostepenih tužilaštava za krivična djela za koja je zakonom propisana kazna zatvora preko pet godina identificira se obično dokumentom ovlaštenih službenih osoba policije koji obično nosi naziv "Izveštaj o izvršenom krivičnom djelu" ili "Izveštaj o počinjenom krivičnom djelu" s pozivima na ovlaštenja iz člana 227/V u vezi s članom 226/I-III ZKP RS, što odgovara članu 219/V u vezi s članom 218 /I-III ZKP BiH i članom 234/V u vezi s članom 233/I-III ZKP FBiH, sa zapisnicima o saslušanju svjedoka u propisanoj formi u skladu sa zakonom o krivičnom postupku, odnosno zapisnicima o ispitivanju u svojstvu osumnjičenog, službenim zabilješkama i pratećim dokaznim materijalom.

U procesnopravnom smislu ovakav dokument bi trebao imati značenje da je ovlaštena službena osoba u principu okončala istragu u skladu sa sopstvenom ocjenom utvrđenih činjenica i okolnosti koje su važne za uspješno vođenje postupka, jer dokument nosi naziv "Izveštaj o izvršenom krivičnom djelu" ili "Izveštaj o počinjenom krivičnom djelu" i sl., a isti je sačinjen na osnovu prikupljenih izjava i dokaza koji su otkriveni po ocjeni ovlaštene službene osobe čime je istraga krivičnog djela i počinioca koju je provela ovlaštena službena osoba uvjetno okončana.

Formalno posmatrano, ovlaštena službena osoba je utvrdila izvjesnost počinjenja krivičnog djela i provela istragu u mjeri da je stanje stvari dovoljno razjašnjeno, i koje po njegovoj ocjeni dovodi do optuženja osumnjičene osobe i ovakav izvještaj prema stanju KT spisa načelno je prihvaćen. U izvještaju se nađe često i konstatacija da je prethodno postupajući tužilac neposredno obaviješten o postojanju osnova sumnje da je izvršeno predmetno krivično djelo za koje je zakonom propisana kazna

¹³⁴ U najmanju ruku je kontraverzna praksa, s obzirom na potrebu efikasnog i uspješnog okončanja krivičnog postupka da postupajući tužilac s obzirom na sopstvene resurse u provođenju činjeničnog dijela istrage i svoje zakonske obaveze uspješnog procesuiranja gonjenja počinioca krivičnog djela sam isključivo neposredno provodi radnje dokazivanja činjenica nezavisno od kriminalističkih potreba istrage krivičnog djela i počinioca.

Pod pojmom agencija za provođenje zakona, odnosno agencija za istrage podrazumijevaju se samostalni organi, koji se navode u članu 20. tačka g. ZKP BiH, članu 20. tačka ž. ZKP RS i čl. 21 tačka g ZKP FBiH, u kojima ovlaštene službene osobe imaju ovlaštenja u istragama krivičnih djela i njihovih počinilaca za poduzimanje procesnih i drugih radnji u skladu sa zakonom o krivičnom postupku. Osim zakona o krivičnom postupku, osnovna zakonska ovlaštenja iz nadležnosti policijskih organa, odnosno agencija za provođenje zakona, pored ostalog su regulirana i drugim zakonima kojim se definišu statusna, organizaciona i druga pitanja tih organa, a ti zakoni određuju obaveze pripadnika ovih organa koje se sastoje u sprečavanju i otkrivanju krivičnih djela i njihovih počinilaca te istraga krivičnih djela i počinilaca kao što su Zakon o državnoj agenciji za istrage i zaštitu ("Službeni glasnik BiH", broj 27/04, 63/04, 35,05, 49/09), Zakon o unutrašnjim poslovima RS ("Službeni glasnik RS", broj 48/03), Zakon o unutrašnjim poslovima Federacije BiH ("Službene novine FBiH", broj 49/05) i sl.

¹³⁵ Pojave i ocjena tih pojava koje se u tekstu navode isključivo se odnose na praksu prvostepenih okružnih tužilaštava u Republici Srpskoj.

zatvora preko pet godina, tako da su aktivnosti istrage od momenta obavještenja tužioca pa do momenta podnošenja navedenog izvještaja s pratećim dokaznim materijalom poduzete u uvjetima u kojima je postupajući tužilac imao saznanje o postojanju osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo, ali u spisu ne postoje pismeni tragovi po pitanju da li je tužilac postupio u smislu odredbe člana 35/II tačka a) u vezi s članom 218/I ZKP BiH, člana 43/II tačka a) u vezi s članom 226/I ZKP RS i člana 45/II tačka a) u vezi s članom 233/I ZKP FBiH, tj. da je odmah po saznanju za osnov sumnje poduzeo "potrebne mjere u cilju rukovođenja i nadzora nad istragom, kao i radi upravljanja aktivnostima ovlaštenih službenih lica koja pronalaze osumnjičenog i prikupljaju izjave i dokaze". Prema izloženoj proceduri u KT spisu jedna strana u provođenju istrage je postupajući u skladu sa zakonom utvrdila sve relevantne činjenice važne za podizanje optužnice dok aktivnosti istrage druge strane, tj. postupajućeg tužioca nakon obavještanja i saznanja za osnov sumnje pa do podnošenja izvještaja u najmanju ruku nije odgovarajućim pisanim aktima osvjedočena, odnosno nije vidljiva u KT spisu jer ne postoje pismeni otpravci i akta o poduzetim mjerama nakon saznanja da postoji osnov sumnje da je izvršeno krivično djelo.

Međutim, na osnovu spisa u postojećoj organizaciji istrage može se dalje konstatirati da je navedeni izvještaj ovlaštenih službenih osoba o "izvršenom krivičnom djelu" faktički početak toka provođenja istrage, budući da na osnovu ovakvog izvještaja tužilac otpočinje svoje aktivnosti istrage kao neku vrstu drugog službenog dijela istrage na način što provodi one radnje dokazivanja koje su po njegovoj ocjeni potrebne za utvrđivanje odlučnih činjenica za podizanje optuženja, ili je u koordinaciji s ovlaštenim službenim osobama podnosio pojedinačne zahtjeve za njihovim naknadnim aktivnostima u pogledu utvrđenja tih činjenica i okolnosti koje su važne za uspješno vođenje postupka, tako da se u KT spisu često nađe više izvještaja ovlaštenih službenih osoba koji su podneseni različitim povodima zavisno od praktične potrebe i ocjena subjekata istrage u konkretnom predmetu.

Kod ovakve prakse potrebno je prije svega navesti činjenicu da se izvjesnost postojanja krivičnog djela utvrđuje pravosnažnom sudskom presudom tako je sam naziv početnog akta ovlaštene službene osobe "Izveštaj o izvršenom krivičnom djelu" u KT predmetu u najmanju ruku kontraverzan i u principu nije procesnopravno održiv. U skladu s pravilnom primjenom zakona o krivičnom postupku, pismeni akt ovlaštene službene osobe agencije za istragu kao početak toka istrage u krivičnom KT predmetu ne bi mogao nositi naziv "Izveštaj o izvršenom krivičnom djelu".

Obavještanje tužioca o postojanju osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo ima značenje obavještanja o pravno relevantnim činjenicama koje se odnose na obilježja krivičnog djela, radnju izvršenja, način i sredstvo izvršenja, posljedicu i ostale okolnosti koje su od utjecaja na saznanje tužioca da postoji osnov sumnje na izvršenje predmetnog krivičnog djela kako bi ovaj sa svoje strane poduzeo potrebne mjere u cilju otkrivanja i provođenja istrage krivičnog djela. Zbog toga, a radi izvršavanja zadataka obavještanja postupajućeg tužioca i njegovih zakonom propisanih obaveza, potreban je, kako to propisuje odredba člana 219/I-V u vezi s članom 218/I ZKP BiH, člana 227/I-V u vezi s članom 226/I ZKP RS i članom 234/I-V u vezi s članom 233/I ZKP FBiH izvještaj na osnovu prikupljenih izjava i dokaza koji su otkriveni, koji ima preliminarni karakter radi obavještanja tužioca o postojanju osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo za koje je zakonom propisana kazna zatvora preko pet godina na osnovu kojeg se u daljnjem toku postupka formira pravni nadzor postupajućeg tužioca nad aktivnostima ovlaštenih službenih osoba nakon saznanja za postojanje osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo.

Uočava se također da procesnopravna odluka tužioca u obliku naredbe o provođenju istrage u KT spisima nakon saznanja za postojanje osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo nije u principu u funkciji potrebnih mjera radi rukovođenja i nadzora nad istragom kao i radi upravljanja aktivnostima ovlaštenih službenih osoba s obzirom na činjenicu da shodno odredbi člana 216/II ZKP BiH, člana 224/II ZKP RS i člana 231/II ZKP FBiH obavezno sadrži zahtjev po pitanju koje dokaze treba u istrazi prikupiti i koje činjenice i okolnosti važne za postupak je potrebno utvrditi. Tako s jedne strane imamo na početku KT spisa "Izveštaj o izvršenom krivičnom djelu" utvrđen od ovlaštene službene osobe, a s druge strane nakon toga u spisu procesnopravni akt tužioca u obliku naredbe o provođenju istrage u kojem se tek definiraju koje istražne radnje je potrebno u istrazi poduzeti i koje odlučne činjenice tom prilikom utvrditi kako bi se "stanje stvari dovoljno razjasnilo" i podigla optužnica protiv počinioca krivič-

nog djela. Procesnopravne odluke i postupanja tužioca u istrazi u pravnom smislu nisu koordinirani s procesnopravnim aktima o aktivnostima istrage ovlaštene službene osobe slijedom čega iz KT predmeta nije vidljiv slijed i procesnopravna organizacija provođenja istrage onako kako je to zakon o krivičnom postupku propisao.

U slučajevima dežurstva dežurni tužilac se obavještava o događaju koji daje razloge za osnov sumnje da je izvršeno krivično djelo za koje je zakonom propisana kazna zatvora preko pet godina. Nakon toga se dostavlja "Izveštaj o izvršenom krivičnom djelu" na osnovu prikupljenih izjava i dokaza bez tragova u tužilačkom spisu da li je prilikom poduzimanja istražnih aktivnosti i utvrđivanja činjenica važnih za postupak postojao pravni nadzor tužioca u smislu koje činjenice odlučne za krivični postupak je tom prilikom potrebno utvrditi i koje sve istražne radnje dokazivanja je bilo potrebno poduzeti radi utvrđivanja tih činjenica kako bi se stanje stvari u dovoljnoj mjeri razjasnilo i podigla optužnica, ili su nakon obavještavanja tužioca te aktivnosti poduzete s obzirom na sopstvenu ocjenu važnosti tih činjenica ovlaštene službene osobe da bi tužilac naknadno po dobijanju tog izvještaja i na osnovu njega sam nastavio neposredno voditi istragu saslušavajući svjedoke, vještake i sl., slijedom čega mu je "Izveštaj o izvršenom krivičnom djelu" ovlaštene službene osobe polazna osnova u njegovim samostalnim istražnim aktivnostima.

Procesna konsekvencija ovakve prakse u dežurstvima se sastoji u činjenici da je tužilac faktički prihvatio izvještaj o istražnim aktivnostima ovlaštene službene osobe u pogledu utvrđenog činjeničnog stanja na osnovu prikupljanja izjava i dokaza i u odnosu na krivično djelo i u odnosu na osumnjičenog nezavisno od pitanja da li rezultati ovakve aktivnosti istrage u činjeničnom i pravnom smislu daju osnov za uspješno okončanje krivičnog postupka podizanjem optužnice protiv osumnjičenog. Uočava se da u takvim i sličnim slučajevima postupajući tužilac sam otvara svoju formalnu službenu istragu analogno istražnom sudiji i donosi naredbu o provođenju istrage često kao interni akt, u velikom broju slučajeva provodi samostalno dokaze ponovnim saslušanjem većine svjedoka i osumnjičenih, poduzima vještačenja tako što istražni predmet daje vještaku i sl. U tom nastavku istrage koji ima karakter službene istrage koju provodi neposredno tužilac ovlaštena službena osoba policije se faktički isključuje kao istražni subjekt jer se smatra da je podnošenjem navedenog "Izveštaja o izvršenom krivičnom djelu" u principu okončala svoje sudjelovanje u istrazi osim ukoliko naknadno u predmetu ne dobije dopunske pojedinačne zahtjeve tužioca.

Kod ovakve prakse ovlaštena službena osoba nije subjekt kriminalističke istrage koju vodi po službenoj dužnosti pod pravnom nadzorom tužioca, a tužilac vodi formalnu istragu kao neka vrsta istražnog sudije, u principu često ponavlja istražne radnje policije najvjerovatnije smatrajući da će na takav način osigurati veću dokaznu snagu istrage u krivičnom postupku, što bitno utječe na efikasnost i učinkovitost vođenja prethodnog postupka.

Posljedica takvog prakticanja istrage je nekoordinirani odnos organa i istražnih subjekata, teškoće u prikupljanju dokaza, neefikasnost i neažurnost istraga u prvostepenim tužilaštvima, neadekvatna posvećenost tužilaštava složenim istragama teških oblika kriminala, neusklađenost evidencija, nesinhroniziranost organa u odnosima s javnošću, opterećenost tužilaštava mnogobrojnim izvještajima o aktivnostima agencija za istragu jer su tužilaštva na opisani način u praksi preuzela svu profesionalnu procesnu odgovornost za rezultate takvih istraga, u KT spisu nema dokaza da je postupak pred policijom proveden pod pravnom nadzorom tužioca, odnosno ne postoje dokazi da je tužilac u smislu člana 35/II tačka a) ZKP BiH, člana 43/II ZKP RS i člana 45/II tačka a) ZKP FBiH odmah po saznanju za osnov sumnje da je počinjeno krivično djelo, poduzeo potrebne mjere "radi provođenja istrage i upravljanja aktivnostima ovlaštenih službenih lica koja prikupljaju izjave i dokaze", tj. da je procesuirao istragu što mu je prevashodna zakonska obaveza u prethodnom postupku. U službenom dijelu postupka istrage ovlaštena službena osoba nije imala od tužioca kao stranke u krivičnom postupku činjenično i pravno formuliran procesnopravni akt u pogledu krivičnog djela koje se stavlja na teret osumnjičenom kako bi mu dalo procesna upozorenja, a procesnopravno nije omogućeno svjedocima i vještacima upoznavanje s formuliranim činjenično-pravnim predmetom svjedocenja i vještačenja, te s tim u vezi, obavezama i zakonskim odgovornostima svjedoka i vještaka u pogledu kazivanja istine u iskazima datim pred ovlaštenim službenim osobama i sl.

Zbog ovakvog angažmana u kriminalističkoj istrazi krivičnog djela i počinioca, tužiocima je s druge strane otežano da se posvete pripremama optužnice, tj. da rade sa svjedocima optužnice, da ispunjavaju svoje zakonske obaveze u pogledu imovinskopravnog zahtjeva oštećenog, da provode finansijske istrage kao istrage imovinske koristi koje su također njihova zakonska obaveza kao i istrage protiv pravnih osoba na koje je prenesena imovinska korist pribavljena krivičnim djelom, otežane su složene istrage više krivičnih djela sa sudjelovanjem više agencija za istragu u kojima je potrebno izvršiti istraživanje obimne dokumentacije i u kojima bi policija trebala imati procesnu ulogu centralne agencije za istragu s objedinjenim jedinstvenim izvještajem. Ne prakticiraju se dokazne radnje sumarnog svjedočenja iz kriminalističke istrage, već tužiocima angažiraju vještace, koji ne mogu po zakonu istraživati činjenice iz dokumentacije, otežana je primjena sporazuma o uvjetima za priznanje krivnje u kriminalističkoj istrazi kao praktičnog instrumenta gonjenja i otkrivanja krivičnih djela i počinitelja i s tim u vezi aktivnija uloga ovlaštenih službenih osoba tako da su sporazumi o priznanju krivnje u krivičnom postupku, u pretežnom dijelu u funkciji utvrđenja krivnje i izricanja krivičnih sankcija iako je to u isključivoj funkciji nadležnih sudova i sl.

I – KRIVIČNA DJELA KORUPCIJE PREMA NOMENKLATURI VSTV-a BOSNE I HERCEGOVINE

Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine je na sjednici 14. 5. 2015. godine utvrdilo listu krivičnih djela korupcije iz krivičnih zakona BiH, RS, FBiH i Brčko distrikta BiH, koja predstavlja realizaciju zaključaka X konferencije glavnih tužilaca Bosne i Hercegovine održane dana 24. 4. 2014. godine na temu: "Analiza stanja predmeta privatizacije, korupcije i organizovanog kriminala", s ciljem definiranja jedinstvene liste koruptivnih krivičnih djela za sva tužilaštva u BiH.

Iz Krivičnog zakona BiH, u listi koruptivnih krivičnih djela, svrstana su sljedeća krivična djela:

Krivično djelo *Povreda slobode opredjeljenja birača* iz člana 151, i to u obliku iz stava 1, ukoliko je izvršeno krivično djelo radnjom "podmićivanja"; krivično djelo *Davanje tajnih podataka* iz člana 164. stav 3. tačka a.); krivično djelo *Trgovina ljudima* iz člana 186. stav 3. i 4, ukoliko je krivično djelo iz stava 3. učinila službena osoba davanjem ili primanjem isplata ili drugih koristi i u stavu 4, radnjom izdavanja putne ili lične isplate u svrhu omogućavanja trgovine ljudima...; krivično djelo *Krijumčarenja ljudi* iz člana 189. stav 3, ukoliko je krivično djelo učinjeno zloupotrebom službenog položaja; krivično djelo *Primanje dara i drugih oblika koristi* iz člana 217. u cijelosti; krivično djelo *Davanje dara i drugih oblika koristi* iz člana 218. u cijelosti; krivično djelo *Protivzakonito posredovanje* iz člana 219. u cijelosti; krivično djelo *Zloupotreba položaja ili ovlaštenja* iz člana 220, ako je izvršenjem krivičnog djela pribavljena korist; krivično djelo *Pronevjera u službi* iz člana 221. u cijelosti; krivično djelo *Prevare u službi* iz člana 222. u cijelosti; krivično djelo *Posluga u službi* iz člana 223. u cijelosti; krivično djelo *Kršenje zakona od strane sudije* iz člana 238. u cijelosti.

Krivični zakon FBiH, sadrži krivično djelo *Povreda tajnosti pisma ili drugih pošiljki* iz člana 186. stav 5, ukoliko je djelo iz stava 5. u vezi sa stavom 3. izvršeno s ciljem stjecanja koristi: krivično djelo *Povreda slobode odlučivanja birača iz čl. 195*, ukoliko je radnja izvršenja bila podmićivanje; krivično djelo *Zloupotreba u stečajnom postupku* iz člana 245. stav 2. i 3, ukoliko se ostvari ili obeća korist; krivično djelo *Zloupotreba ovlasti u privrednom poslovanju* iz člana 247, ako je izvršilac nosilac javnih ovlaštenja; krivično djelo *Zloupotreba u postupku privatizacije* iz člana 248. stav 4; krivično djelo *Zloupotreba procjene* iz člana 250, ukoliko je pribavljena korist izvršenjem krivičnog djela, krivično djelo *Sklapanje štetnog ugovora* iz člana 252. stav 2, ako je izvršilac nosilac javnih ovlaštenja i ako je primio protivpravnu korist ili obećanje koristi; krivično djelo *Odavanje i neovlašteno pribavljanje poslovne tajne* iz člana 254. stav 2, ukoliko je izvršenjem djela pribavljena imovinska korist; krivično djelo *Odavanje berzovnih tajnih podataka* iz člana 255. u cijelosti; krivično djelo *Zloupotreba povjerenja* iz člana 297, ukoliko je izvršilac nosilac javnih ovlaštenja; krivično djelo *Povreda sudske odluke o zabrani vršenja zvanja djelatnosti ili dužnosti iz čl. 353*, ukoliko se radi o omogućavanju obavljanja službene dužnosti od strane druge službene osobe; krivično djelo *Povreda zakona od sudije* iz člana 357; krivično djelo *Primanje dara i drugih oblika koristi* iz člana 380; krivično djelo *Davanje dara i drugih oblika koristi* iz člana 381. u cijelosti; krivično djelo *Protivzakonito posredovanje* iz člana 382; krivično djelo *Zloupotreba*

položaja ili ovlaštenja iz člana 383, ako je izvršenjem krivičnog djela pribavljena korist; krivično djelo *Pronevjera u službi* iz člana 384. u cijelosti; krivično djelo *Prevara u službi* iz člana 385; krivično djelo *Posluga u službi* iz člana 386; krivično djelo *Odavanje službene tajne* iz člana 383. stav 3.

Lista koruptivnih krivičnih djela po Krivičnom zakonu Brčko distrikta BiH: krivično djelo *Povreda tajnosti pisma ili druge pošiljke* iz člana 183. stav 4. u vezi sa stavom 3, samo ukoliko je pod stavom 4. izvršeno djelo iz stava 3. s ciljem stjecanja koristi; krivično djelo *Povreda slobode odlučivanja birača* iz člana 192, ukoliko je djelo izvršeno radnjom podmićivanja; krivično djelo *Zloupotreba u stečajnom postupku* iz člana 239. stav 2. i 3, samo ukoliko se ostvari ili obeća korist; krivično djelo *Zloupotreba ovlaštenja u privrednom poslovanju* iz člana 241, ako je izvršilac nosilac javnih ovlaštenja; krivično djelo *Zloupotreba u postupku privatizacije* iz člana 242. stav 4; krivično djelo *Zloupotreba procjene* iz člana 244, samo ako je pribavljena korist; krivično djelo *Sklapanje štetnog ugovora* iz člana 246. stav 2, ako je nosilac javnih ovlaštenja primio protivpravnu korist ili obećanje koristi; krivično djelo *Odavanje i neovlašteno pribavljanje poslovne tajne* iz člana 248. stav 2, ukoliko je izvršenjem djela pribavljena imovinska korist; krivično djelo *Odavanje i korištenje berzovnih tajnih podataka* iz člana 249; krivično djelo *Zloupotreba povjerenja* iz člana 291, ukoliko je nosilac javnih ovlaštenja; krivično djelo *Povreda sudske odluke o zabrani vršenja zvanja, djelatnosti ili dužnosti* iz člana 347, samo ukoliko se radi o omogućavanju obavljanja službene dužnosti od strane druge službene osobe; krivično djelo *Povreda zakona od strane sudije* iz člana 351; krivično djelo *Primanje dara i drugih oblika koristi* iz člana 374; krivično djelo *Davanje dara i drugih oblika koristi* iz člana 375; krivično djelo *Protivzakonito posredovanje* iz člana 376; krivično djelo *Zloupotreba položaja ili ovlaštenja* iz člana 377, ako je izvršenjem krivičnog djela pribavljena korist; krivično djelo *Pronevjere* iz člana 378; krivično djelo *Prevara u službi* iz člana 379; krivično djelo *Posluge* iz člana 380. i krivično djelo *Odavanje službene tajne* iz člana 382. stav 3, ako je krivično djelo učinjeno iz koristoljublja.

Komentar:

U skladu s izloženim, a na osnovu propisanih obilježja krivičnih djela koja su po izloženoj nomenklaturi VSTV-a sistematizirana kao krivična djela korupcije, može se konstatirati da je zajedničko obilježje i odlučna činjenica svih nabrojanih krivičnih djela u objektivnom smislu činjenica imovinske koristi koja se postiže izvršenjem krivičnih djela, pri čemu se u principu djela izvršavaju iz koristoljubivih motiva odnosno, u subjektivnom smislu u namjeri pribavljanja protivpravne imovinske ili druge koristi.

Krivično djelo je protivpravno djelo kojim se povređuju ili ugrožavaju zaštićene vrijednosti i koje je zbog svoje opasnosti u krivičnom zakonu određeno kao krivično djelo i zbog njega propisana krivična sankcija. S tim u vezi, treba reći da nisu krivična djela koja čine predmetnu listu u cijelosti svrstana u listu koruptivnih krivičnih djela, već pojedini oblici njihovog izvršenja, pri čemu je osnova razvrstavanja u pretežnom broju upotreba zakonskih kategorija, u smislu da je djelo izvršeno "u namjeri da sebi ili drugom pribavi imovinsku, odnosno kakvu korist", da je oblik izvršenja krivičnog djela u vidu "davanja ili primanja novca ili druge koristi", ili u obliku "podmićivanja" ili ukoliko je djelo izvršeno "iz koristoljublja", ili su oblici izvršenja krivičnih djela svrstani u listu koruptivnih krivičnih djela s obzirom na to da izvršioци imaju svojstva "službenih ili odgovornih lica ili nosilaca javnih ovlaštenja" i sl.

U postupku otkrivanja i provođenja istrage krivičnog djela korupcije dokazivanje navedenih činjenica se osigurava, pored ostalog, na osnovu prikupljanja izjava i dokaza ovlaštenih službenih lica i postupajućeg tužioca uz napomenu koja je već naprijed navedena, da aktivnosti u otkrivanju i provođenju istrage koruptivnih krivičnih djela imaju značenje s jedne strane, istraživanja i procesuiranja u postupku dokazivanja kategorije imovinske koristi koja se tokom postupka utvrđuje po službenoj dužnosti kao činjenica koja čini objektivno ili subjektivno obilježje krivičnog djela ako je za pojedino krivično djelo namjera pribavljanja imovinske koristi propisana kao njegovo obilježje, a s druge strane značenje, da se imovinska korist pribavljena krivičnim djelom korupcije po službenoj dužnosti utvrđuje u smislu odredbe člana 392. ZKP BiH, čl. 386. ZKP RS i čl. 413. ZKP FBiH s obzirom na standard propisan u članu 110. KZ BiH, čl. 94. KZ RS i članu 114. ZKP FBiH da "niko ne može zadržati imovinsku korist pribavljenu krivičnim djelom", s tim da se ta imovinska korist pod uvjetima određenim u zakonu obavezno oduzima sudskom presudom kojom je utvrđeno izvršenje krivičnog djela. U vezi s tim je propisana procedura

prikupljanja dokaza na osnovu poduzimanja istražne radnje dokazivanja "Privremeno oduzimanje predmeta i imovine" u odredbama članova 65–74 ZKP BiH, odnosno čl. 129–149. ZKP RS i članova 79–88 ZKP FBiH kao i poseban postupak oduzimanja imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom odredbama članova 392–399. ZKP BiH, odnosno članova 386–393. ZKP RS i članova 412–420. ZKP FBiH, što je predmet izlaganja u tekstu koji slijedi.

Izvršavanjem ovih krivičnih djela povređuju se ili ugrožavaju različiti zaštitni vrijednosni objekti sistematizirani u krivičnim zakonima koji se štite propisivanjem pojedinačnih krivičnih djela svrstani po grupnom vrijednosnom zaštitnom objektu. Naime, krivični zakoni u BiH su sistematizirali krivična djela u različite grupe s obzirom na grupni vrijednosni zaštitni objekt, slijedom čega bi krivična djela korupcije u kontekstu načina na koji su sistematizirana spadala u grupaciju krivičnih djela kategoriziranih s obzirom na motive njihovog izvršenja, a ne s obzirom na grupni vrijednosni zaštitni objekat.

Iz praktičnih potreba daje se kao ilustracija lista koruptivnih krivičnih djela propisanih Krivičnim zakonom Republike Srpske koja je u principu harmonizirana s odgovarajućom listom u Krivičnom zakonu Bosne i Hercegovine, Krivičnom zakonu Federacije Bosne i Hercegovine i Krivičnom zakonu Brčko distrikta Bosne i Hercegovine uz postojeće razlike, većinom povezane sa specifičnošću vrijednosnog zaštitnog objekta pojedinačnog krivičnog djela, svakog od krivičnih zakona u Bosni i Hercegovini.

1) Krivično djelo "Povreda tajnosti pisma ili drugih pošiljki"

Član 172. stav 3. u vezi sa stavom 2.

(1) Ko neovlašteno otvori tuđe pismo ili telegram ili kakvo drugo zatvoreno pismeno ili pošiljku ili na drugi način povrijedi njihovu tajnost ili neovlašteno zadrži, prikrije, uništi ili drugom preda tuđe pismo, telegram, zatvoreno pismeno ili pošiljku, kaznit će se novčanom kaznom ili zatvorom do šest mjeseci.

(2) Ko u namjeri da sebi ili drugom pribavi kakvu korist ili da drugom nanese kakvu štetu, saopći drugom sadržinu koju je saznao povredom tajnosti tuđeg pisma, telegrama ili kakvog drugog zatvorenog pismena ili pošiljke, ili se tom sadržinom posluži, kaznit će se novčanom kaznom ili zatvorom do dvije godine.

(3) Ako djelo iz st. 1. i 2. ovog člana učini službena osoba zloupotrebom položaja ili ovlaštenja, poštanski ili drugi službenik kojem je povjereno preuzimanje, prijenos ili uručivanje tuđih pisama, telegrama ili drugih pošiljki, kaznit će se za djelo iz stava 1. zatvorom do tri godine, a za djelo iz stava 2. zatvorom od tri mjeseca do pet godina.

(4) Gonjenje za djelo iz stava 1. poduzima se po prijedlogu.

Komentar:

Kao krivično djelo korupcije, sistematiziran je oblik predmetnog krivičnog djela iz stava III u vezi sa stavom II, tj. ukoliko je krivično djelo učinjeno u namjeri da sebi ili drugom pribavi kakvu korist od strane službene osobe, zloupotrebom položaja ili ovlaštenja, poštanski ili drugi službenik, kojem je povjereno preuzimanje, prijenos ili uručivanje tuđih pisama, telegrama ili drugih pošiljki.

2) Krivično djelo "Povreda slobode opredjeljenja birača"

Član 187.

(1) Ko silom, ozbiljnom prijetnjom, podmićivanjem, obmanom ili na drugi protivpravan način prinudi drugog ili na njega utiče da na izborima ili glasanju glasa za ili protiv određenog prijedloga, da uopće ne glasa ili da glasa u određenom smislu, kaznit će se novčanom kaznom ili zatvorom do jedne godine.

(2) Ako djelo iz stava 1. ovog člana učini član biračkog odbora, izborne komisije ili druga osoba u vršenju dužnosti u vezi s izborima ili glasanjem, kaznit će se zatvorom do dvije godine.

(3) Dati poklon ili druga imovinska korist oduzet će se.

Komentar:

Kao krivično djelo korupcije sistematiziran je samo oblik određen radnjom izvršenja krivičnog djela "Podmićivanjem".

3) Krivično djelo "Podmićivanje pri izborima ili glasanju"**Član 189.**

(1) Ko nudi, daje ili obećava nagradu, poklon ili kakvu drugu imovinsku ili neimovinsku korist biraču s namjerom da ga navede da glasa za ili protiv određenog prijedloga, da uopće ne glasa ili da glasa u određenom smislu, kaznit će se novčanom kaznom ili zatvorom do tri godine.

(2) Istom kaznom kaznit će se i birač koji za sebe ili drugoga zahtijeva, primi poklon ili obećanje poklona ili kakve druge koristi da bi glasao za ili protiv određenog prijedloga, da uopće ne bi glasao ili da bi glasao u određenom smislu.

(3) Data nagrada, poklon ili druga imovinska korist oduzet će se.

4) Krivično djelo "Trgovina ljudima"**Član 198a. stav 5.**

(1) Ko silom, prijetnjom ili drugim oblicima prinude, otmicom, prevarom ili obmanom, zloupotrebom odnosa povjerenja, zavisnosti ili bespomoćnosti, teških prilika druge osobe, davanjem ili primanjem novca ili druge koristi, vrbuje, preveze, prebaci, preda, proda, kupi, posreduje u prodaji, sakrije, primi ili drži drugu osobu, a u cilju iskorištavanja ili eksploatacije njegovog rada, vršenja krivičnog djela, prostitucije, korištenja u pornografske svrhe, uspostavljanja ropskog ili nekog sličnog odnosa, prisilnog braka, prisilne sterilizacije, radi oduzimanja organa ili dijelova tijela, radi korištenja u oružanim snagama ili drugih oblika iskorištavanja, kaznit će se zatvorom najmanje tri godine.

(2) Ko oduzme, zadržava, falsificira ili uništi lične identifikacione isprave radi vršenja djela iz stava 1. ovog člana, kaznit će se zatvorom od dvije do dvanaest godina.

(3) Ako je djelo iz st. 1. i 2. ovog člana izvršeno u sastavu organizirane grupe, učinilac će se kazniti zatvorom najmanje pet godina.

(4) Ko koristi ili omogući drugom korištenje seksualnih usluga ili drugih vidova eksploatacije, a bio je svjestan da je riječ o žrtvi trgovine ljudima, kaznit će se zatvorom od šest mjeseci do pet godina.

(5) Ako djelo iz st. 1, 2, 3. i 4. ovog člana izvrši službena osoba u vršenju službe, kaznit će se zatvorom najmanje osam godina.

(6) Ako je usljed djela iz st. 1. i 3. ovog člana nastupila teška tjelesna povreda, teško narušavanje zdravlja ili smrt jedne ili više osoba, učinilac će se kazniti zatvorom najmanje deset godina.

(7) Pristanak žrtve na bilo koji oblik iskorištavanja iz stava 1. ovog člana ne utječe na postojanje krivičnog djela trgovine ljudima.

(8) Predmeti, prijevozna sredstva i objekti korišteni za izvršenje djela iz ovog člana oduzet će se.

Komentar:

Kao krivično djelo korupcije sistematiziran je oblik s radnjom izvršenja "davanjem ili primanjem novca ili druge koristi", ali samo u smislu stava V od strane osobe koja ima svojstvo službene osobe, na način "ako djelo iz stava 1, 2, 3 i 4 izvrši službena osoba u vršenju službe".

Harmonizirano krivično djelo postoji i u KZ BiH, uz napomenu da je u krivično djelo korupcije sistematiziran oblik iz stava IV ovog zakona, radnjom izvršenja krivičnog djela "Izdavanja putne ili lične isprave u svrhu omogućavanja trgovine osobama".

5) Krivično djelo "Trgovina maloljetnim osobama"

Član 198b. stav 6. u vezi sa stavom 2.

(1) Ko vrbuje, preveze, prebaci, preda, proda, kupi, posreduje u prodaji, sakriva, drži ili prihvati osobu mlađu od 18 godina radi iskorištavanja ili eksploatacije njenog rada, vršenja krivičnog djela, prostitucije ili drugih oblika seksualnog iskorištavanja, pornografije, uspostavljanja ropskog ili nekog sličnog odnosa, prisilnog braka, prisilne sterilizacije, nezakonitog usvojenja ili njemu sličnog odnosa, radi oduzimanja organa ili dijelova tijela, radi korištenja u oružanim snagama ili drugih oblika iskorištavanja, kaznit će se zatvorom najmanje pet godina.

(2) Ko djelo iz stava 1. ovog člana izvrši primjenom sile, ozbiljne prijetnje ili drugim oblicima prinude, dovođenjem u zabludu, otmicom, ucjenom, zloupotrebom svog položaja, odnosa povjerenja, zavisnosti ili bespomoćnosti, teških prilika drugog, davanjem novca ili druge koristi, kaznit će se zatvorom najmanje osam godina.

(3) Ko koristi ili omogući drugom korištenje seksualnih usluga ili drugih vidova eksploatacije maloljetne osobe, a bio je svjestan da je riječ o žrtvi trgovine ljudima, kaznit će se zatvorom najmanje pet godina.

(4) Ko oduzme, zadržava, falsificira ili uništi lične identifikacione isprave radi vršenja djela iz st. 1. i 2. ovog člana, kaznit će se zatvorom od tri do petnaest godina.

(5) Ako je djelo iz st. 1, 2, 3. i 4. ovog člana izvršeno u sastavu organizirane kriminalne grupe, učinilac će se kazniti zatvorom najmanje deset godina.

(6) Ako djelo iz st. 1, 2, 3. i 4. ovog člana izvrši službena osoba u vršenju službe, kaznit će se zatvorom najmanje osam godina.

(7) Ako je usljed djela iz st. 1. i 3. ovog člana nastupila teška tjelesna povreda, teško narušavanje zdravlja ili smrt jedne ili više osoba, učinilac će se kazniti zatvorom najmanje deset godina.

(8) Pristanak maloljetne osobe na bilo koji oblik iskorištavanja iz stava 1. ovog člana ne utječe na postojanje ovog krivičnog djela.

(9) Predmeti, prijevozna sredstva i objekti korišteni za izvršenje djela iz ovog člana oduzeti će se.

Komentar:

Kao krivično djelo korupcije sistematiziran je oblik izvršenja krivičnog djela iz stava VI s dispozicijom na način "Ako djelo iz stava II ovog člana izvrši službena osoba davanjem novca ili druge koristi".

6) Krivično djelo "Zloupotreba povjerenja"

Član 244.

(1) Ko zastupajući imovinske interese neke osobe ili starajući se o njenoj imovini ne ispuni svoju dužnost ili zloupotrijebi data mu ovlaštenja u namjeri da time pribavi sebi ili drugom kakvu imovinsku korist ili da ošteti osobu čije imovinske interese zastupa ili o čijoj se imovini stara, kaznit će se novčanom kaznom ili zatvorom do tri godine.

(2) Ako je ovim djelom pribavljena imovinska korist ili prouzrokovana šteta u iznosu koji prelazi 10.000 KM, učinilac će se kazniti zatvorom od jedne do pet godina, a ako taj iznos prelazi 50.000 KM, kaznit će se zatvorom od jedne do osam godina.

(3) Ako djela iz st. 1. i 2. ovog člana učini staralac ili advokat, kaznit će se za djelo iz stava 1. zatvorom od šest mjeseci do pet godina, za djelo iz stava 2. kada je iznos preko 10.000 KM zatvorom od jedne do osam godina, a kada je iznos preko 50.000 KM, zatvorom od dvije do deset godina.

Komentar: Sistematiziran je kao koruptivni samo onaj oblik izvršenja ukoliko je počinjen od nosioca javnih ovlaštenja.

7) Krivično djelo “Zloupotreba u stečajnom postupku ili postupku prinudnog poravnanja”

Član 261. stav 2. i 3.

(1) Ko u stečajnom postupku ili postupku prinudnog poravnanja prijavi lažno potraživanje ili potraživanje u lažnom isplatnom redu da bi time ostvario pravo koje mu ne pripada, kaznit će se novčanom kaznom i zatvorom do jedne godine.

(2) Povjeric, član povjerilačkog odbora ili stečajni upravnik koji za sebe ili drugoga primi imovinsku korist ili obećanje imovinske koristi da se donese ili da se ne donese određena odluka, ili da se na drugi način ošteti barem jedan povjeric u stečajnom postupku ili postupku prinudnog poravnanja, kaznit će se novčanom kaznom i zatvorom do tri godine.

(3) Kaznom iz stava 1. ovog člana kaznit će se ko povjeriocu, članu upravnog odbora ili stečajnom upravniku da ili obeća imovinsku korist radi izvršenja djela iz stava 2. ovog člana.

Komentar:

Kao koruptivno krivično djelo sistematiziran je samo oblik izvršenja “ukoliko se ostvari ili obeća korist”.

8) Krivično djelo “Zloupotreba ovlaštenja u privredi”

Član 263. stav 3.

(1) Odgovorna osoba u preduzeću ili drugom subjektu privrednog poslovanja koja u namjeri pribavljanja protivpravne imovinske koristi za svoju ili drugu pravnu osobu:

- 1) stvara ili drži nedozvoljene fondove u zemlji ili inostranstvu;
- 2) sastavljanjem isprava neistinitog sadržaja, lažnim bilansima, procjenama ili inventarisanjem ili drugim lažnim prikazivanjem ili prikrivanjem činjenica, neistinito prikazuje stanje i kretanje sredstava i rezultata poslovanja;
- 3) pravnu lice stavi u povoljniji položaj prilikom dobijanja sredstava ili drugih pogodnosti koje se pravnoj osobi ne bi priznale prema postojećim propisima;
- 4) pri izvršavanju poreskih ili drugih zakonskih obaveza uskrati sredstva koja predstavljaju javni prihod;
- 5) namjenska sredstva s kojima raspolaže koristi protivno njihovoj namjeni;
- 6) na drugi način grubo prekrši zakon ili pravila poslovanja u odnosu na raspolaganje, korištenje i upravljanje imovinom, kaznit će se zatvorom od šest mjeseci do pet godina.

(2) Ako je djelom iz stava 1. ovog člana pribavljena znatna imovinska korist ili je nastupila šteta velikih razmjera, učinilac će se kazniti zatvorom od jedne do deset godina.

Komentar:

U koruptivno krivično djelo sistematiziran je samo oblik “ako je učinilac nosilac javnih ovlaštenja”.

9) Krivično djelo “Neovlašteno primanje poklona ili darova”

Član 267.

(1) Ko zastupajući imovinske interese neke pravne osobe zahtijeva ili primi nagradu, poklon ili kakvu drugu korist da bi bio zaključen ili da ne bi bio zaključen sporazum, ili da se izvrši ili da se ne izvrši neka druga radnja na štetu pravne osobe, pa radi toga za tu pravnu osobu nastupi veća imovinska šteta, kaznit će se zatvorom od jedne do osam godina.

(2) Učinilac djela iz stava 1. ovog člana koji nakon zaključenog ili nezaključenog sporazuma, ili izvršene ili neizvršene neke druge radnje na štetu pravne osobe, zahtijeva ili primi nagradu, poklon ili kakvu drugu korist, kaznit će se zatvorom od šest mjeseci do pet godina.

(3) Nagrada, poklon ili druga korist oduzet će se.

10) Krivično djelo “Neovlašteno davanje poklona ili darova”

Član 268.

(1) Ko osobi koja zastupa imovinske interese neke pravne osobe da ili pokuša dati ili obeća nagradu, poklon ili kakvu drugu korist radi toga da bi dobio kakvu neopravdanu pogodnost pri ugovaranju posla iz stava 1. člana 258. ovog zakona, kaznit će se zatvorom od jedne do osam godina.

(2) Ko osobi koja zastupa imovinske interese neke pravne osobe da ili pokuša dati ili obeća nagradu, poklon ili kakvu drugu imovinsku ili neimovinsku korist kao protivuslugu za sklapanje kakvog posla ili za izvršenje kakvog posla, kaznit će se zatvorom od šest mjeseci do pet godina.

(3) Izvršilac djela iz prethodnih stavova koji je dao poklon ili nagradu na zahtjev ili je djelo prijavio prije nego što je otkriveno ili prije nego je saznao da je otkriveno, može se osloboditi od kazne.

(1) Dati poklon ili nagrada oduzet e se, a u slučaju iz stava 3. može se vratiti onome ko je dao.

11) Krivično djelo “Odavanje i neovlašteno pribavljanje poslovne tajne”

Član 269. stav 3.

(1) Ko neovlašteno drugom saopći, preda ili na drugi način učini dostupnim podatke koji predstavljaju poslovnu tajnu, kao i ko pribavlja ovakve podatke u namjeri da ih preda nepozvanoj osobi, kaznit će se zatvorom od jedne do tri godine.

(2) Kaznom iz stava 1. ovog člana kaznit će se i ko s namjerom da ih neovlašteno upotrijebi, na protivpravan način dođe do podataka koji predstavljaju poslovnu tajnu.

(3) Ako je odavanje, odnosno pribavljanje podataka izvršeno radi njihovog odnošenja u inostranstvo ili ako je djelo učinjeno iz koristoljublja, učinilac će se kazniti zatvorom od jedne do osam godina.

(4) Ako je djelo iz st. 1. i 3. ovog člana učinjeno nehatno, učinilac će se kazniti novčanom kaznom ili zatvorom do jedne godine.

Komentar:

Kao koruptivno krivično djelo sistematiziran je oblik iz stava III, ukoliko je učinjeno iz koristoljublja.

12) Krivično djelo “Odavanje i korištenje berzanske tajne”

Član 270.

(1) Ko poslovne podatke berze, koji nisu dostupni svim učesnicima u berzi, saopći nepozvanoj osobi ili ko dođe do takvih podataka, pa njihovim korištenjem na berzi ostvari protivpravnu imovinsku korist, kaznit će se zatvorom od tri mjeseca do pet godina.

(2) Ako je djelom iz stava 1. ovog člana pribavljena imovinska korist koja prelazi iznos od 10.000 KM, učinilac će se kazniti zatvorom od jedne do osam godina, a ako taj iznos prelazi 50.000 KM, kaznit će se zatvorom od dvije do deset godina.

13) Krivično djelo “Zloupotreba službenog položaja ili ovlaštenja”

Član 347.

(1) Službena ili odgovorna osoba koja u namjeri da sebi ili drugome pribavi kakvu neimovinsku korist ili da drugom nanese kakvu štetu, iskoristi svoj položaj ili ovlaštenje, prekorači granice svog ovlaštenja ili ne izvrši službenu dužnost, kaznit će se zatvorom od tri mjeseca do tri godine.

(2) Ako je djelom iz stava 1. ovog člana nanesena znatna šteta ili je došlo do teže povrede prava drugog, učinilac će se kazniti zatvorom od šest mjeseci do pet godina.

(3) Službena ili odgovorna osoba koja u namjeri da sebi ili drugome pribavi kakvu imovinsku korist, iskoristi svoj položaj ili ovlaštenje, prekorači granice svog ovlaštenja ili ne izvrši službenu dužnost, kaznit će se zatvorom od šest mjeseci do pet godina.

(4) Ako je djelom iz stava 3. ovog člana pribavljena imovinska korist u iznosu koji prelazi 10.000 KM, učinilac će se kazniti zatvorom od jedne do osam godina, a ako taj iznos prelazi 50.000 KM, kaznit će se zatvorom od dvije do deset godina.

Komentar:

Kao koruptivno krivično djelo sistematiziran je oblik “ako je izvršenjem krivičnog djela pribavljena korist”.

14) Krivično djelo “Pronevjera”

Član 348.

(1) Ko protivpravno prisvoji novac, vrijednosne papire ili druge pokretne stvari koje su mu povjerene ili uopće na radu u državnom organu ili pravnoj osobi, kaznit će se zatvorom od šest mjeseci do pet godina.

(2) Ako vrijednost pronevjerenih stvari iz stava 1. ovog člana ne prelazi iznos od 200 KM, a učinilac je išao za tim da pribavi malu vrijednost, kaznit će se novčanom kaznom ili zatvorom do jedne godine.

(3) Ako je djelom iz stava 1. ovog člana pribavljena imovinska korist u iznosu koji prelazi 10.000 KM, učinilac će se kazniti zatvorom od jedne do osam godina, a ako taj iznos prelazi 50.000 KM, kaznit će se zatvorom od dvije do deset godina.

15) Krivično djelo “Prevara u službi”

Član 349.

(1) Službena ili odgovorna osoba koja u namjeri da sebi ili drugom pribavi protivpravnu imovinsku korist podnošenjem lažnih obračuna ili na drugi način dovede u zabludu ovlaštenu osobu da izvrši nezakonitu isplatu, kaznit će se zatvorom od šest mjeseci do pet godina.

(2) Ako je djelom iz stava 1. ovog člana pribavljena imovinska korist u iznosu koji prelazi 10.000 KM, učinilac će se kazniti zatvorom od jedne do osam godina, a ako taj iznos prelazi 50.000 KM, kaznit će se zatvorom od dvije do deset godina.

16) Krivično djelo “Posluga”

Član 350.

Ko se neovlašteno posluži novcem, vrijednosnim papirima ili drugim pokretnim stvarima koje su mu po-

vjerene u službi ili uopće na radu u državnom organu ili pravnoj osobi, ili ove stvari drugom neovlašteno da na poslugu, kaznit će se novčanom kaznom ili zatvorom do tri godine.

17) Krivično djelo “Primanje mita”

Član 351.

(1) Službena ili odgovorna osoba koja zahtijeva ili primi poklon ili kakvu drugu korist, ili koja primi obećanje poklona ili kakve koristi, da u okviru svog ovlaštenja izvrši radnju koju ne bi smjela izvršiti, ili da ne izvrši radnju koju bi morala ili mogla izvršiti, kaznit će se zatvorom od jedne do osam godina.

(2) Službena ili odgovorna osoba koja zahtijeva ili primi poklon ili kakvu korist, ili koja primi obećanje poklona ili kakve koristi, da u okviru svog ovlaštenja izvrši radnju koju bi morala ili mogla izvršiti, ili da ne izvrši radnju koju ne bi smjela izvršiti, kaznit će se zatvorom od jedne do pet godina.

(3) Službena ili odgovorna osoba koja poslije izvršenja, odnosno neizvršenja radnje navedene u st. 1. do 3. ovog člana, a u vezi s njom, zahtijeva ili primi poklon ili kakvu drugu korist, kaznit će se zatvorom do tri godine.

(4) Primljeni poklon ili imovinska korist oduzet će se.

18) Krivično djelo “Davanje mita”

Član 352.

(1) Ko službenoj ili odgovornoj osobi da, pokuša dati ili obeća poklon ili kakvu drugu korist da u okviru svog ovlaštenja izvrši radnju koju ne bi smjela izvršiti ili da ne izvrši radnju koju bi morala ili mogla, ili ko posreduje pri ovakvom podmićivanju službene osobe, kaznit će se zatvorom od šest mjeseci do pet godina.

(2) Ko službenoj ili odgovornoj osobi učini ili obeća poklon ili kakvu drugu korist da u okviru svog ovlaštenja izvrši radnju koju bi morala ili mogla izvršiti, ili da ne izvrši radnju koju ne bi smjela izvršiti, ili ko posreduje pri ovakvom podmićivanju službene osobe, kaznit će se zatvorom do tri godine.

(3) Učinitelj djela iz st. 1. i 2. ovog člana koji je dao mito na zahtjev službene ili odgovorne osobe i koji je djelo prijavio prije nego što je otkriveno ili prije nego što je saznao da je otkriveno, može se osloboditi od kazne.

(4) Dati poklon ili imovinska korist oduzet će se, a u slučaju iz stava 3. ovog člana može se vratiti osobi koja je dalo mito.

19) Krivično djelo “Trgovina utjecajem”

Član 353.

(1) Ko zahtijeva ili primi nagradu ili kakvu drugu korist za sebe ili drugog, neposredno ili preko treće osobe, da korištenjem svog službenog ili društvenog položaja ili stvarnog ili pretpostavljenog utjecaja, posreduje da se izvrši ili ne izvrši neka službena radnja, kaznit će se zatvorom od jedne do pet godina.

(2) Ko drugom neposredno ili preko treće osobe ponudi ili da nagradu ili kakvu drugu korist da, korištenjem svog službenog ili društvenog položaja ili stvarnog ili pretpostavljenog utjecaja, posreduje da se izvrši ili ne izvrši neka službena radnja, kaznit će se zatvorom do tri godine.

(3) Ko koristeći svoj službeni ili društveni položaj ili stvarni ili pretpostavljeni utjecaj posreduje da se izvrši službena radnja koja se ne bi smjela izvršiti ili da se ne izvrši službena radnja koja bi se morala izvršiti, kaznit će se zatvorom od jedne do osam godina.

(4) Ko drugom neposredno ili preko treće osobe obeća, ponudi ili da nagradu ili kakvu drugu korist da, koristeći svoj službeni ili društveni položaj ili stvarni ili pretpostavljeni utjecaj, posreduje da se izvrši službena radnja koja se ne bi smjela izvršiti ili da se ne izvrši službena radnja koja bi se morala izvršiti, kaznit će se zatvorom od šest mjeseci do pet godina.

(5) Ako je za posredovanje iz stava 3. ovog člana zahtijevana ili primljena nagrada ili kakva korist, učinilac će se kazniti zatvorom od dvije do dvanaest godina.

(6) Strana službena ili odgovorna osoba koja učini djelo iz st. 1. do 4. ovog člana kaznit će se za to djelo.

(7) Nagrada ili imovinska korist stečena izvršenjem djela iz ovog člana oduzet će se.

20) Krivično djelo “Odavanje službene tajne”

Član 355. stav 3.

(1) Službena osoba koja neovlašteno drugom saopći, preda ili na drugi način učini dostupnim podatke koji predstavljaju službenu tajnu, ili koja pribavlja takve podatke u namjeri da ih preda nepozvanoj osobi, kaznit će se zatvorom od tri mjeseca do tri godine.

(2) Kaznom iz stava 1. Kaznit će se i ko, u namjeri da ih neovlašteno upotrijebi, na protivpravan način dođe do podataka koji se čuvaju kao službena tajna ili ko takve podatke bez odobrenja objavi.

(3) Ako je djelo iz stava 1. ovog člana učinjeno iz koristoljublja ili u pogledu naročito povjerljivih podataka ili radi objavljivanja ili korištenja podataka u inostranstvu, učinilac će se kazniti zatvorom od jedne do osam godina.

(4) Ako je djelo iz stava 1. ovog člana učinjeno nehatno, učinilac će se kazniti novčanom kaznom ili zatvorom do jedne godine.

(5) Nema krivičnog djela iz stava 2, ako ko službenu tajnu, čija je sadržina suprotna ustavnom poretku Republike Srpske, objavi ili posreduje u objavljivanju u namjeri da javnosti otkrije nepravilnosti u organiziranju, djelovanju i vođenju službe, ako objava nema štetne posljedice za Republiku Srpsku.

(6) Kao službena tajna smatraju se podaci ili dokumenti koji su zakonom, drugim propisom ili odlukom nadležnog organa donesenim na osnovu zakona proglašeni službenom tajnom i čije bi odavanje imalo ili moglo da ima štetne posljedice za službu.

Komentar:

Kao koruptivno krivično djelo sistematiziran je oblik izvršenja iz stava III, tj. ako je krivično djelo iz stava I ovog člana učinjeno iz koristoljublja.

21) Krivično djelo “Kršenje sudske odluke o zabrani vršenja dužnosti ili zanimanja”

Član 372.

Ko drugome omogući obavljanje zanimanja, djelatnosti ili dužnosti iako zna da mu je pravosnažnom sudskom odlukom bila izrečena mjera sigurnosti zabrane vršenja dužnosti, zanimanja ili poziva ili zaštitna mjera zabrane vršenja određenih dužnosti, ili je takva zabrana nastala kao pravna posljedica osude, kaznit će se novčanom kaznom ili zatvorom do jedne godine.

Komentar:

Kao koruptivno krivično djelo sistematiziran je oblik izvršenja djela u vidu “omogućavanja obavljanja službene dužnosti od strane druge službene osobe”.

22) Krivično djelo “Povreda zakona od strane sudije”

Član 376.

Sudija Ustavnog suda Republike Srpske ili sudija suda u Republici Srpskoj, u sudskom postupku s ciljem da drugom pribavi kakvu korist ili da mu nanese kakvu štetu, donese nezakonitu odluku ili na drugi način prekrši zakon, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

II – PROCESUIRANJE OD STRANE TUŽIOCA U FUNKCIJI OTKRIVANJA I PROVOĐENJA ISTRA-GE KRIVIČNIH DJELA KORUPCIJE U SKLADU SA ZAKONIMA O KRIVIČNOM POSTUPKU U BO-SNI I HERCEGOVINI

1. Prava i obaveze tužioca u poduzimanju potrebnih procesnih mjera u funkciji otkrivanja i pro-vođenja istrage krivičnog djela korupcije u skladu sa zakonima o krivičnom postupku u Bosni i Hercegovini

1.1. Prethodne napomene vezane za pojam otkrivanja krivičnog djela i ulogu ovlaštenih službe-nih osoba

Kod upotrebe samog pojma otkrivanja krivičnog djela i počinioca u vezi s nadležnostima ovla-štenih službenih osoba i tužioca kao subjekata istrage, s obzirom na pojedina određenja u zakonodav-stvu postoji na prvi pogled preklapanje njihovih prava i dužnosti, praktičnih uloga i ovlaštenja.

Naime, kada su u pitanju policijski organi kao organi otkrivanja i istraživanja krivičnih djela i nji-hovih počinitelja koji imaju u odnosu na ostale agencije ulogu centralnih agencija za istrage i način kako je njihova uloga definirana u posebnim zakonima koji reguliraju statusna i organizaciona pitanja, kao što su to već spomenuti Zakon o Državnoj agenciji za istrage i zaštitu, Zakon o unutrašnjim poslovima RS, Zakon o unutrašnjim poslovima FBiH i dr., može se konstatirati da je prema ovim zakonima zadatak ovih organa pored ostalog otkrivanje krivičnih djela i njihovih počinitelja te provođenje istraga krivičnih djela i počinitelja kao što to na svojstven način propisuju i zakoni o krivičnom postupku BiH i to ZKP BiH u članu 218/I BiH, u članu 226/I ZKP RS i članu 233/I ZKP FBiH prema kojima je pravo i obaveza ovlaštenih služ-benih osoba da pod uvjetima određenim u zakonu, poduzimaju “potrebne mjere da se pronađe učinilac krivičnog djela, da se otkriju i sačuvaju tragovi krivičnog djela i predmeti koji mogu poslužiti kao dokaz u krivičnom postupku i sve informacije koje mogu biti korisne u krivičnom postupku” i sl.

S druge strane, kada je u pitanju stvarna nadležnost tužioca u zakonu o krivičnom postupku u članu 35/I ZKP BiH, odnosno članu 43/I ZKP RS i članu 45/I ZKP FBiH doslovno i na opći način je propisano da je “osnovno pravo i dužnost tužioca otkrivanje i preduzimanje krivičnog gonjenja učinilaca krivičnih djela”.

Međutim, u sljedećem stavu II člana 35 tačka a) ZKP BiH, članu 43/II tačka a) ZKP RS i član 45/II tačka a) ZKP FBiH propisuje se da “tužilac ima pravo i dužan je: odmah po saznanju za postojanje osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo preduzme potrebne mjere u cilju njegovog otkrivanja i pro-vođenja istrage, pronalaženja osumnjičenog...”

S obzirom na sadržinu člana 35/I ZKP BiH, člana 43/I ZKP RS i člana 45/I ZKP FBiH po kojoj je osnovno pravo i dužnost tužioca pored krivičnog gonjenja počinitelja krivičnih djela i otkrivanje krivičnih djela i počinitelja, postojale su i postoje mnoge kontraverze u predmetnom shvatanju i primjeni ove odredbe zakona i uopće procesnopravne i faktičke uloge tužioca u otkrivanju krivičnih djela i njegovih resursa koje on shodno pravilnoj primjeni zakona po tom pitanju posjeduje, a u kontekstu postojećih procesnopravnih obaveza i ovlaštenja, faktičkih mogućnosti i resursa ovlaštenih službenih osoba poli-cije i drugih agencija za istrage krivičnih djela i njihovih počinitelja.

Krivična djela korupcije, imajući u vidu njihovu složenu krivičnopravnu prirodu, zahtijevaju an-gažman ovlaštenih službenih osoba i postupajućeg tužioca kao subjekata istrage koji je u potpunosti komplementaran njihovim subjektivnim i objektivnim resursima u osiguranju dokaza krivičnog djela i po-

činioca kako bi se tokom istrage “stanje stvari dovoljno razjasnilo” u mjeri da se za predmetno krivično djelo podigne optužnica kao procesnopravni akt krivičnog gonjenja počinioca krivičnog djela. Slijedom toga je od ogromne važnosti u skladu sa striktnom primjenom zakona o krivičnom postupku u Bosni i Hercegovini odrediti ulogu tužioca u otkrivanju i provođenju istrage krivičnog djela i počinioca u odnosu na ulogu ovlaštenih službenih osoba policije i drugih agencija za istrage kako bi se definitivno u praksi razjasnile njihove faktičke kompetencije u predmetnoj stvari po pitanju kao jednostavnom sadržao te stvari: “šta ko radi i za šta je odgovoran u skladu s pravilnom primjenom zakona o krivičnom postupku u otkrivanju i provođenju istrage krivičnog djela korupcije?”

Odredba člana 218/I ZKP BiH, člana 226/I ZKP RS i člana 233/I ZKP FBiH u pogledu obaveza ovlaštenih službenih osoba u otkrivanju krivičnog djela i počinioca propisuje pored ostalog, da će ovlaštena službena osoba nakon što je odmah obavijestila tužioca o postojanju osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo za koje je zakonom propisana kazna zatvora preko pet godina, pod njegovim nadzorom poduzeti potrebne zakonske mjere da se “pronađe počinitelj krivičnog djela, da se spriječi skrivanje ili bjekstvo osumnjičenog ili saučesnika, da se otkriju i sačuvaju tragovi krivičnog djela i predmeti koji mogu poslužiti kao dokaz, te da se prikupe sve informacije koje mogu biti korisne u krivičnom postupku”, tj. svi dokazi i sve informacije koji mogu biti korisni prilikom poduzimanja krivičnog gonjenja učinioca od strane ovlaštenog tužioca.

Ako postoji osnov sumnje da je izvršeno krivično djelo za koje je zakonom propisana kazna zatvora do pet godina u smislu odredbe člana 218/III ZKP BiH, člana 226/III ZKP RS i člana 233/III ZKP FBiH ovlaštene službene osobe imaju pravo i obavezu da samostalno poduzmu radnje i mjere i prikupe potrebne informacije koje su korisne za krivični postupak, dakle i one mjere i radnje koje se odnose na otkrivanje krivičnog djela i počinioca i to u roku od sedam dana od saznanja za osnov sumnje i da o tome obavijeste tužioca.

Radi izvršavanja ovih zadataka u smislu odredba člana 219/I-V ZKP BiH, člana 227/I-V ZKP RS i člana 234/I-V ZKP FBiH ovlaštena službena osoba je ovlaštena da uzima izjave od osoba, izvrši potreban pregled prijevoznih sredstava, putnika i prtljaga i poduzima druge potražne i istražne radnje koje se navode u ovoj odredbi zakona u svrhu otkrivanja krivičnog djela i počinioca i uspješnog okončanja krivičnog postupka, a o poduzetim mjerama i radnjama koje se odnose na otkrivanje krivičnog djela i počinioca obavezna je sačiniti izvještaj i s prikupljenim dokaznim materijalom dostaviti ga postupajućem tužiocu.

S obzirom na izloženo proizlazi da zakoni o krivičnom postupku u Bosni i Hercegovini propisuju da je otkrivanje tragova i dokaza radi utvrđivanja odlučnih činjenica za krivični postupak, te osiguranje prikupljenih dokaza i informacija koje mogu biti korisne za uspješno okončanje krivičnog postupka u otkrivanju krivičnog djela i počinioca, procesnopravna obaveza ovlaštenih službenih osoba policije i drugih agencija za provođenje zakona u skladu s načinom kako to definiraju i navedeni posebni zakoni koji reguliraju njihova statusna, organizaciona i druga pitanja.

Tužilaštva po zakonu ne posjeduju organizacione, funkcionalne i kriminalističko- tehničke resurse za prikupljanje dokaza u postupku otkrivanja krivičnog djela i počinioca kao što je to slučaj kod agencija za istrage krivičnih djela, ali posjeduju pravne resurse sadržane u dužnostima i ovlaštenjima tužioca propisanim u Zakonima o krivičnim postupcima u Bosni i Hercegovini za procesuiranje otkrivanja i provođenja istrage krivičnih djela u vidu neposrednog poduzimanja procesnih radnji i mjera za koje je nadležan, kao i mjera i radnji kod nadležnog suda ili drugih organa kojim se osigurava zakonitost u poduzimanju mjera i radnji otkrivanja krivičnih djela i počinitelja, o čemu će biti riječi u tekstu koji slijedi.

1.2. Postojanje osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo korupcije i kategorija saznanja tužioca

U prakticiranju pravilne primjene zakona o krivičnom postupku i krivičnoprocesne uloge tužioca u otkrivanju krivičnog djela i počinioca, prije svega potrebno je elaborirati sadržinu svih procesnih ovla-

štenja i obaveza postupajućeg tužioca na način kako to propisuje odredba člana 35/I-III ZKP BiH, člana 43/I-III ZKP RS i član 45/I-III ZKP FBiH u vezi s ostalim općim i posebnim odredbama ovog zakona radi uspješnog vođenja postupka i krivičnog gonjenja počinioca krivičnog djela.

Već je spomenuto da član 35/IZKP BiH, odnosno član 43 /IZKP RS i član 45/I ZKP FBiH, na opći način propisuju da je osnovno pravo i dužnost tužioca otkrivanje i gonjenje učinilaca krivičnih djela.

Međutim, još jednom je potrebno naglasiti da se u daljnjem tekstu ovog člana u stavu II ZKP BiH, stava II čl.43 ZKP RS i stavu II čl. 45 ZKP FBiH izričito propisuje i daje pravnologička i pojmovna sadržina tih osnovnih prava i dužnosti tužioca, kako onih koje se odnose na otkrivanje tako i onih koje se odnose na krivično gonjenje počinioca krivičnog djela i to na način da se navodi pojedinačna specifikacija ovlaštenja i obaveza u pojedinim fazama, odnosno stadijima krivičnog postupka, kao i specifikacija funkcija procesnopravnih mjera i radnji koje su obuhvaćene u pojmu realizacije tih osnovnih prava i dužnosti, pa se slijedom toga u ovoj odredbi u vezi s tim navodi da: "tužilac ima pravo i dužan je":

a) odmah po saznanju za osnov sumnje da je počinjeno krivično djelo preduzme potrebne mjere u cilju:

- 1) *njegovog otkrivanja i provođenja istrage (tužilac dakle, preduzima potrebne mjere radi otkrivanja),*
- 2) *pronalaženja osumnjičenog,*
- 3) *rukovođenja i nadzora nad istragom, kao i radi upravljanja aktivnostima ovlaštenih službenih osoba vezanim za pronalaženje osumnjičenog i prikupljanje izjava i dokaza.*

b) da provede istragu u skladu sa ovim zakonom (Zakon o krivičnom postupku prema tome ne propisuje da tužilac isključivo provodi istragu, već "istragu u skladu sa ovim zakonom", a kako se istraga, shodno odredbi člana 20. tačka i) ZKP BiH, člana 20 tačka j) ZKP RS i člana 21 tačka j) ZKP FBiH, definira kao "aktivnost preduzeta od tužioca i ovlaštenih službenih lica u skladu sa ovim zakonom, uključujući prikupljanje i čuvanje izjava i dokaza" to odredba tačke b) ima faktičko pojmovno značenje: "da provede i preduzme aktivnosti tužioca u skladu sa Zakonom o krivičnom postupku uključujući prikupljanje i čuvanje izjava i dokaza..."),

c) daje imunitet u skladu sa zakonom,

d) zahtijeva dostavljanje informacija od strane državnih organa, preduzeća, pravnih i fizičkih lica,

e) izdaje pozive i naredbe i predlaže izdavanje poziva i naredbi u skladu s ovim zakonom,

f) naredi ovlaštenoj službenoj osobi da izvrši procesni akt naredbe suda u skladu s ovim zakonom,

g) utvrđuje činjenice potrebne za odlučivanje o imovinskopravnom zahtjevu u skladu s ovim zakonom,

h) predlaže izdavanje kaznenog naloga, u skladu s ovim zakonom,

i) podiže i zastupa optužnicu pred sudom,

j) podnosi pravne lijekove,

k) obavlja i druge poslove određene zakonom.

U skladu sa stavom III u vezi sa stavom I i II člana 35 ZKP BiH, člana 43 stav III u vezi sa stavom I i II ZKP RS te člana 45/III u vezi sa stavom I i II ZKP FBiH, svi organi koji učestvuju u istrazi dužni su da o svakoj poduzetoj radnji obavijeste tužioca i da postupe po svakom njegovom zahtjevu.

Podizanje optužnice, podnošenje optužnice s prijedlogom za izdavanje kaznenog naloga, te podnošenje pravnih lijekova mogli bi se obuhvatiti pojmom procesnopravnih radnji krivičnog gonjenja, dok ostale procesne i druge potrebne mjere i radnje koje poduzima postupajući tužilac pod uvjetima

određenim u zakonu mogle bi biti obuhvaćene pojmom aktivnosti u otkrivanju i istrazi krivičnog djela i počinioca u skladu s ovim zakonom.¹³⁶

Ovlaštenja i obaveze tužioca koji se shodno navedenim odredbama u članu 35/II tačka a) ZKP BiH, članu 43/II tačka a) ZKP RS i članu 45/II tačka a) ZKP FBiH odnose na njegov prevashodni zadatak da odmah poduzima mjere koje su potrebne radi otkrivanja i provođenja istrage krivičnog djela, pronalaženja osumnjičenog, rukovođenja i nadzora nad istragom, kao i mjere radi upravljanja aktivnostima ovlaštenih službenih osoba vezanim za pronalaženje osumnjičenog i prikupljanje izjava i dokaza, zasnivaju se na prethodno utvrđenom činjeničnom stanju na osnovu kojeg je formirano predmetno shvatanje tužioca, odnosno njegovo saznanje i pravno-činjenična ocjena da postoji osnov sumnje da je izvršeno krivično djelo, nezavisno od činjenice da je to saznanje rezultat obavještavanja na osnovu prikupljanja izjava i dokaza ovlaštenih službenih osoba ili je rezultat neposrednih istražnih aktivnosti postupajućeg tužioca.

Argumentum a contrario, ukoliko ne postoji saznanje tužioca da postoji osnov sumnje da je izvršeno krivično djelo, tj. ukoliko u tom pogledu nije utvrdio da postoji osnov sumnje da je izvršeno krivično djelo za koje je zakonom propisana kazna zatvora preko pet godina na osnovu obavještenja ovlaštene službene osobe, ili to nije utvrdio na osnovu neposredno preduzetih aktivnosti istrage, odnosno na osnovu obavještenja ovlaštene službene osobe o svim raspoloživim informacijama, radnjama i mjerama koje je preduzela najkasnije sedam dana od dana saznanja za postojanje osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo za koje je u zakonu propisana kazna zatvora do pet godina, shodno navedenoj odredbi člana 35/II tačka a) ZKP BiH, člana 43/II tačka a) ZKP RS i člana 45/II tačka a) ZKP FBiH ne bi ni mogla postojati obaveza postupajućeg tužioca da odmah poduzima potrebne mjere u cilju otkrivanja, provođenja istrage, pronalaženja osumnjičenog, rukovođenja i nadzora nad istragom, kao i radi upravljanja aktivnostima ovlaštenih službenih osoba vezano za pronalaženje osumnjičenog i prikupljanje izjava i dokaza, već eventualno neke druge mjere i radnje koje se ne odnose na navedene zakonske ciljeve.

Stanje stvari utvrđeno po činjeničnim i pravnim pitanjima na kojem se zasniva ocjena ovlaštene službene osobe da postoji osnov sumnje da je izvršeno krivično djelo, zakonska je pretpostavka i preduvjet za realizaciju njegove zakonske obaveze da odmah obavijesti tužioca o takvom postojanju osnova sumnje, što opet znači, da je prethodno na osnovu zakona obavezan prikupljati informacije, obavještenja, izjave i dokaze radi utvrđenja postojanja osnova sumnje i obavještenja tužioca. Pravo i obaveza tužioca je s druge strane da na osnovu saznanja o takvom stepenu sumnje koje je utemeljeno na prihvatanju ocjene po pravnim i činjeničnim pitanjima u sadržini takvog obavještenja poduzme potrebne mjere u cilju osiguranja zakonitosti otkrivanja i provođenja istrage krivičnog djela i počinioca.

I jedna i druga obaveza, kako je to naprijed više puta izneseno, zasniva se na procesnoppravnom osnovu postupanja po službenoj dužnosti i međusobno se uvjetuju, a poduzimaju se radi "uspješnog vođenja krivičnog postupka", odnosno krivičnog gonjenja izvršioca krivičnog djela kao osnovne zakonske obaveze tužioca.

Preuranjeno angažiranje tužioca u aktivnostima istrage koju poduzima ovlaštena službena osoba u fazi kada prikuplja izjave i dokaze do utvrđenosti nivoa osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo radi izvršavanja zadataka obavještavanja o osnovama sumnje da je izvršeno krivično djelo u smislu člana 219/I u vezi s članom 218 ZKP BiH, člana 227/I u vezi s članom 226 ZKP RS i člana 234/I u vezi s članom 233 ZKP FBiH nije u skladu sa zakonom, a takav eventualni angažman koji prevazilazi okvir prava i obaveza subjekata istrage koji je dat zakonom kod postojeće strukturalne organizacije u sistemu vlasti i potpuno odvojene funkcionalne organizacije tužilaštava i agencija za istrage može dovesti do konfuzije nauštrb rezultata kvalitetne kriminalističke istrage za koju ovlaštene službene osobe posjeduju sve subjektivne i objektivne resurse.

¹³⁶ Agencije za istragu, odnosno agencije za provođenje zakona u odnosu na tužilaštva imaju odvojenu funkcionalnu organizaciju pri čemu kao subjekti istrage posjeduju tehničko-tehnološke i organizacione resurse u izvršavanju zadataka otkrivanja krivičnog djela i pronalaženju-otkrivanju počinioca. Pojedina tužilaštva iako u svojoj funkcionalnoj organizaciji imaju i istražitelje ipak se moraju oslanjati na resurse agencija za istrage kada su u pitanju zadaci otkrivanja krivičnog djela i počinioca, odnosno pronalaženje i hvatanje učinioca krivičnog djela. Prostim riječima, tužiocima iz kancelarije ne mogu otkrivati krivična djela i njihove počiniocima jer u skladu sa zakonom u sistemu organizacije vlasti za to ne posjeduju sve potrebne resurse niti je to njihova faktička procesna zadaća, već kao što je to rečeno s tim u vezi obavezni su prvenstveno poduzeti mjere kojim se omogućuje i osigurava ovlaštenim službenim osobama agencija za istrage zakonito otkrivanje krivičnih djela i počinioca kao njihovih isključivih zakonskih zadataka radi uspješnog okončanja krivičnog postupka.

Saznanje postupajućeg tužioca kao subjektivni zakonski razlog djelovanja je logička konsekvencija uloge koju tužilac ima u krivičnom postupku shodno principu akuzatornosti u članu 16. ZKP BiH, članu 16. ZKP RS i članu 17. ZKP FBiH po kojem se krivični postupak može pokrenuti samo na osnovu zahtjeva tužioca. Postupajući tužilac u skladu sa spomenutim principom akuzatornosti poduzima potrebne mjere i radnje na osnovu tog saznanja za postojanje osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo u cilju njegovog otkrivanja i provođenja istrage, s tim da je sama navedena činjenica postojanja osnova sumnje kao što je to naprijed navedeno, u krajnjem podložna verifikaciji sudije za prethodni postupak nadležnog suda u zakonom propisanim slučajevima davanja odobrenja suda za poduzimanje istražnih radnji dokazivanja.

Opća pretpostavka na kojoj se zasniva pravo i obaveza tužioca da odmah poduzme navedene potrebne mjere u cilju otkrivanja krivičnog djela i provođenju istrage, jeste saznanje da postoji osnov sumnje da je izvršeno krivično djelo, a ne nužno i postojanje osnova sumnje da je određena osoba počinila krivično djelo.

Međutim, kod poduzimanja pojedinih istražnih radnji dokazivanja i pribavljanja potrebnih sudskih naredbi i odobrenja za poduzimanje pojedinih radnji istraživanja, kojim u znatnijoj mjeri može doći do ugrožavanja integriteta građana kao osoba koje su predmet krivičnog procesuiranja, u zakonu se kao opća činjenično-pravna pretpostavka za primjenu ovih istražnih radnji dokazivanja zahtijeva i postojanje osnova sumnje da je određena osoba učinila krivično djelo kao što je to u iznesenom primjeru izdavanje naredbe banci ili drugoj pravnoj osobi, u smislu odredbe člana 72/I ZKP BiH, člana 136/I ZKP RS i člana 86/I ZKP FBiH ili u slučaju poduzimanja posebnih istražnih radnji u članu 116 ZKP BiH, članu 234 ZKP RS i članu 130 ZKP FBiH i sl.

1.3. Postojanje osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo korupcije kao činjenično-pravna pretpostavka promptnog izvršavanja obaveze ovlaštene službene osobe da obavijesti tužioca i kao zakonski razlog za poduzimanje potrebnih mjera pravnog nadzora od strane tužioca s jedne strane, i s druge strane, procesnopravnih odobrenja i odluka suda koje se donose radi osiguranja zakonitosti u prikupljanju dokaza u cilju otkrivanja i provođenja istrage u funkciji zaštite prava i osnovnih sloboda propisanih Ustavom Bosne i Hercegovine i međunarodnim ugovorima koje je ratificirala Bosna i Hercegovina

Postojanje osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo je ustvari minimalni standard činjeničnog i pravnog supstrata na kojem se zasniva postupanje i procesuiranje nadležnog suda povodom poduzetih aktivnosti istrage od strane tužioca i ovlaštenih službenih osoba kao subjekata istrage krivičnog djela i počinioca u kontekstu postojećeg zakonodavnog zahtjeva za sudskom zaštitom i osiguranjem prava i sloboda osoba koje se procesuiraju u krivičnom postupku.

Zakonodavni zahtjev da se procesnopravni odnos i koordinacija prava i obaveza postupajućeg tužioca i ovlaštene osobe formira nakon utvrđenja postojanja osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo zajedno s pravnim nadzorom nad radom ovlaštenih službenih osoba na način kako to regulira odredba člana 218. i druge odredbe ZKP BiH, člana 226. ZKP RS i člana 233. ZKP FBiH proizlazi iz potreba i obaveza sudske zaštite osnovnih prava i sloboda osoba koje se procesuiraju u krivičnom postupku, odnosno, proizlazi iz pravno-činjeničnih pretpostavki angažmana suda i sudskih odgovarajućih odobrenja i odluka u prethodnom, tj. istražnom postupku kojim se štite procesna prava i slobode građana u krivičnom postupku propisana Ustavom Bosne i Hercegovine i entiteta i Evropskom konvencijom o ljudskim pravima i osnovnim slobodama, odnosno međunarodnim ugovorima koje je ratificirala Bosna i Hercegovina kojim se istovremeno realizira zakonitost u prikupljanju dokaza kao osnovni uvjet za zakonito krivično gonjenje i uspješno okončanje krivičnog postupka.

Bez pravno valjanog utvrđenja i obrazložene prezentacije činjenica koje daju razlog za osnov sumnje da je krivično djelo izvršeno, ne mogu se u skladu sa zakonom u postupku istrage krivičnog djela i počinioca podnositi prijedlozi i zahtjevi za donošenje procesnopravnih odluka, odnosno naredbi sudije za prethodni postupak nadležnog suda kojima se daju saglasnosti i odobrenja koje zakon propi-

suje za radnje i mjere koje poduzimaju ovlaštene službene osobe i tužilac tokom istražnih aktivnosti, a kojim se u krivičnom predmetu ograničavaju pojedinačna prava i slobode građana koji se procesuiraju u krivičnom postupku.

Prema odredbi člana 10. ZKP BiH, člana 10. ZKP RS i člana 11. ZKP FBiH sud ne može svoju odluku zasnivati na dokazima koji su dobijeni na temelju dokaza pribavljenim povredama ljudskih prava i sloboda propisanih Ustavom i međunarodnim ugovorima koje je ratificirala Bosna i Hercegovina, niti na dokazima koji su pribavljeni bitnim povredama ovog zakona.

Iz prednje izloženog proizlazi da zasnivanje procesnih odnosa pravnog nadzora tužioca nad aktivnostima ovlaštenih službenih osoba i sama koordinacija između tužilaštava i agencija za istragu kao samostalnih organa u skladu sa zakonom o krivičnom postupku pretpostavlja postojanje općeg pravno-činjeničnog supstrata osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo, koji je istovremeno ustvari pravno-činjenični i zakonski osnov za poduzimanje procesnopravnih mjera i radnji nadležnog suda i donošenja potrebnih sudskih procesnopravnih odluka i odobrenja u prethodnom postupku, a koje proizlaze iz zahtjeva za sudskom zaštitom osnovnih prava i sloboda osoba koje se procesuiraju u krivičnom postupku u skladu s Ustavom i međunarodnim ugovorima koje je ratificirala Bosna i Hercegovina. Ukoliko ne postoji utvrđeni osnov sumnje da je izvršeno krivično djelo, pod ostalim uvjetima propisanim u zakonu, nije ustvari dozvoljen pristup sudu za dobijanje potrebnih odobrenja u poduzimanju pojedinih radnji istraživanja kojim se ugrožava lični integritet zaštićen Ustavom Bosne i Hercegovine, Evropskom konvencijom o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda i drugim međunarodnim ugovorima koje je ratificirala Bosna i Hercegovina.

Ukoliko bi ovlaštena službena osoba u smislu odredbe člana 218/I u vezi s članom 219/I ZKP BiH, članom 226/I u vezi s članom 227/I ZKP RS i članom 233/I u vezi s čl. 234/I ZKP FBiH na osnovu prikupljenih informacija i poduzetih radnji i mjera u hipotetičkom slučaju ocijenila činjenice na takav način da je utvrdila da postoji osnov sumnje da je izvršeno krivično djelo korupcije npr. krivično djelo *pro-nevjere u službi* iz člana 221/II KZ BiH, člana 348/III KZ RS i člana 384/II KZ FBiH za koje je propisana kazna zatvora preko pet godina i obavijestila tužioca, a postupajući tužilac se složio s takvom ocjenom iako u konkretnom slučaju na osnovu prikupljenih izjava i dokaza prezentirane činjenice i okolnosti nisu davale dovoljno razloga za osnov sumnje da je izvršeno krivično djelo, a niti prikupljeni dokazi upućivali na razloge za osnov sumnje da je krivično djelo izvršeno od strane prijavljene kao osumnjičene osobe, odnosno da nisu bile ispunjene pretpostavke da se u konkretnom slučaju naredi provođenje istrage protiv osumnjičene osobe, pa slijedom takve neutemeljene ocjene u skladu s odredbom člana 72. ZKP BiH, člana 136. ZKP RS i člana 86. ZKP FBiH u cilju otkrivanja tragova i dokaza koji se odnose na dokazivanje činjenica koje čine obilježja krivičnog djela predloži sudu izdavanje procesnog akta naredbe kojom bi se naložilo ovlaštenoj banci da dostavi podatke i dokumentaciju o bankovnim depozitima i drugim finansijskim transakcijama prijavljene osobe kao osumnjičenog, postupajući sudija za prethodni postupak nije po zakonu ovlašten odobriti izdavanje naredbe banci ili drugoj finansijskoj instituciji za dostavljanje navedenih podataka i dokumentacije o izvršenim finansijskim transakcijama, odnosno ovlašten je odbiti izdavanje naredbi banci da dostavi podatke o finansijskim transakcijama prijavljene osobe kao osumnjičenog jer utvrđeno činjenično stanje po pravnim i činjeničnim pitanjima na kojem se zasnivao prijedlog ovlaštenog tužioca za izdavanje ovakve naredbe nije u dovoljnoj mjeri davalo razloge za postojanje osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo, kao opće pretpostavke za davanje odobrenja i donošenje ovakvog procesnog akta nadležnog suda...

1.4. Pravo i obaveza tužioca da sam neposredno provodi istragu krivičnog djela korupcije u skladu sa zakonima o krivičnom postupku u Bosni i Hercegovini

Pravo i obaveza postupajućeg tužioca je da samostalno, na osnovu neposredno poduzetih aktivnosti, provede istragu u skladu s važećim zakonom, uključujući prikupljanje i čuvanje informacija, izjava i dokaza na osnovu odredbe člana 20. tačka i) u vezi s odredbom člana 35/II tačka b) ZKP BiH, čl. 20. t. j) u vezi s članom 43/II tačka b) ZKP RS i člana 21. tačka j u vezi s 45/II tačka b) ZKP FBiH u funkciji otkrivanja i provođenja istrage krivičnog djela i počinioca.

Još jednom je potrebno naglasiti da ova odredba zakona nema značenje kako se to u praksi može sresti da tužilac po važećim zakonima o krivičnom postupku u BiH isključivo provodi istragu u smislu aktivnosti istrage krivičnog djela i počinioca, uključujući prikupljanje izjava i dokaza, kako se to propisuje u članu 20. tačka i) ZKP BiH, čl. 20. tačka j) ZKP RS i članu 21. tačka j) ZKP FBiH.

Postojanje osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo i obavještanje o toj činjenici od strane ovlaštene službene osobe nije isključivi uvjet za poduzimanje aktivnosti tužioca u otkrivanju i provođenju istrage krivičnog djela i počinioca u skladu s ovim zakonom, što je sasvim razumljivo, jer citirane zakonske odredbe daju ovlaštenje postupajućem tužiocu da i sam neposredno poduzima aktivnosti i prikuplja podatke, obavještenja, informacije, izjave i dokaze do nivoa saznanja, odnosno utvrđenja da postoji osnov sumnje da je izvršeno krivično djelo kada nastupa obaveza u smislu odredbe člana 35/II tačka a) ZKP BiH, člana 43/II tačka a) ZKP RS i člana 45/II tačka a) ZKP FBiH da poduzme potrebne procesnopravne i druge mjere radi otkrivanja i provođenja istrage krivičnog djela i pronalaženja osumnjičenog i drugih zakonskih ciljeva poduzetih mjera, koje su propisane u citiranoj odredbi.

Ukoliko u prednjem smislu postupajući tužilac sam poduzima navedene aktivnosti istrage prikupljajući podatke i obavještenja, informacije i izjave i dokaze, od organa vlasti u smislu člana 21. ZKP BiH, čl. 21. ZKP RS i člana 22. ZKP FBiH, javnih preduzeća i ustanova, pravnih i fizičkih osoba do nivoa utvrđenosti činjeničnog stanja koje u predmetnom shvatanju ima značenje osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo, takvo postupanje nije propisano posebnim pravilima i provodi se u formi prikupljanja obavještenja, informacija, izjava i dokaza važnih za uspješno vođenje krivičnog postupka.

U službenom dijelu istrage, nakon naređivanja i donošenja naredbe o provođenju istrage u smislu odredbe člana 216. ZKP BiH, 224. ZKP RS i 231. ZKP FBiH, odredba člana 217. ZKP BiH, čl. 225. ZKP RS i člana 232. ZKP FBiH ovlašćuje tužioca da može uzimati i izjave i saslušavati u svojstvu svjedoka, ispitivati u svojstvu osumnjičenog, saslušavati u svojstvu vještaka upućivati sudiji za prethodni postupak prijedloge i zahtjeve za davanje procesnopravnih odobrenja u obliku naredbi kao sudskih akata za one radnje dokazivanja u istrazi za koje se to u zakonu propisuje uz odgovarajuće na zakonu zasnovano angažiranje ovlaštenih službenih osoba i sl. Odredbom člana 217. ZKP BiH, čl. 225. ZKP RS i čl. 232. ZKP FBiH se to izričito navodi u smislu da "tužilac u toku provođenja istrage može preduzeti, (dakle ne i da je obavezan da ih sam preduzima) sve istražne radnje, uključujući ispitivanje osumnjičenog i saslušanje oštećenog i svjedoka, vršenje uviđaja i rekonstrukcije događaja, preduzimanje posebnih mjera koje obezbjeđuju sigurnost svjedoka i informacija i naređivanje potrebnih vještačenja", a da se o istražnim radnjama koje može poduzimati sačinjava zapisnik u skladu sa zakonom i sl.

1.5. Potrebne mjere postupajućeg tužioca nakon saznanja da postoji osnov sumnje da je izvršeno krivično djelo korupcije u cilju njegovog otkrivanja, provođenja istrage i pronalaženja osumnjičenog kao i ostvarenja drugih ciljeva propisanih odredbom člana 35/II tačka a) ZKP BiH, člana 43/II tačka a) ZKP RS i član 45/II tačka a) ZKP FBiH

Potrebne mjere koje tužilac promptno provodi nakon saznanja za osnov sumnje da je izvršeno krivično djelo radi otkrivanja i provođenja istrage krivičnog djela i pronalaženja osumnjičenog, mjere rukovođenja i nadzora nad istragom kao i upravljanja aktivnostima ovlaštenih službenih osoba vezano za prikupljanje i čuvanje izjava i dokaza mogu biti procesnopravne mjere i druge mjere koje tužilac neposredno sam poduzima kao što je to naprimjer procesna mjera donošenja potrebne naredbe za vještačenje, ili te mjere koje poduzima mogu biti u odnosu na ovlaštene službene osobe u cilju otkrivanja krivičnog djela i pronalaženju počinioca radi rukovođenja i nadzora nad istragom kao i upravljanjem aktivnostima ovlaštenih službenih osoba koje vezano za to prikupljaju i čuvaju izjave i dokaze, a mogu biti procesnopravne i druge mjere poduzete u obliku procesnih zahtjeva ili prijedloga kod nadležnog suda radi osiguranja zakonitosti u prikupljanju dokaza kod poduzimanja pojedinih radnji dokazivanja ovlaštenih službenih osoba u istrazi krivičnog djela ili kod poduzimanja radnji i mjera u pronalaženju ili sprečavanju skrivanja ili bjekstva osumnjičenog i sl.

Poduzimanje potrebnih mjera postupajućeg tužioca koje se navode u odredbi člana 35/II tačka a) ZKP BiH, čl. 43/II t. a) ZKP RS i član 45/II tačka a) ZKP FBiH nije vezano za hronološki red i sukcesivnost u njihovom poduzimanju, već je koncipirano tako da tužilac zavisno od utvrđenih činjenica i okolnosti u praktičnom postupanju ima široku lepezu i dispoziciju potrebnih mjera za koje je ovlašten, a kojim ustvari omogućuje ne samo provođenje radnji otkrivanja i provođenje istrage već prvenstveno omogućuje zakonitost tih radnji, prije svega istražnih i potražnih radnji ovlaštenih službenih osoba agencija za istragu, a u određenim slučajevima i radnji i aktivnosti istrage koje je sam neposredno poduzimao, drugim riječima krivičnoprocesnu zakonitost dokaza na kojim se zasniva optužnica i uopće krivično gonjenje počinioca.

Nakon saznanja za postojanje osnova sumnje koje je rezultat promptnog obavještanja od strane ovlaštene službene osobe, promptno postupanje tužioca i poduzete potrebne mjere mogu biti u obliku faktičkih radnji i mjera koje su opće ili posebne, ali i u obliku formalnih procesnih radnji i postupaka na koje je tužilac obavezan u skladu sa zakonom o krivičnom postupku.

Naprimjer, potrebnu opću faktičku mjeru predstavljalo bi pravo i dužnost tužioca da nakon saznanja za postojanje osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo u smislu čl. 216/I ZKP BiH, čl. 224/I ZKP RS i člana 231/I ZKP FBiH naredi provođenje istrage, a donošenje naredbe za provođenje istrage kao procesnopravnog akta u takvom slučaju u smislu odredbe člana 216/II u vezi s čl. 163/I ZKP BiH, čl. 224/II u vezi s čl. 74/I ZKP RS i člana 231/II u vezi s članom 177/I ZKP FBiH predstavljalo bi potrebnu procesnopravnu radnju postupajućeg tužioca "u cilju otkrivanja i provođenja istrage krivičnog djela i pronalaženja osumnjičenog, rukovođenja i nadzora nad istragom" kao i drugih ciljeva propisanih u čl. 35/III tačka a) ZKP BiH, čl. 43/II tačka a) ZKP RS i čl. 45/II tačka a) ZKP FBiH.

Naprijed je rečeno da saznanje tužioca da postoji osnov sumnje da je izvršeno krivično djelo može biti i neposredno, na osnovu podataka u prijavi krivičnog djela i pratećim spisima koji su podneseni od građana, pravnih osoba, odgovornih i službenih osoba u organima vlasti, javnim poduzećima i ustanovama i sl., tako da izvršavanje navedenih zakonskih obaveza u promptnom poduzimanju potrebnih mjera u cilju otkrivanja krivičnog djela i provođenja istrage ili drugih ciljeva koje definira zakon u navedenim odredbama isključivo zavisi od faktičke procesne situacije i ocjene postupajućeg tužioca u utvrđenom činjeničnom stanju na kojem se zasniva postojanje osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo.

Kada su u pitanju slučajevi postojanja osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo za koje je u zakonu propisana kazna zatvora do pet godina ovlaštena službena osoba u smislu odredaba člana 218/III u vezi s odredbom čl. 219/V ZKP BiH, čl. 226/III u vezi s čl. 227/V ZKP RS i član 233/III u vezi s članom 234/V ZKP FBiH, obavještava tužioca na takav način što mu podnosi izvještaj o svim raspoloživim informacijama, radnjama i mjerama koje su poduzete po službenoj dužnosti kao i sa službenim zabilješkama, predmetima i spisima o poduzetim radnjama i mjerama te izjavama i drugim prikupljenim dokaznim materijalom koji može biti koristan za uspješno vođenje postupka, a koji je prikupljen u roku od sedam dana od saznanja za osnov sumnje da je izvršeno predmetno krivično djelo.

Ukoliko, pak, u slučajevima postojanja osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo za koje je zakonom propisana kazna zatvora do pet godina tokom provođenja istražnih aktivnosti radi utvrđenja činjenica i okolnosti važnih za uspješno vođenje postupka postoji potreba da se poduzme istražna radnja dokazivanja za koju je potrebno odobrenje suda, kao naprimjer naredba za pretresanje stana, prostorija i osobe u smislu odredbe čl. 51. ZKP BiH, čl. 115. ZKP RS i člana 65. ZKP FBiH, ovlaštena službena osoba je obavezna o tome kao i o dotad poduzetim aktivnostima obavijestiti tužioca jer bez njegovog odobrenja u smislu odredbe čl. 53. ZKP BiH, čl. 117. ZKP RS i člana 67. ZKP FBiH nije moguć zahtjev za izdavanje naredbe za pretresanje, a postupajući tužilac je obavezan odmah u smislu odredbe čl. 35/II tačka a) ZKP BiH, čl. 43/II tačka a) ZKP RS i člana 45/II tačka a) ZKP FBiH nakon ovakvog saznanja za osnov sumnje da je izvršeno krivično djelo poduzeti potrebne mjere radi provođenja istrage, rukovođenja i nadzora nad istragom kao i radi upravljanja aktivnostima ovlaštenih službenih osoba vezano za prikupljanje izjava i dokaza u cilju uspješnog vođenja postupka i krivičnog gonjenja počinioca predmetnog krivičnog djela i sl.

U ovakvoj procesnoj situaciji saznanje tužioca, odnosno utvrđenje osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo, zasniva se na rezultatima po činjeničnim i pravnim pitanjima već poduzetih aktivnosti istrage za koje ovlaštena službena osoba po zakonu ima pravo i odgovornost da ih samostalno u skladu sa zakonom provede. Radi se o skraćenom postupku istrage za lakša krivična djela za koja je s obzirom na njihovu društvenu opasnost propisana kazna zatvora do pet godina. Slijedom toga se obaveze tužioca iz čl. 35/II tačka a) ZKP BiH, čl. 43/II t. a) ZKP RS i čl. 45/II tačka a) ZKP FBiH, u kvantitativnom i kvalitativnom procesnom smislu bitno smanjuju u smislu "da odmah po saznanju za osnov sumnje da je izvršeno krivično djelo preduzme potrebne mjere u cilju njegovog otkrivanja i provođenja istrage, pronalaženja osumnjičenog, rukovođenja i nadzora nad istragom kao i radi upravljanja aktivnostima ovlaštenih službenih osoba vezano za pronalaženje osumnjičenog i prikupljanje izvjava i dokaza". Ukoliko postoje činjenične i pravne pretpostavke za podizanje optužnice, tj. ukoliko je stanje stvari dovoljno razjašnjeno po pravnim i činjeničnim pitanjima tužilac je ovlašten podići optužnicu na osnovu tako provedene istrage.¹³⁷

U slučajevima postojanja osnova sumnje da je neka osoba izvršila krivično djelo korupcije koje je povezano s pribavljanjem imovinske koristi, s obzirom na zahtjev propisan u odredbi člana 110/I KZ BiH, čl. 94/I KZ RS i čl. 114/I KZ FBiH "da niko ne može zadržati imovinsku korist pribavljenu krivičnim djelom", pored ostalog, postoji naprimjer obaveza postupajućeg tužioca da shodno odredbama čl. 392–396 ZKP BiH, čl. 386–393 ZKP RS i čl. 413–420 KZ FBiH po službenoj dužnosti provede finansijsku istragu u smislu prikupljanja dokaza radi utvrđivanja činjenica i okolnosti koje se odnose na pribavljanje imovinske koristi pribavljene predmetnim krivičnim djelom koja se obavezno oduzima u krivičnom postupku, a koja istovremeno predstavlja činjenicu koja čini obilježje krivičnog djela koja se utvrđuje u postupku otkrivanja i provođenja istrage krivičnog djela kao u spomenutom slučaju koruptivnog krivičnog djela pronevjere u službi iz čl. 221/II KZ BiH, čl. 348/III KZ RS i čl. 384/II KZ FBiH. S tim u vezi, zavisno od potreba uspješnog vođenja postupka, postupajući tužilac je, pored ostalog, ovlašten da neposredno podnese sudiji za prethodni postupak nadležnog suda prijedlog za izdavanje naredbe banci ili drugoj pravnoj osobi koja vrši finansijsko poslovanje da dostavi podatke o bankovnim depozitima i drugim finansijskim transakcijama koje se odnose na tu osobu, kao i osobe za koje se osnovano vjeruje da su uključene u finansijske transakcije i poslove osumnjičenog, kao procesnu mjeru u otkrivanju krivičnog djela radi osiguranja zakonitosti dokaza u hipotetičkom krivičnom predmetu u okviru poduzimanja istražne radnje dokazivanja privremeno oduzimanje predmeta i imovine u smislu odredbe člana 72/I ZKP BiH, čl. 136/I ZKP RS i člana 86 ZKP FBiH i sl.

Ove potrebne mjere postupajućeg tužioca u izloženom primjeru nakon saznanja za postojanje osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo poduzimaju se u cilju osiguranja potpune zakonitosti u prikupljanju dokaza u postupku otkrivanja i provođenja istrage navedenog krivičnog djela, pri čemu se na taj način osigurava zakonitost u utvrđivanju imovinske koristi kao činjenice koja čini obilježje krivičnog djela korupcije, ali isto tako i kao činjenice imovinske koristi pribavljene ovim krivičnim djelom koja se obavezno oduzima shodno odredbi čl. 110/I KZ BiH, čl. 94/I KZ RS i čl. 114/I KZ FBiH i sl.

Ako se saznanje tužioca o postojanju osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo za koje je u zakonu propisana kazna zatvora do pet godina, zasniva na utvrđenom stanju stvari po pravnim i činjeničnim pitanjima na osnovu zaprimljenih prijava krivičnog djela s pratećim spisima podnesenih od strane građana, pravnih osoba, odgovornih osoba u organima vlasti, javnim preduzećima i ustanovama ili se radi o neposrednom saznanju tužioca, obaveza poduzimanja potrebnih mjera u smislu odredbe čl. 35/II tačka a) ZKP BiH, čl. 43/II tačka a) ZKP RS i člana 45/II tačka a) ZKP FBiH u cilju otkrivanja i provođenja istrage krivičnog djela i počinioca nije nužno vezana za aktivnosti istrage ovlaštenih službenih osoba. Budući da postojanje osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo u smislu odredbe čl. 216/I i II ZKP BiH, čl. 224/I i II ZKP RS i člana 231/I i II ZKP FBiH, zahtijeva od tužioca zavisno od faktičkog stanja stvari naređivanje i donošenje procesnog akta naredbe o provođenju istrage s nužnim elementi-

¹³⁷ Potrebno je napomenuti da odredba čl. 233/IV ZKP FBiH regulira takvu procesnu situaciju u kojoj izričito dozvoljava tužiocu podnošenje optužnice bez obaveze donošenja naredbe o provođenju istrage. Naime, iako postoji zakonska obaveza donošenja naredbe za istragu u smislu odredbe člana 231/II ZKP FBiH, odredba stava IV čl. 233. ZKP FBiH propisuje da u slučaju poduzimanja istražnih aktivnosti ovlaštenih službenih osoba i podnošenja izvještaja tužilac donosi naredbu o provođenju istrage samo "ako to ocijeni potrebnim", tj. ako takva procesna radnja postupajućeg tužioca nije potrebna "u cilju otkrivanja i provođenja istrage krivičnog djela, pronalaženja osumnjičenog, rukovođenja i nadzora nad istragom kao i radi upravljanja aktivnostima ovlaštenih službenih osoba vezano za pronalaženje osumnjičenog i prikupljanje izvjava i dokaza" u smislu odredbe čl. 45/II tačka a) ZKP FBiH.

ma koji su definirani u stavu II ovog člana ZKP, obavezan je po zakonu poduzeti ovu procesnu radnju u cilju izvršavanja obaveza "otkrivanja i provođenja istrage krivičnog djela i pronalaženja osumnjičenog", rukovođenja i nadzora nad istragom kao i u cilju upravljanja aktivnostima ovlaštenih službenih osoba vezano za pronalaženje osumnjičenog i prikupljanje izjava i dokaza u smislu odredbe čl. 35/II tačka a) ZKP BiH, čl. 43/II tačka a) ZKP RS i čl. 45/II tačka a) ZKP FBiH. Naime, ako postoji osnov sumnje da je izvršeno krivično djelo za koje je zakonom propisana kazna zatvora do pet godina, u navedenoj situaciji nakon što tužilac donese procesni akt naredbe o provođenju istrage u smislu odredbe člana 216/I i II ZKP BiH, čl. 224/I i II ZKP RS i člana 231/I i II ZKP FBiH ima pravo i obavezu da sam shodno potrebama uspješnog krivičnog gonjenja u skladu s ocjenom već utvrđenih činjenica i okolnosti neposrednim poduzimanjem istražnih aktivnosti putem saslušanja svjedoka, ispitivanjem osumnjičenog, uzimanja izjava i drugih radnji dokazivanja, poduzimanjem potrebnih vještačenja i sl., pribavljanjem podataka i informacija od organa javnih vlasti, javnih preduzeća i ustanova osigura dovoljno razjašnjenje stanja stvari po pravnim i činjeničnim pitanjima u mjeri da se može ocijeniti da postoji osnovana sumnja da je konkretna osoba počinila krivično djelo i da se protiv osumnjičene osobe može podići optužnica. Ali isto tako u takvim situacijama postupajući tužilac ima procesnu mogućnost da nakon što je donio i sačinio akt naredbe o provođenju istrage na osnovu samostalnog i neposrednog pribavljanja dokaza o postojanju osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo, isti dostavi ovlaštenim službenim osobama s odgovarajućim pratećim spisima kao potrebnu opću mjeru u "cilju provođenja i nadzora nad istragom kao i upravljanja aktivnostima ovlaštenih službenih osoba vezano za pronalaženje osumnjičenog i prikupljanje izjave i dokaza" budući da naredba za provođenje istrage u smislu odredbe člana 216/II ZKP BiH, čl. 224/II ZKP RS i člana 231/II ZKP FBiH nužno sadrži pored ostalih elemenata zahtjev koje okolnosti i činjenice treba istražiti u istrazi i koje sve istražne radnje treba poduzeti u svrhu uspješnog vođenja postupka. Ovlaštena službena osoba kao što je to naprijed navedeno, obavezna je u smislu čl. 35/III u vezi sa stavom I i II ZKP BiH, čl. 43/III u vezi sa stavom I i II ZKP RS te članom 45/III u vezi sa stavom I i II ZKP FBiH postupiti po svakom njegovom zahtjevu koji se navodi u procesnom aktu o provođenju istrage i po službenoj dužnosti kako bi se "stanje stvari dovoljno razjasnilo" po činjeničnim i pravnim pitanjima i podigla optužnica protiv počinioca krivičnog djela.

Podneseni izvještaj ovlaštene službene osobe u smislu odredbe čl. 219/V ZKP BiH, čl. 227/V ZKP RS i čl. 234/V ZKP FBiH o prikupljenim izjavama i dokazima koji su otkriveni, nije izvještaj radi pukog izvještavanja tužioca o poduzetim aktivnostima u izvršavanju njegovih zahtjeva i naloga kako je to naprijed spominjano, već izvještaj u cilju uspješnog vođenja i okončanja krivičnog postupka u mjeri "da se stanje stvari dovoljno razjasni da se može podići optužnica" kao procesnopravni akt krivičnog gonjenja, slijedom čega bi takav izvještaj ovlaštene službene osobe kada je postupala po naredbi o provođenju istrage kao procesnom aktu tužioca trebao u skladu sa zakonom obavezno sadržavati utvrđene činjenice i okolnosti i po pravnim i činjeničnim pitanjima povodom poduzetih aktivnosti s oficijelnom ocjenom ovlaštene službene osobe o postojanju osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo jer je istražne aktivnosti poduzimala po službenoj dužnosti radi obavještanja tužioca u smislu odredbe čl. 218/III u vezi s čl. 219. ZKP BiH, čl. 226/III u vezi s čl. 227. ZKP RS i čl. 233/III u vezi s članom 234. ZKP FBiH i na osnovu izjava i dokaza koji su otkriveni sačinila takav izvještaj u cilju uspješnog vođenja i okončanja krivičnog postupka.¹³⁸

1.5.1. Naređivanje provođenja istrage u smislu čl. 216/I ZKP BiH, čl. 224/I ZKP RS i 231/I ZKP FBiH kao opća potrebna mjera u promptnom izvršavanju prava i obaveza postupajućeg tužioca nakon saznanja da postoji osnov sumnje da je izvršeno krivično djelo korupcije za koje je propisana kazna zatvora preko pet godina u cilju njegovog otkrivanja i provođenja istrage i ostvarenja drugih ciljeva propisanih odredbom čl. 35/II tačka a) ZKP BiH, čl. 43/II tačka a) ZKP RS i čl. 45/II tačka a) ZKP FBiH

¹³⁸ S tim u vezi u najmanju ruku može se ocijeniti kontraverznom stanovište da je policija tokom otkrivanja i provođenja istrage krivičnog djela neka vrsta istražnog organa postupajućeg tužioca po kojem ovlaštene službene osobe u opisanim procesnim situacijama treba da očekuju naloge i zahtjeve tužioca kada su u pitanju istražne radnje i mjere koje je potrebno poduzeti kao i činjenice i okolnosti koje je potrebno tom prilikom utvrditi. Ovlaštene službene osobe otkrivaju tragove krivičnog djela korupcije i prikupljaju izjave i dokaze radi utvrđivanja činjenica koje su važne za krivični postupak po službenoj dužnosti na osnovu profesionalnih standarda kriminalističke tehnike i taktike u skladu sa zakonom o krivičnom postupku, a postupajući tužilac poduzimanjem potrebnih mjera omogućuje zakonitost u prikupljanju i otkrivanju dokaza, tako da su njihove uloge komplementarne... Može se s pravom reći da su rezultati istrage u činjeničnom i pravnom smislu rezultat odgovornosti i tužioca i ovlaštenih službenih osoba u postupku u kojem postupajući tužilac jednu krivičnu stvar policije, pod uvjetima propisanim u zakonu, iznosi na sud kada je na osnovu rezultata istražnih aktivnosti utvrđena osnovana sumnja da je određena osoba počinila predmetno krivično djelo...

Odredba člana 216/I ZKP BiH, čl. 224/I ZKP RS i čl. 231/I ZKP FBiH, propisuje da tužilac obavezno, dakle po službenoj dužnosti, naređuje provođenje istrage ako postoji osnov sumnje da je izvršeno krivično djelo.

Navedene odredbe čl. 216/I dovedene u vezu s čl. 218/I u vezi s čl. 35/II tačka a) ZKP BiH, odredbe čl. 224/I u vezi s čl. 226/I u vezi s čl. 43/II tačka a) ZKP RS i odredbe čl. 231/I u vezi s čl. 233/I u vezi s čl. 45/II tačka a) ZKP FBiH obavezuju tužioca da u faktičkoj situaciji odmah reagira i poduzme praktičke mjere u cilju otkrivanja i provođenja istrage krivičnog djela i počinioca, tj. da u hipotetičkom slučaju nakon što ga je ovlaštena službena osoba obavijestila da postoji osnov sumnje da je izvršeno krivično djelo za koje je propisana kazna zatvora preko pet godina, po saznanju za takav stepen sumnje o izvršenju djela naredi otvaranje službene istrage krivičnog djela ako se složio s takvom ocjenom ovlaštene službene osobe, pri čemu je dužan, kao što je to naprijed više puta spomenuto, da "preduzme potrebne mjere i radnje u cilju otkrivanja i provođenja istrage krivičnog djela i pronalaženja osumnjičenog, rukovođenja i nadzora nad istragom kao i upravljanja aktivnostima ovlaštenih službenih osoba vezanim za pronalaženje osumnjičenog i prikupljanje izjava i dokaza".¹³⁹

U svakom slučaju citirane zakonske odredbe daju široku lepezu brzog i efikasnog faktičkog djelovanja i ovlaštenih službenih osoba i postupajućeg tužioca u otkrivanju tragova i prikupljanju i osiguranju izjava i dokaza koji su važni za otkrivanje i provođenje istrage krivičnog djela i počinioca radi uspješnog vođenja krivičnog postupka bez suvišnog formalizma u proceduralnim aktivnostima istrage, a koji bi mogao biti smetnja efikasnom provođenju istrage. Osim toga, treba napomenuti da citirane opće odredbe koje propisuju poduzimanje potrebnih mjera u cilju otkrivanja krivičnog djela, provođenja istrage i pronalaženja osumnjičenog dovedene u vezu s odgovarajućim odredbama koje propisuju procedure u donošenju pojedinačnih naredbi i procesnopravnih odobrenja suda u prethodnom postupku, otvaraju široke mogućnosti efikasnog osiguranja naredbi i saglasnosti suda bez prethodnog posebnog formalizma u slučajevima u kojima postoji opasnost od odlaganja. Naprimjer, odredbe članova 56. i 57. ZKP BiH, čl. 120. i 121. ZKP RS i čl. 70. i 71. ZKP FBiH, dovedene u vezu s citiranim općim odredbama propisuju praktične procesnopravne mogućnosti da se u hitnim slučajevima kada postoji opasnost od odlaganja pod općim i posebnim uvjetima određenim u zakonu podnese i obrazloženi usmeni zahtjev za izdavanje naredbe suda za pretresanje stana ostalih prostorija i pokretnih stvari kao potrebne mjere u cilju otkrivanja i provođenja istrage krivičnog djela i počinioca, a ako sudija za prethodni postupak ustanovi da je takav zahtjev za izdavanje naredbe za pretresanje opravdan, odobrit će zahtjev i izdati naredbu za pretresanje kao promptnu procesnu mjeru kojom se osigurava zakonitost u prikupljanju dokaza prilikom poduzimanja ove radnje dokazivanja u istrazi.

Prema tome, zakon o krivičnom postupku u BiH propisuje mogućnost efikasnog i brzog faktičkog djelovanja u istrazi nakon realizaciji prava i obaveza ovlaštene službene osobe da obavijesti tužioca da postoji osnov sumnje da je izvršeno krivično djelo za koje je propisana kazna zatvora preko pet godina u smislu čl. 218/I ZKP BiH, čl. 226/I ZKP RS i čl. 233/I ZKP FBiH jer omogućuje da postupajući tužilac odmah po saznanju za takav osnov sumnje u smislu odredbe član 216/I ZKP BiH, čl. 224/I ZKP RS i čl. 231/I ZKP FBiH poduzme potrebnu faktičku mjeru naređivanja provođenja istrage ukoliko se složi s takvom ocjenom ovlaštene službene osobe i pritom poduzme i druge posebne mjere i procesne radnje u cilju otkrivanja i provođenja istrage krivičnog djela i počinioca u slučaju kada postoji opasnost od odlaganja tako što u navedenom hipotetičkom slučaju osigurava odobrenje sudije za prethodni postupak u pogledu izdavanja naredbe za pretresanje stana, ostalih prostorija i pokretnih stvari u smislu čl. 56. i 57. ZKP BiH, čl. 120. i 121. ZKP RS i čl. 70. i 71. ZKP FBiH. Drugim riječima, zakoni o krivičnom postupku u BiH daju mogućnost brzog i efikasnog i na zakonu zasnovanog praktičnog djelovanja u cilju otkrivanja i provođenja istrage krivičnog djela i pronalaženju osumnjičenog, uz procesno očuvanje osnovnih prava i sloboda osoba koje se procesuiraju u krivičnom postupku propisanih Ustavom Bosne i Hercegovine, Evropskom konvencijom o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda i drugim međunarodnim ugovorima koje je ratificirala Bosna i Hercegovina.

¹³⁹ Npr. neposrednim poduzimanjem istražne radnje uviđa povodom saznanja za osnov sumnje da je izvršeno krivično djelo koje poduzima zajedno s ovlaštenim službenim osobama kao potrebnom mjerom čijim se poduzimanjem na licu mjesta otkrivaju i osiguravaju tragovi krivičnog djela i njegovog izvršioca i sl.

1.5.2.) Naredba o provođenju istrage kao oblik procesnopravne odluke i pismenog akta koji sačinjava postupajući tužilac u smislu odredbe čl. 216/II ZKP BiH, čl. 224/II ZKP RS i čl. 231/II ZKP FBiH nakon utvrđenja, odnosno saznanja da postoji osnov sumnje da je izvršeno krivično djelo korupcije za koje je propisana kazna zatvora preko pet godina kao opća potrebna mjera u cilju njegovog otkrivanja i provođenja istrage i drugih ciljeva propisanih odredbom čl. 35/II tačka a) ZKP BiH, čl. 43/II tačka a) ZKP RS i čl. 45/II tačka a) ZKP FBiH

Član 216/II ZKP BiH, čl. 224/II ZKP RS i čl. 231/II ZKP FBiH propisuje obavezu tužioca kao procesne stranke po čijem se zahtjevu pokreće krivični postupak da o provođenju istrage donosi i sačinjava naredbu o provođenju istrage u propisanoj formi službenog procesnopravnog akta u kontekstu propisa čl. 163/I ZKP BiH, čl. 74/I ZKP RS i čl. 177 ZKP FBiH da se procesne odluke u krivičnom postupku donose u obliku naredbi, rješenja i presuda.

Procesnopravni akt naredbe za provođenje istrage shodno citiranoj zakonskoj odredbi sadrži:

“Podatke o izvršiocu krivičnog djela ukoliko su ti podaci poznati, opis djela iz kojeg proizlaze zakonska obilježja krivičnog djela, zakonski naziv krivičnog djela (uz navođenje odredaba Krivičnog zakona prema Zakonu o krivičnom postupku RS), okolnosti koje potvrđuju osnov sumnje za provođenje istrage tj. osnov sumnje da je djelo izvršeno i postojeće dokaze. U naredbi tužilac je obavezan navesti koje okolnosti treba istražiti i koje istražne radnje treba poduzeti.”

Naprijed je više puta spomenuto da je ovlaštena službena osoba dužna u smislu odredbe člana 218/I ZKP BiH, čl. 226/I ZKP RS i čl. 233 ZKP FBiH, obavijestiti tužioca o postojanju osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo za koje je zakonom propisana kazna zatvora preko pet godina na osnovu rezultata aktivnosti u prikupljanju informacija, obavještenja, izjava i dokaza u postupku za koji nisu propisane posebne procedure i za koji važe opća operativna pravila kriminalističke tehnike i taktike.

Također je spomenuto da je nakon prijema ovakvog obavještenja postupajući tužilac obavezan odmah na osnovu čl. 216/I ZKP BiH, čl. 224/I ZKP RS i čl. 231/I ZKP FBiH, pogotovo u slučajevima u kojima postoji opasnost od odlaganja, narediti provođenje istrage ukoliko se složi s pravnim i činjeničnim razlozima prilikom ovakvog obavještenja ovlaštene službene osobe i da to naređivanje istovremeno ima značenje poduzimanja navedene promptne opće “potrebne mjere u cilju otkrivanja i provođenja istrage krivičnog djela, pronalaženja osumnjičenog, rukovođenja i nadzora nad istragom kao i upravljanja aktivnostima ovlaštenih službenih osoba vezanim za pronalaženje osumnjičenog i prikupljanje izjava i dokaza” na koju je obavezan u smislu odredbe čl. 35/II tačka a) ZKP BiH, čl. 43/II tačka a) ZKP RS i čl. 45/II tačka a) ZKP FBiH.

Međutim u navedenim slučajevima, nakon poduzimanja faktičkih mjera, zakon o krivičnom postupku propisuje zahtjev da sudionici aktivnosti istrage sačine potrebne pismene otpравke o svojim poduzetim općim i posebnim radnjama i mjerama. Naprimjer, ovlaštena osoba je obavezna radi izvršavanja zadataka obavještanja postupajućeg tužioca o postojanju osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo za koje je u zakonu propisana kazna zatvora preko pet godina sačiniti i dostaviti izvještaj na osnovu prikupljenih izjava i dokaza koji su otkriveni s pratećim spisima u smislu odredbe čl. 219/I i V u vezi s čl. 218/I ZKP BiH, čl. 227/I i V u vezi s čl. 226/I ZKP RS te čl. 234/I i V u vezi s članom 233/I ZKP FBiH, postupajući tužilac će, na osnovu čl. 216/II ZKP BiH, čl. 224/II ZKP RS i čl. 231/II ZKP FBiH, donijeti i sačiniti naredbu o provođenju istrage krivičnog djela, a sudija za prethodni postupak u hipotetičkom slučaju u kojem je u smislu odredbe čl. 56. ZKP BiH, 120. ZKP RS i čl. 70 ZKP FBiH odobrio izdavanje naredbe za pretres stana, prostorija i osoba na osnovu usmenog zahtjeva, takvo izdavanje naredbe za pretres pismeno zabilježiti. Na ovaj način se u zakonom propisanoj formi u krivičnom postupku osigurava puna dokazna snaga poduzetih radnji istraživanja i onih aktivnosti koje su prethodno bile faktički poduzete od strane subjekata istrage.

Nakon naređivanja istrage krivičnog djela kao potrebne opće procesne mjere tužioca u cilju otkrivanja i provođenja istrage krivičnog djela i počinioca, odluka tužioca koju je donio i sačinio u obliku

naredbe o provođenju istrage s obaveznim elementima propisanim čl. 216/II ZKP BiH, čl. 224/II ZKP RS i 231/II ZKP FBiH u pogledu činjenične i pravne sadržine postojanja osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo za koje je zakonom propisana kazna zatvora preko pet godina trebala bi biti u skladu s datim obavještenjem od strane ovlaštene službene osobe i na osnovu toga saobrazna sadržini i razlozima neposrednog naređivanja provođenja istrage.

Činjenice i okolnosti sadržane u obavještenju ovlaštene službene osobe su u principu rezultat aktivnosti ovlaštenih službenih osoba u prikupljanju obavještenja, informacija izjava i dokaza važnih za krivični postupak, pa stoga radi izvršavanja zadataka obavješćavanja u smislu odredbe čl. 219/I-V ZKP BiH, čl. 227/I-V ZKP RS i čl. 234/I-V ZKP FBiH ovlaštena službena osoba ima pravo i obavezu dostaviti tužiocu i pismeni otpravak datog obavješćavanja s izvještajem na osnovu izjava i dokaza koji su otkriveni i službenim zabilješkama i odgovarajućim zapisnicima o poduzetim radnjama i mjerama koje su važne za krivični postupak uz navođenje činjenica i okolnosti koje je utvrdila a o kojima je prethodno usmeno, odnosno neposredno obavijestila tužioca, kako bi postupajući tužilac sa svoje strane sačinio po zakonu navedeni obavezni pismeni otpravak naredbe za provođenje istrage kao propisane procesnopravne odluke.

Donošenje procesnopravnog akta tužioca u obliku naredbe o provođenju istrage na osnovu sačinjenog preliminarnog izvještaja ovlaštenih službenih osoba u cilju izvršavanja zadataka obavješćavanja postupajućeg tužioca nema značenje prekida njihovih istražnih aktivnosti, već značenje kontinuiranog nastavka tih aktivnosti i u službenom dijelu istrage pod pravnim nadzorom tužioca koji se time saglasio o činjeničnim i pravnim pretpostavkama dotadašnje istrage, pri čemu ovlaštena službena osoba pod pravnim nadzorom tužioca poduzima i dalje u službenom dijelu istrage potrebne mjere "da se pronađe učinilac krivičnog djela, da se spriječi bjekstvo osumnjičenog ili saučesnika, da se otkriju i sačuvaju tragovi krivičnog djela i predmeti koji mogu poslužiti kao dokaz, te da se prikupe sve informacije koje mogu biti korisne u krivičnom postupku", kako je to propisano u čl. 218/I ZKP BiH, čl. 226/I ZKP RS i čl. 233/I ZKP FBiH.

Na opisani način u ovakvim slučajevima naredba o provođenju istrage je ustvari samo praktični činjenično-pravni rezultat aktivnosti istrage koje su dotad poduzimane od strane ovlaštenih službenih osoba u pogledu utvrđivanja postojanja osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo, a koja je donesena u proceduri usmenog obavješćavanja, potom faktičkog naređivanja provođenja istrage i shodno izloženom na temelju dostavljenog preliminarnog izvještaja ovlaštene službene osobe "na osnovu prikupljenih izjava i dokaza koji su otkriveni radi izvršavanja zadataka obavješćavanja tužioca". Istovremeno, potrebna je opća procesna mjera i procesnopravni akt tužioca sa svojim obaveznim elementima nakon saznanja za postojanje osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo za koje je zakonom propisana kazna zatvora preko pet godina "u cilju njegovog otkrivanja i provođenja istrage, pronalaženja osumnjičenog, rukovođenja i nadzora nad istragom..." i drugih ciljeva iz čl. 35/II tačka a) ZKP BiH, čl. 43/II tačka a) ZKP RS i čl. 45/II tačka a) ZKP FBiH u kontekstu postojanja općih i posebnih procesnopravnih pretpostavki i potreba pribavljanja odobrenja od nadležnog suda kod poduzimanja pojedinih istražnih radnji dokazivanja, pronalaženja i sprečavanja bjekstva osumnjičenog i sl.¹⁴⁰

U svakom slučaju, postupanje tužioca i ovlaštenih službenih osoba u skladu s odredbama iz člana 219/I-V u vezi s čl. 218/I-III u vezi s članom 20. tačka i) u vezi s članom 35/II tačka a) ZKP BiH, čl.

¹⁴⁰ S tim u vezi potrebno je dati kratak osvrt po pitanju legaliteta u prakticanju po kojem postupajući tužilac nakon obavješćavanja od strane ovlaštene osobe o činjenicama i okolnostima koje daju razlog za osnov sumnje da je izvršeno krivično djelo za koje je zakonom propisana kazna zatvora preko pet godina sačinjava o tome službenu zabilješku, a da isto tako i ovlaštena službena osoba sačinjava i u svojoj službi službenu zabilješku da je obavijestila tužioca o postojanju osnova da je izvršeno krivično djelo za koje je zakonom propisana kazna zatvora preko pet godina...

Sačinjavanje službenih zabilješki u ovakvim slučajevima nije propisano u Zakonu o krivičnom postupku, a nije ni u skladu s općim pravnim pravilima službene korespondencije između samostalnih organa vlasti, tj. između tužilaštava i agencija za provođenje istrage kao samostalnih organa...

Samo striktnom i pravilnom primjenom Zakona o krivičnom postupku osigurava se da ovlaštene službene osobe kao subjekti istrage na osnovu faktičke i neposredne koordinacije s postupajućim tužiocem razmijene svoja službena akta i pismene opravke i izvještaje o poduzetim aktivnostima istrage u skladu sa zakonom, uz navođenje onih činjenica i okolnosti koje su bile predmet i rezultat njihove prethodne faktičke usmene korespondencije i procesne koordinacije.

Zakon o krivičnom postupku ne propisuje niti poznaje službene zabilješke o korespondenciji ovlaštenih službenih osoba i postupajućeg tužioca osim što u članu 225 ZKP BiH, čl. 233 ZKP RS, čl. 240 ZKP FBiH i dr. određuje da će se u spisu od tužioca zabilježiti okončanje istrage. Opća pravila pravne korespondencije primjerice zahtijevaju da se službene zabilješke sačinjavaju od strane službenih organa u slučajevima pristupa ili poduzimanja radnji od strane nepozvanih osoba ili subjekata koji ne pripadaju zakonskoj proceduri.

Stoga službene zabilješke o obavješćavanju koje se praktiraju u korespondenciji ovlaštenih službenih osoba i postupajućeg tužioca ne mogu predstavljati i ne predstavljaju validna procesnopravna pismena kao dokaze o poduzetim procesnim radnjama i mjerama u skladu sa zakonom i kao takvi mogu dovesti do konfuzije i mogućih nesporazuma u koordinaciji ovih subjekata istrage krivičnog djela, budući da svaki organ u svojim službenim zabilješkama može jednostrano upisati da je nešto saopćio drugoj strani koja nije upoznata sa sadržinom takvog pismena, odnosno da ju je obavijestio o određenim činjenicama i okolnostima na kojima se zasniva postojanje osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo za koje je zakonom propisana kazna zatvora preko pet godina, iako to nije urađeno i obratno, druga strana nije o obaviještena o tim činjenicama i okolnostima iako je obavješćenje to sadržavalo sl.

227/I-V u vezi s čl. 226/I-III u vezi s članom 20. tačka j) u vezi s članom 43/II tačka a) ZKP RS i člana 234/I-V u vezi s članom 233/I-III, u vezi s čl. 21 tačka j) u vezi s članom 45/II tačka a) ZKP FBiH dokazuje da se na rezultatima aktivnosti ovlaštenih službenih osoba "radi uspješnog vođenja postupka" prilikom obavještanja tužioca i dostavljanja preliminarnog izvještaja u cilju izvršavanja zadataka obavještanja tužioca zasnivaju činjenice i okolnosti koje daju pravni i činjenični osnov za naređivanje istrage krivičnog djela kao opće potrebne mjere tužioca u cilju otkrivanja i provođenja istrage krivičnog djela i počinioca, a potom i činjenično-pravni osnov donošenja i sačinjavanja naredbe o provođenju istrage kao obavezujućeg općeg procesnopravnog akta tužioca zbog postojanja osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo za koje je zakonom pripisana kazna zatvora preko pet godina. To je opet pretpostavka za poduzimanje potrebnih posebnih procesnih mjera tužioca kod nadležnog suda kao i poduzimanja procesnih radnji i odobrenja sudije za prethodni postupak nadležnog suda u cilju otkrivanja i provođenja istrage krivičnog djela i pronalaženja osumnjičenog, a kojim se osiguravaju zakonitost u prikupljanju dokaza koja je u funkciji zaštite prava i sloboda propisanih Ustavom Bosne i Hercegovine i ratificiranim međunarodnim ugovorima, o čemu je već bilo naprijed govora. U protivnom, shodno odredbi čl. 10 ZKP BiH, čl. 10 ZKP RS i čl. 11 ZKP FBiH na nezakonitim dokazima se ne može s zasnivati osuđujuća sudska odluka.

1.5.3.) Naredba za provođenje istrage kao potrebna opća mjera i kao oblik procesnopravnog akta postupajućeg tužioca u smislu odredbe čl. 216/II ZKP BiH, čl. 224/II ZKP RS i čl. 231/II ZKP FBiH nakon saznanja odnosno utvrđenja da postoji osnov sumnje da je izvršeno krivično djelo korupcije za koje je propisana kazna zatvora do pet godina u cilju njegovog otkrivanja i provođenja istrage i ostvarenja drugih ciljeva propisanih odredbom čl. 35/II tačka a) ZKP BiH, čl. 43/II tačka a) ZKP RS i čl. 45/II tačka a) ZKP FBiH

Naprijed je već spomenuto da na osnovu odredbe člana 218/III ZKP BiH, čl. 226/III ZKP RS i čl. 233/III ZKP FBiH, ovlaštene službene osobe u procesnim situacijama u kojima postoji osnov sumnje da je izvršeno krivično djelo za koje je propisana kazna zatvora do pet godina imaju pravo i obavezu da u roku od sedam dana od dana saznanja za osnov sumnje da je izvršeno krivično djelo samostalno i bez pravnog nadzora tužioca prikupe informacije, poduzmu mjere i radnje i da o poduzetim aktivnostima obavijeste postupajućeg tužioca.

Prema čl. 219/I ZKP BiH, čl. 227/I ZKP RS i čl. 234/I ZKP FBiH, radi izvršavanja navedenih zadataka, ovlaštene službene osobe mogu prikupljati izjave od osoba te poduzimati zakonom propisane potrebne istražne i potražne radnje, o čemu su ovlaštene sačinjavati službene zabilješke i odgovarajuće zapisnike u skladu sa zakonom, a o prikupljenim izjavama i dokazima obavezne su sačiniti izvještaj u smislu čl. 219/V ZKP BiH, čl. 227/V ZKP RS i čl. 234/V ZKP FBiH, a potom ga s pratećim dokaznim materijalom važnim za uspješno vođenje krivičnog postupka dostaviti postupajućem tužiocu.

S obzirom na izloženo, u ovakvoj procesnoj situaciji temelj saznanja tužioca o postojanju osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo u smislu odredbe čl. 35/II tačka a), čl. 43/II tačka a) ZKP RS i čl. 45/II tačka a) ZKP FBiH jesu rezultati samostalnih istražnih aktivnosti ovlaštenih službenih osoba izneseni u dostavljenom izvještaju o prikupljenim izjavama i dokazima s pratećim dokaznim materijalom koji su po ocjeni ovlaštene službene osobe, s gledišta činjeničnih i pravnih pitanja, važni za uspješno vođenje krivičnog postupka odnosno za podizanje optužnice protiv osumnjičene osobe.

Ukoliko je na osnovu rezultata istražnih aktivnosti ovlaštenih službenih osoba i tužioca stanje stvari dovoljno razjašnjeno da se može podići optužnica, tj. da postoji dovoljno dokaza iz kojih proizlazi da je osumnjičeni počinio krivično djelo, postupajući tužilac će u smislu odredbe čl. 225/I i 226/I ZKP BiH, čl. 233/I i 234/I ZKP RS i čl. 240. i 241. ZKP FBiH zabilježiti okončanje istrage u spisu, te pripremiti i uputiti optužnicu sudiji za prethodno saslušanje nadležnog suda.

Međutim, ukoliko na osnovu rezultata istražnih aktivnosti u navedenom slučaju stanje stvari nije dovoljno razjašnjeno u mjeri da se može podići optužnica, ne postoje zakonski uvjeti za obustavu istrage a rezultati provedenih istražnih aktivnosti i utvrđene činjenice i okolnosti daju postupajućem tužiocu

saznanje da postoji osnov sumnje da je izvršeno krivično djelo korupcije za koje je propisana kazna zatvora do pet godina, odredba člana 35/II tačka a), čl. 43/II tačka a) ZKP RS i čl. 45/II tačka a) ZKP FBiH obavezuje tužioca da poduzme "potrebne mjere u cilju otkrivanja i provođenja istrage krivičnog djela i počinioca, njegovog pronalaženja, te mjere rukovođenja i nadzora nad istragom kao i mjere upravljanja aktivnostima ovlaštenih službenih osoba vezano za prikupljanje izjava i dokaza"...

U izloženom smislu odredba čl. 216/II ZKP BiH, čl. 224/II ZKP RS i čl. 231/II ZKP FBiH prije svega obavezuje tužioca da naredi provođenje istrage jer ima saznanje da postoji osnov sumnje da je izvršeno krivično djelo korupcije za koje je zakonom propisana kazna zatvora do pet godina pri čemu je ovlašten da poduzme eventualno i druge faktičke mjere i radnje sam ili preko ovlaštenih službenih osoba na osnovu upućenih zahtjeva u smislu odredbe čl. 35/III ZKP BiH, čl. 43/III ZKP RS i čl. 45/III ZKP FBiH posebno u procesnim situacijama u kojima postoji opasnost od odlaganja. Nakon naređivanja istrage kao faktičke radnje obavezan je da donese i sačini procesnopravnu odluku u obliku naredbe za provođenje koja kao pismeni procesnopravni akt koji sadrži obavezne elemente određene u čl. 216/II ZKP BiH, čl. 224/II ZKP RS i čl. 231/II ZKP FBiH.

Ukoliko postupajući tužilac u ovakvoj procesnoj situaciji ocijeni da je radi uspješnog vođenja postupka i podizanja optužnice istragu koju je provela ovlaštena službena osoba potrebno dopuniti jer rezultati istrage pokazuju da nisu prikupljene sve izjave i dokazi da je stanje stvari u dovoljnoj mjeri razjašnjeno da se može podići optužnica, ovlašten je ili sam neposredno poduzeti istražne aktivnosti i utvrditi odlučne činjenice i okolnosti koje se odnose na uspješno krivično gonjenje, ili pak zahtijevati od ovlaštene službene osobe da poduzme pojedine istražne radnje radi utvrđivanja navedenih činjenica i okolnosti, budući da su ovlaštene osobe u smislu odredbe člana 35/III ZKP BiH, čl. 43/III ZKP RS i člana 45/III ZKP FBiH obavezne postupati po svakom njegovom zahtjevu u kontekstu činjenice da odredba čl. 36. ZKP BiH, čl. 44. ZKP RS i čl. 47. ZKP FBiH izjednačava procesnopravno značenje radnji tužioca i osoba koje su na osnovu zakona obavezne da postupaju po njegovom zahtjevu u krivičnom postupku.

Zahtjevi tužioca upućeni ovlaštenoj službenoj osobi agencije za istragu kao funkcionalno drugom organu vlasti radi dopune istrage imaju procesnopravno značenje i svrhu upravljanja aktivnostima ovlaštenih službenih osoba koje prikupljaju izjave i dokaze, te rukovođenja i pravnog nadzora nad istragom u cilju uspješnog krivičnog gonjenja i vođenja krivičnog postupka.

U smislu odredbe člana 216/II ZKP BiH, čl. 224/II ZKP RS i čl. 231/II ZKP FBiH, postupajući tužilac u izvršavanju svojih obaveza iz čl. 35/II tačka a) ZKP BiH, čl. 43/II tačka a) ZKP RS i čl. 45/II tačka a) ZKP FBiH će, odmah po saznanju za osnov sumnje da je izvršeno krivično djelo korupcije za koje je u zakonu propisana kazna zatvora do pet godina da poduzme potrebne mjere u cilju otkrivanja i provođenja istrage krivičnog djela i počinioca, donijeti naredbu o provođenju istrage kao procesnopravni akt koji obavezno sadrži, pored ostalog, činjenice i okolnosti na kojim se zasniva ocjena o postojanju osnovna sumnje da je izvršeno predmetno krivično djelo, a koje su u navedenoj procesnoj situaciji rezultat provedenih istražnih aktivnosti ovlaštenih službenih osoba kao i činjenice i okolnosti koje je potrebno u istrazi utvrditi i koje istražne radnje provesti radi uspješnog krivičnog gonjenja, odnosno uspješnog vođenja krivičnog postupka.

S obzirom na činjenicu da je istragu u izloženoj procesnoj situaciji u skladu sa svojim ovlaštenjima u zakonu provela ovlaštena službena osoba policije ili druge agencije za istragu, a postupajući tužilac se faktički u takvoj situaciji nije složio s rezultatima takve istrage ocjenjujući da je službenu istragu potrebno dopuniti naknadnim istražnim aktivnostima ovlaštenih službenih osoba u istoj krivičnoj stvari, njegov procesnopravni akt u obliku naredbe za provođenje istrage sa svim obavezujućim zakonskim elementima sadrži sve potrebne obrazložene razloge po pravnim i činjeničnim pitanjima koji se odnose na rukovođenje i nadzor nad istragom kao i u pogledu upravljanja aktivnostima ovlaštenih službenih osoba koje prikupljaju izjave i dokaze u cilju otkrivanja i provođenja istrage krivičnog djela i počinioca radi uspješnog vođenja postupka, što je čini u punoj mjeri legitimnom i zakonitom osnovom za obavezujuće i naknadno postupanje ovlaštenih službenih osoba odnosne agencije za istrage u dopuni njihovih istražnih aktivnosti.

U praksi okružnih tužilaštava u RS uočava se pojava da u opisanim procesnim situacijama u kojima postupajući tužilac smatra da stanje stvari nije dovoljno razjašnjeno da se može podići optužnica nakon istražnih aktivnosti ovlaštenih službenih osoba, ako postoje osnovi sumnje da je izvršeno krivično djelo za koje je propisana kazna zatvora do pet godina za koja su one ovlaštene da samostalno provedu istragu u roku od sedam dana od dana saznanja za osnov sumnje i da o tome obavijeste tužioca, upućuju ponovne zahtjeve ovlaštenim službenim osobama za prikupljanje obavještenja, informacija, izjava i dokaza iako su ovlaštene službene osobe već provele svoju istragu u skladu sa zakonom, pri čemu se iz takvih zahtjeva ne vidi pravni i činjenični osnov za upućivanje zahtjeva, niti se vide u punoj mjeri pravni i činjenični razlozi koji opravdavaju ocjenu da provedena istraga nije dovoljna i zbog čega insistiraju na provođenju naknadnih istražnih radnji ovlaštenih službenih osoba, a lično ih ne provode, kao da su policijski organi tužilaštava, slijedom čega se u naknadnim izvještajima ovlaštenih službenih osoba mogu pojaviti formalizmi prilikom njihovih naknadnih aktivnosti u utvrđivanju činjenica i okolnosti koje su važne za krivični postupak na osnovu ovako upućenih zahtjeva postupajućih tužilaca i sl.

Buduću da se radi o istrazi krivičnih djela koju su samostalno provele ovlaštene službene osobe koje kao subjekti istrage funkcionalno pripadaju drugom organu vlasti, nakon donošenja naredbe za provođenje istrage kao zakonitog akta postupajućeg tužioca koji sadrži sve činjenične i pravne razloge u pogledu potreba dopune istrage radi uspješnog krivičnog gonjenja i uspješnog vođenja krivičnog postupka, isti se dostavlja ovlaštenoj službenoj osobi u obliku pismenog otpravka radi naknadnog postupanja u istrazi jer takav akt predstavlja procesni zahtjev postupajućeg tužioca u smislu odredbe člana 35/III ZKP BiH, čl. 43/III ZKP RS i čl. 45/III KZ FBiH da u svemu obavezujuće postupi po njegovom zahtjevu kao stranke u krivičnom postupku.

1.5.4.) Potrebne posebne procesne mjere tužioca nakon saznanja za postojanje osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo korupcije radi njegovog otkrivanja i provođenja istrage i ostvarenja drugih ciljeva propisanih odredbom člana 35/II tačka a) ZKP BiH, čl. 43/II tačka a) ZKP RS i čl. 45/II tačka a) ZKP FBiH kod poduzimanja istražnih radnji dokazivanja propisanih zakonima o krivičnom postupku u Bosni i Hercegovini

U općem dijelu zakona o krivičnom postupku u Glavi VII ZKP BiH, Glavi XIII ZKP RS i u Glavi VIII ZKP FBiH kao radnje dokazivanja koje se poduzimaju u krivičnom postupku definiraju se: 1. Pretres stana, prostorija i osoba, 2. Privremeno oduzimanje predmeta i imovine, 3. Ispitivanje osumnjičenog, 4. Saslušanje svjedoka, 5. Uviđaj i rekonstrukcija, 6. Vještačenje i 7. Postupanje sa sumnjivim stvarima.

Ukoliko se poduzimaju u stadiju istrage krivičnog djela i počinioca, obično se u praksi nazivaju istražnim radnjama dokazivanja, za razliku od posebnih istražnih radnji čije se provođenje posebno propisuje u Glavi IX ZKP BiH, Glavi XVII ZKP RS i Glavi IX ZKP FBiH.

Naprijed je više puta konstatirano da s obzirom na obavezu osiguranja osnovnih prava, prije svega onih prava iz sfere integriteta građana kao učesnika u krivičnom postupku koja su propisana Ustavom Bosne i Hercegovine, Evropskom konvencijom o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda i drugim međunarodnim ugovorima koje je ratificirala Bosna i Hercegovina, zakoni o krivičnom postupku u Bosni i Hercegovini za dokaznu validnost rezultata poduzetih pojedinih istražnih radnji u prikupljanju dokaza zahtijevaju procesnopravne garancije zaštite tih osnovnih prava i sloboda u obliku postojanja procesnih odluka i odobrenja sudije za prethodni postupak nadležnog suda na osnovu zahtjeva ovlaštenog tužioca ili zahtjeva ovlaštene službene osobe uz odobrenje ovlaštenog tužioca pod uvjetima koji su zakonom propisani, budući da se u suprotnom na osnovu dokaza pribavljenih povredama zaštićenih ljudskih prava i bitnim povredama krivičnoprocesnog zakona nije moguće u smislu odredbe člana 10. ZKP BiH, ZKP RS i čl. 11 ZKP FBiH zasnivati sudsku odluku.

Zakoni o krivičnom postupku u BiH propisuju da je za dokaznu validnost prikupljanja i osiguranja dokaza u odnosu na krivično djelo i počinioca potrebno odobrenje suda u propisanoj proceduri prilikom poduzimanja istražnih radnji dokazivanja i to pretresanja stana, prostorija i osoba, u odredbama od čl. 51–64. ZKP BiH, čl. 115–129. ZKP RS i čl. 65–78. ZKP FBiH, privremeno oduzimanje predmeta i

imovine čl. 65–76. ZKP BiH, čl. 129–142. ZKP RS i čl. 79–88. ZKP FBiH, posebnih istražnih radnji čl. 116–122. ZKP BiH, čl. 234–240. ZKP RS i čl. 130–136. ZKP FBiH, u određenim slučajevima prilikom poduzimanja radnje dokazivanja vještačenja koja je regulirana čl. 95–115. ZKP BiH, čl. 160–178. ZKP RS i čl. 109–130. ZKP FBiH i sl.

Osim toga, zakoni o krivičnom postupku u Bosni i Hercegovini pored ostalog zahtijevaju da se prilikom poduzimanja i drugih radnji dokazivanja na osnovu kojih se prikupljaju dokazi u istrazi krivičnog djela i počinioca kao što su ispitivanje osumnjičenih, saslušanje svjedoka, vještaka i sl., osigura zaštita i garancija procesnih prava građana budući da se na dokazima pribavljenim povredama ljudskih prava u krivičnom postupku i povredama ovog zakona ne može zasnivati osuđujuća sudska odluka.

Zbog toga, naprijed više puta citirane odredbe člana 35/II tačka a) ZKP BiH, čl. 43/II ZKP RS i čl. 45/II ZKP FBiH prevashodno i zahtijevaju od postupajućeg tužioca kao stranke u krivičnom postupku i subjekta krivičnog gonjenja da nakon saznanja, odnosno utvrđenja za postojanje osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo, poduzima propisane procesne mjere i radnje koje su potrebne da se osigura zakonitost u poduzimanju navedenih radnji dokazivanja, posebno kada te radnje izvršavaju ovlaštene službene osobe u cilju prikupljanja dokaza radi otkrivanja i provođenja istrage krivičnog djela i pronalazjenja osumnjičenog, tako da te mjere imaju značenje "rukovođenja i nadzora nad istragom, te upravljanja aktivnostima u istrazi ovlaštenih službenih osoba koje tom prilikom prikupljaju dokaze i izvještaje".

1.5.5.) Potrebne posebne procesne mjere i radnje tužioca nakon saznanja za postojanje osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo korupcije radi njegovog otkrivanja i provođenja istrage i drugih ciljeva propisanih odredbom člana 35/II tačka a) ZKP BiH, čl. 43/II tačka a) ZKP RS i član 45/II tačka a) ZKP FBiH kod poduzimanja istražne radnje dokazivanja pretresanje stana, prostorijskih, pokretnih stvari

Odredba člana 51/I ZKP BiH, čl. 115/I ZKP RS i čl. 65 ZKP FBiH, propisuje da se pretresanje stana i ostalih prostorija osumnjičenog i drugih osoba, kao i njihovih pokretnih stvari, može poduzeti samo onda ako ima dovoljno osnova za sumnju da se kod njih nalazi izvršilac, saučesnik, tragovi krivičnog djela ili predmeti važni za postupak.

Odredba člana 52 ZKP BiH, čl. 116. ZKP RS i čl. 66. ZKP FBiH, propisuje da se pretresanje osoba može poduzeti kad je vjerovatno da je ta osoba počinila krivično djelo ili da će se pretresanjem pronaći predmeti ili tragovi važni za krivični postupak.

Prema čl. 53. ZKP BiH, čl. 117. ZKP RS i čl. 67. ZKP FBiH, procesnu odluku u obliku naredbe za pretresanje može izdati sud samo pod uvjetima propisanim zakonom o krivičnom postupku na zahtjev ovlaštenog tužioca ili ovlaštenih službenih osoba koje su dobile odobrenje od tužioca.

Prema članu 55/I ZKP BiH, čl. 119/I ZKP RS i čl. 69. ZKP FBiH zahtjev tužioca za izdavanje naredbe za pretresanje, pored ostalog, obavezno sadrži: a) naziv suda kao i ime i funkciju podnosioca zahtjeva, b) činjenice koje ukazuju na vjerovatnost da će se izvršilac krivičnog djela, saučesnik, tragovi krivičnog djela ili predmeti važni za postupak naći na označenom mjestu ili opisanom mjestu, odnosno stanu ili prostoriji ili kod određene osobe c) formalni zahtjev da sud izda naredbu radi pronalazjenja osobe ili oduzimanje predmeta.

Odredba ovog člana propisuje u stavu II pod tačkom

a) da zahtjev za izdavanje naredbe za pretresanje može sadržavati i druge odrednice koje zakon ne propisuje kao obavezne, kao naprimjer zahtjev da se naredba za pretresanje izvrši u bilo koje vrijeme zato što postoji osnovana sumnja da pretresanje neće moći biti izvršeno u vremenskom periodu od 6 do 21 sat, da će se traženi predmeti skloniti ili uništiti ako se naredba ne izvrši odmah, kao i da će osoba koja se traži pobjeći ili počiniti drugo krivično djelo ili da može ugroziti sigurnost ovlaštene osobe ako se naredba ne izvrši odmah ili u vremenskom periodu od 21 do 6 sati i pod tačkom

b) da ovlaštena službena osoba izvrši naredbu bez prethodne predaje naredbe ako postoji osnovana sumnja da se traženi predmeti mogu lako i brzo uništiti ako se odmah ne oduzmu, da predaja naredbe može ugroziti sigurnost ovlaštene službene osobe ili druge osobe kao i da će osoba koja se traži počiniti drugo krivično djelo ili ugroziti sigurnost ovlaštene službene osobe ili druge osobe.

U ostalom dijelu druge odredbe zakona o krivičnom postupku detaljno propisuju procedure i uvjete pod kojima se poduzima i izvršava ova radnja dokazivanja kojom se prikupljaju dokazi u otkrivanju i provođenju istrage te pronalaženja osumnjičenog krivičnog djela čime se u procesnompravnom smislu osigurava zaštita osnovnih ljudskih prava i sloboda učesnika u krivičnom postupku.

Sama istražna radnja pretresanja stana, prostorija i osoba vrši se po operativnim pravilima kriminalističke tehnike i taktike za koju ovlaštene službene osobe agencije za istragu posjeduju odgovarajuće subjektivne i objektivne kapacitete u skladu sa zakonom.

Na osnovu iznesenih zakonskih odredbi proizlazi isključivo pravo i obaveza postupajućeg tužioca u uvjetima saznanja, odnosno postojanja osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo da poduzme procesne mjere i radnje u realizaciji procesnopravne korespondencije u pribavljanju odobrenja stvarno i mjesno nadležnog suda s ciljem osiguranja potpune zakonitosti u prikupljanju dokaza prilikom poduzimanja ove istražne radnje dokazivanja u cilju otkrivanja, provođenja istrage i pronalaženja osumnjičenog krivičnog djela korupcije jer podnosi sudu zahtjev za izdavanje naredbe za pretres stana, prostorija i osoba s obavezujućim pravnim i činjeničnim elementima, s tim da je u slučajevima propisanim u zakonu u kojima je taj zahtjev podnesen od ovlaštene službene osobe potrebno odobrenje postupajućeg tužioca.

U svakom slučaju naredbu za pretresanje kao procesnopravni akt suda, donesen u skladu s odredbom čl. 163/I ZKP BiH, čl. 74/I ZKP RS i čl. 177/I ZKP FBiH, izvršava ovlaštena službena osoba koja otkriva tragove krivičnog djela i počinioca i prikuplja dokaze u cilju utvrđenja činjenica i okolnosti koje su važne za uspješno vođenje krivičnog postupka.

Pravo nadzora tužioca nad aktivnostima ovlaštenih službenih osoba koje prikupljaju dokaze na osnovu kojih se utvrđuju činjenice važne za uspješno vođenje krivičnog postupka te pronalaze osumnjičenog na osnovu istražne radnje dokazivanja pretresanjem stana, prostorija i osoba, zasnovano je na zahtjevu da se prilikom poduzimanja krivičnog gonjenja učinioca krivičnog djela osiguraju sve pretpostavke u zaštiti osnovnih ljudskih prava i sloboda osoba prema kojim se izvršava ova radnja dokazivanja. Poduzimanjem potrebnih procesnih mjera i radnji kod poduzimanja ove i drugih istražnih radnji dokazivanja u skladu s citiranim zakonskim odredbama postupajući tužilac realizira zakonske ciljeve propisane u čl. 35/II tačka a) ZKP BiH, čl. 43/II tačka a) ZKP RS i čl. 45/II tačka a) ZKP FBiH u smislu vršenja pravnog nadzora i rukovođenja cjelokupnim aktivnostima u cilju otkrivanja i provođenja istrage i pronalaženja osumnjičenog krivičnog djela, da se stanje stvari u istrazi na zakonit način dovoljno razjasni da se može podići zakonita optužnica protiv počinioca krivičnog djela.

Propusti i nezakonitosti svih subjekata istrage krivičnog djela i počinioca prilikom faktičkog poduzimanja i izvršavanja istražne radnje pretresa stana, prostorija i osoba kao i kod poduzimanja drugih istražnih radnji za koje je propisana zakonska forma u cilju osiguranja zaštite osnovnih prava i sloboda učesnika u krivičnom postupku, shodno odredbi čl. 36 ZKP BiH, čl. 44 ZKP RS i čl. 47 ZKP FBiH, ima procesnopravno značenje odgovornost tužioca kao stranke u krivičnom postupku po čijem se zahtjevu pokreće i provodi krivični postupak jer će u hipotetičkom slučaju krivično gonjenje počinioca krivičnog djela ostati neuspješno.

Zakonom uređeni slijed postupanja subjekata istrage pri svemu tome je u principu zasnovan na osiguranju sudske zaštite prirodnih prava čovjeka i građanina odnosno osnovnih prava i sloboda na način da je postupanje suda i izdavanje sudskog odobrenja za poduzimanje ove istražne radnje dokazivanja uvjetovano utvrđivanjem činjenica i okolnosti koje daju razlog za osnov sumnje da je izvršeno krivično djelo. Slijedom toga, ukoliko prilikom poduzimanja ove radnje dokazivanja postoje utvrđeni razlozi o postojanju osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo i razlozi koje zakon propisuje, a koji upućuju

na vjerovatnost da se u stanu, prostoriji koja je opisana mogu pronaći predmeti, tragovi ili osobe važni za krivični postupak, sudija za prethodni postupak nadležnog suda odobrava izdavanje naredbe za pretresanje i u slučajevima kada postoji opasnost od odlaganja i na osnovu usmenog zahtjeva tužioca u cilju provođenja otkrivanja i provođenja istrage krivičnog djela, pronalaženja osumnjičenog i sl.¹⁴¹

1.5.6. Potrebne posebne procesne mjere i radnje tužioca nakon saznanja za postojanje osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo korupcije u cilju njegovog otkrivanja i provođenja istrage i drugih ciljeva propisanih odredbom člana 35/II tačka a) ZKP BiH, člana 43/II tačka a) ZKP RS i člana 45/II tačka a) ZKP FBiH kod poduzimanja istražne radnje dokazivanja Privremeno oduzimanje predmeta i imovine

Prema odredbi člana 65. ZKP BiH, člana 129. ZKP RS i čl. 79 ZKP FBiH, predmeti koji se po krivičnim zakonima BiH, RS i FBiH imaju oduzeti ili koji mogu poslužiti kao dokaz u krivičnom postupku privremeno će se oduzeti i na osnovu sudske odluke će se osigurati njihovo čuvanje.

Naredbu za oduzimanje predmeta izdaje sud na prijedlog tužioca ili na prijedlog ovlaštene službene osobe koja je dobila odobrenje od tužioca. Samo oduzimanje predmeta vrši ovlaštena službena osoba na osnovu izdate naredbe od strane suda.

U okviru ove istražne radnje dokazivanja zakoni o krivičnom postupku u Bosne i Hercegovine određuju, pored ostalog, kao oblike privremenog oduzimanja predmeta, privremeno oduzimanje pisama, telegrama i drugih pošiljki iz člana 67. ZKP BiH odnosno 131. ZKP RS i čl. 81. ZKP FBiH, naredbe banci ili drugoj pravnoj osobi iz člana 72. ZKP BiH, člana 136. ZKP RS i čl. 86. ZKP FBiH, naredbe operateru telekomunikacija iz člana 72. ZKP BiH, člana 139. ZKP RS te privremeno oduzimanje imovine radi osiguranja iz člana 73. ZKP BiH, člana 138. ZKP RS i čl. 87. ZKP FBiH.

Osnovno zajedničko obilježje krivičnih djela korupcije je činjenica pribavljanja imovinske koristi njihovim izvršenjem. Zakonom propisane inkriminacije krivičnih djela korupcije poduzimaju se od strane izvršilaca u namjeri pribavljanja imovinske koristi i realnim ostvarenjem i postizanjem te imovinske koristi, slijedom čega se ova činjenica od strane tužioca utvrđuje po službenoj dužnosti pored ostalog i poduzimanjem pojedinih istražnih radnji dokazivanja privremeno oduzimanje predmeta i imovine u postupku otkrivanja i provođenja istrage krivičnog djela.

Prema odredbi člana 110/I i II ZKP BiH, čl. 94/I i II ZKP RS i čl. 114/I i II ZKP FBiH, niko ne može zadržati bilo kakav oblik koristi iz imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom, a činjenice i okolnosti koje se odnose na imovinsku korist pribavljenu krivičnim djelom utvrđuju se od strane tužioca i suda po službenoj dužnosti u smislu odredbe čl. 392 ZKP BiH, čl. 386 ZKP RS i čl. 413 ZKP FBiH. Slijedom toga po ovom osnovu postoji praktična obaveza poduzimanja ove istražne radnje dokazivanja i poduzimanje posebnih mjera u cilju utvrđivanja činjenica i okolnosti koje se odnose na imovinsku korist pribavljenu krivičnim djelom koja se pod uvjetima određenim u zakonu obavezno oduzima sudsom odlukom kojom je utvrđeno da je krivično djelo učinjeno.

Kod poduzimanja potrebnih procesnih mjera u hipotetičkom slučaju u cilju otkrivanja i provođenja istrage krivičnog djela korupcije te pronalaženja osumnjičenog, odredba člana 72. ZKP BiH, člana 136. ZKP RS i čl. 86 ZKP FBiH propisuje kao oblik istražne radnje dokazivanja procesnu radnju nadležnog suda pod nazivom "Naredba banci ili drugoj pravnoj osobi" ako postoje osnovi sumnje da je neka osoba počinila krivično djelo koje je povezano s dobijanjem imovinske koristi na osnovu prijedloga tužioca po kojoj je banka ili druga pravna osoba koja vrši finansijsko poslovanje obavezna dostaviti

¹⁴¹ S gledišta procesnopravnih obaveza krivičnog gonjenja, u najmanju ruku je kontraverzno da ovlaštene službene osobe podnose sudiji za prethodni postupak nadležnog suda zahtjev za izdavanje naredbe za pretresanje stana, prostorija i pokretnih stvari odnosno pretresanje osoba na osnovu generalnog i apstraktnog odobrenja postupajućeg tužioca bez njegovog konkretnog uvida u postojanje činjenica i okolnosti na kojima se zasniva pojedinačni zahtjev za izdavanje navedene naredbe.

Kako prema odredbi člana 36. ZKP BiH, člana 44. ZKP RS i čl. 47 ZKP FBiH tužilac poduzima sve radnje u postupku na koje je ovlašten sam ili preko osoba koje su na osnovu zakona obavezne da postupaju po svakom njegovom zahtjevu, svaka poduzeta procesna radnja ovlaštene službene osobe po zakonu se smatra procesnom radnjom tužioca kao stranke u krivičnom postupku u smislu odredbe člana 20. ZKP BiH, čl. 20. ZKP RS i čl. 21. ZKP FBiH, slijedom čega su svi propusti u osiguranju zakonitosti prilikom poduzimanja ove istražne radnje dokazivanja u procesnopravnom smislu propusti postupajućeg tužioca koji je dao apstraktno i generalno odobrenje ovlaštenoj službenoj osobi. Zakonski je princip da tužilac procesuirao tj. poduzima procesne mjere i radnje u cilju otkrivanja i provođenja istrage krivičnog djela i pronalaženja njegovog učinioca, a ne ovlaštena službena osoba, koja po zakonu prikuplja dokaze prilikom poduzimanja ove istražne radnje dokazivanja... Zahtjev za izdavanje naredbe za pretres stana, prostorija i pokretnih stvari odnosno pretres osoba koji podnosi ovlaštena službena osoba trebao bi biti izuzetak i to isključivo u slučajevima kada postoji opasnost od odlaganja...

podatke o bankovnim depozitima i drugim finansijskim transakcijama i poslovima te osobe, kao i osoba za koje se osnovano vjeruje da su uključene u te finansijske transakcije ili poslove osumnjičenog, ako bi takvi podaci mogli biti dokaz u krivičnom postupku.

Procesuiranja postupajućeg tužioca kod poduzimanja navedene istražne radnje dokazivanja provode se na način, da nakon saznanja za postojanje osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo, na osnovu obavještenja o takvoj sumnji ovlaštene službene osobe koja je rezultat njegovih istražnih aktivnosti, u izvršavanju svojih obaveza iz člana 35/II tačka a) ZKP BiH, člana 43/II tačka a) ZKP RS i člana 45/II tačka a), ZKP FBiH i na osnovu potreba istrage sačini prijedlog sudiji za prethodni postupak nadležnog suda da izda spomenutu naredbu banci ili drugoj pravnoj osobi koja vrši finansijsko poslovanje da dostavi podatke o relevantnim činjenicama koje su važne za krivični postupak i dokazivanje krivičnog djela izvršioca.

Kod otkrivanja tragova i prikupljanja dokaza izvršenja krivičnih djela korupcije koja su inače povezana s dobivanjem imovinske koristi potrebno je istaknuti da s obzirom na njihov složeni i sofisticirani karakter ovlaštene službene osobe imaju sve profesionalne subjektivne i objektivne službene resurse za istraživanje ovakvih krivičnih djela. Aktivnostima istrage kojim ovlaštene službene osobe utvrđuju osnov sumnje da je u hipotetičkom slučaju izvršeno krivično djelo korupcije istovremeno utvrđuju i potrebu za poduzimanjem istražne radnje dokazivanja naredbe banci i drugoj pravnoj osobi kao i eventualnu potrebu za drugim istražnim radnjama s gledišta kriminalističko-taktičko-tehničkih istraživanja odlučnih činjenica. Shodno pravilnoj primjeni zakona, aktivnosti istrage ovlaštene službene osobe su u ovakvim slučajevima u kontinuitetu i ne prekidaju se procesnim mjerama tužioca kojim na osnovu prijedloga osigurava dobijanje procesnosudskog akta u obliku naredbe banci ili drugoj pravnoj osobi u smislu čl. 72 ZKP BiH, čl. 136 ZKP RS i čl. 86 ZKP FBiH budući da se poduzimanjem tih mjera od strane tužioca realiziraju samo obaveze i ciljevi kojim se omogućuje zakonitost aktivnosti istrage ovlaštenih službenih osoba.

U smislu odredbe člana 73. ZKP BiH odnosno člana 138. ZKP RS i čl. 87. ZKP FBiH u slučajevima kada se po odredbama krivičnog zakona imovina ima oduzeti, na prijedlog tužioca postupajući sud može donijeti kao privremenu mjeru oduzimanje imovine ili kao mjeru zapljene ili drugu neophodnu privremenu mjeru kako bi se spriječilo korištenje, otuđenje i raspolaganje tom imovinom. Naprijed je već rečeno da se po Krivičnom zakonu BiH odnosno Krivičnom zakonu RS i Krivičnom zakonu FBiH, imovina ima oduzeti po općim odredbama iz člana 110. KZ BiH, odnosno čl. 94. KZ RS i čl. 114. KZ FBiH, shodno zakonskom principu da “niko ne može zadržati imovinsku korist pribavljenu krivičnim djelom” ili na osnovu posebnih odredaba u krivičnom zakonu koje propisuju da će se novac ili imovina pribavljena krivičnim djelom obavezno oduzeti, kao što je to slučaj kod krivičnog djela pranja novca iz člana 209. KZ BiH, čl. 280. KZ RS i čl. 272. KZ FBiH.

Tužilac po službenoj dužnosti utvrđuje činjenice i okolnosti koje se odnose na imovinsku korist pribavljenu krivičnim djelom, a u svakom slučaju ima pravo i obavezu, u smislu člana 35/II tačka a) ZKP BiH odnosno člana 43/II tačka a) ZKP RS i čl. 45/II tačka a) ZKP FBiH, da poduzme potrebne posebne procesne mjere kod suda kako bi se osiguralo da radnja privremenog oduzimanja imovine radi osiguranja bude donesena u skladu sa zakonom jer su te mjere neophodne za uspješno vođenje krivičnog postupka, a time neophodne i za konačno oduzimanje imovine pribavljene krivičnim djelom na osnovu osuđujuće sudske presude.

Prema odredbi člana 67/I ZKP BiH, člana 131/I ZKP RS i čl. 81/I ZKP FBiH pod nazivom “Privremeno oduzimanje pisama, telegrama i drugih pošiljki”, privremeno se mogu oduzeti pisma, telegrami i druge pošiljke upućene osumnjičenom odnosno optuženom, ili one koje on odašilje, a koje se nalaze kod preduzeća ili osoba koje vrše poslove pošte i telekomunikacija.

Naredbu za privremeno oduzimanje pošiljki izdaje sud na prijedlog tužioca prema stavu 3, s tim što naredbu za privremeno oduzimanje pošiljki može izdati i tužilac ako postoji opasnost od odlaganja, a o njenom potvrđivanju odlučuje sudija za prethodni postupak, u roku od 72 sata od privremenog oduzimanja pošiljke.

Ova mjera se primjenjuje prema osobi koja ima status osumnjičenog prema zakonu o krivičnom postupku, a kako član 20. tačka a) ZKP BiH, član 20. tačka a) ZKP RS i čl. 21 tačka a) ZKP FBiH definiše pojam osumnjičenog kao osobe za koju postoji osnov sumnje da je počinila krivično djelo, to u vezi s odredbom člana 216/I i II ZKP BiH, člana 224/I i II ZKP RS i čl. 231/I i II ZKP FBiH ima značenje da je status osumnjičenog utvrđen procesnim aktom ovlaštenog tužioca, odnosno proizlazi da izdavanju ovakve naredbe i odobrenju suda prethodi utvrđeno postojanje osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo od strane tužioca. S obzirom na izloženo proizlazi da sudija za prethodni postupak nadležnog suda po zakonu nije ovlašten izdati odobrenje odnosno naredbu o privremenom oduzimanju pisama, telegrama i drugih pošiljki osobi za koju prethodno nije utvrđen osnov sumnje da je izvršila krivično djelo zbog mogućnosti da se tom mjerom ugrožava sfera ličnog integriteta kako je to naprijed više puta spomenuto.

Također, odredbom člana 72.a. ZKP BiH, čl. 137 ZKP RS i čl. 86.a ZKP FBiH pod nazivom "Naredba operateru telekomunikacija" je propisano da pod uvjetom postojanja utvrđenog osnova sumnje da je neka osoba počinila krivično djelo postoji obaveza postupajućeg tužioca da procesuiraju ovu radnju dokazivanja na način da uputi prijedlog sudu za izdavanje naredbe suda operateru telekomunikacija ili drugoj pravnoj osobi koja vrši pružanje telekomunikacijskih usluga za dostavu podataka o korištenju tih usluga od strane osumnjičene osobe ako bi takvi podaci mogli biti dokaz u krivičnom postupku, ili bi mogli poslužiti prikupljanju informacija koje mogu biti od koristi u krivičnom postupku. Po odredbi ovog člana ovlaštena službena osoba u navedenom smislu može uputiti prijedlog sudu ali uz prethodno odobrenje tužioca što je sasvim razumljivo s obzirom na pravne resurse tužioca i potrebu da tužilac osigura zakonitost u provođenju ove radnje dokazivanja kojom se utvrđuju činjenice važne za uspješno okončanje postupka, o čemu je već naprijed bilo govora.

1.5.7.) Potrebne procesne mjere i radnje tužioca nakon saznanja za postojanje osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo korupcije u cilju njegovog otkrivanja i provođenja istrage i drugih ciljeva propisanih odredbom čl. 35/II tačka a) ZKP BiH, čl. 43/II tačka a) ZKP RS i čl. 45/II tačka a) ZKP FBiH kod poduzimanja istražne radnje dokazivanja ispitivanje osumnjičenog

Član 78/I ZKP BiH, član 143/I ZKP RS i čl. 92/I ZKP FBiH, pored ostalog propisuje da kada se osumnjičeni prvi put ispituje, da će se na početku ispitivanja osumnjičenom saopćiti za koje krivično djelo se tereti i osnove sumnje protiv njega, a poučit će se i o sljedećim pravima:

- a) da nije dužan iznijeti svoju odbranu niti odgovarati na postavljena pitanja;
- b) da može uzeti branioca po svom izboru koji može biti prisutan njegovom ispitivanju;
- c) da se može izjasniti o djelu koje mu se stavlja na teret i iznijeti sve činjenice i dokaze koji mu idu u korist i ako to učini u prisustvu branioca da je takav njegov iskaz dopušten kao dokaz na glavnom pretresu i da bez njegove saglasnosti može biti pročitano i korišteno na glavnom pretresu;
- d) da ima pravo u toku istrage razmatrati spise i razgledati pribavljene predmete koji mu idu u korist, osim ako je riječ o spisima i predmetima čije bi otkrivanje moglo dovesti u opasnost cilj istrage;
- e) da ima pravo na besplatne usluge prevoditelja ako ne razumije ili ne govori jezik koji se koristi prilikom ispitivanja.

U stavu 3. propisano je da se osumnjičeni može i dobrovoljno odreći prava koja su pobrojana, ali njegovo ispitivanje ne može započeti ukoliko se i dok se njegova izjava o odricanju ne zabilježi pismeno i dok izjava ne bude potpisana od strane osumnjičenog. U slučaju da se osumnjičeni odrekao prava da uzme branioca, a kasnije izrazi želju da uzme branioca, ispitivanje će se prekinuti i ponovo nastaviti kad osumnjičeni dobije branioca ili mu se branilac postavi ili ako osumnjičeni izrazi želju da nastavi da odgovara na pitanja. Ako se osumnjičeni dobrovoljno odrekne prava da odgovara na postavljena pitanja, mora mu se i u tom slučaju omogućiti da se izjasni o svim činjenicama i dokazima koji mu idu u korist.

Ako je postupljeno protivno odredbama ovog člana, na iskazu osumnjičenog ne može se zasnivati sudska odluka.

Prema odredbi člana 20.tačka a. ZKP BiH, čl. 20. tačka a. ZKP RS i čl. 21. tačka a. ZKP FBiH pod pojmom osumnjičenog se podrazumijeva osoba za koju postoji osnov sumnje da je počinila krivično djelo.

Treba podsjetiti da je shodno članu 35/II tačka a) u vezi s čl. 216/I ili ZKP BiH, čl. 43/II tačka a) u vezi s čl. 224/I ili ZKP RS te čl. 45/II tačka a) u vezi s članom 231/I i II ZKP FBiH, postupajući tužilac obavezan odmah po saznanju za osnov sumnje poduzeti potrebne mjere u cilju njegovog otkrivanja i provođenja istrage i u tom smislu narediti odnosno donijeti i sačiniti naredbu o provođenju istrage koja shodno zakonu sadrži podatke o osumnjičenoj osobi, opis djela i naziv krivičnog djela po krivičnom zakonu za koje se sumnja, činjenice i okolnosti koje daju razlog za osnov sumnje da je izvršeno krivično djelo, te koje činjenice je tokom istrage potrebno utvrditi i koje istražne radnje poduzeti radi utvrđivanja tih činjenica tokom istrage. Postupanje shodno navedenim zakonskim odredbama potrebno je dovesti u vezu s naprijed citiranom odredbom člana 78. ZKP BiH odnosno člana 143. ZKP RS odnosno člana 92. ZKP FBiH pod nazivom "Pouka osumnjičenom o njegovim pravima" prilikom poduzimanja potrebnih mjera kojima se osigurava zakonitost tog prvobitnog ispitivanja osumnjičenog, budući da se pritom osumnjičenom u principu predočava "krivično djelo za koje se tereti i koji osnovi sumnje postoje protiv njega", a koji su prethodno utvrđeni navedenom procesnopravnom odlukom tužioca u obliku naredbe o provođenju istrage kao ovlaštenog subjekta krivičnog gonjenja za krivična djela za koja je u zakonu propisana kazna zatvora preko pet godina, što znači da je zakonitost postupanja u osiguranju procesnih prava osumnjičenog ostvarena u ovom slučaju u punoj mjeri nakon što su mu predočene činjenice i okolnosti navedene u navedenom procesnopravnom aktu postupajućeg tužioca.

Da bi se osumnjičenom omogućilo da u skladu sa zakonom iskoristi svoje pravo da nije dužan iznijeti svoju odbranu niti odgovarati na postavljena pitanja, potrebno mu je pored ostalog predočiti konkretne činjenice i okolnosti koje čine obilježje krivičnog djela sa zakonskim nazivom djela u činjeničnom opisu procesnog akta tužioca – naredbi o provođenju istrage koja se predočava osumnjičenom. Isto tako, shodno odredbi člana 78/II tačka c. ZKP BiH odnosno odredbi člana 143/II tačka v. ZKP RS i čl. 92/II tačka c) ZKP FBiH, da bi osumnjičeni koristio svoje pravo da se može izjasniti o djelu koje mu se stavlja na teret i iznijeti sve činjenice i dokaze koji mu idu u korist, potrebno je da bude upoznat na jasan i nedvosmislen način o tim konkretnim i formuliranim činjenicama i okolnostima koje čine obilježje djela, a ne na apstraktan i uopćen način. Te činjenice i okolnosti su date u dispozitivnom dijelu naredbe za provođenje istrage ovlaštenog tužioca kao subjekta istrage i stranke u krivičnom postupku.

S obzirom na izloženo, u slučajevima kad postoji osnov sumnje da je izvršeno krivično djelo korupcije za koje je propisana kazna zatvora preko pet godina, nakon što je u skladu sa zakonom ovlaštena službena osoba odmah obavijestila tužioca, ovlaštenu tužilac je obavezan shodno odredbi člana 35/II tačka a) ZKP BiH, čl. 43/II tačka a) ZKP RS i čl. 45/II tačka a) ZKP FBiH odmah po saznanju i utvrđenju tog osnova sumnje radi poduzimanja potrebnih mjera u cilju provođenja istrage pored ostalih procesnih mjera, donijeti naredbu o provođenju istrage kako bi se takvom procesnom mjerom omogućilo zakonito ispitivanje osumnjičene osobe odnosno zakonito poduzimanje ove radnje dokazivanja u istrazi te zakonito pribavljanje dokaza i utvrđivanje činjenica na osnovu ispitivanja osumnjičenog. Ukoliko je pod ostalim uvjetima određenim u zakonu ova radnja poduzeta u skladu sa zakonom, dokazi pribavljeni na osnovu ispitivanja osumnjičenog mogu se koristiti kao dokaz na glavnom pretresu i na njemu se može zasnivati sudska odluka.

U vezi s izloženim u najmanju ruku može se označiti kontraverznim da ovlaštene službene osobe prilikom provođenja sopstvenih istražnih aktivnosti u poduzimanju radnje ispitivanja osumnjičenog u slučajevima postojanja osnova sumnje da su izvršena krivična djela za koja je zakonom propisana kazna zatvora preko pet godina, ispituju osobe u svojstvu osumnjičenog na takav način što im se na uopćen i apstraktan način predočavaju činjenice i okolnosti koje su oni utvrđivali tokom prikupljanja izjava i dokaza, informacija i obavještenja, bez postojanja konkretnog supstrata u činjeničnom i pravnom smislu na način da se te činjenice i okolnosti mogu predočavati osumnjičenom kao djelo za koje se tereti i koji osnovi sumnje postoje protiv njega, jer u protivnom, osumnjičenom može biti sužena mogućnost da se u skladu sa zakonom može izjašnjavati o djelu koje mu se stavlja na teret i iznijeti sve činjenice i

dokaze koji mu idu u korist. Osumnjičeni je to ustvari u realnoj mogućnosti u službeno otvorenoj istrazi od strane tužioca, na način na koji je to naprijed spomenuto, u onim procesnim situacijama u kojima mu je od ovlaštene službene osobe predočen procesnopravni akt ovlaštenog tužioca u obliku naredbe za provođenje istrage s konkretiziranim činjenicama i okolnostima u činjeničnom i pravnom smislu u opisu krivičnog djela za koje postoji osnov sumnje za koje se osumnjičeni tereti sa zakonskim nazivom krivičnog djela koje je odredio tužilac i činjenicama i okolnostima koje opravdavaju sumnju da je osumnjičeni izvršio krivično djelo, a koji je utvrdio u svom procesnom aktu tužilac kao ovlašteni subjekt istrage i kao stranka po čijem se zahtjevu pokreće i vodi krivični postupak.

Doduše, Zakon o krivičnom postupku omogućava u slučajevima opasnosti od odlaganja i da ovlaštena službena osoba u smislu odredbe člana 219. ZKP BiH odnosno člana 227. ZKP RS i čl. 234 ZKP FBiH, pod uvjetima određenim u članu 78. ZKP BiH odnosno članu 143. ZKP RS i čl. 92. ZKP FBiH poduzme ovu radnju dokazivanja i bez naredbe o provođenju istrage ovlaštenog tužioca odnosno bez predočavanja ovog procesnog pravnog akta tužioca osumnjičenom, ali uz osiguranje realne mogućnosti da takva procesna situacija omogući osumnjičenom pravo na odbranu kao pravo koje je propisano Ustavom Bosne i Hercegovine, Evropskom konvencijom o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda i drugim ratificiranim međunarodnim ugovorima ukoliko bi se isključivo na takvom iskazu zasnivala sudska odluka.

Procesuiranje istrage u skladu sa zakonom o krivičnom postupku, ukoliko ne postoji opasnost od odlaganja, zahtijeva da se prilikom ispitivanja osumnjičenog u istrazi predočava opis krivičnog djela s njegovim zakonskim nazivom koji sadrži činjenice i okolnosti koje čine obilježje krivičnog djela i razloge za sumnju da je osumnjičeni počinio krivično djelo koji su sastavni dio procesnopravnog akta u obliku naredbe o provođenju istrage, bilo da taj procesno pravni akt osumnjičenom predočava u navedenom smislu tužilac ili ovlaštena službena osoba na osnovu dostavljenog ovog pismenog akta.

Ako postoji osnov sumnje da je izvršeno manje društveno opasno krivično djelo za koje je u zakonu propisana kazna zatvora do pet godina, ovlaštene službene osobe pod uvjetima određenim u čl. 218/III ZKP BiH, čl. 227/III ZKP RS i čl. 233/III ZKP FBiH prilikom samostalnog poduzimanja radnji i mjera svojih istražnih aktivnosti imaju pravo i dužnost da u smislu odredbe čl. 219/III ZKP BiH, čl. 227/III ZKP RS i čl. 234/III ZKP FBiH ispitaju u svojstvu osumnjičenog osobu za koju postoji osnov sumnje da je počinila krivično djelo, tako da shodno uvjetima koje propisuju čl. 78 ZKP BiH, čl. 143 ZKP RS i čl. 92 ZKP FBiH, ovako poduzeta radnja dokazivanja ima potpunu dokaznu snagu pred sudom.

1.5.8.) Potrebne procesne mjere tužioca nakon saznanja za osnov sumnje da je izvršeno krivično djelo korupcije u cilju njegovog otkrivanja i provođenja istrage i ostvarenju drugih ciljeva propisanih čl. 35/II tačka a) ZKP BiH, čl. 43/II tačka a) ZKP RS i čl. 45/II tačka a) ZKP FBiH kod poduzimanja istražne radnje dokazivanja saslušanje svjedoka

Prema odredbi člana 81. ZKP BiH, člana 146. ZKP RS i čl. 95. ZKP FBiH, svjedoci se saslušavaju kad postoji vjerovatnoća da će svojim iskazom moći dati obavještenja o krivičnom djelu, učiniocu i o drugim važnim okolnostima.

Odredba člana 82. ZKP BiH, čl. 147 ZKP RS i čl. 96. ZKP FBiH, pod nazivom "Osobe koje ne mogu biti saslušane kao svjedoci", propisuje da se kao svjedok ne može saslušati a) osoba koja je svojim iskazom povrijedila čuvanje državne, vojne ili službene tajne dok je nadležni organ oslobođen te dužnosti, b) branilac osumnjičenog u pogledu činjenica koje su mu postale poznate u svojstvu branio-ca, c) osoba koja bi svojim iskazom povrijedila dužnost čuvanja profesionalne tajne (vjerski službenik, advokat, liječnik i sl.), osim ako je oslobođena te dužnosti posebnim propisom ili izjavom osobe u čiju je korist ustanovljeno čuvanje tajne, d) maloljetna osoba koja s obzirom na uzrast i duševnu razvijenost nije sposobna shvatiti značaj prava da ne mora svjedočiti.

Ako je kao svjedok saslušana osoba koja se ne može saslušati kao svjedok, na takvom iskazu svjedoka ne može se zasnivati sudska odluka.

Članom 83. ZKP BiH, članom 148. ZKP RS i čl. 97. ZKP FBiH, pod nazivom "Osobe koje mogu odbiti svjedočenje" propisuje se da svjedočenje mogu odbiti a) bračni odnosno vanbračni drug osumnjičenog, b) roditelj ili dijete, usvojitelj ili usvojenik osumnjičenog odnosno optuženog. Prema stavu 3. istog člana osoba koja može odbiti svjedočenje prema jednom od osumnjičenih, može odbiti svjedočenje i prema ostalim osumnjičenim ako se iskaz te osobe prema prirodi stvari ne može ograničiti samo na ostale osumnjičene.

Na iskazu osobe koja može odbiti svjedočenje, a na to nije upozorena ili se nije izričito odrekla tog prava ili upozorenja ili odricanje nije uneseno u zapisnik, ne može se zasnivati sudska odluka.

Prema odredbi člana 86. ZKP BiH, člana 151. ZKP RS i čl. 100. ZKP FBiH, pod nazivom "Tok saslušanja svjedoka" propisuje se da će se "prilikom saslušanja svjedok prethodno opomenuti da je dužan govoriti istinu, i da ne smije ništa prešutjeti, a zatim će se upozoriti da davanje lažnog iskaza predstavlja krivično djelo". Odredba stava 3. istog člana, pored ostalog, regulira da se od svjedoka uzimaju lični podaci i da se pita za njegov odnos s osumnjičenim i oštećenim i da će se upozoriti da je dužan da o promjeni adrese ili boravišta obavijesti tužioca odnosno sud.

Prema odredbi stava 7. istog člana poslije općih pitanja svjedok se poziva da iznese sve što mu je o predmetu poznato, a zatim će mu se postaviti pitanja radi provjeravanja dopune i razjašnjenja.

Prema stavu 8. istog člana svjedok će se uvijek pitati otkud mu je poznato o čemu svjedoči.

Tokom poduzimanja istražnih aktivnosti i procesuiranja istrage u slučajevima kada postoji osnov sumnje da je izvršeno krivično djelo za koje je propisana kazna zatvora preko pet godina u praktičnom djelovanju nakon obavještanja ovlaštene službene osobe, kao što je to više puta spominjano, ovlaštenu postupajući tužilac je obavezan narediti, a potom i donijeti naredbu o provođenju istrage s elementima iz člana 216/II ZKP BiH, člana 224/II ZKP RS i čl. 231/II ZKP FBiH u kojoj je kao procesnopravnom aktu, pored ostalog, sadržan činjenični opis inkriminacije krivičnog djela korupcije s nazivom krivičnog djela za koje se tereti osumnjičeni kao osoba za koju je utvrđen osnov sumnje da je izvršila krivično djelo.

Prilikom procesuiranja radnje dokazivanja saslušanja svjedoka, subjekti istrage postupajući tužilac i ovlaštena službena osoba obavezni su primjenjivati odgovarajuće upozorenje odnosno odgovarajuće mjere kako bi se osigurala zakonitost saslušanja svjedoka odnosno osigurala zakonska dokazna snaga ove radnje dokazivanja.

Ukoliko se svjedok poziva u smislu odredbe člana 86. ZKP BiH, čl. 151 ZKP RS i čl. 100 ZKP FBiH da iznese sve što mu je o predmetu poznato, taj predmet je ustvari u pravnom i činjeničnom smislu definiran procesnim pravnim aktom tužioca u obliku naredbe o provođenju istrage. Kada se u smislu citiranih propisa prilikom saslušanja svjedok pita za odnos s osumnjičenim, a osumnjičena je osoba za koju postoji osnov sumnje da je izvršila krivično djelo za koje je zakonom propisana kazna zatvora preko pet godina, proizlazi da je svjedok osoba koja daje obavještenja o krivičnom djelu koje je predmet svjedočenja ali istovremeno i stavlja na teret osumnjičenog. Svjedok je po zakonu obavezan govoriti istinu o predmetu svjedočenja i na to se prethodno upozorava kao i na posljedice lažnog svjedočenja jer je lažno svjedočenje krivično djelo.

S obzirom na izneseno potrebno je reći da je uz sve ostale pretpostavke koje zakon propisuje i postavlja kao uvjet za zakonito saslušanje svjedoka, pojam radnje dokazivanja saslušanja svjedoka u krivičnoprocesnom smislu faktički vezan za procesni pojam otvorene službene istrage koja je prethodno definirana od strane ovlaštenog tužioca u obliku naredbe o provođenju istrage kojom su pored ostalog definirani navedeni elementi istrage krivičnog djela kao potrebne mjere kojom se osigurava i cjelovita zakonitost poduzimanja istražne radnje dokazivanja saslušanja svjedoka, nezavisno od toga da li saslušanje svjedoka kao radnju dokazivanja provodi tužilac ili ovlaštena službena osoba na osnovu dostavljene naredbe o provođenju istrage.

Prilikom poduzimanja radnje uviđaja na licu mjesta radi utvrđenja očevidom činjenica važnih za krivični postupak kod postojanja osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo korupcije za koje je zakonom propisana kazna zatvora preko pet godina, osoba i očevici događaja daju neformalne izjave ovlaštenim službenim osobama koje su razlog sačinjavanja službene zabilješke o informativnom i obavještajnom ispitivanju ovih osoba kao očevidaca događaja. Ovakva saslušanja osoba u procesnopravnom smislu ne bi trebala biti službena saslušanja svjedoka u postupku istrage krivičnog djela s posljedicama koje zakon propisuje i mogu poslužiti samo kao osnov za utvrđivanje osnova sumnje i otvaranje službenog dijela istrage da bi se te osobe naknadno mogle saslušati na zakonit i dokazno validan način u službenim dijelu istrage na osnovu procesnopravnog akta tužioca kao stranke u krivičnom postupku po čijem se zahtjevu pokreće i provodi postupak u skladu s navedenim odredbama člana 81. do 91. ZKP BiH, člana 146. do 156. ZKP RS i čl. 95 do 105. ZKP FBiH na način na koji je to naprijed već navedeno.

1.5.9.) Potrebne procesne mjere tužioca nakon saznanja za osnov sumnje da je izvršeno krivično djelo korupcije u cilju njegovog otkrivanja i provođenja istrage i ostvarenju drugih ciljeva propisanih čl. 35/II tačka a) ZKP BiH, čl. 43/II tačka a) ZKP RS i čl. 45/II tačka a) ZKP FBiH kod poduzimanja istražne radnje dokazivanja uviđaj i rekonstrukcija

Prema odredbi člana 92. ZKP BiH, člana 157. ZKP RS i čl. 106. ZKP FBiH, pod nazivom "Uviđaj i rekonstrukcija", propisuje se da se uviđaj poduzima kad je za utvrđivanje neke važne činjenice u postupku potrebno neposredno opažanje, a odredba člana 221. ZKP BiH odnosno člana 229. ZKP RS i člana 236. ZKP FBiH, propisuje da je ovlaštena službena osoba nakon obavještavanja tužioca obavezna izvršiti uviđaj i odrediti potrebna vještačenja osim pregleda, obdukcije i ekshumacije leša. Ako je tužilac prisutan na licu mjesta u toku vršenja uviđaja od strane ovlaštenih službenih osoba, on može tražiti da izvrši određene radnje koje smatra neophodnim.

Prema odredbi člana 93. ZKP BiH odnosno člana 158. ZKP RS i člana 107. ZKP FBiH radi provjeravanja izvedenih dokaza i utvrđivanja činjenica koje su od značaja za razrješenje stvari, organ koji vodi postupak može odrediti rekonstrukciju događaja koji se vrši tako što se ponavlja radnja i situacije u uvjetima pod kojima se prema dokazima događaj desio.

Tužilac prisustvuje uviđaju po sopstvenoj ocjeni, kojom prilikom može zahtijevati od ovlaštene službene osobe da izvrši određene radnje za koje smatra da su neophodne. Iz navedenog je vidljivo da nije obaveza tužioca da prilikom saznanja za osnov sumnje da je izvršeno krivično djelo prilikom poduzimanja radnje dokazivanja uviđaja procesuirati ovu radnju dokazivanja, već zakon propisuje da se tužilac samo obavještava o radnji uviđaja koji poduzima ovlaštena službena osoba.

Ukoliko je tužilac u hipotetičkom slučaju prisutan prilikom poduzimanja radnje uviđaja koji provodi ovlaštena službena osoba i ukoliko nađe da je za utvrđivanje neke važne činjenice potrebno poduzimati radnju vještačenja, on u takvom slučaju poduzima potrebnu procesnu mjeru utoliko što može donijeti naredbu o vještačenju shodno članu 96. ZKP BiH odnosno članu 161. ZKP RS i članu 110. ZKP FBiH, pri čemu u pisanoj naredbi definira koje činjenice je potrebno utvrditi prilikom poduzimanja radnje vještačenja na osnovu tragova i predmeta pronađenih prilikom vršenja radnje dokazivanja uviđajem. Prema tome, procesuiranje uviđajem kao istražne radnje dokazivanja od strane tužioca relevantno je u mjeri da tužilac nakon obavještavanja o uviđaju ocjenjuje koje mjere i radnje je potrebno poduzeti nakon saznanja za osnov sumnje da je izvršeno krivično djelo u cilju otkrivanja i provođenja istrage krivičnog djela i drugih ciljeva propisanih u članu 35/II tačka a) ZKP BiH odnosno članu 43/II tačka a) ZKP RS i čl. 45/II tačka a) ZKP FBiH.

S obzirom na izloženo, samo prisustvo tužioca na uviđaju uvjetovano je potrebom tužioca da na licu mjesta i neposrednim opažanjem činjenica utvrdi činjenice važne za postupak, dok je samo vršenje uviđaja obaveza ovlaštene službene osobe, što je u principu logično s gledišta istražne uloge ovlaštenih službenih osoba, budući da se prilikom uviđaja prikupljaju dokazi, te otkrivaju konkretni tragovi i predmeti izvršenja krivičnog djela po pravilima kriminalističke tehnike i taktike, što je njihova osnovna zakonska zadaća. Nasuprot tome, kada je u pitanju rekonstrukcija događaja koji daje osnov sumnje da

je izvršeno krivično djelo, tokom istrage, odredbe člana 93. ZKP BiH, člana 158. ZKP RS i čl. 93 ZKP FBiH daju ovlaštenja tužiocu kao organu koji vodi postupak da odredi rekonstrukciju događaja koji su od značaja za razrješenje stvari u toj mjeri da se može podići optužnica ili obustaviti postupak istrage, iz čega proizlazi da postoji pravo i obaveza tužioca da nakon saznanja za osnov sumnje da je izvršeno krivično djelo u smislu poduzimanja potrebnih procesnih mjera u cilju otkrivanja i provođenja istrage donese odluku tj. naredbu o rekonstrukciji događaja ukoliko je to potrebno radi razrješenja stvari i podizanja optužnice, što je faktičko pitanje.

1.5.10.) Potrebne procesne mjere tužioca nakon saznanja za osnov sumnje da je izvršeno krivično djelo korupcije u cilju njegovog otkrivanja i provođenja istrage i ostvarenju drugih ciljeva propisanih čl. 35/II tačka a) ZKP BiH, čl. 43/II tačka a) ZKP RS i čl. 45/II tačka a) ZKP FBiH kod poduzimanja istražne radnje dokazivanja “Vještačenje”

Prema odredbi člana 95. ZKP BiH, člana 160. ZKP RS i člana 109. ZKP FBiH vještačenje se određuje kada za utvrđivanje ili ocjenu neke važne činjenice treba pribaviti nalaz i mišljenje osoba koje raspolažu potrebnim stručnim znanjem.

Prema odredbi člana 96. ZKP BiH, člana 161. ZKP RS i člana 110. ZKP FBiH pismenu naredbu za vještačenje izdaje tužilac ili sud, a u naredbi se navode činjenice o kojima se vrši vještačenje.

Postupajući tužilac procesuirao otkrivanje i istragu krivičnog djela poduzimanjem radnje vještačenja s obzirom na činjenicu da je on subjekt krivičnog gonjenja počinioca krivičnog djela i stranka u krivičnom postupku i kao takav ovlašten da utvrđuje u pravnom smislu važnost činjenica koje se utvrđuju poduzimanjem radnje vještačenja radi uspješnog okončanja krivičnog postupka. To je pravni razlog zakonske obaveze tužioca da donosi procesni akt naredbe za vještačenje u kojem se navode činjenice koje je kao odlučne potrebno utvrditi poduzimanjem radnje vještačenja i kao istražne radnje dokazivanja i kao potrebne mjere nakon saznanja da postoji osnov sumnje da je izvršeno krivično djelo “u cilju otkrivanja i provođenja istrage” i drugih ciljeva propisanih u čl. 35/II tačka a) ZKP BiH, čl. 43/II tačka a) ZKP RS i čl. 45/II tačka a) ZKP FBiH.

Prema odredbi člana 99/II ZKP BiH, člana 164. ZKP RS i člana 113. ZKP FBiH, propisano da se prilikom davanja nalaza i mišljenja o predmetu koji se pregleda vještak oslanja na dokaze na koje su mu ukazale ovlaštene službene osobe, tužilac ili sud, zavisno od stadija postupka u kojem se poduzima ova radnja dokazivanja i zavisno od subjekta koji je odredio vještačenje. Ukoliko se vještačenje poduzima tokom istrage prilikom vršenja uviđaja, potrebno vještačenje može odrediti i ovlaštena službena osoba osim pregleda obdukcije i ekshumacije leša, a ukoliko je u smislu odredbe člana 221. ZKP BiH, odnosno člana 229. ZKP RS i člana 236. ZKP FBiH uviđaju prisutan i tužilac, on može zahtijevati od ovlaštenih službenih osoba da izvrše potrebne radnje koje smatra neophodnim pa prema tome i radnje kriminalističko-tehničkih vještačenja radi utvrđivanja činjenica za koje tužilac smatra da su važne za vođenje krivičnog postupka, budući da ovlaštene službene osobe prilikom provođenja istrage prikupljaju izjave i dokaze pa činjenice koje su utvrđene u rezultatima takvih istražnih aktivnosti mogu biti osnova za davanje mišljenja postupajućeg vještaka.

Kada je u pitanju otkrivanje krivičnih djela korupcije, od posebnog su značaja vještačenja poslovnih knjiga koja su regulirana članom 111. ZKP BiH odnosno članom 176. ZKP RS i članom 125. ZKP FBiH.

Potrebno je posebno napomenuti da odredba člana 95/I ZKP BiH, odnosno člana 160. ZKP RS i člana 109. ZKP FBiH omogućava tzv. sumarno svjedočenje u slučajevima ako naučna, tehnička ili druga stručna znanja mogu pomoći sudu da ocijeni dokaze ili rasvijetli sporne činjenice, vještak kao posebna vrsta svjedoka može svjedočiti davanjem nalaza o činjenicama i mišljenja koja sadrže ocjene o činjenicama.

Za razliku od vještaka kao osobe koja raspolaže potrebnim stručnim znanjem, a koja se angažira u krivičnom postupku da daje nalaz i mišljenje radi utvrđenja ili ocjene neke važne činjenice u

krivičnom postupku, sumarni svjedok je vještak kao posebna vrsta svjedoka i stručne osobe koja na osnovu svog stručnog znanja može pomoći sudu da ocijeni dokaze ili razjasni sporne činjenice, pri čemu svjedoči davanjem nalaza o činjenicama i mišljenja koja sadrže ocjenu o činjenicama.

Potrebno je ukazati na to da je tzv. sumarno svjedočenje kao dokazno sredstvo veoma važno kod složenih istraga u kojima sudjeluje više agencija za istrage i u kojima policija vrši ulogu centralne agencije koja objedinjava izvještaje drugih agencija koje su sudjelovale s prikupljenim izjavama i dokazima tokom istraživanja pri čemu tzv. sumarni svjedok odnosno vještak, kao posebna vrsta stručnog svjedoka, daje ocjene i mišljenje o činjenicama koje su važne za postupak na osnovu svog stručnog znanja i tako pomaže sudu da se stanje stvari dovoljno razjasni. Sumarni svjedok je svjedok činjenica utvrđivanih tokom postupka provođenja istrage u cilju uspješnog vođenja postupka, tako da s obzirom na svoju ulogu može svjedočiti o tako utvrđenim činjenicama i davanjem ocjena o dokazima omogućiti nadležnom sudu na glavnom pretresu razrješenje krivične stvari.

1.5.11.) Potrebne procesne mjere tužioca nakon saznanja za osnov sumnje da je izvršeno krivično djelo korupcije u cilju njegovog otkrivanja i provođenja istrage i ostvarenja drugih ciljeva propisanih čl. 35/II tačka a) ZKP BiH, čl. 43/II tačka a) ZKP RS i člana 45/II tačka a) ZKP FBiH kod poduzimanja posebnih istražnih radnji dokazivanja

Prema odredbi člana 116. ZKP BiH, člana 234. ZKP RS i člana 130. ZKP FBiH protiv osoba za koje postoje osnovi sumnje da su same ili s drugim osobama učestvovala ili učestvuju u izvršenju krivičnog djela iz člana 117. ZKP BiH, člana 235. ZKP RS i člana 131. ZKP FBiH mogu se odrediti posebne istražne radnje ako se na drugi način ne mogu pribaviti dokazi ili bi njihovo pribavljanje bilo povezano s nesrazmjernim teškoćama. Istražne radnje su: a) nadzor i tehničko snimanje telekomunikacija, b) pristup kompjuterskim sistemima i kompjutersko sravnjenje podataka, c) nadzor i tehničko snimanje prostorija, d) tajno praćenje i tehničko snimanje osoba, transportnih sredstava i predmeta koji su povezani s njima, e) korištenje prikrivenih istražitelja i korištenje informatora, f) simulirani i kontrolirani otkup predmeta i simulirano davanje otkupnine i g) nadziranje, prijevoz i isporuka predmeta krivičnog djela.

Istražne radnje iz stava 2. ovog člana mogu se odrediti prema osobi prema kojoj postoje osnovi sumnje da izvršiocu krivičnog djela iz čl. 117 ZKP BiH, čl. 235 ZKP RS i čl. 131 ZKP FBiH prenosi informacije u vezi s krivičnim djelom odnosno, da izvršilac koristi njeno sredstvo telekomunikacije.

Da bi postupajući tužilac poduzeo potrebne mjere u cilju otkrivanja i provođenja istrage krivičnog djela korupcije te s tim u vezi procesuirao posebne istražne radnje dokazivanja i tako ovlaštenim službenim osobama osigurao zakonitost prilikom prikupljanja izjava i dokaza tokom provođenja istrage, zakoni o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine propisuju da je prethodno potrebno utvrditi činjenice i okolnosti koje daju razloga za sumnju da je određena osoba izvršila ili izvršava krivična djela koja su navedena u članu 117. ZKP BiH odnosno 235. ZKP RS i članu 131. ZKP FBiH iz čega proizlazi da je za primjenu ovih procesnih mjera u osiguranju zakonitosti potrebno postojanje osnova sumnje ne samo u odnosu na djelo nego i u odnosu na počinioca krivičnog djela, što je sasvim razumljivo zbog činjenice da se poduzimanjem ovih radnji dokazivanja u većoj mjeri ugrožavaju vrijednosti propisane Ustavom BiH i međunarodnim ugovorima koje je ratificirala BiH.

Navedene istražne radnje određuje sudija za prethodni postupak nadležnog suda na obrazložen prijedlog tužioca, s tim što se u prijedlogu moraju obrazložiti razlozi za poduzimanje ovih radnji, osnovi sumnje da je osoba prema kojoj se primjenjuju ove mjere sama ili s drugim osobama sudjelovala ili sudjeluje u izvršenju krivičnog djela iz člana 117. ZKP BiH, člana 235. ZKP RS i čl. 131. ZKP FBiH odnosno osnovi sumnje da osoba prema kojoj se primjenjuju ove mjere izvršiocu krivičnog djela prenosi informacije u vezi s krivičnim djelom odnosno da izvršilac krivičnog djela koristi njeno sredstvo telekomunikacije i ostale okolnosti koje zahtijevaju poduzimanje ovih radnji, uz navođenje radnje koja se zahtijeva i načinom njenog izvođenja, obim i trajanje radnje.

Naredba suda kao procesnopravni akt kojim se odobrava određivanje posebnih istražnih radnji prema odredbi člana 118/I ZKP BiH, člana 236/I ZKP RS i člana 132. ZKP FBiH sadrži iste podatke i

elemente kao i prijedlog tužioca uz navođenje utvrđivanja trajanja naređene posebne istražne radnje. Poduzimanje posebnih istražnih radnji je veoma važno kod krivičnih djela korupcije, slijedom čega je striktno propisana procedura i forma koju u procesuiranju provodi tužilac od izuzetne važnosti za zakonitost u utvrđivanju činjenica koje se odnose na postojanje krivičnog djela korupcije i za zakonitost postupka, s obzirom na to da naredbu kao posebnu istražnu radnju provodi ovlaštena službena osoba policije koja u skladu sa zakonom otkriva tragove i prikuplja dokaze krivičnog djela.

Prema odredbi člana 122. ZKP BiH, člana 240. ZKP RS i člana 136. ZKP FBiH tehničke snimke, isprave i predmeti pribavljeni pod uvjetima i na način propisan zakonom mogu se koristiti kao dokaz u krivičnom postupku, kao i ostala dokazna sredstva i njihovi rezultati koji su korišteni u smislu odredbe člana 116. ZKP BiH, odnosno člana 234/I ZKP RS i člana 130. ZKP FBiH iz čega proizlazi osnovna obaveza i odgovornost tužioca kao stranke i subjekta krivičnog gonjenja da procesnim mjerama kod nadležnog suda osigura potpunu zakonitost dokaza pribavljenih na osnovu ovih istražnih radnji.

1.5.12.) Zaključenje sporazuma o uvjetima za priznanje krivnje kao potrebna procesna mjera tužioca nakon saznanja za osnov sumnje da je izvršeno krivično djelo korupcije u cilju njegovog otkrivanja i provođenja istrage i ostvarenja drugih ciljeva propisanih čl. 35/II tačka a) ZKP BiH, čl. 43/II tačka a) ZKP RS i čl. 45/II tačka a) ZKP FBiH

Prema odredbi člana 231. ZKP BiH, člana 246. ZKP RS i člana 246. ZKP FBiH osumnjičeni i njegov branilac mogu do početka glavnog pretresa odnosno pretresa pred drugostepenim vijećem pregovarati s tužiocima o uvjetima priznavanja krivnje za djelo za koje se osumnjičeni odnosno optuženi tereti. Prema stavu 2. ovog člana sporazum o priznanju krivnje ne može se zaključiti ako se optuženi na ročištu za izjašnjavanje o krivici izjasni da je kriv. Prema stavu 3. ovog člana prilikom pregovaranja s osumnjičenim i njegovim braniocem o priznanju krivice u skladu sa stavom 1, postupajući tužilac može predložiti kaznu zatvora ispod zakonom predviđenog minimuma za to krivično djelo, odnosno blaže sankcije za osumnjičenog odnosno optuženog u skladu s krivičnim zakonom.

Prema odredbi stava 4. ovog člana nakon potvrđivanja optužnice, sporazum o priznanju krivice razmatra i izriče krivičnopravnu sankciju predviđenu sporazumom sudija za prethodno saslušanje sve do dostavljanja predmeta sudiji odnosno vijeću radi zakazivanja glavnog pretresa, a nakon dostavljanja predmeta radi zakazivanja glavnog pretresa o sporazumu odlučuje sudija odnosno vijeće.

Zakonski tekst upotrebljava pojam sporazuma o uvjetima za priznanje krivnje, što ima značenje da je ovaj institut kao procesna mjera i radnja tužioca kod postojanja osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo isključivo u funkciji otkrivanja i provođenja istrage krivičnog djela i počinioca i ostvarenju ciljeva iz člana 35/II tačka a) ZKP BiH, čl. 43/II tačka a) ZKP RS i člana 45/II tačka a) ZKP FBiH, a ne u tolikoj mjeri u funkciji sporazumijevanja tužioca i osumnjičenog, odnosno optuženog o krivnji i krivičnoj sankciji za počinjeno krivično djelo, budući da je izricanje krivične sankcije, odnosno kazne na osnovu utvrđenih činjenica i okolnosti koje su od utjecaja na kaznu pod uvjetima određenim zakonom u krivičnim stvarima u principu funkcionalna nadležnost postupajućeg suda.

Ovlaštene službene osobe pod uvjetima određenim u čl. 218/I ZKP BiH, čl. 226/I ZKP RS i čl. 233/I ZKP FBiH nakon obavještanja tužioca o postojanju osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo za koje je zakonom propisana kazna zatvora preko pet godina, pod njegovim procesnopravnim nadzorom poduzimaju "mjere i radnje radi otkrivanja tragova krivičnog djela i predmeta koje mogu poslužiti kao dokaz kao i mjere radi pronalaženja izvršioca krivičnog djela, mjere i radnje sprečavanja skrivanja i bjekstva osumnjičenog ili saučesnika", slijedom čega se u skladu sa zakonskom potrebom uspješnog vođenja postupka u koordinaciji ovlaštenih službenih osoba i postupajućeg tužioca na osnovu zaključenja sporazuma o uvjetima za priznanje krivnje s jednim osumnjičenim kao potrebnom mjerom tužioca u cilju rukovođenja i nadzora nad istragom, osiguravaju na zakonit način dokazi u cilju otkrivanja krivičnog djela i pronalaženja drugih osumnjičenih kao i drugih ciljeva propisanih u čl. 35/II ZKP BiH, 43/II ZKP RS i čl. 45/II tačka a) ZKP FBiH radi uspješnog vođenja postupka i krivičnog gonjenja počinitelja krivičnog djela. Na taj način je navedena procesna mjera koju je u postupku istrage poduzeo tužilac na prijedlog ovlaštene službene osobe u potpunoj funkciji otkrivanja počinioca krivičnog djela.

1.5.13.) Procesuiranje potrebnih mjera i radnji tužioca u skladu sa Zakonom o zaštiti svjedoka nakon saznanja za osnov sumnje da je izvršeno krivično djelo korupcije u cilju njegovog otkrivanja i provođenja istrage i ostvarenja drugih ciljeva propisanih čl. 35/II tačka a) ZKP BiH, čl. 43/II tačka a) ZKP RS i čl. 45/II tačka a) ZKP FBiH

Zakoni o zaštiti svjedoka u krivičnom postupku u Bosni i Hercegovini¹⁴² propisuju mjere i radnje koje osiguravaju zaštitu tzv. svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka i s tim u vezi prava i obaveze tužioca kao stranke u krivičnom postupku po čijem se zahtjevu pokreće i provodi krivični postupak u smislu člana 16. ZKP BiH, člana 16. ZKP RS i člana 17. ZKP FBiH da prilikom procesuiranja navedenih dokaznih sredstava u toku krivičnog postupka osigura po službenoj dužnosti njihovu potpunu dokaznu snagu. Ukoliko potrebe uspješnog vođenja postupka i krivičnog gonjenja to zahtijevaju, nakon saznanja za postojanje osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo u cilju otkrivanja i provođenja istrage krivičnog djela u smislu odredbe čl. 35/II tačka a) ZKP BiH, čl. 43/II tačka a) ZKP RS i čl. 45/II tačka a) ZKP FBiH postupajući tužilac će poduzeti potrebne mjere kod nadležnog suda i drugih organa u skladu s procedurama propisanim zakonom o zaštiti svjedoka u krivičnom postupku, kako bi se na osnovu istražne radnje dokazivanja svjedočenja zaštićenog svjedoka otkrili dokazi važni za krivično gonjenje.

1.6. Finansijska istraga kao potrebna mjera tužioca nakon saznanja za osnov sumnje da je izvršeno krivično djelo korupcije u cilju njegovog otkrivanja i provođenja istrage i drugih ciljeva propisanih u čl. 35/II tačka a) ZKP BiH, čl. 43/II ZKP RS i čl. 45/II tačka a) ZKP FBiH

Jedan od osnovnih motiva vršenja krivičnih djela, posebno koruptivnih krivičnih djela organiziranog kriminala je finansijska korist. Tu finansijsku korist pribavljenu krivičnim djelom izvršioци nastoje preko pranja novca legalizirati i integritirati u legalne društvene i ekonomske tokove, zbog čega se smatra da je oduzimanje imovinske, odnosno finansijske koristi pribavljene krivičnim djelom efikasno i zakonito sredstvo protiv ove vrste kriminala. Istovremeno je istraga imovinske koristi povezane s transakcijama i tokovima novca pribavljenog izvršenjem krivičnog djela veoma važan segment otkrivanja krivičnih djela korupcije i njihovih počinitelja.

Krivičnoprocesni zakoni u BiH određuju da se imovinska korist pribavljena krivičnim djelom obavezno utvrđuje po službenoj dužnosti.

Kao što je to više puta spomenuto, oduzimanje imovinske koristi je obavezno u svim slučajevima krivičnih djela korupcije u kojima je ona pribavljena jer je shodno odredbi člana 110. KZ BiH, čl. 94. KZ RS i čl. 114. KZ FBiH u općem dijelu određen univerzalni princip "da niko ne može zadržati imovinsku korist pribavljenu krivičnim djelom".

Član 110/II KZ BiH, član 94. KZ RS i član 114. KZ FBiH određuju da će se sudskom odlukom kojom je utvrđeno da je krivično djelo učinjeno pod uvjetima određenim u zakonu oduzeti imovinska korist, prihod, profit ili druga korist iz imovinske koristi, a član 111/I KZ BiH, 95/I KZ RS i čl. 115. KZ FBiH određuje da će se od učinioca oduzeti novac, predmeti od vrijednosti i svaka druga imovinska korist koja je pribavljena krivičnim djelom, a ako oduzimanje nije moguće učinilac će se obavezati da plati novčani iznos koji odgovara pribavljenoj imovinskoj koristi.

Imovinska korist se može oduzeti i od druge osobe, dakle, fizičke ili pravne, na koju je prenesena uz naknadu ili bez naknade koja ne odgovara stvarnoj vrijednosti ako su one znale ili mogle znati da je imovinska korist pribavljena krivičnim djelom.

Nezavisno od zakonom utvrđenih obaveza da se po službenoj dužnosti od strane tužioca utvrđuju činjenice i okolnosti koje se odnose na imovinsku korist pribavljenu krivičnim djelom radi njenog oduzimanja u realizaciji zakonskog principa iz člana 110. KZ BiH, čl. 94 KZ RS i član 114. KZ FBiH "da niko ne može zadržati imovinsku korist pribavljenu krivičnim djelom", s obzirom na to da je kod krivičnih djela korupcije u principu kao obilježje krivičnog djela propisana namjera pribavljanja imovinske koristi koja se utvrđuje kao subjektivna, a postignuta imovinska korist kao objektivna odlučna činjenica, postoji

¹⁴² "Službeni glasnik BiH", broj 21/03 i drugi.

i zakonska obaveza tužioca da se po službenoj dužnosti imovinska korist utvrđuje u krivičnom postupku kao obilježje krivičnog djela radi krivičnog gonjenja učinioca krivičnog djela, o čemu je već naprijed bilo govora. S tim u vezi zakon o krivičnom postupku propisuje obavezu tužioca da nakon saznanja za postojanje osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo poduzme potrebne procesne i druge mjere i radnje kod poduzimanja radnje dokazivanja privremeno oduzimanje predmeta i imovine, koja je regulirana odredbama članova 65–74. ZKP BiH, 129–140. ZKP RS i 79–88. ZKP FBiH na osnovu koje se prikupljaju tragovi u otkrivanju i dokazi o izvršenju krivičnog djela.

Tim odredbama regulirano je da se pod uvjetima određenim u zakonu u toku krivičnog postupka privremeno oduzima imovina koja se po zakonu ima oduzeti, shodno općoj odredbi u članu 94. KZ RS, članu 110. KZ BiH i članu 114. KZ FBiH ili nekim odredbama u posebnom dijelu KZ kao što je kod krivičnog djela pranja novca iz člana 209. KZ BiH, člana 280. KZ RS i člana 272. KZ FBiH, ili ta privremeno oduzeta imovina može da posluži kao dokaz neke odlučne činjenice u krivičnom postupku. U tom smislu na osnovu člana 73. ZKP BiH, čl. 138. ZKP RS i čl. 87. ZKP FBiH, na prijedlog tužioca u toku postupka sud može donijeti privremenu mjeru oduzimanja imovine ili drugu privremenu mjeru u skladu sa zakonom da bi se spriječilo korištenje, otuđenje ili raspolaganje tom imovinom.

S obzirom na slobodu i lakoću osnivanja pravnih osoba i mogućnosti transakcija koje omogućava savremeno ekonomsko i finansijsko poslovanje, s gledišta otkrivanja i istraživanja odlučnih činjenica izvršenja krivičnog djela korupcije koja je često povezana s izvršenjem krivičnog djela pranja novca iz člana 209. KZ BiH, čl. 280. KZ RS i čl. 272. KZ FBiH, a koja se odnose na novac koji je pribavljen krivičnim djelom i na prikriiven način legaliziran, od velike je važnosti uvođenje kategorije odgovornosti pravnih osoba za krivično djelo koje je učinilac učinio u ime i za račun ili u korist pravne osobe, uz napomenu da je odgovornost pravnih osoba za krivična djela regulirana u odredbama članova 112–144. KZ BiH, čl. 125–146. KZ RS i člana 126–148. KZ FBiH.

Krivični zakoni u Bosni i Hercegovini na identičan su način uveli pojam odgovornosti pravnih osoba za učinjena krivična djela i propisali pored ostalog kaznu oduzimanja imovinske koristi od pravne osobe pod uvjetima određenim u ovom zakonu.

Tako, naprimjer, odredba člana 124. KZ BiH, člana 127. KZ RS i člana 128. KZ FBiH pored ostalog određuje da je za krivično djelo koje je učinilac učinio u ime, za račun ili u korist pravne osobe odgovorna pravna osoba, pored ostalog i u slučajevima i kada pravna osoba raspolaže s protivpravno ostvarenom imovinskom koristi ili koristi predmete nastale krivičnim djelom ili imovinu koja je prenesena na pravnu osobu, i da se s tim u vezi protiv pravne osobe u smislu člana 131. KZ BiH, čl. 134. KZ RS i čl. 135. KZ FBiH može pod uvjetima propisanim u zakonu izreći kazna oduzimanje imovine od te pravne osobe.

U slučajevima u kojima je imovinska korist pribavljena krivičnim djelom prenesena na pravnu osobu predstavnik pravne osobe sudjeluje u takvom krivičnom postupku na način određen u odredbama članova 375–387. ZKP BiH, čl. 364–376. ZKP RS i čl. 396–408. ZKP FBiH.

U Republici Srpskoj je 2010. godine donesen poseban Zakon o oduzimanju imovine stečene izvršenjem krivičnog djela. S tim u vezi može se konstatirati da postoje kontraverze u pogledu potrebe za usaglašenošću ovog zakona s procedurama koje propisuje Zakon o krivičnom postupku RS kada su u pitanju prava i obaveze tužioca prilikom poduzimanja potrebnih mjera u cilju otkrivanja i provođenja istrage nakon saznanja da postoji osnov sumnje da je izvršeno krivično djelo u smislu odredbe čl. 43/II tačka a), čl. 35/II tačka a) ZKP BiH i član 45/II tačka a) ZKP FBiH.

Odredbe čl. 218/I ZKP BiH, čl. 226/I ZKP RS i čl. 233/I ZKP FBiH propisuju obavezu ovlaštene službene osobe da obavijesti postupajućeg tužioca o postojanju osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo za koje je propisana kazna zatvora preko pet godina a s tim u vezi i o postojanju osnova sumnje u pogledu činjenice imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom koja istovremeno čini obilježje krivičnog djela korupcije. Slijedom toga tužilac sa svoje strane poduzimanjem procesnih mjera i radnji u

okviru svojih istražnih aktivnosti shodno zakonu o krivičnom postupku realizira svoju osnovnu zakonsku obavezu u istrazi krivičnog djela, a to je osiguranje zakonitosti u prikupljanju izjava i dokaza na osnovu aktivnosti ovlaštenih službenih osoba i na taj način utvrđenih činjenica koje se odnose kako na otkrivanje i istragu krivičnog djela tako istovremeno i na otkrivanje i istragu nezakonito pribavljene imovinske koristi i sl.

Finansijskom istragom se u praksi često otkrivaju krivična djela korupcije, pa je s obzirom na tu činjenicu neophodno u odnosu na istragu krivičnog djela uopće, a time i u odnosu na finansijsku istragu primijeniti odredbe zakona o krivičnom postupku na takav način da one radnje koje poduzima ovlaštena službena osoba u odnosu na procesne radnje i mjere koje poduzima tužilac s obzirom na njihova prava i obaveze realiziraju praktični princip “da policija istražuje, a tužilac procesuirá”, odnosno da ovlaštena službena osoba istražuje činjenice i provodi činjeničnu istragu krivičnog djela jer za to ima na raspolaganju sve potrebne resurse, a da tužilac u principu procesuirá i omogućava zakonitost takve istrage, odnosno tokom provođenja istrage poduzima one procesne radnje koje je po zakonu obavezan da poduzima kako bi omogućio zakonitost prikupljanja dokaza tokom takve istrage. To bi pored ostalog značilo da se paralelno s istragom i u okviru istrage krivičnog djela na osnovu procesnog akta tužioca – naredbe o provođenju krivične istrage, kojim se otvara službeni dio istrage, definira obaveza provođenja istrage imovinske koristi i kao činjenice koja čini obilježje krivičnog djela korupcije i kao činjenice pribavljene krivičnim djelom koja je tako sastavni dio istrage krivičnog djela u skladu sa zakonom o krivičnom postupku. Izvještaj o provedenoj službenoj istrazi pod nadzorom tužioca trebao bi se dostavljati tužiocu integralno kada je stanje stvari u činjeničnom smislu dovoljno razjašnjeno u mjeri da se može podići optužnica jer su time u istrazi provedene sve radnje i prikupljeni svi relevantni dokazi kako u pogledu odlučnih činjenica koje čine obilježja krivičnog djela tako i u pogledu činjenica koje se odnose na imovinsku korist koja se obavezno oduzima, bilo to s obzirom na izvršenja opće obaveze oduzimanja imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom u čl. 110. KZ BiH, čl. 94. KZ RS i čl. 114. KZ FBiH ili s obzirom na izvršenje obaveze oduzimanja imovinske koristi, odnosno novca, koja je definirana u posebnom dijelu krivičnog zakona za pojedina krivična djela, kao što je to slučaj kod krivičnog djela pranje novca iz čl. 209. KZ BiH, čl. 280. KZ RS i čl. 272. KZ FBiH.

III – PROCESNOPRAVNA ORGANIZACIJA I TOK PROVOĐENJA ISTRAGE KRIVIČNOG DJELA KORUPCIJE U SKLADU SA ZAKON O KRIVIČNOM POSTUPKU U BOSNI I HERCEGOVINI

Koordinacija ovlaštenih službenih osoba agencija za istragu i postupajućeg tužioca u organizaciji i toku aktivnosti koja se odnosi na otkrivanje i provođenje istrage krivičnog djela i počinioca u skladu sa zakonom u principu se svodi na tri definirane procesne situacije koje se u praktičnom postupanju odnose s jedne strane na slučajeve postojanja osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo za koje je propisana kazna zatvora preko pet godina, a s druge strane na slučajeve postojanja osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo za koje je propisana kazna zatvora do pet godina i to:

1. procesna situacija početka toka i organizacija provođenja istrage u KT predmetu u kojem je prijava krivičnog djela podnesena ovlaštenoj službenoj osobi policije ili druge agencije za istrage;
2. procesna situacija početka toka i organizacija provođenja istrage u KT predmetu u kojem je prijava krivičnog djela podnesena tužiocu;
3. procesna situacija organizacije i toka otkrivanja i provođenja istrage i krivičnog djela u KT predmetu po nepoznatom počiniocu.

1. Procesnopravna organizacija i tok provođenja istrage u KT predmetu prvostepenog tužilaštva ako postoji osnov sumnje da je izvršeno krivično djelo korupcije za koje je u zakonu propisana kazna zatvora preko pet godina

1.1. Procesna situacija početka toka i organizacija provođenja istrage u KT predmetu prvostepenog tužilaštva u kojem je prijava krivičnog djela podnesena ovlaštenoj službenoj osobi

Naprijed je već spomenuto da ovlaštene službene osobe postupajući na osnovu zakona o krivičnom postupku po službenoj dužnosti u procesnoj situaciji kada zaprimе prijavu krivičnog djela korupcije s pratećim spisima od strane građana, pravnih osoba ili odgovornih i službenih osoba u organima vlasti, javnim preduzećima i ustanovama u smislu odredbe člana 213. ZKP BiH, 223. ZKP RS i člana 230. ZKP FBiH, a činjenice i okolnosti koje se navode u prijavi krivičnog djela i pratećim spisima daju razloga za poduzimanje aktivnosti kojim će se utvrditi postojanje osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo za koje je zakonom propisana kazna zatvora preko pet godina, a time i za uspješno vođenje postupka, radi izvršavanja zadataka iz čl. 218/I ZKP BiH, čl. 226/I ZKP RS i čl. 233/I ZKP FBiH, a na osnovu ovlaštenja iz čl. 219/I ZKP BiH, 227/I ZKP RS i čl. 234/I ZKP FBiH ovlaštena službena osoba je obavezna posebno u slučajevima kada postoji opasnost od odlaganja prikupiti potrebna obavještenja, informacije, izjave i dokaze i o postojanju osnova sumnje da je izvršeno predmetno krivično djelo obavijestiti postupajućeg tužioca. U suprotnom, ukoliko bi odmah u smislu člana 213. ZKP BiH, člana 223. ZKP RS i člana 230. ZKP FBiH prosljedila takvu prijavu tužiocu, ovaj bi u principu tu istu prijavu s pratećim spisima opet bio u situaciji faktički vratiti ovlaštenoj službenoj osobi radi provjere činjenica koje se navode u prijavi kao i radi prikupljanja potrebnih obavještenja i informacija izjava i dokaza u slučaju da prijava i prateći spisi daju razloga za poduzimanje aktivnosti kojom će se utvrditi postojanje osnova sumnje da je izvršeno predmetno krivično djelo, a time i činjenica važnih za uspješno vođenje postupka i krivično gonjenje počinioca kao osnovne obaveze tužioca iz člana 35/I ZKP BiH, čl. 43/I ZKP RS i čl. 45/I ZKP FBiH.

U svakom slučaju, odredba člana 218/II u vezi s čl. 219/V ZKP BiH, čl. 226/II u vezi s čl. 227/V ZKP RS i čl. 233/II u vezi s čl. 234/V ZKP FBiH izričito određuje pravo i obavezu ovlaštene službene osobe da u slučaju postojanja opasnosti od odlaganja kada je u naprijed navedenom slučaju usmeno obavijestila tužioca da ga istovremeno izvijesti o svemu šta je preduzeto, a radi izvršavanja tih zadataka obavještanja na osnovu prikupljenih izjava i dokaza koji su otkriveni obavezna je sačiniti i izvještaj i dostaviti ga tužiocu s pratećim spisima.

Ovakav izvještaj, kao što je to navedeno, nije izvještaj ovlaštene službene osobe o cjelokupnoj istrazi krivičnog djela već njen preliminarni izvještaj o poduzetim aktivnostima istrage u cilju izvršavanja obaveze obavještanja tužioca u smislu odredbe čl. 219/I i V u vezi s čl. 218/I ZKP BiH, čl. 227/I-V u vezi s čl. 226/I ZKP RS i čl. 234/I i V u vezi s čl. 233/I ZKP FBiH o postojanju osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo za koje je zakonom propisana kazna zatvora preko pet godina, o čemu je prethodno postupajući tužilac usmeno obaviješten na način koji je u pogledu odlučnih činjenica i okolnosti saglasan sa sadržinom podnesenog izvještaja. Preliminarni izvještaj ovlaštene službene osobe u cilju izvršavanja zadataka obavještanja tužioca se dostavlja odmah u kratkom roku nakon poduzetih aktivnosti i nakon usmenog obavještenja tužioca o poduzetim aktivnostima.

Preliminarni izvještaj u cilju izvršavanja obaveza obavještanja tužioca sadrži odlučne činjenice i okolnosti koje potvrđuju osnov sumnje da je izvršeno krivično djelo sa svim elementima koji su u principu osnov za donošenje procesnopravnog akta naredbe za provođenje istrage kao opće potrebne mjere i činjenično-pravne pretpostavke za daljnje vođenje istrage krivičnog djela i počinioca. Te odlučne činjenice i okolnosti o kojima se obavještava tužioca u podnesenom izvještaju se prije svega odnose na radnju izvršenja krivičnog djela, način i sredstva izvršenja, posljedicu izvršenja krivičnog djela, visinu štete i ostale okolnosti koje čine obilježja krivičnog djela za koje je zakonom propisana kazna zatvora preko pet godina za koje postoji osnov sumnje da je izvršeno.

Ponovno je potrebno naglasiti da obavještanje tužioca od strane ovlaštene službene osobe u predmetnom slučaju ne znači da je prekinut kontinuitet njegove aktivnosti istrage krivičnog djela, već da njegovo daljnje angažiranje u uvjetima postojanja osnova sumnje da je izvršeno predmetno krivično djelo kako se to određuje u čl. 218. ZKP BiH, čl. 226/I ZKP RS i čl. 233/I ZKP FBiH u pogledu "preduzimanja mjera da se pronađe izvršilac krivičnog djela, da se spriječi skrivanje i bjekstvo osumnjičenog ili saučesnika, da se otkriju i sačuvaju tragovi krivičnog djela i predmeti koji mogu poslužiti kao dokaz kao i da se prikupe sve informacije koje mogu biti korisne u krivičnom postupku", slijedi pod pravnim nadzorom postupajućeg tužioca koji se u predmetnom shvatanju složio s ocjenom činjenično-pravnog stanja da postoji navedeni osnov sumnje da je izvršeno predmetno krivično djelo.

Postupajući tužilac je ovlašten u smislu odredbe člana 35/II tačka b) ZKP BiH, čl. 43/II tačka b) ZKP RS i čl. 45/II tačka b) ZKP FBiH sam neposredno provesti službeni dio istrage na osnovu naredbe o provođenju istrage kao procesnopravnog akta koji je donio, a ukoliko se nije odlučio sam provesti istragu ima pravo i obavezu da primjerak procesnopravnog akta naredbe za provođenje istrage dostavi ovlaštenoj službenoj osobi koja je obavezna u smislu odredbe člana 35/III ZKP BiH, čl. 43/III ZKP RS i čl. 45/III ZKP FBiH postupiti shodno takvom aktu tužioca.

Tužilac na opisani način procesuirao takvu aktivnost istrage poduzimanjem potrebnih mjera i radnji kod suda i na drugi zakonom propisani način u skladu s profesionalnim krivičnoprocesnim standardima, u skladu s onim što je naprijed detaljno navedeno. U skladu sa zakonom je omogućeno tužiocu da priprema optužnicu, da poduzima aktivnosti u pripremi svjedoka i vještaka za suđenje, utvrđivanje činjenica i okolnosti koje se odnose na imovinskopravni zahtjev oštećenog u smislu čl. 197. ZKP BiH, čl. 107. ZKP RS i čl. 211. ZKP FBiH, činjenica i okolnosti koje se odnose na imovinsku korist pribavljenu krivičnim djelom koje se utvrđuju po službenoj dužnosti i sl.

Supsumirajući izloženo, praktična shema organizacije postupanja u korespondenciji pismenih otpravaka na osnovu poduzetih aktivnosti ovlaštene službene osobe i tužioca u otkrivanju i provođenju istrage krivičnog djela u skladu s pravilnom primjenom zakona o krivičnom postupku u KT predmetu prvostepenog tužilaštva osigurava se na način koji slijedi:

a) Pismeni akt ovlaštene službene osobe u formi izvještaja sačinjenog na osnovu prikupljenih obavještenja informacija izjava i otkrivenih tragova u cilju izvršavanja zadataka obavještanja tužioca o postojanju osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo za koje je zakonom propisana kazna zatvora preko pet godina, uz napomenu da je samo po sebi razumljivo da sadržina tog izvještaja u pogledu odlučnih činjenica odgovara sadržini onog što je u usmenom obavještenju saopćeno tužiocu u pogledu činjenica koje potvrđuju osnov sumnje da je izvršeno krivično djelo u smislu odredbi čl. 219/I i V u vezi s čl. 218/I ZKP BiH, čl. 227/I i V u vezi s čl. 226/I ZKP RS i čl. 234/I i V u vezi s čl. 233/I ZKP FBiH.

b) Naredba o provođenju istrage postupajućeg tužioca koja je na osnovu sadržine takvog obavještenja u principu u skladu s rezultatima prikupljenih informacija, izjava i dokaza i činjeničnom sadržinom preliminarne izvještaja ovlaštene službene osobe u cilju izvršavanja zadataka obavještanja tužioca u smislu odredbe čl. 216/II ZKP BiH, čl. 224/II ZKP RS i čl. 231/II ZKP FBiH.

c) Uz koordinaciju s tužiocem dostavljeni izvještaj ovlaštene službene osobe u cilju otkrivanja i provođenja istrage krivičnog djela i počinioca pod nadzorom tužioca, kao rezultat cjelokupne aktivnosti, kako onog dijela koji je prethodio obavještenju tužioca tako i onog nakon obavještenja tužioca o postojanju osnova sumnje za krivična djela za koja je zakonom propisana kazna zatvora preko pet godina na osnovu prikupljenih izjava i dokaza koji su otkriveni s kompletnim dokaznim materijalom i svim informacijama koje mogu biti korisne u krivičnom postupku u mjeri da je stanje stvari u činjeničnom smislu dovoljno razjašnjeno da se može u skladu sa zakonom podići optužnica kao procesna radnja krivičnog gonjenja, odnosno donijeti tužilačka odluka, u smislu odredbe čl. 219/V i I u vezi s čl. 218/I ZKP BiH, čl. 227/V i I u vezi s čl. 226/I ZKP RS i čl. 244/V i I u vezi s čl. 233/I ZKP FBiH. Ukoliko je navedeni izvještaj podnesen preuranjeno bez koordinacije s tužiocem, a stanje stvari nije u dovoljnoj mjeri razjašnjeno, postoji pravni osnov da se takav izvještaj vrati radi dopune istrage ukoliko tokom istrage koja je pod nadzorom tužioca nije postupljeno u skladu sa službenim procesnopravnim aktom tužioca u obliku naredbe o provođenju istrage i sl.

Ilustracija naprijed navedene organizacije i toka provođenja istrage u korespondenciji pismenih otpravaka i procesnih akata ovlaštene službene osobe i tužioca u KT predmetu prvostepenog tužilaštva:

a) Izvještaj ovlaštene službene osobe sačinjen na osnovu prikupljenih informacija, obavještenja, izjava i dokaza koji su otkriveni u cilju izvršavanja zadataka obavještanja tužiocu o postojanju osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo za koje je propisana kazna zatvora preko pet godina kao početni akt KT predmeta (preliminarni izvještaj) (čl. 219/I i V u vezi s čl. 218/I ZKP BiH, čl. 227/I i V u vezi s čl. 226/I ZKP RS i čl. 234/V i I u vezi s čl. 233/I ZKP FBiH)

MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA

CENTAR JAVNE BEZBJEDNOSTI

_____
Broj: _____

Dana, _____

OKRUŽNO TUŽILAŠTVO

_____
Na osnovu čl. 227/I I V u vezi sa čl. 226/I ZKP RS, (čl. 219/I iV u vezi sa čl. 218/I BiH, član 234/I I V u vezi sa čl. 233/I ZKP FBiH), dostavlja se

IZVJEŠTAJ

ovlaštenog službenog lica sačinjen na osnovu prikupljenih informacija, obavještanja, izjava i dokaza koji su otkriveni u cilju izvršavanja zadataka obavještenja tužiocu o postojanju osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo za koje je propisana kazna zatvora preko pet godina

Ovlašteno službeno lice CJB je dana 2005 godine neposredno obavijestilo postupajućeg tužioca tog tužilaštva o postojanju osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo iz člana KZ za koje je zakonom propisana kazna zatvora preko pet godina i da je u cilju izvršavanja zadataka obavještanja prethodno preduzelo odgovarajuće potrebne operativne istražne i potražne mjere i radnje za koje je u zakonu ovlašteno, prikupilo potrebne informacije, obavještenja, izjave i dokaze koji su otkriveni radi utvrđivanja činjenica koje su važne za uspješno vođenje postupka.

Navedene aktivnosti su preduzete povodom prijave krivičnog djela podnosioca zajedno sa pribavljenim i obzbeđenim dokaznim materijalom u pretećim spisima koji su uz prijavu dostavljeni ovom organu.

Na osnovu prikupljenih informacija, obavještenja, izjava i dokaza koji su otkriveni dostavlja se izvještaj u cilju obavještanja tužioca o postojanje osnova sumnje da je krivično djelo počinio prijavljeni tako što je:

(Navesti utvrđene konkretne činjenice i okolnosti koje se odnose na opis krivičnog djela o kojem je tužilac prethodno neposredno obaviješten)

Osnov sumnje da je osumnjičeni počinio navedeno krivično djelo zasniva se na slijedećim činjenicama i dokazima:

Potrebne mjere i radnje u daljnim aktivnostima u cilju izvršavanja zadataka otkrivanja i sprovođenja istrage krivičnog djela, pronalaženja osumnjičenih i saučesnika preduzet će se u skladu sa zakonom pod nadzorom postupajućeg tužioca u skladu sa čl. 218/I ZKP BiH, 226/I ZKP RS, čl.233/I ZKP FBiH

Uz izvještaj se dostavljaju službene zabilješke, zapisnici, informacije, obavještenja i dokazni materijal zajedno sa prijavom krivičnog djela i pratećim spisima.

Prilozi: Ovlašteno službeno lice

b) Naredba o provođenju istrage postupajućeg tužioca kao oblik procesnopravnog akta u KT predmetu prvostepenog tužilaštva nakon izvršavanja zadatka ovlaštene službene osobe radi obavještanja tužioca o postojanju osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo za koje je zakonom propisana kazna zatvora preko pet godina (čl. 216/II ZKP BiH, čl. 224/II ZKP RS i čl. 231/II ZKP FBiH)

_____ TUŽILAŠTVO

Broj: _____

Dana, _____

Na osnovu člana 224/II ZKP-a RS (čl. 216/II BiH, član 231/II ZKP FBiH), donosi se

NAREDBA

O SPROVOĐENJU ISTRAGE

protiv

osumnjičenog:

Jer postoji osnovama sumnja da je

(navesti opis krivičnog djela uz navođenje odlučnih činjenica i okolnosti koje čine obilježja krivičnog djela u skladu sa rezultatima preduzetih aktivnosti ovlaštenih službenih lica na osnovu sačinjenog i dostavljenog preliminarnog izvještaja u cilju obavještanja tužioca o postojanju osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo za koje je zakonom propisana kazna zatvora preko pet godina i raspoloživim podacima tužioca)

te da je time počinio krivično djelo iz člana KZ RS, KZ BiH, KZ FBiH

R a z l o z i

Prikupljena obavještenja, informacije, izjave i dokazi koji su otkriveni i obezbjeđeni od strane ovlaštenih službenih lica, i činjenice i okolnosti utvrđene rezultatima preduzetih aktivnosti ovlaštenih službenih lica daju osnov sumnje da je počinjeno krivično djelo _____ iz člana _____ KZ na način opisan u dispozitivnom dijelu ove naredbe za sprovođenje istrage, kao i osnov sumnje da je navedeno krivično djelo počinio osumnjičeni _____

Osnov sumnje da je navedeno krivično djelo počinjeno od strane osumnjičenog potvrđuju rezultati prikupljenih informacije, obavještenja, izjava i dokaza a posebno:

Tokom sprovođenja istrage kako bi se stanje stvari u dovoljnoj mjeri razjasnilo, radi uspješnog vođenja postupka je potrebno je istražiti i utvrditi činjenice i okolnosti:

(navesti konkretne pravne i faktičke činjenice koje po ocjeni postupajućeg tužioca treba utvrditi a od kojih zavisi određenje zakonskog obilježja krivičnog djela, subjektivni i objektivni elementi krivičnog djela, i sl.)

Tokom sprovođenja istrage je potrebno preduzeti slijedeće istražne radnje dokazivanja:

U skladu sa procesnopravnim aktom postupajućeg tužioca u obliku ove naredbe naredbe o sprovođenju istrage ovlaštena službena lica će na osnovu čl. 226/I ZKP RS (čl. 218/I ZKP BiH, član 233/I ZKP FBiH) preduzeti sve potrebne mjere i radnje da se identifikuje i pronade izvršilac krivičnog djela, da se otkriju i sačuvaju tragovi krivičnog djela i predmeti koji mogu poslužiti kao dokaz, da se prikupe sve informacije koje mogu biti korisne za krivični postupak u mjeri da se stanje stvari dovoljno razjasni da se može preduzeti krivično gonjenje, odnosno donijeti procesnopravna odluka postupajućeg tužioca u skladu sa zakonom, a radi izvršenja ovih zadataka preduzeće potražne i istražne radnje u skladu sa članom čl. 227/I-V ZKP RS (čl. 219/I-V ZKP BiH, član 234/I-V ZKP FBiH) i drugim odredbama ZKP-a a na osnovu prikupljenih izjava i preduzetih radnji i dokaza, ovlaštena službena lica će sastaviti izvještaj i dostaviti sve predmete, skice i fotografije i zapisnike o preduzetim mjerama i radnjama i drugi materijal neophodan za uspješno vođenje i okončanje krivičnog postupka.

Tokom provođenja istrage postupajući tužilac će blagovremeno preduzeti procesne radnje pred sudom i drugim organima radi zakonitog provođenja i okončanja istrage, a u skladu sa zakonom će preduzeti one radnje dokazivanja koje je po sopstvenoj ocjeni potrebno neposredno preduzeti radi uspješnog vođenja i okončanja krivičnog postupka.

Prilozi:

TUŽILAC

c) Izvještaj ovlaštene službene osobe sačinjen na osnovu prikupljanja izjava i dokaza koji su otkriveni pod nadzorom tužioca u cilju izvršavanja zadataka otkrivanja i provođenja istrage krivičnog djela i počinioca na osnovu naredbe o provođenju istrage zbog postojanja osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo za koje je zakonom propisana kazna zatvora preko pet godina (čl. 219/V u vezi s čl. 218/I ZKP BiH, čl. 227/V u vezi s čl. 226/I ZKP RS i čl. 234/V u vezi s čl. 233/I ZKP FBiH)

MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA

CENTAR JAVNE BEZBJEDNOSTI

_____
Broj: _____

Dana, _____

OKRUŽNO TUŽILAŠTVO

_____
Na osnovu čl. 227/I -V u vezi sa čl. 226/I ZKP RS, (čl. 219/I -V u vezi sa čl. 218/I ZKP BiH , član 234/I -V u vezi sa čl. 233/I ZKP FBiH), dostavlja se

I Z V J E Š T A J

ovlaštenog službenog lica sačinjen na osnovu prikupljenih izjava i dokaza koji su otkriveni te preduzetih mjera i radnji u cilju izvršavanja zadataka otkrivanja i sprovođenja istrage krivičnog djela i počinioca pod nadzorom tužioca.

Ovlaštena službena lica u izvršavanju zadataka iz čl. 226/I ZKP RS, (čl. 218/I ZKP BiH, član 233/I ZKP FBiH) je preduzelo sve potrebne mjere i radnje da se identifikuje i pronađe izvršilac krivičnog djela, da se spriječi skrivanje i bjekstvo osumnjičenog ili saučesnika, da se otkriju i sačuvaju tragovi krivičnog djela i predmeti koji mogu poslužiti kao dokaz, da se prikupe sve informacije koje mogu biti korisne za krivični postupak u mjeri da se stanje stvari dovoljno razjasni da se može preduzeti krivično gonjenje, odnosno donijeti procesnopravna odluka postupajućeg tužioca u skladu sa zakonom pod nadzorom i uz koordinaciju sa postupajućim tužiocem u skladu sa naredbom o sprovođenju Okružnog tužilaštva

br. od god.

Na osnovu prikupljenih izjava i dokaza utvrđene su sve važne činjenice i okolnosti na osnovu kojih proizilazi osnov sumnje da je osumnjičeni počinio krivično djelo iz čl. KZ RS za koje je zakonom propisana kazna zatvora preko pet godina.

Rezultati sprovedene istrage:

(navesti sve činjenice i okolnosti važne za uspješno vođenje postupka i prikupljene izjave i dokaze koji su otkriveni na osnovu kojih su utvrđene navedene činjenice i okolnosti)

Na osnovu prikupljenih izjava i dokaza koji su otkriveni uz koordinaciju sa postupajućim tužiocem sačinjen je predmetni izvještaj uz koji se dostavljaju predmeti, skice, fotografije, pribavljeni izvještaji, spisi o preduzetim radnjama i mjerama, službene zabilješke, izjave i drugi materijali koji mogu biti korisni za vođenje postupka uključujući sve činjenice i dokaze koji idu u korist osumnjičenom.

Prilozi: Ovlašteno službeno lice

1.2. Procesna situacija početka toka i organizacija provođenja istrage u KT predmetu prvostepenog tužilaštva u kojem je prijava krivičnog djela neposredno podnesena tužiocu

U slučaju da je prijava krivičnog djela za koje je zakonom propisana kazna zatvora preko pet godina od oštećene ili treće, pravne ili fizičke osobe neposredno podnesena tužiocu nadležnog tužilaštva ili je tužilac neposredno došao do saznanja o događajima koji upućuju na takvo krivično djelo, u pretežnom broju takvih praktičnih slučajeva u pogledu pravnih i činjeničnih pitanja ne postoje pretpostavke za donošenje naredbe za istragu u pogledu postojanja osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo da bi tužilac donio naredbu o provođenju istrage budući da takve prijave obično nisu dokumentirane dokazima da bi se utvrdio osnov sumnje da je počinjeno krivično djelo za koje je u zakonu propisana kazna zatvora preko pet godina, a koje se prijavljuje tužilaštvu.

Na osnovu zaprimljene prijave krivičnog djela i pratećih spisa postupajući tužilac ovlaštenoj službenoj osobi policije ili druge agencije za istrage upućuje zahtjev za prikupljanje informacija, obavještenja, izjava i dokaza radi provjera navoda prijave i utvrđenja osnova sumnje da je počinjeno krivično djelo za koje je propisana kazna zatvora preko pet godina ako podaci iz prijave i pratećih spisa daju razloge za uspješno vođenje postupka i krivično gonjenje. Kao što je naprijed spomenuto, ovlaštena službena osoba u ovom dijelu postupka prikuplja informacije, podatke i obavještenja izjave i dokaze u skladu sa standardima kriminalističke metodike, tehnike i taktike shodno zakonu o krivičnom postupku.

Prilikom poduzimanja aktivnosti u ovakvoj procesnoj situaciji, na osnovu odredbe člana 219/I ZKP BiH, čl. 227/I ZKP RS i čl. 234/I ZKP FBiH radi izvršenja zadataka obavješćavanja tužioca o osnovama sumnje da je izvršeno krivično djelo za koje je zakonom propisana kazna zatvora preko pet godina, ovlaštena službena osoba ima zakonsko ovlaštenje da u skladu s rezultatima u prikupljanju informacija, obavještenja, izjava i dokaza utvrdi da postoji osnov sumnje da je izvršeno navedeno krivično djelo te slijedom toga i zakonsku obavezu na osnovu člana 218/I ZKP BiH, 226/I ZKP RS i 233/I ZKP FBiH da o tome odmah obavijesti tužioca sa svim elementima postojanja tog osnova sumnje. Radi izvršavanja tog zadatka nadalje je ovlaštena sačiniti i tužiocu dostaviti preliminarni izvještaj na osnovu prikupljenih izjava i dokaza koji su otkriveni u smislu čl. 219/I i V u vezi s čl. 218/I ZKP BiH, čl. 227/I i V u vezi s čl. 226/I ZKP RS i čl. 234/I i V u vezi s čl. 233/I ZKP FBiH kako bi tužilac mogao ispuniti svoju zakonsku obavezu da u smislu odredbe člana 35/II tačka a) ZKP BiH, čl. 43/II tačka a) ZKP RS i čl. 45/II tačka a) ZKP FBiH, odmah po saznanju za osnov sumnje da je izvršeno krivično djelo poduzme mjere radi nadzora i upravljanja aktivnostima ovlaštenih službenih osoba koje prikupljaju dokaze i izjave u cilju omogućavanja i osiguranja zakonitog prikupljanja dokaza u istrazi kako bi se stanje stvari u dovoljnoj mjeri razjasnilo i podigla optužnica kao procesnopravni akt krivičnog gonjenja.

Na opisani način ovakva procesna situacija ima isti procesnopravni status kao i prvobitno analizirana situacija u KT predmetu po proceduri u kojoj je prijava krivičnog djela podnesena ovlaštenoj službenoj osobi.

Naime, nakon obavješćavanja o postojanju osnova da je izvršeno krivično djelo i dobijanja naredbe za provođenje istrage kao procesnopravnog akta tužioca, u daljnjoj kontinuiranoj aktivnosti ovlaštena službena osoba će provesti službeni dio istrage kako bi se stanje stvari u činjeničnom smislu dovoljno razjasnilo i ispunile pretpostavke za podizanje optužnice, a izvještaj o provedenim dokazima sa zapisnicima o ispitivanju osumnjičenog, saslušanju svjedoka i vještaka i drugim dokaznim materijalima dostavio tužiocu kao i u prvom slučaju. Ovlaštena službena osoba u skladu s iznesenom procedurom je u skladu sa zakonom bila u mogućnosti saopćiti osumnjičenom koji činjenični i pravni osnovi sumnje postoje protiv njega jer je to tužilac kao ovlašten subjekt odredio u svom procesnom aktu – naredbi o provođenju istrage, svjedoka i vještaka je mogao upoznati s predmetom svjedočenja u skladu sa zakonom, čime ove radnje dokazivanja imaju punu dokaznu snagu i sl.

Ukoliko bi ovlaštena službena osoba prilikom prikupljanja potrebnih obavještenja u činjeničnoj provjeri navoda prijave krivičnog djela po zahtjevu tužioca utvrdila da ne postoji osnov sumnje da je

izvršeno krivično djelo, u prednjem smislu bi dostavila izvještaj sa svojom ocjenom činjeničnog stanja, a tužilac bi donio odluku o tome da nema mjesta istrazi prijavljenog krivičnog djela, slijedom čega je evidencija tužilaštva i policije i drugih agencija za istrage sinhronizirana. Doduše, tužilac bi mogao da neposredno provede svoju istragu ukoliko se ne bi složio s ocjenom ovlaštene službene osobe, ali bi to bila ekstremna situacija u praksi.

Ako je prijava krivičnog djela podnesena tužilaštvu takve prirode da iz same prijave i dostavljenog dokaznog materijala proizlazi osnov sumnje da je izvršeno krivično djelo za koje je zakonom propisana kazna zatvora preko pet godina, pa je tužilac u mogućnosti da izvrši svoju zakonsku obavezu donošenjem procesnog akta naredbe o provođenju istragu, naredba za provođenje istrage postupajućeg tužioca s pripadajućim dokaznim materijalom dostavlja se ovlaštenoj službenoj osobi ukoliko tužilac ne odluči da sam neposredno ne provede istragu i postupi po sopstvenoj naredbi o provođenju istrage. Ovlaštene službene osobe su na osnovu dostavljene naredbe o provođenju istrage i dostavljenog dokaznog materijala obavezne pod tako formiranim procesnim nadzorom tužioca u smislu člana 218/I u vezi s čl. 35/III i čl. 36 ZKP BiH, člana 226/I ZKP u vezi s članom 43/III i čl. 44 ZKP i čl. 233/i u vezi s čl. 45/III i čl. 47. ZKP FBiH poduzeti istražne mjere i radnje i osigurati dokaze u odnosu na krivično djelo i počinioca, a nakon provedenih istražnih aktivnosti tužiocu podnijeti izvještaj kao u prije toga opisanoj procesnoj situaciji.

1.3. Procesna situacija toka i organizacija provođenja istrage krivičnog djela korupcije u KT predmetu prvostepenog tužilaštva protiv NN počinioca

Kad je u pitanju organizacija provođenja istrage krivičnog djela protiv NN počinioca na osnovu dokaznog materijala i dostavljenog izvještaja o izvršavanju zadataka obavještenja o postojanju osnova sumnje da je po NN izvršiocu počinjeno krivično djelo za koje je propisana kazna zatvora preko pet godina, tužilac će donijeti naredbu za provođenje istrage protiv NN osobe u smislu odredbe čl. 216/II ZKP BiH, čl. 224/II ZKP RS i čl. 213/II ZKP FBiH sa svim elementima i naredbu kao pravnoprocesni akt s dokaznim materijalom dostaviti policiji, odnosno odgovarajućoj agenciji za istragu, dok je tužilački spis u KTN upisniku do otkrivanja počinioca.

Tužilac je na osnovu člana 35/II tačka a) ZKP BiH, čl. 43/II tačka a) ZKP RS i čl. 45/II tačka a) ZKP FBiH obavezan da u tako otvorenoj istrazi krivičnog djela NN počinioca na prijedlog ovlaštene službene osobe poduzima mjere radi otkrivanja počinioca kako bi mu omogućio zakonitost dokaza u otkrivanju izvršioca krivičnog djela, naprimjer da se na osnovu pravno i činjenično obrazloženih prijedloga obraća sudu radi pribavljanja odobrenja koja su potrebna i za posebne istražne radnje, istražne radnje pretresa stana, prostorija i osoba, privremeno oduzimanje predmeta ili zapljene imovine, ili da u slučajevima propisanim zakonom poduzima procesne radnje za koje je ovlašten, kao naprimjer izdavanje potrebnih naredbi za vještačenjima u cilju otkrivanja tragova počinioca krivičnog djela i sl.

U skladu sa zakonom postoji obaveza obavješćavanja kolegija tužilaca ukoliko istraga nije okončana u roku od šest mjeseci.

Nakon otkrivanja počinioca, ovlaštena službena osoba na osnovu procesnog akta tužioca u obliku naredbe o provođenju istrage u mogućnosti je u skladu sa zakonom ispitati osumnjičenog, saslušati svjedoke, vještake i sl., a potom uz eventualnu konsultaciju s tužiocem ovom dostaviti izvještaj sa zapisnicima i dokazima koje je provela u toj istrazi. Policijski predmet se provodi kroz KU evidenciju, a tužilački predmet iz KTN prelazi u KT upisnik na koji način se usaglašava evidencija organa.

Ukoliko NN izvršilac krivičnog djela nije otkriven, ovlaštene službene osobe poduzimaju sve potrebne mjere i radnje u prikupljanju izjava i dokaza za koje su u zakonu o krivičnom postupku ovlaštene u smislu odredbe čl. 219/I ZKP BiH, čl. 227/I ZKP RS i čl. 234/I ZKP FBiH radi otkrivanja i pronalaženja izvršioca krivičnog djela, predmet i u tužilačkoj i u policijskog evidenciji je otvoren i evidencija u tom pogledu usaglašena.

2. Tok i procesnopravna organizacija provođenja istrage u KT predmetu prvostepenog tužilaštva ako postoji osnov sumnje da je izvršeno krivično djelo korupcije za koje je zakonom propisana kazna zatvora do pet godina

Za krivična djela za koja zakon propisuje kaznu zatvora do pet godina koja s obzirom na propisanu kaznu predstavljaju krivična djela manje društvene opasnosti, kao što je to više puta spomenuto, u smislu člana 218/III ZKP BiH, 226/III ZKP RS i čl. 233/III ZKP FBiH, ovlaštene službene osobe imaju pravo i obavezu da na osnovu prijave krivičnog djela koja je podnesena samostalno provedu istražne aktivnosti u roku od sedam dana od dana saznanja za osnov sumnje o postojanju krivičnog djela i da nakon toga o poduzetim mjerama i radnjama i prikupljenim informacijama koje je poduzela obavijeste tužioca, a radi izvršavanja tih zadataka u smislu člana 219/V ZKP BiH, čl. 227/V ZKP RS i čl. 234/V ZKP FBiH ovlaštene su da sačine izvještaj o poduzetim istražnim aktivnostima i dostave ga tužiocu s prikupljenim dokaznim materijalom i pratećim spisima (tzv. skraćeni istražni postupak za krivična djela manje društvene opasnosti).

Tužilac nakon primljenog izvještaja pod uvjetima određenim u zakonu u principu podnosi sudu optužnicu kao pravni akt krivičnog gonjenja ako ocijeni da je stanje stvari dovoljno razjašnjeno i da postoje zakonski uvjeti za potvrđivanje optužnice jer iz tako prikupljenih dokaza proizlazi osnovana sumnja da je optuženi počinio predmetno krivično djelo.

Ako tužilac nađe da ne postoje činjenične i procesnopravne pretpostavke za podizanje optužnice, a ni zakonski uvjeti za obustavu istrage, ali da i dalje postoji osnov sumnje da je počinjeno krivično djelo osumnjičenog, obavezan je u smislu člana 216/II ZKP BiH, čl. 224/II ZKP RS i čl. 231/II ZKP FBiH donijeti naredbu o provođenju istrage uz navođenje pojedinih istražnih radnji dokazivanja koje bi tokom istrage trebalo provesti, a koje nije provela ovlaštena službena osoba u svojim istražnim aktivnostima, s tim što provođenje tih istražnih radnji može povjeriti i ovlaštenoj službenoj osobi uz dostavljanje naredbe o provođenju istrage koja je sada obavezna po njoj postupiti kao zahtjevu tužioca u smislu odredbe člana 35/III ZKP BiH, člana 43/III ZKP RS i člana 45/III ZKP FBiH.

Te pojedine istražne radnje tužilac može i sam provesti prije optuženja u skladu sa sopstvenom ocjenom činjeničnih i pravnih pitanja.

U procesnoj situaciji u kojoj je prijava krivičnog djela neposredno podnesena tužiocu a činjenice i okolnosti koje se navode u prijavi i pratećim spisima daju razloga za poduzimanje aktivnosti u cilju uspješnog vođenja postupka, ukoliko sam ne poduzme aktivnosti vezane za prikupljanje informacija, obavještenja izjava i dokaza, postupajući tužilac će uputiti takav zahtjev ovlaštenoj službenoj osobi.

Ovlaštena službena osoba postupajući po zahtjevu tužioca u smislu odredbe člana 35/III u vezi s čl. 218/III ZKP BiH, čl. 43/III u vezi s čl. 226/III ZKP RS i čl. 45/III u vezi s čl. 233/III ZKP FBiH će poduzeti sve potrebne mjere i radnje i prikupiti sve informacije i obavještenja koja su po njenoj ocjeni važna za uspješno vođenje postupka u roku od sedam dana od saznanja za postojanje osnova sumnje, a radi izvršavanja zadataka obavještanja tužioca o postojanju osnova sumnje da je izvršeno navedeno krivično djelo sačinit će izvještaj na osnovu prikupljenih izjava i dokaza koji su otkriveni i s dokaznim materijalom ga dostaviti tužiocu u smislu odredbe čl. 218/III u vezi s čl. 219/I-V ZKP BiH, čl. 226/III u vezi s čl. 227/I-V ZKP RS i čl. 233/III u vezi s čl. 234/I-V ZKP FBiH.

BIBLIOGRAFIJA

- Vuković, S. (2003). Korupcija i vladavina prava. Beograd: Institut društvenih nauka – “Draganić”.
- Srzentić, N. - Stajić, A. - Lazarević, Lj. (1988). Krivično pravo SFRJ Opšti deo. Beograd: “Savremena administracija”.
- Petrović, B. - Jovašević, D. (2005). Krivično pravo II. Sarajevo: Pravni fakultet Univerziteta.
- B. Petrović, Narkokriminal: krivičnopravni, kriminološki, krivičnoprocesni i kriminalistički aspekti – Sarajevo: Pravni fakultet, 2004.
- Pavišić, B. (2001). Komentar Zakona o kaznenom postupku, drugo izdanje, knjiga I. Rijeka: Pravni fakultet.
- Tomić, Z. (2008). Krivičnopravo I. Sarajevo: Pravni fakultet.
- Konvencija Ujedinjenih naroda protiv korupcije (Convention against Corruption, stupila na snagu 14. 12. 2005. godine, stupila na snagu u odnosu na BiH 26. 10. 2006. godine, objavljena u “Službenom glasniku BiH” – Međunarodni ugovori, broj 05/2006).
- Krivično-pravna konvencija protiv korupcije (Criminal Law Convention on Corruption, Strasbourg, 27. 1. 1999. godine, stupila na snagu 1. 7. 2002. godine u odnosu na BiH 1. 7. 2002. godine, objavljena u “Službenom glasniku BiH”, broj 36/2001).
- Građanskopravna konvencija protiv korupcije (Civil Law Convention on Corruption, Strasbourg, 4. 11. 1999. godine, stupila na snagu 1. 11. 2003. godine u odnosu na BiH 1. 11. 2003. godine, objavljena u “Službenom glasniku BiH”, broj 36/2001).
- Konvencija Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnog organiziranog kriminala (Convention against Transnational Organized Crime, Palermo, 15. 11. 2000. godine, stupila na snagu u međunarodnom i unutrašnjem smislu 29. 9. 2003. g, objava “Službeni glasnik BiH” broj: 03/2002).
- Strategija za borbu protiv korupcije 2015–2019. i Akcioni plan za provođenje Strategije za borbu protiv korupcije 2015–2019.
- Pregledi statističkih podataka, dostavljeni od strane Kantonalnog tužilaštva Zeničko-dobojskog kantona, za period 2011–2015. Godina.
- Komentar Zakona o krivičnom postupku BiH, Vijeće Evrope.
- Krivični zakon BiH (“Službeni glasnik BiH”, broj 3/03, 32/03, 37/03, 54/04, 61/04, 30/05, 53/06, 55/06, 32/07, 8/10, 47/14, 22/15 i 40/15).
- Krivični zakon RS (“Službeni glasnik RS”, broj 49/03).
- Krivični zakon FBiH („Službene novine F BiH“, broj 36/03, 37/03, 21/04, 69/04, 18/05, 42/10, 42/11, 59/14 i 76/14),
- Krivični zakon BDBiH („Službeni glasnik BDBiH“, broj 10/03, 45/04, 06/05, 21/10 i 52/11),
- Zakon o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine (“Službeni glasnik Bosne i Hercegovine”, br. 3/03, 32/03, 36/03, 26/04, 63/04, 13/05, 48/05, 46/06, 76/06, 29/07, 32/07, 53/07, 76/07, 15/08, 58/08, 12/09, 16/09, 93/09, 72/13),

- Zakon o krivičnom postupku RS ("Službeni glasnik RS", broj 100/09 – Novi prečišćeni tekst),
- Zakon o krivičnom postupku FBiH ("Službene novine FBiH", broj 35/03, 37/03, 56/03, 78/04, 28/05, 55/06, 27/07, 53/07, 09/09, 12/10, 08/13 i 59/14),
- Zakon o krivičnom postupku BDBiH ("Službeni glasnik BDBiH", broj 10/03, 48/04, 06/05, 12/07, 14/07, 21/07 i 27/14),
- Zakon o programu zaštite svjedoka u Bosni i Hercegovini ("Službeni glasnik BiH", broj 36/14, objavljen 12. 5. 2014. godine).
- Zakon o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka ("Službeni glasnik BiH", broj 21/03).
- Zakon o Sudu Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj 49/09) – Prečišćeni tekst.
- Zakon o Tužilaštvu Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj 49/09) – Prečišćeni tekst.
- Zakon o Agenciji za prevenciju korupcije i koordinaciju u borbi protiv korupcije ("Službeni glasnik BiH", broj 103/09, objavljen 30. 12. 2009. godine).
- Zakon o zaštiti lica koja prijavljuju korupciju u institucijama Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj 100/13, objavljen 23. 12. 2013. godine).
- Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o sukobu interesa u institucijama vlasti Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj 87/13, objavljen 11. 11. 2013. godine).
- Zakon o suzbijanju korupcije i organiziranog kriminala u Federaciji Bosne i Hercegovine ("Službene novine Federacije BiH, broj 59/14, objavljene 23. 7. 2014. godine).
- Zakon o oduzimanju nezakonito stečene imovine krivičnim djelom FBiH ("Službene novine FBiH", broj 71/14 od 3. 9. 2015. godine).
- Zakon o oduzimanju imovine stečene izvršenjem krivičnog djela (Službeni glasnik RS, br. 12/10).
- Zakon o Vijeću ministara BiH je nametnuo Visoki predstavnik za BiH svojom Odlukom od 3. decembra 2002. godine ("Službeni glasnik BiH", br. 38/02).
- Zakon o Državnoj agenciji za istrage i zaštitu ("Službeni glasnik BiH", broj 27/04, objavljen 11. 6. 2004. godine).
- Zakon o Graničnoj policiji Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj 50/04, 27/07 i 59/09).
- Zakon o reviziji institucija Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj 12/06).
- Zakon o reviziji javne uprave i institucija u Brčko distriktu BiH ("Službeni glasnik Brčko distrikta BiH", broj 40/08),
- Zakon o reviziji institucija u Federaciji BiH ("Službene novine", broj 22/06)
- Zakon o državnoj službi u institucijama Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj 19/02, 35/03, 4/04, 17/04, 26/04, 37/04, 48/05, 2/06, 32/07, 43/09 i 8/10),
- Zakon o Uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta Republike Hrvatske, stupio na snagu 19.10.2001. godine, a Ured počeo sa radom 03.12.2001. godine,
- Izvještaj Transparency Internationala BiH "Monitoring provođenja antikorupcionih reformi u BiH" iz 2009. godine,

- "Brisel ne želi virtuelno tijelo". Dnevni list "Dnevni avaz" (ponedjeljak 24. 8. 2009), str. 4.
- "Protivljenja iz RS – Niko nije tražio novu policijsku agenciju". Dnevni list "Dnevni avaz" (nedjelja, 16. august 2009), str. 4.
- www.transparency.org
- <http://www.cci.ba/pages/1/25/5.html>
- <https://www.cin.ba/>
- www.tuzilastvobih.gov.ba/?id=2462&jezik=b
- http://www.gsr-rs.org/front/reportsearch/?up_mi=1
- www.sipa.gov.ba, izvještaji linije "Krimolovac"